

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 24. marraskuuta 2022
(OR. en)

15076/22

SOC 640
EMPL 441
ECOFIN 1188
EDUC 399

EHDOTUS

Lähetäjä:	Euroopan komission pääsihteeri, allekirjoittajana johtaja Martine DEPREZ
Saapunut:	22. marraskuuta 2022
Vastaanottaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopan unionin neuvoston pääsihteeri
Kom:n asiak. nro:	COM(2022) 783 final
Asia:	EHDOTUS: KOMISSION JA NEUVOSTON YHTEINEN TYÖLLISYYSRAPORTTI

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena asiakirja COM(2022) 783 final.

Liite: COM(2022) 783 final

Strasbourg 22.11.2022
COM(2022) 783 final

EHDOTUS:
KOMISSION JA NEUVOSTON YHTEINEN TYÖLLISYYSRAPORTTI

Sisällysluettelo

KESKEISET VIESTIT	1
LUKU 1. KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALISIIN KEHITYSSUUNTAUKSIIN EUROOPAN UNIONISSA, YLEISTAVOITTEET JA SOSIAALI -INDIKAATTOREIDEN TULOSTAULUN TILANNEKUVAT	24
1.1 Työmarkkinoiden kehityssuuntaukset.....	24
1.2 Sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset.....	28
1.3 EU:n yleistavoitteet ja kansalliset tavoitteet vuodelle 2030.....	32
1.4 Katsaus haasteisiin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun perusteella.....	38
LUKU 2. TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN TULOKSET JA TOIMET	45
2.1 Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen.....	45
2.2 Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen.....	68
2.3 Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen.....	111
2.4 Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen.....	141

KESKEISET VIESTIT

Euroopan komission ja neuvoston yhteisessä työllisyysraportissa seurataan SEUT-sopimuksen 148 artiklan mukaisesti unionin työllisyystilannetta ja työllisyyden suuntaviivojen täytäntöönpanoa. Siinä esitetään vuotuinen katsaus työllisyys- ja sosiaalipolitiikan keskeisiin kehityssuuntauksiin Euroopan unionissa sekä uudistustoimiin, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet työllisyyspolitiikan suuntaviivojen¹ mukaisesti. Siinä myös yksilöidään keskeisiä prioriteettialoja poliittisia toimia varten. Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto (TSTK) hyväksyy lopullisen tekstin komission ehdotuksen perusteella sen jälkeen, kun neuvoston neuvoa-antavat komiteat ovat keskustelleet siitä. Raportissa yksilöityihin haasteisiin vastaaminen edistää ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista ja taloudellista lähentymistä, vahvistaa vihreää, digitaalista ja oikeudenmukaista siirtymää koskevia unionin pyrkimyksiä ja edistää väestökehitykseen liittyviin haasteisiin vastaamista sekä kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Vuoden 2023 yhteisessä työllisyysraportissa keskitytään edelleen voimakkaasti Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoon noudattaen maaliskuussa 2021 tehtyä toimintasuunnitelmaa, jonka EU:n johtajat vahvistivat Portossa pidetyssä sosiaalialan huippukokouksessa. Tässä raportissa seurataan edelleen tiiviisti pilarin periaatteiden täytäntöönpanoa yhtäläisten mahdollisuuksien ja työmarkkinoille pääsyn, oikeudenmukaisten työolojen sekä sosiaalisen suojelun ja osallisuuden alalla. Tämä tehdään erityisesti aihekohtaisten tekstilaatikoiden kautta, jotka kattavat keskeiset haasteet näillä aloilla, ottaen huomioon sosioekonominen tilanne ja uusimmat poliittiset aloitteet. Raporttiin on sisällytetty työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevat vuodeksi 2030 asetetut EU:n yleistavoitteet, jotka EU:n johtajat hyväksyivät Portossa ja Eurooppa-neuvosto kesäkuussa 2021. Se kattaa myös ensimmäistä kertaa jäsenvaltioiden esittämät kansalliset tavoitteet, jotka esitettiin ja joista keskusteltiin TSTK-neuvostossa kesäkuussa 2022 sen jälkeen, kun komission yksiköiden kanssa oli käyty kahdenvälisiä keskusteluja ja työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa tehty monenvälisiä tarkasteluja. Raporttiin sisällytetään myös unionin tasa-arvostrategioiden² tavoitteet, ja siinä käsitellään eriarvoisuudesta kärsivien ryhmien kohtaamia haasteita.

Jäsenvaltioiden vuodeksi 2030 asettamissa kansallisissa tavoitteissa tulee esiin korkea EU:n yhteinen tavoitetaso, jonka odotetaan edistävän ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä unionissa seuraavan vuosikymmenen aikana. Kansalliset työllisyystavoitteet ylittävät yhdessä 0,5 prosenttiyksiköllä vastaavan EU:n yleistavoitteen, joka on vähintään 78 prosenttia. Samaan aikaan jäsenvaltiot sitoutuivat yhdessä auttamaan pois köyhyydestä 600 000 ihmistä enemmän kuin edellytetään EU:n yleistavoitteessa, jonka mukaan köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevia ihmisiä olisi vähennettävä vähintään 15 miljoonalla.³ Kansalliset osaamistavoitteet asetettiin eri tasoille sen mukaan, miten paljon on tarvetta edistää vuodeksi 2030 asetettua EU:n yleistavoitetta, jonka mukaan vähintään 60 prosenttia aikuisista osallistuu koulutukseen vuosittain. Sitoutuminen on yhteensä 57,6 prosenttia. Vuodeksi 2030 asetetuilla kansallisilla tavoitteilla on keskeinen rooli edistettäessä ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä koskevia politiikkatoimia.

¹ Euroopan unionin neuvosto hyväksyi työllisyyden suuntaviivojen tuoreimman päivityksen lokakuussa 2021 (EUVL L 379, 26.10.2021, s. 1).

² Sukupuolten tasa-arvostrategia 2020–2025, EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma 2020–2025, romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva EU:n strategiakehys vuosiksi 2020–2030, hlbtq-henkilöiden tasa-arvoa koskeva strategia ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030.

³ Lukuun ottamatta Saksaa, Tanskaa ja Maltaa, jotka ovat asettaneet kansalliset tavoitteensa käyttämällä indikaattoreita, jotka poikkeavat EU:n yleistavoitteen määrittelyssä käytetyistä indikaattoreista (köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden määrä).

Jäsenvaltioiden elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyvillä uudistuksilla ja investoinneilla tuetaan oikeudenmukaista, osallistavaa ja kestävä elpymistä yhdessä koheesipolitiikan rahastojen kanssa. Euroopan sosiaalirahasto plussasta, Euroopan aluekehitysrahastosta ja oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta vuosina 2021–2027 myönnettävän tuen lisäksi elpymis- ja palautumistukivälineellä edistetään unionin taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta parantamalla jäsenvaltioiden palautumiskykyä, kriisivalmiutta, sopeutumiskykyä ja kasvupotentiaalia ja edistämällä laadukkaiden työpaikkojen luomista asiaan liittyvillä uudistuksilla ja investoinneilla. Näin välineellä edistetään myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa kiinnittämällä erityishuomiota maakohtaisissa suosituksissa yksilöityihin haasteisiin.⁴ Tässä yhteydessä merkityksellisiä ovat välineen soveltamisalan määrittelevistä kuudesta pilarista neljä eli i) älykäs, kestävä ja osallistava kasvu, ii) sosiaalinen ja alueellinen yhteenkuuluvuus, iii) terveys sekä taloudellinen, sosiaalinen ja institutionaalinen palautumiskyky ja iv) seuraavia sukupolvia, lapsia ja nuoria koskeva politiikka. Komissio on tähän mennessä⁵ maksanut koordinoituvälineestä yli 137 miljardia euroa avustuksina ja lainoina sekä ennakkomaksuina. Sosiaalialan luokille asetetuista yhteensä 357 tavoitteesta oli marraskuun 15. päivään mennessä saavutettu 106 välitavoitetta ja tavoitetta (noin 30 prosenttia).⁶ Noin 30 prosenttia jäsenvaltioiden tähän mennessä saavuttamista välitavoitteista ja tavoitteista liittyy edellä mainittuihin elpymis- ja palautumistukivälineen neljään pilariin. Osana politiikkatoimien analyysia yhteiseen työllisyysraporttiin sisältyy myös joukko toimenpiteitä, joita tuetaan EU:n rahoituksella, erityisesti elpymis- ja palautumistukivälineestä, Euroopan sosiaalirahasto plussasta, Euroopan aluekehitysrahastosta ja oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta. Ne kaikki tukevat kasvu- ja työllisyysnäkömiä sekä sosiaalista ja taloudellista yhteenkuuluvuutta ja palautumiskykyä unionissa.

Vuoden 2023 yhteiseen työllisyysraporttiin sisältyvää analyysia tukee sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu. Osana maaliskuussa 2021 esitettyä sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevaa toimintasuunnitelmaa komissio ehdotti sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun tarkistamista, jotta pilarin periaatteita voitaisiin seurata paremmin tarkistetuilla pääindikaattoreilla, jotka TSTK-neuvosto hyväksyi kesäkuussa 2021. Tähän sisältyy uusia indikaattoreita keskeisistä toimintapoliittisista ulottuvuuksista, kuten aikuiskoulutuksesta⁷, vammaisten henkilöiden integroitumisesta työmarkkinoille, lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskistä ja kohtuuttomista asumismenoista. Tarkistetut pääindikaattorit mahdollistavat keskeisten työllisyys-, osaamis- ja sosiaalisten haasteiden tarkemman tunnistamisen EU:ssa ja jäsenvaltioissa sekä ylöspäin suuntautuvan sosiaalisen lähentymisen tiiviimmän seurannan, kuten jäljempänä olevassa kaaviossa esitetään. Puheenjohtajavaltio Tšekin toimeksiannosta perustettiin tilapäinen työryhmä keskustelemaan mahdollisesta tehostetusta sosiaalisen lähentymisen arviointikehyksestä EU-ohjausjakson yhteydessä. Työryhmä raportoi työstään TSTK-neuvoston neuvoa-antaville komiteoille.

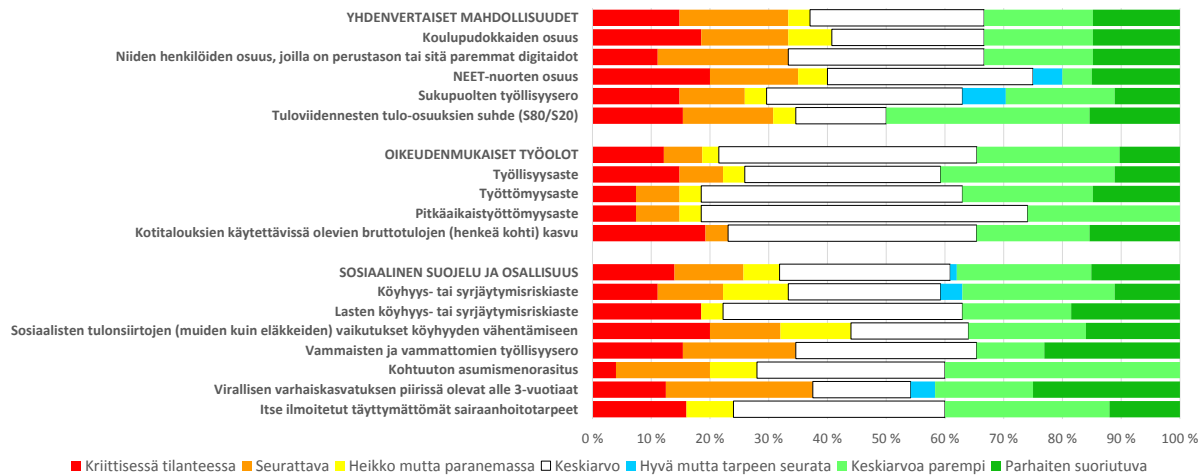
⁴ Elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta annetun asetuksen (EU) 2021/241 4 artikla (EUVL L 57, 18.2.2021, s. 17).

⁵ Tilanne 15. marraskuuta 2022.

⁶ Sosiaalialan luokat on määritelty delegoidussa asetuksessa (EU) 2021/2105, ja niitä sovelletaan käyttäen menetelmää, jonka komissio on hyväksynyt kyseisessä asetuksessa Euroopan parlamenttia ja jäsenvaltioita kuultuaan.

⁷ Tiedot sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun aikuiskoulutusta koskevaa pääindikaattoria varten ovat ensimmäistä kertaa saatavilla vuonna 2023.

Työllisyys-, osaamis- ja sosiaaliset haasteet EU:n jäsenvaltioissa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden perusteella

Huomautukset: 1) Tietoja aikuisten osallistumisesta koulutukseen koskevasta indikaattorista ei ole vielä saatavilla, 2) joidenkin maiden joitakin indikaattoreita koskevat tiedot puuttuvat (ks. taulukkoa 1.4.1 koskeva huomautus jaksossa 1.4). Kaikkien indikaattorien selitykset esitetään liitteissä.

Vuonna 2021 ja vuoden 2022 alkupuoliskolla tapahtuneen vahvan elpymisen jälkeen EU:n työmarkkinoihin kohdistuu epävarmuutta, joka liittyy Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutuksiin ja voimakkaisiin inflaatiopaineisiin. EU:n työmarkkinoiden tulos oli hyvä vuonna 2021 covid-19-pandemian ja sulkutoimenpiteiden päättymisen jälkeen. Tulos koheni edelleen vuoden 2022 alkupuoliskolla, jolloin työllisyysaste oli ennätyskorkea (74,8 % EU:ssa ja 74,3 % euroalueella vuoden 2022 toisella neljänneksellä eli 1,6 ja 1,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin ennen kriisiä). Syyskuussa 2022 EU:n työttömyysaste oli ennätysalhainen eli 6 prosenttia EU:ssa (ja 6,6 prosenttia euroalueella), kun se vuotta aiemmin oli 6,7 prosenttia (ja 7,3 prosenttia). Samaan aikaan NEET-aste laski EU:ssa 11,7 prosenttiin edellisen vuoden 13,3 prosentista ja nuorisotyöttömyysaste 14,4 prosenttiin 17,5 prosentista. Pitkäaikaistyöttömyysaste nousi hieman vuonna 2021. Vuoden 2021 puolivälistä lähtien inflaatio on kuitenkin noussut historiallisen korkealle, mikä vaikuttaa voimakkaasti kotitalouksien ostovoimaan ja yritysten kannattavuuteen. Vuosien 2022 ja 2023 talouskasvua on tarkistettu alaspäin Euroopan komission uusimmissa ennusteissa, ja Venäjän Ukrainaan kohdistama hyökkäyssota on vaikuttanut merkittävästi näkyymiin. Työllisyyden ennustetaan kasvavan 1,7 prosenttia vuonna 2022, pysyvän ennallaan vuonna 2023 ja kasvavan maltillisesti – 0,4 prosenttia – vuonna 2024. EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla on toteutettu poikkeuksellisia politiikkatoimia meneillään olevaan energiakriisiin vastaamiseksi (tarkempia tietoja jäljempänä ja jaksossa 2.4). Energiakriisi edellyttää tehokasta talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikan koordinoitua, jolla edistetään osallistavaa, työpaikkoja luovaa ja kestävästä kasvua ja suojellaan haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä.

Työmarkkinatulokset ovat edelleen vahvoja, vaikka epävarmuus on lisääntynyt Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi

74,8 %

työllisyysaste

vuoden 2022 toisella neljänneksellä (2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin)

79,4 %

työvoimaosuus

(20–64-vuotiaat) vuoden 2022 toisella neljänneksellä (1,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin)

6,1 %

työttömyysaste

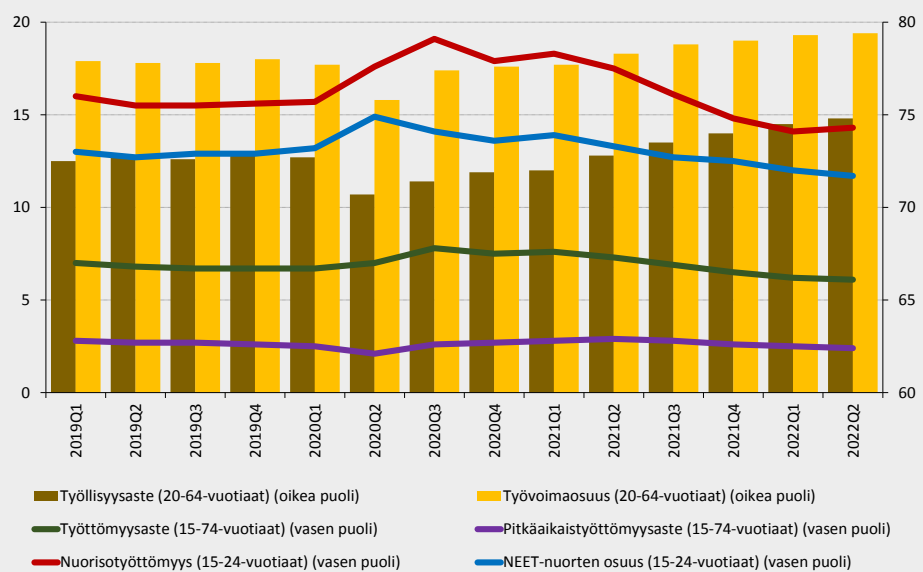
vuoden 2022 toisella neljänneksellä (1,2 prosenttiyksikköä alempi kuin vuoden 2021 toisella neljänneksellä)

14,3 %

nuorisotyöttömyysaste

(15–24-vuotiaat), 3,2 prosenttiyksikköä alempi kuin vuotta aiemmin

Keskeiset työmarkkinaindikaattorit EU27-maissa (% , neljännesvuosittain)

Lähde: Eurostatin tietokanta [[lfsi_emp_q](#)], [[une_rt_q](#)], [[une_ltu_q](#)] ja [[lfsi_neet_q](#)].
Kausitasoitettut tiedot, ei kalenterikorjattu.

Työvoimapula ja osaamisvaje ovat ylittäneet pandemiaa edeltäneen tason useissa EU-maissa, mikä korostaa aktiivisen työmarkkinapolitiikan sekä erityisesti täydennys- ja uudelleenoulutuksen vahvistamisen merkitystä. Talouden nopean elpymisen myötä työvoimapula voimistui uudelleen nopeasti vuonna 2021, erityisesti tietyillä aloilla ja tietyissä ammateissa. Vuoden 2021 loppuun mennessä pula saavutti tai ylitti pandemiaa edeltäneen tason useissa maissa teollisuudessa sekä palvelu- ja rakennusalailla. Eniten työvoimapulaa esiintyi vuonna 2021 terveydenhuoltoon ja pitkäaikaishoitoon, ohjelmistoihin, rakentamiseen ja insinööritieteisiin liittyvissä ammattiryhmissä. Myös joillakin vihreään siirtymään liittyvillä aloilla on havaittu ammattitaitoisten työntekijöiden pulaa, jonka odotetaan lisääntyvän energiasiirtymän nopeutuessa siitä syystä, että Venäjä on manipuloinut

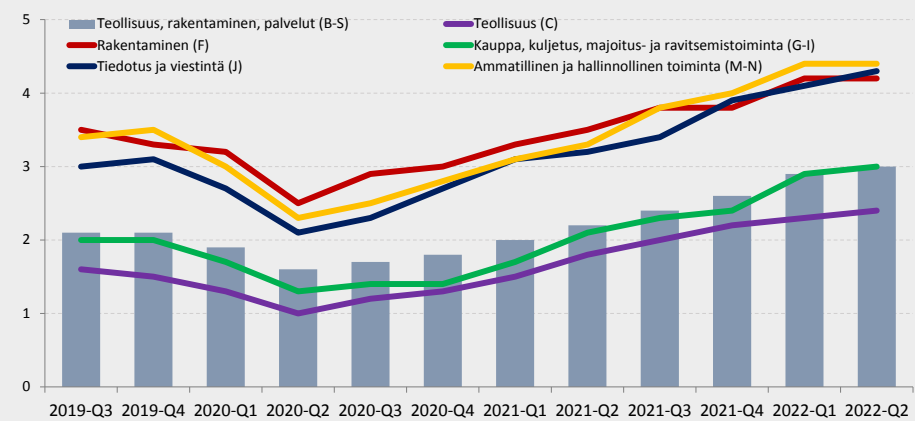
energiamarkkinoita. Osaamisvaje, myös digitaitojen osalta, johtuu myös joidenkin koulutusjärjestelmien puutteellisesta laadusta ja tehokkuudesta. Myös yleisemmillä tekijöillä, kuten työoloilla, ansioilla sekä työterveydellä ja -turvallisuudella, on vaikutusta työvoiman ja osaamisen tarjontaan. Lisäksi väestön ikääntyminen vähentää työvoiman saatavuutta Euroopassa. Tässä keskeisiä poliittisia toimia ovat tehokas aktiivinen työmarkkinapolitiikka, jolla edistetään naisten ja aliedustettujen ryhmien osallistumista työmarkkinoille, sekä täydennys- ja uudelleen koulutus. Meneillään olevan teollisuuden rakenneuudistusprosessin vuoksi on erityisen tärkeää tukea siirtymistä työpaikasta toiseen tehokkaasta työllisyyden aktiivituesta (EASE) annetun komission suosituksen mukaisesti. Osaamista koskevien ennusteiden vahvistaminen on myös olennaisen tärkeää aktiivisen työmarkkinapolitiikan sekä koulutuksen asianmukaisen suunnittelun ja tarjoamisen kannalta.

Työvoimapula on kasvanut covid-19-pandemian puhkeamisen jälkeen

Avointen työpaikkojen osuus yli 4 % ammatillisessa, tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa, tiedotus- ja viestintäalalla sekä rakennusalaalla vuoden 2022 alusta lähtien

Avointen työpaikkojen osuus on kaksinkertaistunut keskeisillä aloilla vuoden 2022 alusta lähtien

Avointen työpaikkojen osuus EU:ssa toimialoittain (% , neljännesvuosittaiset tiedot)

Huomautus: NACE 2 -toimialat: B-S (teollisuus, rakentaminen ja palvelut lukuun ottamatta kotitalouksien toimintaa työnantajina sekä kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toimintaa), C (teollisuus), F (rakentaminen), G-I (tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus, majoitus- ja ravitsemistoiminta), J (tiedotus ja viestintä), M-N (ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta).
Lähde: Eurostat [[teilm310](#)]

Nykyisessä korkean inflaation tilanteessa palkanmuodostusmekanismeissa olisi edelleen otettava huomioon sosioekonomiset olosuhteet, jotta säilytetään työllisyys ja kilpailukyky ja lievennetään erityisesti pienituloisten ostovoiman menetyksiä. Inflaation kiihtyminen vuoden 2021 alkupuoliskon jälkeen ja edelleen vuonna 2022 Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi on johtanut reaali-palkkojen laskuun erityisesti matalapalkkaisten työntekijöiden keskuudessa. Tämä edellyttää, että varmistetaan riittävät palkkojen mukautukset, joilla lievennetään ostovoiman menetyksiä ja vähennetään köyhyyden (myös energiaköyhyyden) riskiä samalla kun pyritään yleiseen tavoitteeseen eli korkean inflaation torjumiseen. Nykyisessä makrotaloudellisessa tilanteessa palkkojen nousun tulojakauman alapäässä ei odoteta ruokkivan perusteettomia inflaatiopaineita tai vaikuttavan kilpailukykyyn. Työehtosopimusneuvottelut ovat merkittävässä asemassa tasapainoisten palkanmuodostustulosten aikaan saamisessa nykytilanteessa siten, että kunnioitetaan työmarkkinaosapuolten roolia ja sovitetaan yhteen jäsenvaltioiden palkanmuodostuskäytännöt ottaen huomioon myös joidenkin yritysten ja alojen sekä työntekijöiden erityiset kustannuspaineet. Useissa jäsenvaltioissa voitaisiin edelleen kaventaa

pieni- ja keskituloisten työntekijöiden verokiilaa työllisyyden edistämiseksi ja ostovoiman säilyttämiseksi.

Riittäväillä vähimmäispalkoilla voidaan osaltaan suojella matalapalkkaisten työntekijöiden ostovoimaa ja ehkäistä työssäkävien köyhyyden lisääntymistä. Samalla niillä pidetään yllä kysyntää ja vahvistetaan työnteon kannustimia. Monilla työntekijöillä ei ole riittävää vähimmäispalkkaa EU:ssa. Kaiken kaikkiaan lähes joka kymmenettä työssäkävää uhkaa köyhyysriski. Lisäksi vähimmäispalkat ovat laskeneet reaalisesti lähes kaikissa jäsenvaltioissa. Viimeaikaisten huomattavien hinnankorotusten vaikutusten lieventäminen on erityisen tärkeää, kun on kyse matalapalkkaisista työntekijöistä, joihin energian ja elintarvikkeiden korkeat hinnat vaikuttavat voimakkaimmin. Riittäviä vähimmäispalkkoja koskevalla direktiivillä vahvistetaan selkeät säännöt lakisääteisten vähimmäispalkkojen riittävyyden parantamiseksi niissä jäsenvaltioissa, joissa ne ovat käytössä. Direktiivillä tuetaan haavoittuvassa asemassa olevia kotitalouksia kannustamalla asettamaan lakisääteiset vähimmäispalkat riittävälle tasolle siten, että otetaan huomioon muun muassa vähimmäispalkan ostovoima, sosioekonomiset olosuhteet ja pitkän aikavälin tuottavuuden kehitys. Lisäksi direktiivin mukaisilla vähimmäispalkkojen säännöllisillä päivityksillä autettaisiin estämään vähimmäispalkkaa saavien työntekijöiden ostovoiman heikkeneminen nykytilanteessa. Direktiiviin sisältyy myös säännöksiä, joilla edistetään työehtosopimusneuvotteluja ja tehostetaan täytäntöönpano- ja seurantamekanismeja kaikissa jäsenvaltioissa. Siinä edellytetään erityisesti, että laaditaan toimintasuunnitelma ja luodaan kehys, joka mahdollistaa edellytykset työehtosopimusneuvotteluille, kun niiden piiriin kuuluvien työntekijöiden osuus on alle 80 prosenttia. Direktiivi on saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä kahden vuoden kuluessa, mutta etupainotteinen täytäntöönpano voi kannustaa jäsenvaltioita varmistamaan työntekijöiden asianmukaiset työ- ja elinolot. Lisäksi pienituloisille suunnatuilla tilapäisillä budjettitukitoimenpiteillä voidaan auttaa lieventämään energiakriisistä johtuvaa ostovoiman menetystä.

Inflaatio on heikentänyt vähimmäispalkkojen viimeaikaisten korotusten vaikutusta

Nimelliset työvoimakustannukset työntekijää kohti

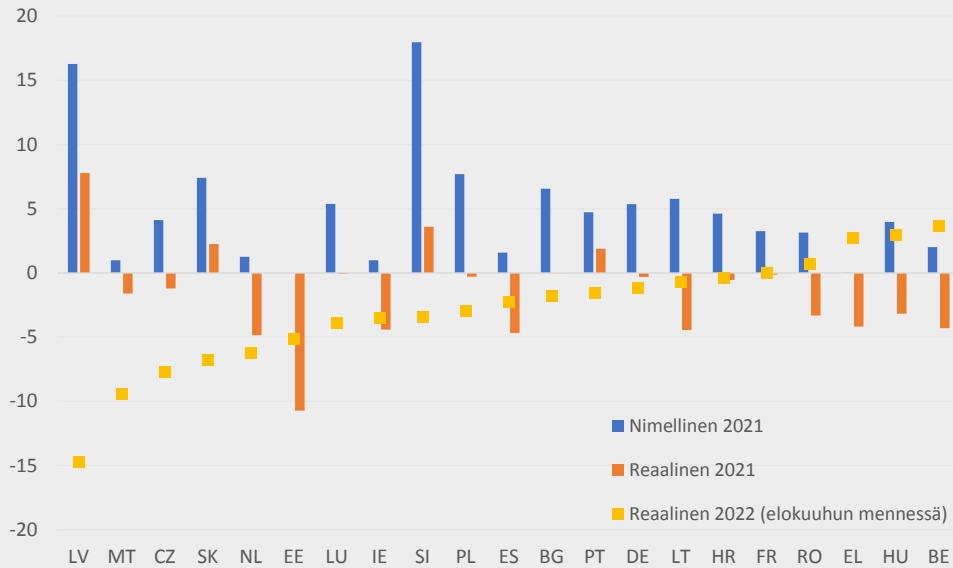
kasvoivat 4,9 prosenttia

vuoden 2022 toisella neljänneksellä (verrattuna vuoden 2021 toiseen neljännekseen).

Muutos lakisääteisissä vähimmäispalkoissa reaali- ja nimellismääräisesti (kasvuaste, %)

Reaalipalkat kuitenkin laskivat 3,3 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä (verrattuna vuoden 2021 toiseen neljännekseen).

Reaaliset vähimmäispalkat laskivat vuonna 2022 elokuuhun mennessä **16 jäsenvaltiossa 21:stä**.

Huomautus: Jäsenvaltiot on asetettu laskevaan järjestykseen lakisääteisten vähimmäispalkkojen reaalmääräisen korotuksen suuruuden mukaan vuonna 2022. *Lähde:* Eurofoundin yhteyshenkilöverkosto ja Eurostat [[prc_hicp_midx](#)], Eurofoundin laskelmat

Määräaikaiset työpaikat lisääntyvät vain hieman vuonna 2021 useimmissa jäsenvaltioissa suotuisampien taloudellisten olosuhteiden vuoksi. Vaikka määräaikaisten työntekijöiden osuudessa ja vakituisiin työsuhteisiin siirtymisessä on huomattavia eroja jäsenvaltioiden välillä (joissakin maissa on tähän liittyviä haasteita), useimmissa jäsenvaltioissa määräaikaiset työsopimukset ovat edelleen yleisempiä nuorten ja naisten keskuudessa. Osa-aikatyön osuus EU:ssa pysyi jokseenkin vakaana vuonna 2021, mutta monissa maissa merkittävä osuus työntekijöistä tekee edelleen osa-aikatyötä vastentahtoisesti. Kun määräaikaisten tai osa-aikaisten työsuhteiden – varsinkin vastentahtoisien – käyttö yleistyy ja vakiintuu, ne voivat johtaa henkilöpääoman kehityksen, tuottavuuden ja sosiaalisen liikkuvuuden heikkenemiseen, mikä haittaa potentiaalista kasvua. Tässä yhteydessä työsuojeluviranomaisten ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden vaikutuksen vahvistaminen voi parantaa työmarkkinoiden toimintaa ja samalla edistää turvallisia työoloja ja sosiaalisen suojelun saatavuutta. Näillä toimilla ja räätälöidyllä aktiivisella työmarkkinapolitiikalla voidaan kannustaa ylöspäin suuntautuvaa ammatillista siirtymää ja tukea työvoiman sujuvaa uudelleenkohdentamista alojen tai ammattien välillä, myös vihreään siirtymään ja digitaaliseen siirtymään liittyvien alojen tai ammattien välillä.

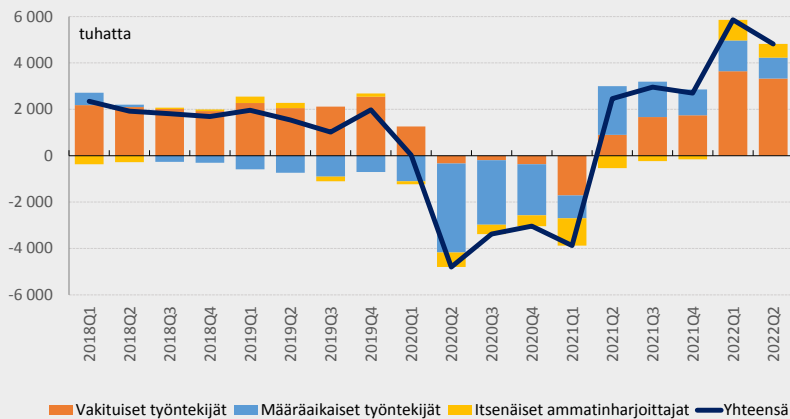
Elpyminen ei ole lisännyt määräaikaisten työsopimusten osuutta, mutta siirtyminen vakituisiin työpaikkoihin vaihtelee jäsenvaltioittain

13,3 %
määräaikaisessa työsuhteessa olevia työntekijöitä (20–64-vuotiaat) vuoden 2022 toisella neljänneksellä (0,4 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä)

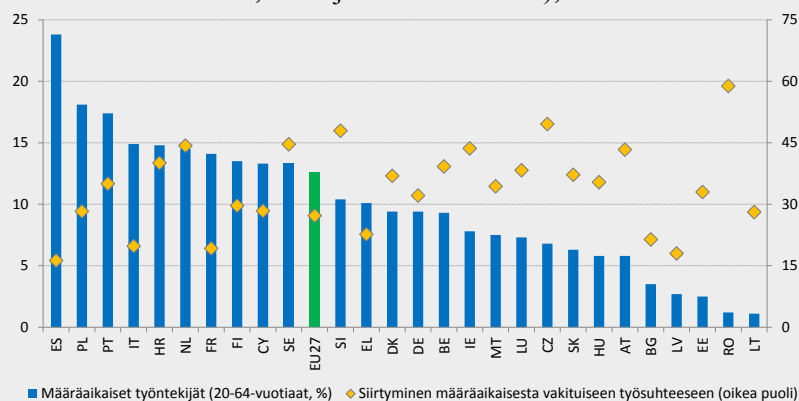
50,4 % nuoria (15–24-vuotiaat) ja **14,3 % naisia** määräaikaisessa työsuhteessa vuoden 2022 toisella neljänneksellä

7,8 % työntekijöistä (20–64-vuotiaat) vastentahtoisesti määräaikaisessa työsuhteessa EU:ssa vuonna 2021

Työllisyyden muutokset ammatillisen aseman mukaan (tuhatta, 20–64-vuotiaat, muutos edellisvuoteen nähden kausitasoittamattomien tietojen perusteella), EU27-maat

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä (20–64-vuotiaat, %, 2020) ja siirtyminen vakituisen työsuhteeseen (% vuosien 2018, 2019 ja 2020 keskiarvo), EU27-maat.

Lähde: Eurostat [lfsq_egaps], [lfsa_etpgan], [ilc_lvhl32] ja [lfsq_etgaed]. Huomautus: Katkos alkuarjassa vuoden 2021 ensimmäisestä neljänneksestä alkaen.

Uudet työkäytännöt, kuten etätyö ja alustatyö, voivat tuoda yhteiskunnallisia ja taloudellisia hyötyjä mutta edellyttävät sääntelyn, politiikan ja työkuulttuurin mukauttamista. Pandemia lisäsi etätyön käyttöä jyrkästi: vuonna 2019 etätyötä kotoa käsin teki joka kymmenes työntekijä ja vuonna 2021 lähes neljännes työntekijöistä. Etätyöstä saadut uudet kokemukset osoittavat, että etätyön yhdistäminen lähityöskentelyyn voi auttaa hybridietätyötä tekeviä parantamaan työ- ja yksityiselämän tasapainoa, minkä lisäksi se kasvattaa tuottavuutta. Työn laatua heikentävien vaikutusten, kuten säännöllisesti pitkien työaikojen, välttämiseksi monissa jäsenvaltioissa toteutettiin toimia, joilla säänneltiin etätyötä erilaisilla lähestymistavoilla. Etätyön lisäksi merkitystään on lisännyt alustatyö. Se on paitsi edistänyt työpaikkojen luomista myös asettanut haasteita oikeudenmukaisten työolojen kannalta. Alustojen kautta on työskennellyt jo yli 28 miljoonaa ihmistä EU:ssa digitaaliteknologian ansiosta. Algoritmeihin perustuva johtaminen, työllisyysaseman

mahdollinen virheellinen luokittelu ja rajatylittävän avoimuuden puute ovat keskeisiä kysymyksiä, joita käsitellään komission ehdotuksessa asiaa koskevaksi direktiiviksi. Etätöön ja alustatyön merkityksen lisääntyessä on olennaisen tärkeää varmistaa riittävät digitaidot koko yhteiskunnassa, jotta digitaalista kuilua ei synny myöskään ikääntyneiden työntekijöiden ja matalan osaamistason työntekijöiden osalta.

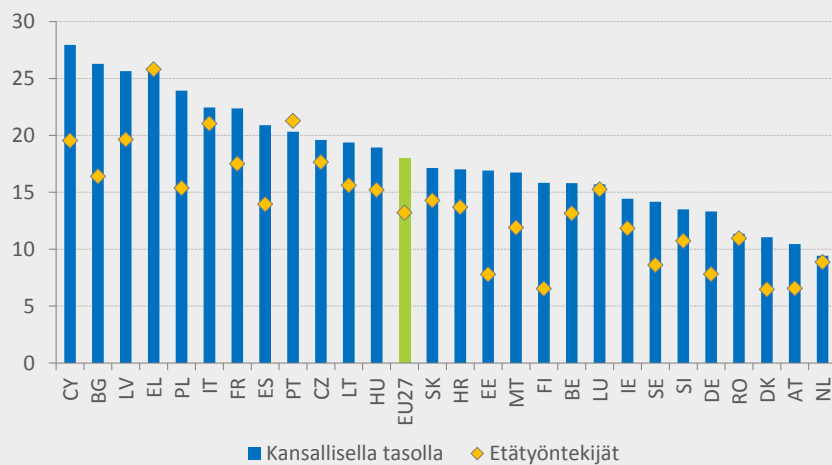
Etätö voi johtaa työ- ja yksityiselämän parempaan tasapainoon ja hybridityö voi osaltaan vähentää pidemmän työajan riskiä

13 %
etätötekijöistä
raportoivat työ- ja
yksityiselämän
huonosta
tasapainosta

18 %
työnantajan tiloissa
työtä tekevästä
raportoivat työ- ja
yksityiselämän
huonosta
tasapainosta.

Hybridityö
parantaa työ- ja
yksityiselämän
tasapainoa
useimmissa
jäsenvaltioissa

Työ- ja yksityiselämän huono tasapaino jäsenvaltioissa kaikkien työntekijöiden ja etätötekijöiden raportoimana (% , 2021)

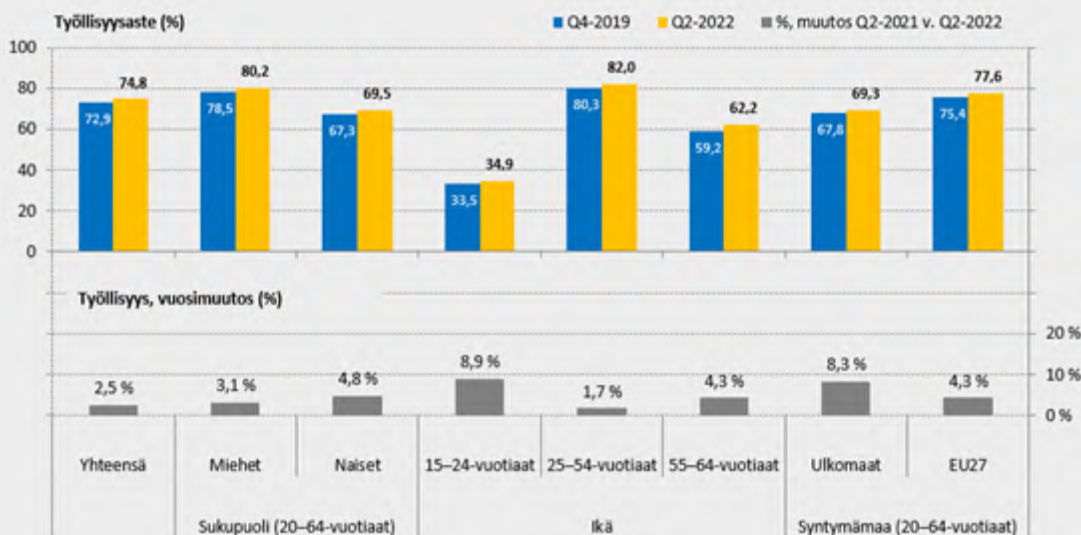
Huomautus: Työ- ja yksityiselämän huono tasapaino käsittää työntekijät, jotka antoivat kysymykseen ”miten työajat sopivat perhe- tai sosiaalisiin sitoumuksiin työn ulkopuolella” vastauksen ”eivät kovin hyvin” ja ”eivät lainkaan”. *Lähde:* Eurofound, [European Working Conditions Telephone Survey \(EWCTS\) 2021](#).

Venäjän Ukrainaan tekemän hyökkäyksen vuoksi merkittävä määrä ihmisiä on joutunut siirtymään EU:hun, ja heidät on saatava integroitua työmarkkinoille ja yhteiskuntaan. Auttaakseen reagoimista humanitaariseen kriisiin ja edistääkseen ukrainalaisten pakolaisten integroitumista EU:hun Euroopan komissio otti tilapäistä suojelua koskevan direktiivin käyttöön ensimmäistä kertaa ja jatkoi sen voimassaoloa lokakuussa 2022 maaliskuuhun 2024 saakka. Siinä edellytetään oleskelulupien myöntämistä sekä työmarkkinoille pääsyä ja koulutuksen ja sosiaalisen suojelun saamista. Tarpeet liittyvät varsinkin työmarkkinoille integroitumisen esteiden poistamiseen erityisesti kielikurssien avulla, sekä majoitukseen, lastenhoitoon ja koulutukseen samoin kuin pitkäaikaishoitoon tai mielenterveystukeen. Ukrainasta siirtymään joutuneet henkilöt ja laillinen muuttoliike muista maista voivat osaltaan lieventää työvoimapulaa unionissa keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, erityisesti ammateissa, joissa edellä mainitut työmarkkinoille integroitumisen esteet eivät ole yhtä sitovia, sekä vastata osittain alhaisen syntyvyyden aiheuttamiin väestörakenteellisiin haasteisiin. Tämän prosessin helpottamiseksi komissio on käynnistänyt EU:n osaajareserviä koskevan pilottihankkeen. Kyseessä on uusi väline, jolla autetaan sotaa pakenevia ihmisiä löytämään työpaikka EU:sta. Sosiaalisen suojelun, terveydenhuollon, lastenhoidon ja koulutuksen tosiasiallinen saatavuus

sekä pätevyyksien tunnustaminen ovat kaiken kaikkiaan olennaisen tärkeitä onnistuneen integroitumisen kannalta.

Työmarkkinoiden elpyminen paransi useimpien väestöryhmien työllisyystuloksia, mutta haasteita on edelleen

Työllisyysasteet sukupuolen, ikäryhmän ja syntymämaan mukaan EU27-maissa, kausitasoitettut tiedot, ei kalenterikorjattu (%).

Lähde: Eurostat ja [lfsi_emp_q] EU:n työvoimatutkimus.

4,8 miljoonaa enemmän työntekijöitä EU:ssa vuoden 2022 toisella neljänneksellä verrattuna vuoden 2021 toiseen neljännekseen (1,7 miljoonaa enemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä)

Nuorten, EU:n ulkopuolella syntyneiden ja naisten työllisyys kasvoi eniten vuoden 2021 toisen neljänneksen jälkeen

Mutta sukupuolten työllisyysero oli 10,7 prosenttiyksikköä vuoden 2022 toisella neljänneksellä (11,2 prosenttiyksikköä vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä)

8,3 prosenttiyksikön työllisyysero EU:ssa ja EU:n ulkopuolella syntyneiden välillä vuoden 2022 toisella neljänneksellä (7,6 prosenttiyksikköä vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä)

Nuorten työmarkkinatilanne on edelleen haastava, erityisesti nuorten naisten ja maahanmuuttajataustaisten nuorten, ja edellyttää erityisiä ja räätälöityjä politiikkatoimia. EU:n nuorisotyöttömyysaste oli korkeimmillaan vuoden 2020 jälkipuoliskolla, minkä jälkeen se palasi kriisiä edeltäneelle tasolle vuonna 2021 ja oli 14,3 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä. Se on kuitenkin edelleen lähes kolminkertainen 25–74-vuotiaiden työttömyysasteeseen verrattuna. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien 15–29-vuotiaiden (ns. NEET-nuorten) osuus laski 11,6 prosenttiin vuoden 2022 toisella neljänneksellä, kun se vuoden 2021 toisella neljänneksellä oli 13,2 prosenttia. Osuus on pienempi kuin ennen pandemiaa mutta edelleen suhteellisen suuri. Tämä vaikutti erityisesti nuoriin naisiin ja maahanmuuttajataustaisia nuoriin. Vuositasolla tarkasteltuna jäsenvaltioiden välillä oli vuonna 2021 edelleen huomattavia eroja 15–29-vuotiaiden NEET-asteissa. Olisi toteutettava politiikkatoimia, joilla vähennetään

nuorten työmarkkinoilla kohtaamia rakenteellisia haasteita. Olisi muun muassa ehkäistävä niiden negatiivisten vaikutusten riskejä, joita nuorten osaamiseen ja työmarkkinanäkymiin kohdistuu pidemmällä aikavälillä. Vahvistettua nuorisotakuuta⁸ olisi käytettävä laadukkaiden työpaikkojen, jatkokoulutuksen, oppisopimuskoulutuksen tai harjoittelupaikkojen tarjoamiseen neljän kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta tai virallisen koulutuksen päättämisestä. Tämän lisäksi ALMA-aloitteella (Aim, Learn, Master, Achieve)⁹ autetaan huono-osaisia NEET-nuoria hankkimaan työkokemusta ulkomailla.

Naisten työmarkkinoille osallistumiseen ja samapalkkaisuuteen liittyy edelleen pitkäaikaisia haasteita, jotka kuvastavat sitkeää sukupuolten epätasa-arvoa työmarkkinoilla. Sukupuolten työllisysero kaventui vain hieman työmarkkinoiden elpyessä vuonna 2021. Palkaton työ ja hoivavelvoitteet estävät kahdeksan kertaa enemmän naisia kuin miehiä hakemasta palkkatyötä ja saavat viisi kertaa enemmän naisia osa-aikatyöhön vastentahtoisesti. Tämä korostaa asianmukaisen työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevan politiikan sekä laadukkaiden ja kohtuuhintaisten hoitopalvelujen tosiasiallisen saatavuuden merkitystä. Palkatonta hoivatyötä tekevien työmarkkinanäkymiä ja kohteena olevien henkilöiden hoidon laatua voidaan parantaa mukauttamalla varhaiskasvatuksen ja pitkäaikaishoidon järjestelmiä komission 7. syyskuuta 2022 esittämän eurooppalaisen hoito- ja hoivastrategian mukaisesti ja puuttamalla pulaan ja kapasiteettirajoitteisiin näillä aloilla. Samaan aikaan useiden EU-maiden vero- ja etuusjärjestelmät eivät edelleenkään kannusta ottamaan vastaan palkkatyötä tai pidentämään toisen tulonsaajan työaika (78 prosenttia toisista tulonsaajista on naisia), ja näihin järjestelmiin olisi puututtava asianmukaisin uudistuksin.

Vammaisten ja ikääntyvien työntekijöiden osallistumista työmarkkinoille on mahdollista lisätä huomattavasti. Vammaisten ja vammattomien työllisysero EU:ssa oli 23 prosenttiyksikköä vuonna 2021 eli lähes samalla tasolla kuin vuonna 2014, jolloin mittaus aloitettiin, mikä korostaa politiikkatoimien tarvetta. Tähän haasteeseen vastaamiseksi 20. syyskuuta 2022 käynnistetyssä vammaisten henkilöiden työllisyyspaketissa esitetään ohjeita ja käytäntöjä kuudella eri alalla rekrytoinnista työpaikan säilyttämiseen, ja sitä kehitetään yhdessä asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa vuoteen 2024 mennessä. Väestörakenteen muutosten ja eläkeiän nousun vuoksi monissa jäsenvaltioissa 55–64-vuotiaiden työllisyysaste nousi edelleen vuonna 2021 viime vuosikymmenen suuntauksen mukaisesti ja oli 60,5 prosenttia. Se on kuitenkin edelleen lähes 20 prosenttiyksikköä alempi kuin 25–54-vuotiaiden. Sukupuolten työllisysero ikääntyneiden työntekijöiden parissa on edelleen 12,7 prosenttiyksikköä ja on suurempi kuin vastaava ero 20–64-vuotiaiden ryhmässä (10,8 prosenttiyksikköä). Aktiivinen työmarkkinapolitiikka, muun muassa elinikäisen oppimisen edistäminen ja työnhaun tukeminen, on olennaisen tärkeää vammaisten ja ikääntyneiden työntekijöiden potentiaalin hyödyntämiseksi.

Sosioekonomisesti heikommista lähtökohdista tulevilta oppilailta puuttuvat usein perustaidot, myös digitaidot, mikä haittaa heidän mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla ja elinikäisten taitojen hankkimista. Tämä edellyttää koulutuksen tasapuolisuuden parantamista. Viime vuosien myönteisestä kehityksestä huolimatta noin 3,1 miljoonaa nuorta lopettaa koulunkäynnin ennenaikaisesti, ja liian monilta heistä jää perustaitojen vähimmäistaso saavuttamatta. Tämä koskee erityisesti niitä, joilla on muita heikommät

⁸ [Neuvoston suositus](#), annettu 30. lokakuuta 2020, ”Silta työelämään – entistä vahvempi nuorisotakuu” ja nuorisotakuun perustamisesta 22 päivänä huhtikuuta 2013 annetun neuvoston suosituksen korvaaminen (2020/C 372/01, EUVL C 372, 4.11.2020, s. 1).

⁹ Lisätietoja: [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Työllisyys, sosiaaliasiat ja osallisuus – Euroopan komissio \(europa.eu\)](#)

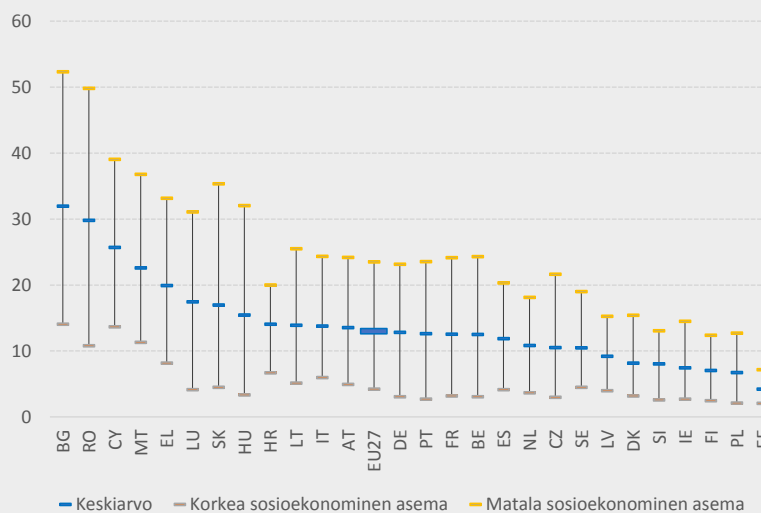
lähtökohdat, ja se myös vähentää heidän mahdollisuuksiaan osallistua korkea-asteen koulutukseen sekä kehittää ja hyödyntää täysimääräisesti potentiaaliaan elämässä. Covid-19-pandemian aikana myös koulujen fyysinen sulkeminen ja liikkumisrajoitukset aiheuttivat voimakasta painetta nuorten mielenterveyteen ja hyvinvointiin, mikä voi entisestään lisätä alisuoriutumisen ja koulusta loitontumisen riskiä. Jäsenvaltioissa on yhä enemmän pulaa opettajista erityisesti STEM-aloilla (luonnontieteet, teknologia, insinööritieteet ja matematiikka) sekä sosioekonomisesti huonossa asemassa olevilla paikkakunnilla. Opettajien uranäkymät eivät ole houkuttelevia, mikä johtaa siihen, että opettajan peruskoulutukseen osallistuu vain vähän hakijoita ja monet uudet opettajat poistuvat ammatista ensimmäisinä vuosina. Opettajapula vaikuttaa kielteisesti koulutuksen laatuun kaikilla tasoilla, niin varhaiskasvatuksessa kuin yliopistoissa, sekä digitaalisen ja vihreän siirtymän edellyttämiin taitoihin. Erityisesti nopeutunut digitaalinen siirtymä on pahentanut jo olemassa olevia digitaativajeita ja tuonut esiin uusia eriarvoisuuksia. Sosioekonomisesti matalassa asemassa olevien sekä maahanmuuttaja- ja romanilasten digitaalisten resurssien puute on johtanut oppimisvajeisiin. Osana eurooppalaista koulutusalueetta asetettujen EU:n tason tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että keskitetään politiikkatoimia koulutukseen liittyvän eriarvoisuuden käsittelyyn ja opiskelijoiden hyvinvoinnin parantamiseen muun muassa kattavampien ja systemisempien lähestymistapojen ja monialaisen yhteistyön avulla, missä noudatetaan komission ehdotusta neuvoston suositukseksi ”Tie koulumenestykseen”, sekä kohtuuhintaisen ja laadukkaan koulutuksen tarjoamiseen vahvistetun eurooppalaisen lapsitakuun mukaisesti.

Sosioekonominen tausta on keskeinen tekijä koulutussaavutusten kannalta, ja jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja

Sosioekonomisesti heikommista ja paremmista lähtökohdista tulevien oppijoiden välillä on **19,5 prosenttiyksikön ero** alisuoriutumisessa

Keskimäärin parempi suoriutuminen korreloi matalan ja korkean sosioekonomisen aseman välisten **pienempien erojen** kanssa

Yhdistetty alisuoriutumisaste lukemisessa, matematiikassa ja luonnontieteissä sosioekonomisen aseman mukaan (% , 2018)

Lähde: JRC:n laskelmat, jotka perustuvat OECD:n vuoden 2018

Digitaalinen siirtymä, jota covid-19-pandemia on vauhdittanut, on lisännyt merkittävästi digitaitojen kysyntää, mutta kaikki eivät ole siihen valmistautuneita.

Digitaitoja tarvitaan yhä moninaisemmissa työpaikoissa (niistä 90 prosentissa jo nyt). Heikot digitaidot haittaavat työllistyvyyttä ja tuottavuuden kasvua ja luovat pullonkauloja digitaaliselle siirtymälle ja potentiaaliselle kasvulle. Tuoreiden tietojen mukaan vain 54 prosentilla aikuisista oli vuonna 2021 vähintään digitaaliset perustaidot EU:ssa, ja jäsenvaltioiden välillä oli suuria eroja. Heikosti koulutetuilla, työttömillä ja työvoiman ulkopuolisilla henkilöillä on yleensä heikot digitaidot ja vähemmän mahdollisuuksia kehittää näitä taitoja. Laajojen väestöryhmien heikot digitaidot voivat myös aiheuttaa uudentyyppisiä haittoja, kun palvelujen digitalisaatio lisääntyy. Tämä koskee erityisesti koulutukseen pääsyä mutta myös laajemmin digitalisoituja julkisia palveluja, julkiset työvoimapalvelut mukaan lukien. Digitaalisen kuilun umpeen kuromiseksi tarvitaan koko väestöä varten tarkoitettuja digitaatio-ohjelmia, joita täydennetään kohdennetuilla ohjelmilla, jotka räätälöidään tiettyjen ryhmien osaamisprofiilien ja työmarkkinatilanteen mukaan. EU:n tavoitteena on varustaa vähintään 80 prosenttia väestöstä vähintään digitaalisilla perustaidoilla vuoteen 2030 mennessä ja nostaa tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoiden määrä 20 miljoonaan (noin 10 prosenttiin työssäkäyvistä vuoden 2021 alhaiselta lähtötasolta 4,5 prosentista) sekä miesten että naisten osalta. Komissio käynnisti tätä varten vuonna 2021 jäsenvaltioiden vuoropuhelun digitaalisesta koulutuksesta ja digitaatioista.

Digitaidoista on tullut monialaista osaamista, mutta taitotasot vaihtelevat suuresti jäsenvaltioittain

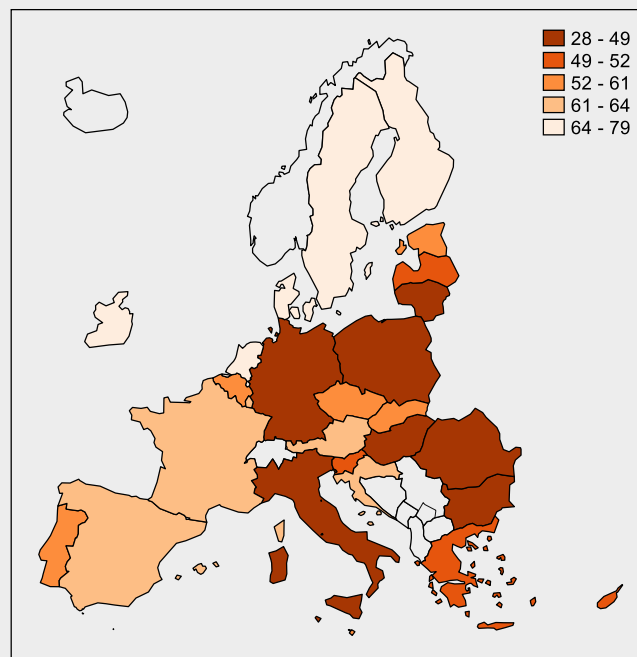
90 prosentissa

työpaikoista
edellytetään
digitaitoja

Vuonna 2021
EU:ssa **vain 54**
prosentilla
aikuisista oli
vähintään
digitaaliset
perustaidot

EU:n tavoitteena
on, että vuoteen
2030 mennessä 80
prosentilla
aikuisista on
vähintään
digitaaliset
perustaidot

Henkilöt, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (%
16–74-vuotiaista, 2021)

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon.
Lähde: Eurostat työvoimatutkimus [EDAT_LFSE_02]. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Euroopan on kehitettävä edelleen työvoimansa taitoja, muun muassa tuettava vihreää ja energiasiirtymää, säilytettävä kilpailukykyä, edistettävä laadukkaita työpaikkoja ja turvattava sosiaalinen mallinsa. Digitalisaation lisäksi siirtyminen ilmastoneutraaliin yhteiskuntaan on muuttanut työmarkkinoilla tarvittavaa osaamista. Nykyinen sosioekonominen ja geopoliittinen tilanne korostaa entisestään tarvetta työvoiman täydennys- ja uudelleenkoulutukseen, jotta voidaan tukea siirtymistä työpaikasta toiseen ja puuttua jo ennestään merkittävään työvoima- ja osaamisvajeeseen, myös vihreässä taloudessa. Euroopan osaamisen teemavuoden 2023 odotetaan edistävän merkittävästi elinikäisten taitojen hankkimista, mikä on olennaisen tärkeää, jotta saadaan aikaan talouteen ja yhteiskuntiin kohdistuvat suuret muutokset. Nykyisen työvoiman aktiivinen osallistuminen oppimistoimintaan tehokkaan peruskoulutuksen jälkeen on ensiarvoisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa taitojen jatkuva päivittäminen. Laadukkaat korkea-asteen oppilaitokset ovat myös tärkeitä kehitettäessä korkeatasoisia taitoja, joita tarvitaan häiriönsietokykyistä, osallistavaa ja kestävää Euroopan taloutta varten. Aikuiskoulutusta koskevassa EU:n yleistavoitteessa edellytetään, että vuoteen 2030 mennessä vähintään 60 prosenttia aikuisista osallistuu vuosittain koulutukseen EU:ssa. Tuoreimmat saatavilla olevat tiedot vuodelta 2016 viittaavat siihen, että osallistumisaste (viimeisten 12 kuukauden aikana) on EU:ssa edelleen liian alhainen, 37,4 prosenttia 25–64-vuotiaista. Vuodeksi 2030 asetettujen kunnianhimoisten kansallisten tavoitteiden saavuttamista onkin vauhditettava merkittävästi. Lisäksi kaikissa jäsenvaltioissa matalan koulutustason aikuiset osallistuvat koulutukseen yleensä vähemmän kuin keskiasteen tutkinnon suorittaneet, joiden osallistumisaste on puolestaan alhaisempi kuin korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden. Aikuiskoulutukseen osallistuminen on myös yleisempää kaupunkialueilla kuin maaseudulla. Yksilöllisistä oppimistileistä 16. kesäkuuta 2022 annetussa neuvoston suosituksessa esitetään, miten jäsenvaltiot voivat yhdistää taloudellisen ja muun kuin taloudellisen tuen tehokkaasti, jotta kaikilla aikuisilla on mahdollisuus kehittää taitojaan koko työelämänsä ajan ja edistytään aikuiskoulutustavoitteen saavuttamisessa tulevilla vuosikymmenellä. Lisäksi 16. kesäkuuta 2022 annetussa neuvoston suosituksessa eurooppalaisesta lähestymistavasta pieniin osaamiskokonaisuuksiin elinikäisen oppimisen ja työllistyvyyden tukemiseksi pyritään varmistamaan sellaisten pienten osaamiskokonaisuuksien laatu, tunnustaminen ja ymmärtäminen, joita käytetään yhä enemmän kaikissa koulutus- ja työmarkkinajärjestelmissä.

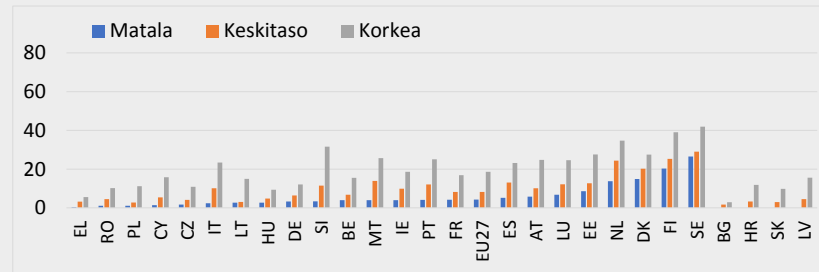
Aikuisten ja erityisesti matalan osaamistason aikuisten osallistuminen koulutukseen on edelleen liian vähäistä

10,8 %
aikuisista osallistui koulutukseen (edellisten 4 viikon aikana) EU:ssa vuonna 2021

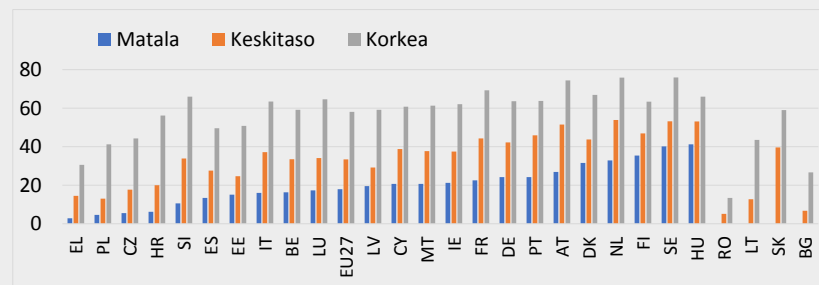
Matalan osaamistason aikuisista vain 4,3 % osallistui koulutukseen

Vuonna 2016 **37,4 %** aikuisista osallistui jonkinlaiseen koulutukseen edeltävien 12 kuukauden aikana

Aikuisten osallistuminen koulutukseen koulutustason mukaan (matala, keskitason ja korkea koulutustaso) viimeisten neljän viikon aikana (2021, %)

Aikuisten osallistuminen koulutukseen koulutustason mukaan (matala, keskitason ja korkea koulutustaso) viimeisten 12 kuukauden aikana (2016, %)

Lähde: Eurostat [trng_ifs_03], työvoimatutkimus ja [erityinen tietojen poiminta], AES.

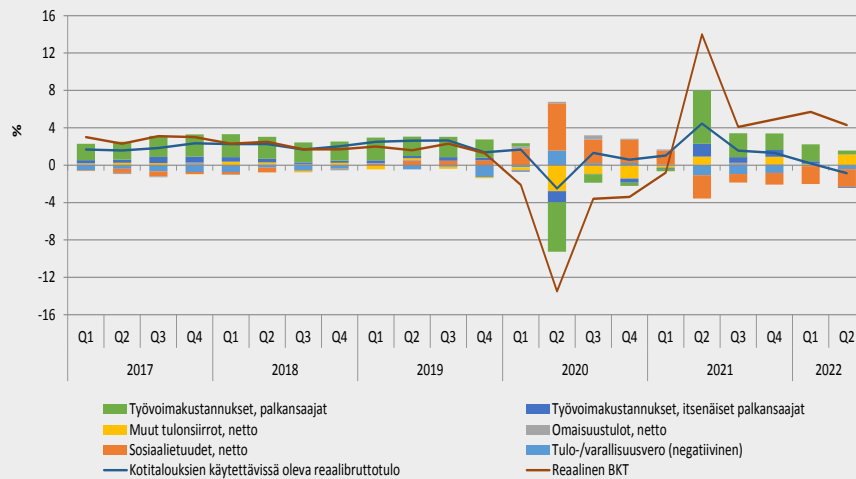
Kotitalouksien yhteenlasketut reaalitytulot kasvoivat EU:ssa vuonna 2021 yhdessä BKT:n ja markkinatulojen kanssa covid-19-pandemian jälkeisen elpymisen myötä mutta supistuivat vuonna 2022. Kotitalouksien reaalitytulot kasvoivat vuoden 2021 toisella neljänneksellä huomattavat 4,5 prosenttia (edellisvuoteen nähden), ja reaalisen BKT:n kasvu oli huipussaan (14,1 prosenttia). Kotitalouksien tulojen sietokyky covid-19-kriisin aiheuttaman iskun suhteen vuonna 2020 liittyy automaattisten vakauttajien toimintaan ja jäsenvaltioiden ja EU:n tasolla toteutettuihin mittaviin ja ripeisiin politiikkatoimiin, joilla lievennettiin suurelta osin pandemian kielteisiä sosioekonomisia seurauksia. Vuoden 2021 kolmannelta neljänneksestä alkavalla jaksolla kotitalouksien reaalitytulojen kasvu kuitenkin hidastui voimakkaasti nopeasti kiihtyvän inflaation vuoksi, vaikka nimelliset palkansaajakorvaukset kasvoivatkin. Kotitalouksien käytävissä olevat reaalitybruttotulot supistuivat vuoden 2022 toiseen neljännekseen mennessä ensimmäistä kertaa covid-19-kriisin jälkeen (vuoden 2020 toisen neljänneksen jälkeen), ja reaalisen BKT:n kasvu hidastui.

Viimeaikainen nopea inflaatio on vaikuttanut negatiivisesti kotitalouksien yhteenlaskettujen reaalityulojen kasvuun vuonna 2022

Reaalisen BKT:n ja kotitalouksien käytettävissä olevien reaalityulojen kasvu ja sen tärkeimmät osatekijät (% , EU27-maat)

Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalityulot supistuivat EU:ssa vuoden 2022 toisella neljänneksellä

Tuloerot pysyivät melko vakaina useimmissa jäsenvaltioissa

Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito [nasq_10_nf_tr] ja [namq_10_gdp]
Huomautus: ks. raportti.

Covid-19-kriisistä huolimatta köyhyiden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa (AROE) olevien ihmisten osuus pysyi jokseenkin vakaana koko vuoden 2020 ajan, ja sen arvioidaan pysyneen samalla tasolla vuonna 2021, sen jälkeen kun se oli parantunut aiempina vuosina niiden toimenpiteiden ansiosta, joita EU ja jäsenvaltiot toteuttivat pandemian kielteisten vaikutusten lieventämiseksi. Noin yksi viidestä ihmisestä oli köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa EU:ssa vuonna 2020, eikä myöskään vuodelle 2021 ole arvioitu merkittäviä muutoksia, vaikka maiden välillä on merkittäviä eroja. Köyhyysriskiaste ja vajaatyöllisissä tai työttömissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden osuus ovat molemmat pysyneet käytännöllisesti katsoen muuttumattomina pandemian jälkeen, kun taas vakava aineellinen ja sosiaalinen puute väheni edelleen vuonna 2021. Myös tuloerot pysyivät laajalti vakaina vuosina 2020–2021, mutta jäsenvaltioiden välisestä loitontumisesta oli merkkejä. Tämä oli tulosta merkittävistä ja nopeista politiikkatoimista, kuten työajan lyhentämistä ja muista työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävistä ja politiikkatoimista, joilla tuettiin haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä covid-19-kriisissä. Sosiaalisten tulonsiirtojen köyhyyttä vähentävä vaikutus nousi ennennäkemättömälle tasolle (suurimmassa osassa jäsenvaltioita), mikä vähensi köyhyyttä keskimäärin yli kolmanneksella EU:ssa. Epätyypillisessä työsuhteessa olevat henkilöt olivat kuitenkin yli kolme kertaa todennäköisemmin köyhyysvaarassa (16,6 prosenttia) kuin tyypillisessä työsuhteessa olevat (5 prosenttia). Varhaiset arviot sosiaalisen suojelun menoista 24 jäsenvaltiossa vuonna 2021 osoittavat, että menojen osuus BKT:stä pieneni vuoteen 2020 verrattuna (29,2 prosenttia v. 30,7 prosenttia) ja pysyi edelleen kriisiä edeltäneen tason yläpuolella (27,1 prosenttia vuonna 2019). Lähes kaikissa jäsenvaltioissa terveydenhuoltoon ja sairausetuksiin käytettyjen menojen osuus kasvoi, kun taas työttömyysetuusten osuus pieneni.

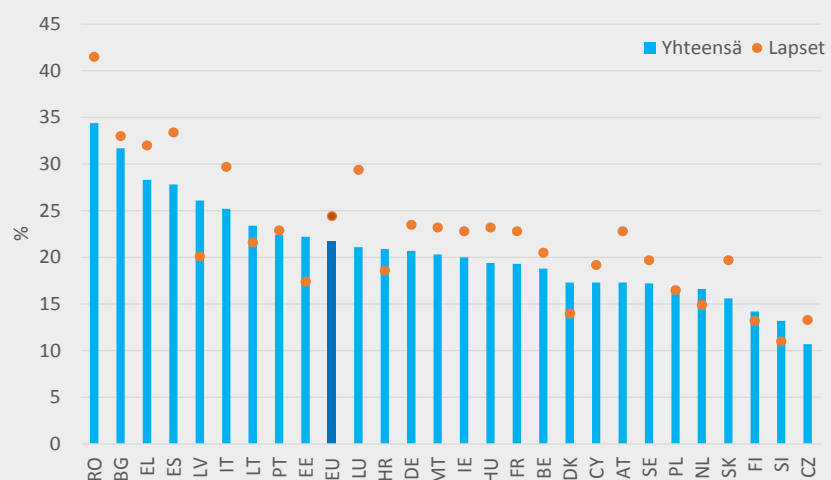
Myös tiettyjen väestöryhmien köyhyys- tai syrjäytymisriski pysyi suurin piirtein ennallaan vuosina 2020–2021, vaikka joidenkin väestöryhmien kohdalla oli edelleen erityisiä haasteita. Köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevien EU:n ulkopuolella syntyneiden ja romanien osuus pysyi suurin piirtein ennallaan EU:ssa mutta vammaisten henkilöiden osuus pieneni pandemian puhkeamisesta huolimatta. Nämä ryhmät ovat kuitenkin yhä järjestelmällisesti alttiimpia köyhyydelle ja sosiaaliselle syrjäytymiselle kuin muu väestö. Vammaisten henkilöiden suuremman köyhyys- ja syrjäytymisriskin torjumiseksi jäsenvaltioiden olisi käsiteltävä sosiaalisen suojelun puutteita eriarvoisuuden vähentämiseksi, muun muassa korvaamalla vammaisuuteen liittyviä lisäkustannuksia, ja oikeutta vammaisetuuksiin. Myös lasten köyhyys- tai syrjäytymisriski pysyi jokseenkin vakaana vuosina 2020–2021, mutta se oli suurempi kuin koko väestön, ja jäsenvaltioiden välisestä loitontumisesta oli merkkejä. Lisäksi lapsiperheiden asuinolot olivat edelleen hyvin puutteellisia. Köyhinä tai sosiaalisesti syrjäytyneinä kasvaneilla lapsilla on muita heikompi todennäköisyys menestyä hyvin koulussa, olla terveitä ja toteuttaa täysimääräisesti potentiaaliaan myöhemmin elämässä Tämä edellyttää kiireellisiä politiikkatoimia, jotta haasteeseen voidaan vastata vahvistetun eurooppalaisen lapsitakuun mukaisesti.

Köyhyys- tai syrjäytymisriski pysyi EU:ssa keskimäärin jokseenkin vakaana vuosina 2020–2021, mutta se vaihtelee huomattavasti jäsenvaltiosta toiseen ja on suurempi lasten kohdalla

Yksi viidestä ihmisestä oli köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa EU:ssa vuonna 2021, jäsenvaltioissa osuus vaihtelee 10,7 prosentista 34,4 prosenttiin

Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriski on muita ryhmiä suurempi EU:ssa(24,4 %), kuten useimmissa jäsenvaltioissakin

Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste koko väestön ja lasten (0–17-vuotiaat) osalta (% , 2021)

Lähde: Eurostat [ilc_peps01n], EU-SILC

Korkeat ja nousevat energian hinnat ja niihin liittyvät inflaatiopaineet saattavat vaikuttaa kielteisesti erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien kotitalouksien ostovoimaan ja lisätä energiaköyhyyttä, mikä edellyttää tilapäistä ja kohdennettua tukea. Energian hintojen nousu vuosina 2021–2022 on vaikuttanut kielteisesti pieni- ja keskituloisten kotitalouksien ostovoimaan (niiden elinkustannukset ovat nousseet keskimäärin 12 prosenttia) erityisesti elintarvikkeiden ja energian osalta. Korkeammat kuljetuskustannukset ja asuinrakennusten energiakustannukset, jotka liittyvät pääasiassa lämmitykseen ja jäähdytykseen, merkitsevät myös sitä, että kotitalouksien riski ajautua energiaköyhyyteen kasvaa. Erityisesti se, että kotia ei pystytä pitämään riittävän lämpimänä,

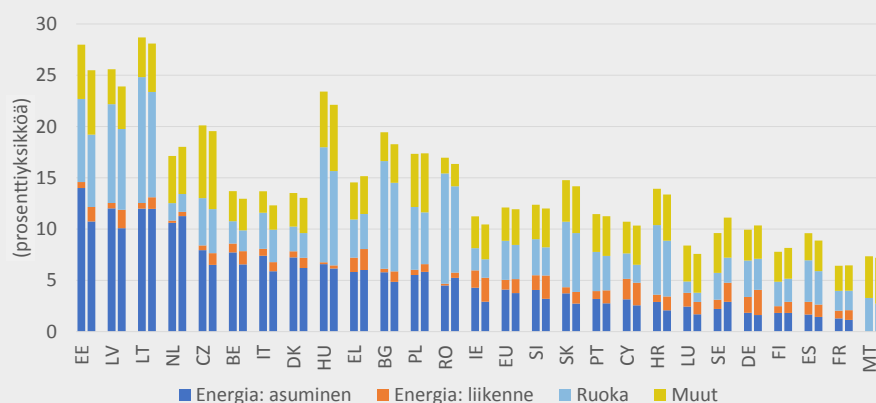
vaikuttaa eniten pienituloisiin. Jo vuonna 2021 noin kaksi kymmenestä köyhyysvaarassa olevasta ihmisestä ei pystynyt pitämään kotiaan riittävän lämpimänä, mikä on yli kaksi kertaa enemmän kuin koko väestössä. Komissio on esittänyt useita toimenpiteitä energiakriisin ratkaisemiseksi. Se antoi lokakuussa 2021 energian hintoja koskevan tiedonannon, jossa esitetään, mitä jäsenvaltiot voisivat siihen sisältyvän välineistön avulla tehdä voimassa olevien EU:n sääntöjen nojalla auttaakseen haavoittuvassa asemassa olevia kuluttajia ja yrityksiä selviämään korkeista hinnoista. Korkeiden energian hintojen vuoksi toteutettavista hätätoimista 6. lokakuuta 2022 annetulla neuvoston asetuksella laajennettiin välineistöä, ja sen odotetaan tuottavan myös julkisia lisätuloja inframarginaalisista teknologioista saatavista odottamattomista voitoista ja fossiilisia polttoaineita käyttäviä yrityksiä koskevasta yhteisvastuusuudesta. Nämä tulot suunnataan kotitalouksille ja yrityksille, joilla on vaarana, etteivät ne pysty maksamaan energialaskujaan, ja näiden tulojen odotetaan ehkäisevän köyhyysriskien ja eriarvoisuuden lisääntymistä. Kuluneen vuoden aikana jäsenvaltiot ottivat käyttöön poikkeuksellisia ja tilapäisiä toimenpiteitä meneillään olevan energiakriisin ratkaisemiseksi. Hintapaineiden lisääntyessä on erityisen tärkeää seurata tiiviisti niiden tulonjakovaikutuksia ja tukeutua tilapäisiin tukitoimenpiteisiin, jotka kohdennetaan paremmin haavoittuvassa asemassa oleviin. Energian hintojen noustessa kotitalouksien ostovoimaa suojellaan myös vähentämällä kotitalouksien energiamenoja ja riippuvuutta fossiilisista polttoaineista, muun muassa lisäämällä investointeja energiatehokkuuteen, rakennusten peruskorjaukset mukaan lukien, ja uusiutuvaan energiaan REPowerEU-suunnitelman mukaisesti. Tällaiset tukitoimenpiteet ovat parhaita pitkän aikavälin ratkaisuja korkeisiin energian hintoihin, ja ne olisi kohdennettava ensisijaisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin.

Energian hintojen nousu vaikuttaa kielteisesti pieni- ja keskituloisten kotitalouksien kokonaiselinkustannuksiin

Lähes puolet elinkustannusten 9,7 prosentin noususta EU:ssa vuosina 2021–2022 johtui energian hinnannoususta

6,9 prosenttia koko väestöstä ja **16,4 prosenttia** köyhyysvaarassa olevista ei pystynyt pitämään kotiaan riittävän lämpimänä vuonna 2021

Menolajien vaikutus elinkustannuksiin kasvaa väestön ensimmäisessä ja kolmannessa viidenneksessä (järjestettynä tulon mukaan, %) (ensimmäinen ja toinen pylväs jäsenvaltioittain)

Huomautus: Elinkustannusten nousu lasketaan kotitalouksien ekvivalenttien käytettävissä olevien tulojen jakauman ensimmäisen ja kolmannen tuloviidenneksen keskimääräisten menosuukien mukaan. Jäsenvaltiot on lajiteltu asumiseen liittyvien energian hinnannousten mukaan ensimmäisen viidenneksen osalta. *Lähde:* JRC:n laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin indikaattorista [pre_hicp_manr] saatuihin yhdenmukaistettujen kuluttajahintaindeksien (YKHI) inflaatiotietoihin syyskuulta 2022 ja EU:n kulutustutkimuksen (HBS) vuoden 2015 tutkimuksen mikrotietoihin.

Vähimmäistoimeentulojärjestelmien riittävyys heikkeni useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2020 vuoteen 2019 verrattuna, ja kattavuudessa on edelleen puutteita.

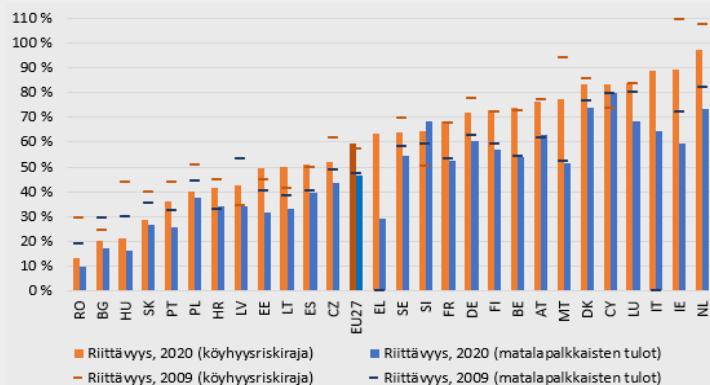
Vähimmäistoimeentuloturvalle on aktiivisen osallisuuden periaatteen mukaisesti keskeinen rooli köyhyys- tai syrjäytymisriskin ehkäisemisessä ja vähentämisessä. Kaikissa jäsenvaltioissa on käytössä viimesijaisia toimeentulotukijärjestelmiä, ja vähimmäistoimeentulon riittävyys on pysynyt EU:ssa keskimäärin suurin piirtein ennallaan viime vuosikymmenen aikana (joskin jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja), mutta vuonna 2020 tilanne heikkeni hieman. Kattavuudessa havaittiin vuosina 2015–2020 parannuksia, jotka voivat osaltaan ehkäistä köyhyyden syvyyden ja aineellisen puutteen lisääntymistä, mutta vaikuttavuuteen liittyy edelleen haasteita. Tukeakseen jäsenvaltioiden ylöspäin suuntautuvaa lähentymistä sekä köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjuntaa komissio on esittänyt ehdotuksen neuvoston suositukseksi riittävästä vähimmäistoimeentulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi. Suosituksessa esitetään aloja, joilla vähimmäistoimeentulojärjestelmiä voidaan nykyaikaistaa edelleen aktiivista osallisuutta koskevan lähestymistavan mukaisesti.

Sosiaalisten turvaverkkojen riittävyys vaihtelee jäsenvaltioissa

Vähimmäistoimeentuloetuuksien taso alle puolet köyhyysrajasta kolmanneksessa jäsenvaltioista vuonna 2019

Tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen vaihtelee 16 prosentista 52 prosenttiin jäsenvaltioissa

Vähimmäistoimeentulon saajien nettotulot prosentteina köyhyysriskirajasta (tasoitettuna kolmelle vuodelle) ja matalapalkkaisten tuloista (2009 ja 2020)

Lähde: Työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden (EMPL) pääosaston laskelmat EU-SILC-mikrotiedoista. Huomautus: Irlannin tiedot kuvaavat tulovuotta 2020 vähimmäistoimeentuloetuuksien osalta. Vuoden 2020 SILC-tietoja köyhyysriskirajasta ei ole vielä saatavilla Irlannin, Italian, Luxemburgin ja Latvian osalta. Kaaviossa esitetään yhden hengen kotitaloudessa asuvia lapsettomia henkilöitä koskevat tiedot. Vähimmäistoimeentulon saajan nettotuloihin voi sisältyä muitakin etuuksia (esim. asumisetuuksia) kuin vähimmäistoimeentulo. Matalapalkkainen ansaitsee 50 prosenttia keskipalkasta ja työskentelee kokoaikaisesti.

Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet vähenivät keskimäärin EU:ssa vuonna 2021, mutta jäsenvaltioiden välillä on edelleen huomattavia eroja, kun taas pitkäaikaishoitopalvelujen kysyntä on kasvanut voimakkaasti väestön ikääntymisen vuoksi. Pienituloisissa kotitalouksissa asuvat ihmiset ilmoittavat todennäköisemmin täyttymättömistä sairaanhoitotarpeista, joskin ero muuhun väestöön vaihtelee jäsenvaltioittain. Terveystieteiden tutkimus ja osaamisvajava voivat edelleen aiheuttaa pullonkauloja palvelujen tarjonnassa siitä huolimatta, että covid-19-pandemian aiheuttama paine terveydenhuoltojärjestelmiin on vähentynyt. Useat jäsenvaltiot ovat käynnistäneet systeemisiä terveydenhuoltouudistuksia, jotka liittyvät muun muassa perusterveydenhuoltoon. On olennaisen tärkeää saattaa ne päätökseen ja digitalisoida palveluja vähitellen, jotta parannetaan tarjonnan laatua ja palvelujen häiriönsietokykyä. Samaa aikaan väestörakenteen muutos vaikuttaa siten, että pitkäaikaishoitoa mahdollisesti

tarvitsevien määrän ennustetaan lisääntyvän EU:ssa vuosien 2019 ja 2030 välillä 30,8 miljoonasta 33,7 miljoonaan ja edelleen 38,1 miljoonaan vuonna 2050. Tämä vahvistaa tarvetta vastata pitkäaikaishoidon saatavuuteen, kohtuuhintaisuuteen ja laatuun liittyviin haasteisiin niin, että otetaan samalla huomioon julkisen talouden kestävyys. Vaikka kaikki jäsenvaltiot tarjoavat jonkin asteista sosiaalista suojelua, 35,7 prosenttia EU:n kansalaisista ilmoitti, että he eivät käytä (enemmän) kotihoitopalveluja taloudellisista syistä, 9,7 prosenttia mainitsi tarjontapulan ja 2,1 prosenttia mainitsi laatuongelmat. Sosiaalisen suojelun etuuksien jälkeenkin itse maksettavaksi jäävät hoidon kustannukset voivat olla erittäin korkeat, ja niiden osuus voi olla monissa jäsenvaltioissa yli 50 prosenttia mediaanituloista sellaisten ikääntyneiden osalta, joilla on vakavia pitkäaikaishoitotarpeita. Jotta pitkäaikaishoitopalvelujen vaikutus sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, sukupuolten tasa-arvoon ja työpaikkojen luomiseen voitaisiin maksimoida, komissio esitti eurooppalaisen hoito- ja hoivastrategian, johon liittyy ehdotus neuvoston suositukseksi kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuudesta.

Jäsenvaltiot toteuttavat toimia mukauttaakseen sosiaalisen suojelun järjestelmiään väestörakenteen ja työmarkkinoiden muutoksiin voidakseen vastata riittävyyteen, saavutettavuuteen ja julkisen talouden kestävyteen liittyviin haasteisiin. Pandemian tuotua esiin puutteita sosiaalisen suojelun saatavuudessa useat jäsenvaltiot ovat tehneet kansallisiin sosiaalisen suojelun järjestelmiinsä uudistuksia, jotka kohdistuvat epätyypillisissä työsuhteissa oleviin työntekijöihin ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin. Väestörakenteen muutos aiheuttaa edelleen pitkän aikavälin haasteita eläkejärjestelmille. Näihin sisältyvät väestön ikääntymisen ja siihen liittyvien eläke-, terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitojärjestelmien vaikutukset julkiseen talouteen saatavuuden ja julkisen talouden kestävyuden osalta. Eläkejärjestelmiin kohdistuviin haasteisiin vastaamiseksi tarvitaan monenlaisia politiikkatoimia, jotka kattavat eläke-, työmarkkina-, vero- ja terveydenhuoltopolitiikan. Yksi haasteista on sitkeästi esiintyvä sukupuolten eläke-ero.

Työmarkkinaosapuolten ennustettavissa olevalla, merkityksellisellä ja oikea- aikaisella osallistumisella on tärkeä rooli sen varmistamisessa, että uudistukset ja investoinnit suunnitellaan ja toteutetaan tehokkaasti. Työllisyyden suuntaviivassa 7 ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteessa 8 jäsenvaltioita kehoitetaan varmistamaan, että työmarkkinaosapuolet otetaan riittävän ajoissa ja tarkoituksenmukaisella tavalla mukaan työllisyys-, sosiaali- ja tarvittaessa talousuudistusten ja -politiikan suunnitteluun ja toteutukseen, myös tukemalla niiden valmiuksien parantamista. Terveyskriisin aikana työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työehtosopimusneuvottelut olivat avainasemassa vahvan terveydenhuoltoalan kannalta, mikä osaltaan lisäsi EU:n valmiutta mahdollisiin tuleviin terveyskriiseihin. Samaan aikaan useat jäsenvaltiot kehottivat työmarkkinaosapuolia keskustelemaan ja neuvottelemaan – jäsenvaltion kansallisten käytäntöjen ja institutionaalisten puitteiden mukaisesti – toimenpiteistä, joilla tuetaan työoloja, työmarkkinoiden toimintaa, yhtäläisiä mahdollisuuksia sekä työterveyttä ja -turvallisuutta, ja/tai toteuttamaan niitä. Viime aikoina yhteistyö työmarkkinaosapuolten kanssa on ollut keskeisessä asemassa toteutettaessa asianmukaista tukipolitiikkaa, jolla edistetään Ukrainan kansalaisten ja muiden siirtymään joutuneiden henkilöiden integroitumista Euroopan työmarkkinoille, myös aloilla, joilla on työvoimapulaa. Jotta jäsenvaltioissa voidaan toteuttaa laadukkaiden uudistuksia ja politiikkatoimia, on olennaisen tärkeää, että myös kansalaisyhteiskunnan organisaatiot osallistuvat niihin. Työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan osallistuminen on tärkeää myös elpymis- ja palautumissuunnitelmien kannalta.

Jäsenvaltioiden olisi toteutettava toimia voidakseen puuttua tässä yhteisessä työllisyysraportissa yksilöityihin työllisyys- ja sosiaalipolitiikan haasteisiin ja osaamiseen liittyviin haasteisiin. Raportissa esitetyssä analyysissä tuodaan esiin politiikkatoimien prioriteettialoja. Toimilla olisi pyrittävä vastaamaan nykyisessä sosioekonomisessa tilanteessa esiin tulleisiin haasteisiin ja edistämään kestäväää ja osallistavaa kasvua tukemalla laadukkaiden työpaikkojen luomista ja siirtymiä koko työuran ajan ja eri aloilla, parantamalla sosiaalista ja taloudellista palautumiskykyä ja varmistamalla oikeudenmukainen vihreä ja digitaalinen siirtymä samalla kun edetään kohti työllisyyttä, osaamista ja köyhyden vähentämistä koskevia EU:n yleistavoitteita ja kansallisia tavoitteita vuoteen 2030 mennessä.

Työllisyyden suuntaviivojen mukaisesti jäsenvaltioita kehoitetaan

- lieventämään inflaatiopaineiden, myös korkeiden energianhintojen, kielteisiä vaikutuksia haavoittuvassa asemassa olevien kotitalouksien ostovoimaan, myös energiaköyhyyden lisääntymisen estämiseksi, toteuttamalla tilapäisiä ja kohdennettuja tukitoimenpiteitä samalla kun kannustetaan vähentämään energian kulutusta ja parantamaan energiatehokkuutta;
- edistämään kansallisten käytäntöjen mukaisesti ja työmarkkinaosapuolten roolia täysimääräisesti kunnioittaen palkkakehitystä, joka lieventää erityisesti matalapalkkaisten työntekijöiden ostovoiman menetyksiä, muun muassa päivittämällä lakisääteisiä vähimmäispalkkoja oikea-aikaisesti siten, että otetaan huomioon makrotaloudelliset olosuhteet, säilytetään työllisyys ja kilpailukyky ja pidetään yllä korkean inflaation torjumista koskevaa tavoitetta;
- varmistamaan, että käytettävissä on työajan lyhentämisjärjestelyjä ja muita työpaikkojen säilyttämiseen tähtäviä toimenpiteitä, jotka on suunniteltu siten, että turvataan henkilöpääoman säilyminen, tuetaan tarvittaessa oikeudenmukaisia rakenneuudistusprosesseja, helpotetaan työpaikasta toiseen siirtymistä ja tuetaan talouden nykyaikaistamista, erityisesti siihen liittyvän täydennys- ja uudelleenkoulutuksen avulla, ottaen huomioon myös energiakriisin ja siihen liittyvien teollisuuden rakennemuutosten mahdolliset työmarkkinavaikutukset;
- vahvistamaan aktiivisen työmarkkinapolitiikan tehokkuutta ja vaikuttavuutta ja julkisten työvoimapalvelujen valmiuksia, myös investoimalla esteettömään digitaaliseen infrastruktuuriin ja palveluihin, osaamisen seurantaan ja ennakkointiin sekä henkilöstön riittävään koulutukseen, jotta voidaan edistää työpaikkojen luomista ja siirtymistä työpaikasta toiseen, myös kohti digitaalista ja vihreää taloutta, ja puuttua työvoimapulaan ja osaamisvajeeseen;
- tarjoamaan tukea työntekijöille ja kotitalouksille, joihin ilmastonmuutoksen ja tarvittavan vihreän ja digitaalisen siirtymän aiheuttamat taloudelliset ja sosiaaliset muutokset vaikuttavat eniten, erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville, varsinkin työvoimapalveluilla ja koulutustoimenpiteillä, hyvin suunnitelluilla, kohdennetuilla ja aikasidonnaisilla työllisyysohjelmilla sekä kohdennetuilla ja hyvin suunnitelluilla työhönotto- ja siirtymäkannustimilla, riittävällä toimeentuloturvalla, johon sovelletaan aktiivista osallisuutta koskevaa lähestymistapaa, ja yrittäjyyden edistämällä siten, että työntekijät ja heidän edustajansa osallistuvat täysimääräisesti ja mielekkäällä tavalla muutosten ennakkointiin ja rakenneuudistusprosessien hallinnointiin oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen annetun neuvoston suosituksen mukaisesti;

- parantamaan nuorten työmarkkinanäkymiä muun muassa edistämällä osallistavaa ja laadukasta ammatillista koulutusta ja korkea-asteen koulutusta, tarjoamalla kohdennettua työvoimapalvelujen tukea (mukaan lukien mentorointi, ohjaus ja neuvonta) sekä tukemalla laadukkaita oppisopimus- ja harjoittelupaikkoja vahvistetun nuorisotakuun mukaisesti;
- varmistamaan sukupuolten tasa-arvo ja lisäämään naisten osallistumista työmarkkinoille muun muassa edistämällä yhtäläisiä mahdollisuuksia ja urakehitystä sekä varmistamalla palkkarakenteiden avoimuus, edistämään työ-, perhe- ja yksityiselämän yhteensovittamista, myös kohtuuhintaisen ja laadukkaiden pitkäaikaishoito- ja varhaiskasvatustalvelujen saatavuuden avulla, sekä asianmukaisten perhevapaiden ja joustavien työjärjestelyjen saatavuutta vanhemmille ja muille henkilöille, joilla on hoivavelvollisuuksia, eurooppalaisen hoito- ja hoivastrategian mukaisesti;
- edistämään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja parantamaan oppimistuloksia puuttamalla koulupudokkuuteen muun muassa tarjoamalla kohtuuhintaista ja laadukasta varhaiskasvatusta eurooppalaisen lapsitakuun ja asiaankuuluvien kansallisten toimintasuunnitelmien mukaisesti sekä puuttamalla opettajapulaan; tukemaan huono-osaisista ryhmistä ja syrjäisiltä alueilta tulevien lasten pääsyä koulutukseen ja edistämään koulutusta kaikilla koulutustasoilla;
- edistämään oppilaiden ja aikuisten digitaaitoja ja lisäämään digitaalista osaamisreserviä työmarkkinoilla kehittämällä digitaalisia koulutusekosysteemejä, joiden tukena ovat keskeiset mahdollistavat tekijät, kuten koulujen nopeat yhteydet, laitteet ja opettajien koulutus, ja tukemaan instituutioita digitalisaatioon liittyvällä tietotaidolla keskittyen erityisesti osallistamiseen ja digitaalisen kahtiajaon vähentämiseen;
- tukemaan aikuisten täydennys- ja uudelleen koulutusta muuttuviin työmarkkinoihin sopeutumiseksi muun muassa vahvistamalla yksilöllisten koulutusoikeuksien tarjoamista, erityisesti yksilöllisten oppimistilien kautta ja edistämällä pienten osaamiskokonaisuuksien kehittämistä, toteuttamista ja tunnustamista yksilöllisistä oppimistileistä sekä eurooppalaisesta lähestymistavasta pieniin osaamiskokonaisuuksiin elinikäisen oppimisen ja työllistävyyden tukemiseksi annettujen neuvoston suositusten mukaisesti;
- mukauttamaan työmarkkinoiden sääntelyä sekä vero- ja etuusjärjestelmiä työmarkkinoiden segmentoitumisen vähentämiseksi ja estämiseksi ja laadukkaiden työpaikkojen luomisen edistämiseksi, mukaan lukien mahdollinen verokiilan pienentäminen erityisesti pienituloisten osalta;
- varmistamaan, että epätyypillisissä työsuhteissa olevat työntekijät ja alustatyöntekijät sekä itsenäiset ammatinharjoittajat pääsevät asianmukaisen sosiaalisen suojelun piiriin sosiaalisen suojelun saatavuutta koskevan neuvoston suosituksen mukaisesti;
- varmistamaan terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö ja joustavien työjärjestelyjen saatavuus;
- edistämään työehtosopimusneuvotteluja sekä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja oikea-aikaista ja tarkoituksenmukaista osallistumista, myös elpymis- ja palautumissuunnitelmien sekä eurooppalaisen ohjausjakson täytäntöönpanoon liittyen;
- investoimaan riittäviin ja kestäviin sosiaalisen suojelun järjestelmiin kaikille sosiaalisen suojelun saatavuudesta annetun neuvoston suosituksen mukaisesti, mukaan lukien vähimmäistoimeentulojärjestelmät, jotka perustuvat aktiivisen osallisuuden

lähestymistapaan, noudattaen ehdotusta neuvoston suositukseksi riittävästä vähimmäistoimeentulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi, tukemaan uudistuksia suojelun asianmukaisen varmistamiseksi ja parantamaan niiden suojelua, jotka eivät kuulu suojelun piiriin lainkaan tai riittävästi, parantamaan etuuskien riittävyttä, oikeuksien siirrettävyyttä ja laadukkaiden palvelujen saatavuutta ja tukemaan työkykyisten työmarkkinoille integroitumista, varmistamaan edellä mainittuja toteutettaessa rahoituslähteiden tasapainon ja säilyttämään julkisen talouden yleisen kestävyuden;

- arvioimaan investointiuudistusten tulonjakovaikutuksia eri väestöryhmien tuloihin tiedonannon ”Jäsenvaltioiden politiikkojen jakaumavaikutusten parempi arviointi” mukaisesti;
- tarjoamaan kaikille köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa oleville lapsille ilmainen ja tehokas pääsy terveydenhuoltoon, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja kouluissa tapahtuvaan lisätoimintaan sekä terveellisen ravinnon ja asianmukaisen asunnon saatavuus eurooppalaisen lapsitakuun mukaisesti;
- käsittelemään asunnottomuutta köyhyyden äärimmäisenä muotona, edistämään investointeja asuinrakennusten ja sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen kunnostukseen sekä integroituihin sosiaalipalveluihin ja helpottamaan laadukkaiden ja kohtuuhintaisten asuntojen, sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen ja asumistuen saatavuutta tarpeen mukaan;
- investoimaan terveydenhuoltojärjestelmien kapasiteettiin, myös perusterveydenhuoltoon, hoidon koordinointiin, terveydenhuollon työntekijöihin ja sähköisiin terveystaloihin, alentamaan käyttäjien maksettavaksi tulevia maksuja, parantamaan terveydenhuollon kattavuutta ja edistämään terveydenhuollon työntekijöiden täydennys- ja uudelleenkoulutusta;
- lisäämään laadukkaiden, kohtuuhintaisten ja kestävien pitkäaikaishoitopalvelujen tarjontaa eurooppalaisen hoito- ja hoivastrategian mukaisesti;
- varmistamaan osallistavat ja taloudellisesti kestävät eläkejärjestelmät, jotka mahdollistavat riittävät tulot vanhuusiän aikana, ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden.

Jäsenvaltioita tuetaan EU:n rahoituksella, muun muassa Euroopan sosiaalirahasto plussasta, Euroopan aluekehitysrahastosta, oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta ja tukikelpoisiin investointeihin ja uudistuksiin tarkoitettu elpymis- ja palautumistukivälineestä, jotta ne tehostaisivat politiikkatoimia näillä aloilla.

LUKU 1. KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALISIIN KEHITYSSUUNTAUKSIIN EUROOPAN UNIONISSA, YLEISTAVOITTEET JA SOSIAALI -INDIKAATTOREIDEN TULOSTAULUN TILANNEKUVAT

1.1 Työmarkkinoiden kehityssuuntaukset

Työmarkkinoiden elpyminen jatkui vuonna 2022, ja työllisyys ylitti kriisiä edeltäneen tason, vaikkakin alojen välillä oli merkittäviä eroja. Vuoden 2022 toisella neljänneksellä työllisten kokonaismäärä EU:ssa oli 213,4 miljoonaa (euroalueella 164 miljoonaa).¹⁰ Tämä ylittää vuoden 2019 viimeisen neljänneksen huipputason 3,5 miljoonalla (2,7 miljoonalla euroalueella). Työllisyysaste (20–64-vuotiaat) oli vuoden 2022 toisella neljänneksellä EU:ssa 74,8 prosenttia (euroalueella 74,3 prosenttia), mikä on 1,9 prosenttiyksikköä (1,6 prosenttiyksikköä euroalueella) pandemiaa edeltäneen huipputason yläpuolella. Vuonna 2021 EU:n työllisyysaste oli 73,1 prosenttia (euroalueella 72,5 prosenttia) eli 0,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2019 (euroalueella ei havaittu muutoksia). Niistä ammateista, joissa työllisyys on kasvanut eniten, tieto- ja viestintätekniikan alalla kasvu on ollut 21 prosenttia vuoden 2019 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2022 toisen neljänneksen välillä, mikä tarkoittaa 1,1 miljoonaa uutta työpaikkaa. Tämän jälkeen tulivat kiinteistötoiminta (kasvua 18 prosenttia eli 190 000 uutta työntekijää) sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (kasvua 7,9 prosenttia eli 580 000 uutta työntekijää). Julkishallinnossa ja maanpuolustuksessa oli vuoden 2022 toisella neljänneksellä 710 000 työpaikkaa enemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä (kasvua 5,3 prosenttia). Seuraavaksi tulivat rakentaminen (kasvua 6,1 prosenttia) ja ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (kasvua 3,1 prosenttia). Sitä vastoin valmistusteollisuus, majoitus- ja ravitsemistoiminta ja hallinnolliset tukitoimet eivät ole vielä palanneet kriisiä edeltäneelle työllisyystasolle (kaikilla näillä aloilla oli vuoden 2022 toisella neljänneksellä noin 200 000 työntekijää vähemmän verrattuna vuoden 2019 viimeiseen neljännekseen). Työllisyyden ennustetaan kasvavan kaikkiaan 1,7 prosenttia vuonna 2022, pysyvän ennallaan vuonna 2023 ja kasvavan maltillisesti 0,4 prosenttia vuonna 2024 erittäin epävarmassa tilanteessa. Ukrainan sotaa EU:hun pakenevien ihmisten odotetaan tulevan työmarkkinoille vain vähitellen, ja konkreettiset vaikutukset näkyvät vasta ensi vuodesta alkaen.¹¹

Työajan lyhentämistäjärjestelyjen lopettaminen ja poissaolojen väheneminen ovat tukeneet työtuntien kokonaismäärän kasvua vuodesta 2021. Työtuntien määrä EU:ssa on elpynyt hitaasti mutta tasaisesti vuoden 2020 toisen neljänneksen alhaisesta tasosta, ja se oli vuoden 2022 toisella neljänneksellä yhteensä 85,9 miljardia.¹² Kyseessä on tämän indikaattorin kaikkien aikojen suurin arvo. Samaan aikaan neljännesvuosittaiset poissaolot työstä jatkoivat laskusuuntaustaan: vuoden 2020 toisen neljänneksen ja vuoden 2022 toisen neljänneksen välillä 17,5 prosentista 8,9 prosenttiin.¹³ Nämä luvut osoittavat edelleen yli kaksi vuotta covid-19-kriisin alkamisen jälkeen, että työajan lyhentämistäjärjestelyillä on ollut suuri merkitys monille työntekijöille ja yrityksille (ks. jakso 2.1). Covid-19-pandemian yhteydessä EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla käyttöön otetut työmarkkinatoimenpiteet (erityisesti SURE, REACT-EU ja koronaviruksen vaikutusten lieventämistä koskevat investointialoitteet CRII ja CRII+) antoivat yrityksille mahdollisuuden säilyttää työntekijät ja

¹⁰ Työllisyys: kansantalouden tilinpito (kotimainen käsite), Eurostatin indikaattori [[namq_10_a10_e](#)], [[lfsq_eegan2](#)] ja muut luvut: EU:n työvoimatutkimus. Tässä jaksossa käytetään neljännesvuosittain kausitasoitettuja lukuja.

¹¹ Euroopan komissio, *European Economic Forecast, Autumn 2022*, Institutional Paper 187, marraskuu 2022.

¹² Eurostat [[namq_10_a10_e](#)].

¹³ Eurostat [[lfsi_abt_q](#)] ja [[lfsi_emp_q](#)], EU:n työvoimatutkimus.

osaamisen ja auttoivat itsenäisiä ammatinharjoittajia vähitellen aloittamaan toimintansa sulkutoimenpiteiden poistamisen jälkeen. SURE-välineen täytäntöönpanoa koskevassa neljännessä puolivuotiskertomuksessa¹⁴ todetaan, että välineestä sai tukea vuonna 2020 noin 31,5 miljoonaa henkilöä ja 2,5 miljoonaa yritystä, mikä vastaa lähes kolmasosaa 19 edunsaajajäsenvaltion kaikista työntekijöistä ja kaikista yrityksistä.

Nimellispalkoissa oli nähtävissä kasvua, mutta sen odotetaan pysyvän inflaatiota alempana vuonna 2022. Vuonna 2021 nimelliset palkansaajakorvaukset nousivat kaikissa jäsenvaltioissa (yhteensä EU:ssa 4,1 prosenttia vuositasolla), mikä ylitti keskimäärin noin 1,9 prosentin kasvuvauhdin vuosina 2013–2019. Nousu johtui suurelta osin talouden voimakkaasta elpymisestä ja tehtyjen työtuntien määrän elpymisestä (ks. tarkemmat tiedot jäsenvaltioiden tasolla, jakso 2.1). Inflaation kiihtyminen ja työmarkkinoiden kiristyminen vaikuttivat nimellispalkkojen vähäiseen nousuun vuoden 2022 alkupuoliskolla. Inflaation kiihtyminen on kuitenkin suurelta osin kumonnut nimellisen nousun, mikä on johtanut reaali-palkkojen merkittävään 3,3 prosentin laskuun EU:ssa vuoden 2022 toisella neljänneksellä (edellisvuoteen nähden). Samalla huoli erityisesti matalapalkkaisten työntekijöiden ostovoimaan kohdistuvien kielteisten vaikutusten kielteisistä sosiaalisista seurauksista on kasvanut. Jatkossa palkkojen nousun odotetaan hidastuvan taloustilanteen heikkenemisen vuoksi.¹⁵

Määräaikaisessa työsuhteessa olevien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien osuudet eivät ole kasvaneet merkittävästi työmarkkinoiden muuttuessa dynaamisemmiksi. Määräaikaisessa työsuhteessa olevien osuus kaikista työntekijöistä (20–64-vuotiaat) kasvoi hieman vuosien 2020 ja 2021 välillä 12,6 prosentista 13 prosenttiin. Osuus oli 13,1 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä (0,8 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2020 samalla neljänneksellä), mikä on edelleen alhaisempi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä (13,9 prosenttia). Vuonna 2021 määräaikaisessa työsuhteessa olevien naisten osuus (13,8 prosenttia) oli suurempi kuin miesten (12,2 prosenttia) ja nuorten (15–24-vuotiaiden) työntekijöiden osuus (50,9 prosenttia) oli suurempi kuin 25–54-vuotiaiden (12,9 prosenttia) ja 55–64-vuotiaiden osuus (6,5 prosenttia – ks. myös jakso 2.3). Määräaikaisessa työsuhteessa olevien matalan osaamistason työntekijöiden osuus (19,2 prosenttia vuonna 2021) oli myös huomattavasti suurempi kuin keskitason (11,7 prosenttia) ja korkean osaamistason (12,2 prosenttia) työntekijöiden osuus. Itsenäisten ammatinharjoittajien (20–64-vuotiaiden) määrä väheni 0,9 miljoonalla vuosina 2019–2021. Neljännesvuosittain tarkasteltuna itsenäisiä ammatinharjoittajia oli vuoden 2022 toisella neljänneksellä 25,7 miljoonaa, mikä on 0,6 miljoonaa vähemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä.¹⁶

Työllisyys kasvaa rinnakkain avoimien työpaikkojen määrän kanssa, mikä korostaa tarvetta tukea edelleen työmarkkinoille osallistumista, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista ja siirtymiä¹⁷. Avointen työpaikkojen aste teollisuudessa, rakentamisessa ja palvelualalla oli 3 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä EU27-maissa (3,2 prosenttia euroalueella), mikä on 0,8 prosenttiyksikköä (0,9 prosenttiyksikköä) korkeampi kuin vuoden 2021 toisella neljänneksellä ja ylittää myös pandemiaa edeltävän

¹⁴ COM(2022) 483 final.

¹⁵ Euroopan komissio, *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022 (ei vielä julkaistu).

¹⁶ Eurostat [[lfst_r_e2tgaedcu](#)], [[lfsa_etpgan](#)] ja [[lfsq_egaps](#)]. Katkos aikasarjassa vuonna 2021 ja vuoden 2021 ensimmäisellä neljänneksellä.

¹⁷ Avointen työpaikkojen aste on kaikkien avointen työpaikkojen kokonaismäärä (eli palkalliset työpaikat, jotka ovat vasta perustettuja, täyttämättömiä tai ovat tulossa avoimiksi) prosenttiosuutena täytetyistä ja avoimista työpaikoista. Huomautus: NACE Rev. 2:n toimialat B-S. Eurostatin verkkokoodi: [[ei_lmju_q_r2](#)].

tason (vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä 2,1 prosenttia EU:ssa ja 2,2 prosenttia euroalueella). Jäsenvaltioiden ja ammattien välillä on kuitenkin merkittäviä eroja (ks. jakso 2.1). Vaikka viimeaikaiset tiedot viittaavat siihen, että avointen työpaikkojen lisääntyminen ei ole rakenteellinen ilmiö, avointen työpaikkojen asteen huolellinen seuranta on keskeistä arvioitaessa työmarkkinoiden mahdollista kysynnän ja tarjonnan epätasapainoa.¹⁸ Jaksossa 2.3 analysoidaan julkisten työvoimapalvelujen tekemiä mukautuksia, joilla parannetaan työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen yhteensovittamisen vaikuttavuutta ja tehokkuutta, mukaan lukien digitaaliset ja henkilökohtaiset palvelut sekä kumppanuudet työnantajien ja sosiaalipalvelujen kanssa.

Useimpien EU:n jäsenvaltioiden ja euroalueen työttömyysasteet ovat kaiken kaikkiaan lähentyneet kriisiä edeltänyttä tasoa tai alittaneet sen.¹⁹ Työttömyysaste (15–74-vuotiaiden) EU:ssa laski edelleen 6,1 prosenttiin vuoden 2022 toisella neljänneksellä (eli kaikkien aikojen alhaisimmalle tasolle) ja selvästi alle viimeisimmän huippunsa, joka oli 7,8 prosenttia vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä. Euroalueella työttömyysaste oli hieman korkeampi eli 6,6 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä (2,1 prosenttiyksikköä alempi kuin vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä). Kuukausittaiset tiedot osoittavat, että työttömyysaste laski EU:ssa edelleen 6 prosenttiin elokuussa 2022 (6,6 prosenttiin euroalueella), mikä on alle pandemiaa edeltäneen tason. Tilanne jäsenvaltioissa on kuitenkin erittäin epäyhtenäinen (ks. jakso 2.1). Pitkäaikaistyöttömyysaste oli vuoden 2022 toisella neljänneksellä EU:ssa 2,4 prosenttia työvoimasta (2,7 prosenttia euroalueella), mikä on 0,2 prosenttiyksikköä (0,3 prosenttiyksikköä) alhaisempi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä.²⁰

Naisten työmarkkinatilanne paranee edelleen, joskin sukupuolten välillä on edelleen merkittäviä eroja. Naisten (20–64-vuotiaiden) työllisyysaste nousi 67,7 prosenttiin vuonna 2021, mikä on 1,6 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2020, kun taas miesten työllisyysaste kohosi 78,5 prosenttiin eli 1,3 prosenttiyksikköä yli vuoden 2020 tason (ks. kaavio 1.1.1). Neljännesvuosittain tarkasteltuna naisten työllisyysaste oli 69,5 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä eli 2,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2021 ensimmäisellä neljänneksellä ja korkeampi kuin kriisiä edeltänyt 67,3 prosentin taso vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä. Sukupuolten työllisyysero on edelleen lähes sama: 10,7 prosenttiyksikköä vuoden 2022 toisella neljänneksellä eli 0,2 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuoden 2021 toisella neljänneksellä. Naisten (20–64-vuotiaiden) työvoimaosuus kohosi 74,1 prosenttiin vuoden 2022 toisella neljänneksellä eli 1,8 prosenttiyksikköä suuremmaksi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä, kun taas miesten työvoimaosuus (84,8 prosenttia) oli 1 prosenttiyksikön korkeampi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä.

Nuorten työmarkkinatulokset ovat viime aikoina kohentuneet, mutta joissakin jäsenvaltioissa ne ovat edelleen kaukana kriisiä edeltäneestä tasosta. Yleisesti ottaen myönteisestä tuloksesta huolimatta nuorten (15–24-vuotiaiden) työllisyysaste ei ole vielä elpynyt covid-19-kriisistä: se oli 32,7 prosenttia vuonna 2021 ja edelleen 0,8 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2019 (ks. kaavio 1.1.1). Viimeaikainen kehitys osoittaa tilanteen nopeaa kohenemistä: vuoden 2022 toisella neljänneksellä päästiin 34,9 prosenttiin (1,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä).

¹⁸ Huom.: Työvoimapula näyttää johtuvan pääasiassa työmarkkinoiden elpymisestä eikä siitä, että työntekijöiden uudelleenkohdentaminen työmarkkinoille olisi vaikeutunut. Euroopan komissio, *Quarterly Report on the Euro Area, Institutional Paper*, 2022

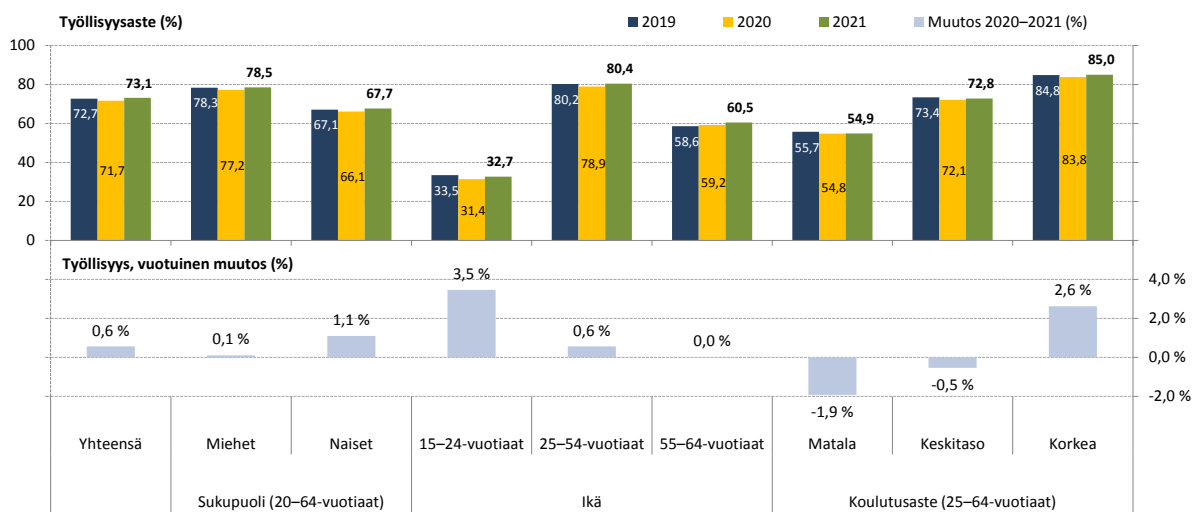
¹⁹ Ks. lisätietoja: Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

²⁰ Eurostat [une_rt_m], [une_rt_q] ja [une_ltu_q].

Nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaiden) laski vuoden 2021 ensimmäisen neljänneksen ja vuoden 2022 toisen neljänneksen välillä 18,3 prosentista 14,3 prosenttiin. Vuositasolla tarkasteltuna aste oli 16,6 prosenttia vuonna 2021 ja edelleen yli 1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin ennen pandemiaa. Kaiken kaikkiaan noin 9,3 miljoonaa nuorta (15–29-vuotiasta) ei ollut työelämässä eikä koulutuksessa (ns. NEET-nuoret) vuonna 2021 (13,1 prosenttia) ja noin 8,3 miljoonaa vuoden 2022 toisella neljänneksellä (11,7 prosenttia).

Kaavio 1.1.1: Työllisyysaste on elpynyt pandemiaa edeltäneelle tai sitä ylemmälle tasolle, koska nuorten, naisten ja korkean osaamistason työntekijöiden tilanne on kohentunut

Työllisyysasteet sukupuolen, ikäryhmän ja koulutustason mukaan EU27-maissa, kausitasoitettut tiedot, kalenterikorjaamattomat (%)

Lähde: Eurostat, [[lfsi_emp_a](#)] ja [[lfsa_egaed](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Työmarkkinoille osallistuminen lisääntyy edelleen, ja erityisesti ikääntyneiden ja naisten osallistuminen on dynaamisempaa. EU:n 20–64-vuotiaiden työvoimaosuus oli 73,6 prosenttia vuonna 2021 eli 0,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2019 ja 1,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2020. Vuoden 2022 toisella neljänneksellä se oli 79,4 prosenttia eli 1,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin ja 1,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä. Kasvu johtuu suurelta osin edelleen ikääntyneiden ja naisten työvoimaosuuden kasvusta. Työvoimaosuus 55–64-vuotiaiden ryhmässä kasvoi 3,1 prosenttiyksikköä (vuoden 2019 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2022 toisen neljänneksen välillä 62,3 prosentista 65,4 prosenttiin), ja kasvu oli kolme kertaa suurempi kuin 15–24-vuotiaiden ryhmässä (1 prosenttiyksikkö) ja 25–54-vuotiaiden ryhmässä (1,2 prosenttiyksikköä).

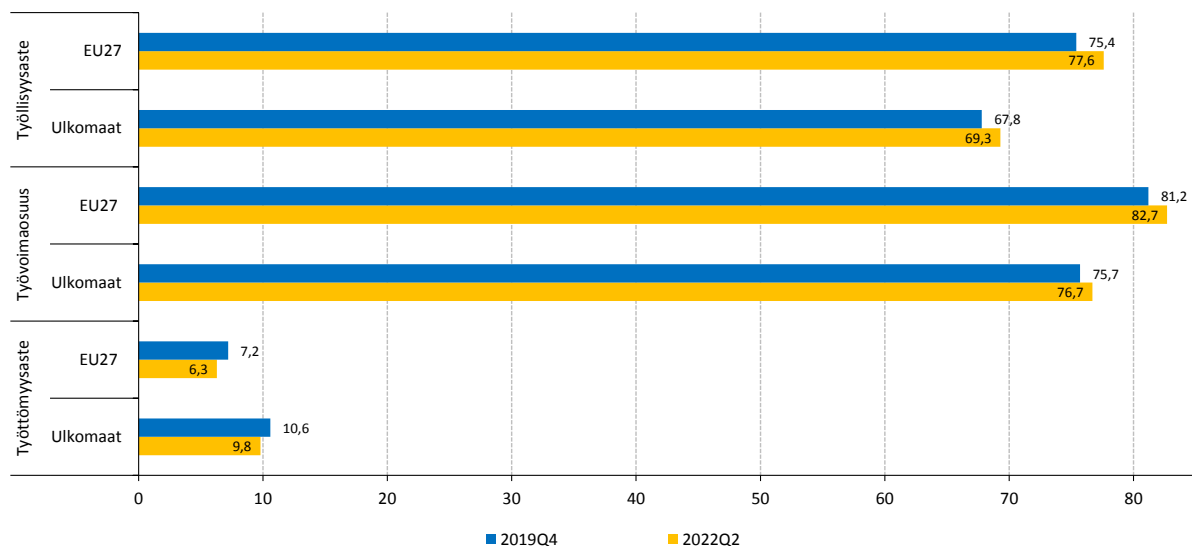
Korkean osaamistason työntekijöiden määrä taloudessa on kasvanut samoin kuin työllisyysero osaamistason mukaan. Korkeasti koulutettujen työllisten (25–64-vuotiaiden) määrä kasvoi 2,6 prosenttia vuonna 2021, kun taas keskitason ja matalan osaamistason työntekijöiden (ISCED-tasot 0–2 ja 0–4) työllisyys laski 0,5 prosenttia ja 1,9 prosenttia (ks. kaavio 1.1.1). Matalan ja korkean osaamistason työntekijöiden työllisyysasteen ero oli 30,1 prosenttiyksikköä vuonna 2021, mikä on 1 prosenttiyksikön korkeampi kuin vuonna 2020 (ks. jakso 2.2).

EU:n ulkopuolella syntyneiden henkilöiden työmarkkinatulokset elpyivät kriisiä edeltäneelle tasolle, mutta EU:ssa syntyneisiin kansalaisiin verrattuna erot ovat edelleen

merkittävät. Vuonna 2021 EU:n ulkopuolella syntyneiden (20–64-vuotiaiden) työllisyysaste oli 66,7 prosenttia eli edelleen 1 prosenttiyksikön alempi kuin vuonna 2019 ja 6,4 prosenttiyksikköä alempi kuin syntyperäisten. EU:n ulkopuolella syntyneiden neljännesvuosittainen työllisyysaste oli vuoden 2022 toisella neljänneksellä 69,3 prosenttia eli 1,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä (ks. kaavio 1.1.2). Ulkomailla syntyneen väestön (15–74-vuotiaiden) työttömyysaste oli 11,8 prosenttia vuonna 2021 eli 0,6 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2020 (ks. jakso 2.2). EU:n ulkopuolella syntyneiden naisten työttömyysaste on suhteellisesti korkeampi (13,2 prosenttia vuonna 2021) kuin EU:n ulkopuolella syntyneiden miesten (10,7 prosenttia). Neljännesvuosittain tarkasteltuna ulkomailla syntyneiden työttömyysaste (9,8 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä) jatkoi vuoden 2021 ensimmäisestä neljänneksestä (13,5 prosenttia) alkanutta laskuaan ja on tällä hetkellä 0,8 prosenttiyksikköä alempi kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä. Tuoreissa tiedoissa tulevat esiin suurimmat esteet, joita ulkomailla syntyneet (15–74-vuotiaat) kohtaavat pyrkiessään löytämään työpaikan vastaanottavassa maassa (esim. virallisen pätevyyden tunnustamatta jättäminen, kielitaidon puute tai työskentelyoikeuden rajoittaminen kansalaisuuden tai oleskeluluvan vuoksi).²¹

Kaavio 1.1.2: EU27-maissa ja niiden ulkopuolella syntyneiden työmarkkinatuloksissa on merkittäviä eroja

Työllisyys- ja työttömyysasteet sekä työvoimaosuudet alkuperämaan (EU27-maa tai ulkomaat) mukaan, kausitasoitettut tiedot, kalenterikorjaamattomat (%)

Huomautus: Työllisyysaste ja työvoimaosuus 20–64-vuotiaiden ryhmässä, työttömyysaste 15–74-vuotiaiden ryhmässä.

Lähde: Eurostat, [[lfsq_ergacob](#)], [[lfsq_urgacob](#)] ja [[lfsq_argacob](#)], EU:n työvoimatutkimus.

1.2 Sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset

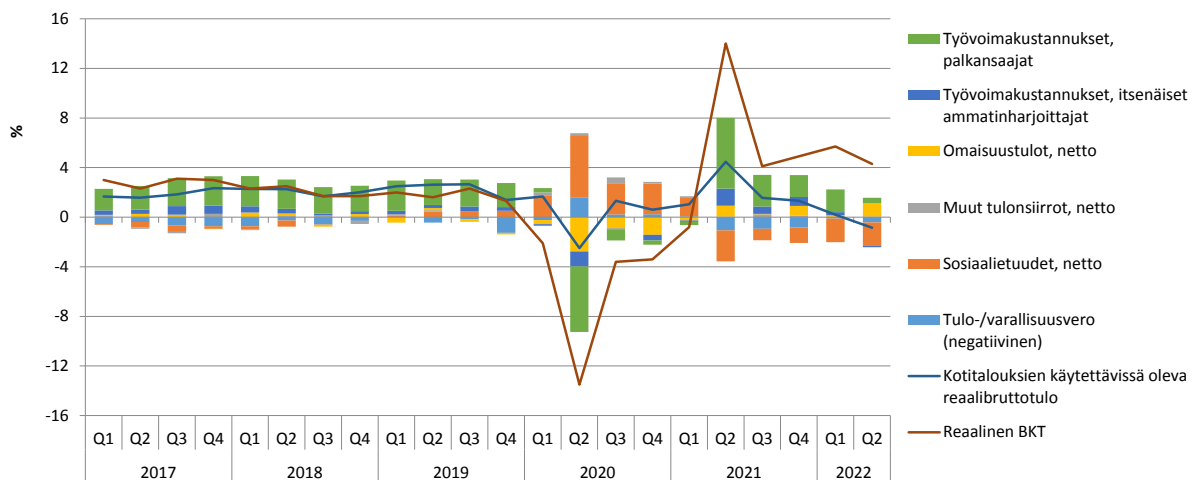
Kotitalouksien reaalitytulot kasvoivat EU:ssa vuonna 2021 covid-19-pandemian jälkeisen elpymisen ja pandemian vaikutusten lieventämiseen tähtäävien politiikkatoimien osittaisen jatkamisen myötä, mutta inflaation kiihtymisen odotetaan vaikuttavan ostovoimaan jatkossa. Kotitalouksien käytettävissä olevien reaalitybruttotulojen kasvu (neljännesvuosittainen, edellisvuoteen nähden) elpyi keskimäärin pandemiaa edeltäneelle tasolle vuonna 2021 (2 prosenttia, kun se oli keskimäärin 2,2 prosenttia vuosina 2018–2019) – ks. kaavio 1.2.1. Kasvu oli merkittävää (4,5 prosenttia) vuoden 2021 toisella neljänneksellä

²¹ Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, moduuli 2021 ([tapauskohtainen tietojen poiminta](#)).

ja maltillisempaa (1,7 prosenttia) vuoden 2021 kolmannella neljänneksellä, ja se hidastui edelleen vuoden 2022 toiseen neljännekseen saakka. Kasvua vauhditti elpyminen vuoden 2021 aikana, mikä mahdollisti myös hätätoimenpiteiden asteittaisen lopettamisen. Yksi hidastumisen keskeisistä tekijöistä oli palkansaajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien korvausten reaalisen vaikutuksen nopea väheneminen, kun taas reaalinen BKT kasvoi voimakkaasti vuoden 2021 kolmannesta neljänneksestä vuoden 2022 ensimmäiseen neljännekseen. Tärkeä tekijä tämän suuntauksen taustalla on inflaation nopea kiihtyminen (ks. jakso 1.1), mikä rajoitti merkittävästi palkansaajakorvausten vaikutusta käytettävissä olevan reaali bruttotulon kasvuun vuoden 2022 toisella neljänneksellä nimellispalkkojen suotuisasta kehityksestä huolimatta (ks. tarkemmin jakso 2.1.1). Tämän seurauksena kotitalouksien reaalitytulot supistuivat vuoden 2022 toisella neljänneksellä ensimmäistä kertaa vuoden 2020 toisen neljänneksen covid-19-kriisin jälkeen ja toista kertaa vuoden 2013 kriisin jälkeen. Realitytulojen keskimääräisten muutoksiin sisältyy huomattavia eroja tulotasojen mukaan. Hintamuutosten vaikutus on keskimääräistä suurempi alemman tulotason ja joissakin keskitulotason kotitalouksissa, jotka käyttävät suuremman osuuden menoistaan energiaan ja elintarvikkeisiin (ks. myös pilaria käsittelevä laatikko 7 jaksossa 2.4.1, jossa käsitellään hintojen nousun vaikutusta ja energiaköyhyyttä).

Kaavio 1.2.1: Viimeaikaiset hinnankorotukset ovat vaikuttaneet negatiivisesti kotitalouksien yhteenlaskettujen reaalitytulojen kasvuun elpymiseen, joka oli nähtävissä covid-19-kriisin jälkeen

Kotitalouksien käytettävissä olevan reaali bruttotulon kasvu ja sen tärkeimmät osatekijät sekä reaalisen BKT:n kasvu (EU27-maat, neljännesvuosittaiset kasvuluvut)

Huomautukset: EMPL-pääosaston laskelmat. Kotitalouksien käytettävissä olevat nimelliset bruttotulot deflatoitiin käyttämällä kotitalouksien kulutusmenojen hintaindeksiä. EU:n kotitalouksien käytettävissä olevien reaali bruttotulojen kasvuaste arvioidaan jäsenvaltioiden arvojen painotettuna keskiarvona niiden jäsenvaltioiden osalta, joista on saatavilla neljännesvuosittaiset tiedot ESA2010:n perusteella (95 prosenttia EU:n kotitalouksien käytettävissä olevista bruttotuloista).

Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito [[nasq_10_nf_tr](#)] ja [[namq_10_gdp](#)] Tiedot eivät ole kausitasoitettuja.

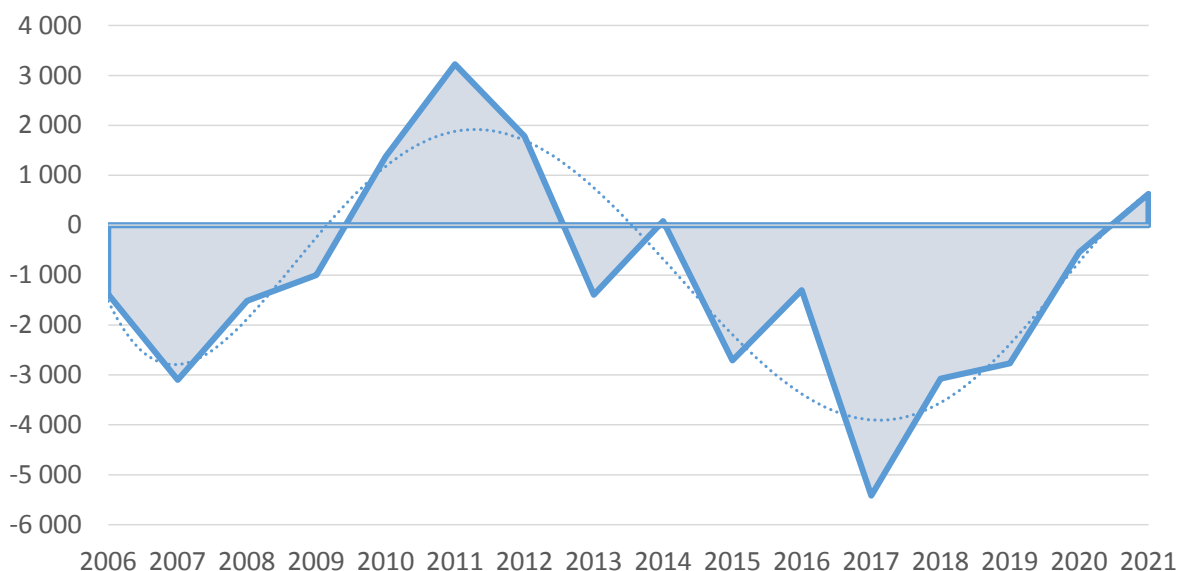
Tuloerot vaikuttavat pysyneen jokseenkin vakaina EU:ssa covid-19-kriisin aikana. Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde (S80/S20) oli 4,97 vuonna 2021 ja 4,89 vuonna 2020 (vuoden 2020 ja 2019 tulot). Tuloerojen laaja vakaus pandemian puhjetessa on tulosta jäsenvaltioiden – myös EU:n tuella – antamasta laajasta julkisesta tuesta sekä vero- ja etuusjärjestelmien kautta toimivista vahvoista automaattisista vakauttajista, joilla on lievennetty erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kohdistuvia vaikutuksia. Eurostatin alustavat arviot EU:n keskimääräisestä ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteesta osoittavat vakautta myös tulovuonna 2021, mikä kuvastaa elpymisen ja kriisin kielteisten sosioekonomisten vaikutusten lieventämiseen

tähtävien politiikkatoimien osittaisen jatkamisen vaikutusta.²² Kun otetaan huomioon viimeaikainen kehitys, kuten energiakriisi ja siihen liittyvät inflaatiopaineet, on entistä tärkeämpää seurata eriarvoisuuden kehittymistä jatkossa. Poliittikkatoimien tulonjakovaikutusten arviointi on ratkaisevan tärkeää, jotta voidaan varmistaa, että toteutettavilla toimenpiteillä autetaan vähentämään tuloeroja ja torjumaan köyhyyttä.²³

Köyhyiden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien ihmisten osuus pysyi yleisesti ottaen vakaana covid-19-kriisistä huolimatta. Vuonna 2021 köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (AROPE) oli EU:ssa 21,7 prosenttia eli lähes sama kuin edellisenä vuonna (21,6 prosenttia).²⁴ Tämä vakaus johtuu köyhyiden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien henkilöiden määrän yleisestä vähenemisestä EU27-maissa viime vuosikymmenen aikana, ja se kuvastaa jäsenvaltioissa ja EU:n tasolla covid-19-kriisin aikana toteutettujen politiikkatoimien lieventävää vaikutusta (ks. kaavio 1.2.2).

Kaavio 1.2.2: Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden määrä on vähentynyt viime vuosikymmenen aikana ja pysynyt vakaana covid-19-kriisin jälkeen

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden määrän muutos edellisvuoteen nähden (AROPE, tuhatta, EU27-maat)

Huomautus: Tiedot koskevat AROPE-astetta (uusi määritelmä) vuosilta 2016–2021 ja AROPE-astetta (vanha määritelmä) vuosilta 2006–2015 (ks. lisätietoja jaksossa 1.4). AROPE-astetta (uusi määritelmä) koskevat tiedot ovat saatavilla vasta vuodesta 2015 alkaen. EU27-maita koskevat yhdistetyt tiedot perustuvat kansallisiin suuntauksiin; jos tietyssä jäsenvaltiossa on katkos aikasarjassa tai tietoja ei ole saatavilla, köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden lukumäärän muutoksen katsotaan olevan nolla.

Lähde: [ilc_peps01n] ja [ilc_peps01], EU-SILC.

AROPE-indikaattorin missään kolmessa osatekijässä ei havaittu merkittäviä muutoksia vuonna 2021 EU:n tasolla. Vuonna 2021 köyhyysriskiaste (AROP, vuoden 2020 tulot) pysyi EU:ssa vakaana ja oli 16,8 prosenttia (16,7 prosenttia vuonna 2020, tulovuosi 2019). Eurostatin alustavien arvioiden mukaan köyhyysriskiasteen arvioidaan pysyvän vakaana EU:n tasolla myös tulovuonna 2021. Vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste laski hieman vuonna 2021 (6,8 prosentista 6,3 prosenttiin) aiempien vuosien laskusuuntausta

²² Ks. [alustavat arviot tulovuodelta 2021](#), julkaistu elokuussa 2022, Eurostatin verkkosivusto

²³ Tähän liittyen komissio on antanut tiedonannon ”[Jäsenvaltioiden politiikkojen jakaumavaikutusten parempi arviointi](#)” (COM(2022)494 final).

²⁴ Ks. jakso 1.4, jossa käsitellään köyhyys- tai syrjäytymisriskiasteen osatekijöitä.

noudatellen. Vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien osuus, joka on pienentynyt vuodesta 2015, kasvoi hieman (0,6 prosenttiyksikköä) 8,9 prosenttiin vuonna 2021 (edellisen kalenterivuoden tilanne). Lukujen laaja vakaus johtuu työajan lyhentämistä koskevien toimenpiteiden lieventävästä vaikutuksesta, jolla torjuttiin välttämättömien sulkutoimien vaikutuksia. Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) lisääntynyt vaikutus köyhyyden vähentämiseen pandemian ensimmäisenä vuotena on myös osoitus covid-19-pandemiaan liittyvien määrätietoisten politiikkatoimien myönteisistä vaikutuksista jäsenvaltioiden ja EU:n tasolla. Vuonna 2021 (vuoden 2020 tulot) sosiaaliset tulonsiirrot vähensivät köyhyyttä keskimäärin yli kolmanneksella (36,3 %) EU:ssa. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen pysyi yleisesti ottaen vakaana noin 32 prosentissa ja vaihtelu oli vähäistä vuodesta 2015 lähtien, mutta vuonna 2021 vaikutus kasvoi ennennäkemättömästi 3,3 prosenttiyksikköä eli 10 prosenttia.

Energiaköyhyys väheni vuoden 2021 alkupuoliskolle asti, mutta sen odotetaan jatkossa kasvavan meneillään olevan energiakriisin vuoksi. Ennen kuin energian hinnat alkoivat nousta merkittävästi vuonna 2022 Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan vuoksi, energiaköyhyys (mitattuna EU:n tasolla niiden ihmisten osuudella, jotka eivät pysty pitämään kotiaan riittävän lämpimänä) laski EU:n tasolla yleisesti 6,9 prosenttiin vuonna 2021, kun se oli 9,6 prosenttia vuonna 2015.²⁵ Tänä aikana tämä osuus oli kuitenkin paljon suurempi köyhyysvaarassa olevan väestön osalta (16,4 prosenttia), jopa yli kaksi kertaa niin suuri kuin vuonna 2021. Energian hintojen viimeaikainen nousu vaarantaa viime vuosina saavutetun edistyksen ja uhkaa lisätä energiaköyhyyttä koko tulojakaumassa (ks. pilaria käsittelevä laatikko 7, jakso 2.4.1). Komissio on esittänyt useita aloitteita, joilla tuetaan jäsenvaltioita energiaköyhyyden ja energian hinnannousun vaikutusten lievittämisessä erityisesti pienituloisten kotitalouksien osalta. Komissio antoi jo lokakuussa 2021 tiedonannon ”Miten vastata energian hintojen nousuun”. Siinä esitetään välineistö hinnankorotusten vaikutuksiin puuttumiseksi ja häiriönsietokyvyn vahvistamiseksi. Sen jälkeen syyskuussa 2022 annettiin ehdotus neuvoston asetukseksi, jolla puututaan hinnannousuihin ja helpotetaan kotitalouksiin kohdistuvia paineita kaikkialla EU:ssa.²⁶

Työssäkävien köyhyys on edelleen haaste EU:n jäsenvaltioille. Köyhyysvaarassa olevien työssäkävien työkäisten osuus EU:ssa kasvoi hieman vuosina 2010–2019 (0,5 prosenttiyksikköä) mutta pysyi vakaana vuosina 2020–2021 (vuoden 2020 tulot) ja laski vain 0,1 prosenttiyksikköä 8,9 prosenttiin. Työssäkävien köyhyyden hillitseminen pandemian ensimmäisenä vuotena on tulosta myös jäsenvaltioiden toteuttamista nopeista politiikkatoimista, joita EU tuki. Koska lieventävistä politiikkatoimista on suurelta osin luovuttu, työssäkävien köyhyyttä, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevissa ryhmissä, on seurattava tiiviisti, myös kun otetaan huomioon inflaation viimeaikainen kielteinen vaikutus reaali-palkkoihin.

Myös köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien lasten osuus pysyi suurin piirtein vakaana covid-19-kriisin aikana. Vuonna 2021 lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste oli 24,4 prosenttia eli vain 0,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2020, ja se on edelleen huomattavasti alhaisempi kuin vuonna 2015 (27,4 prosenttia). Tuloköyhyydestä kärsivissä kotitalouksissa elävien lasten osuus (lasten köyhyysriskiaste)

²⁵ EU:lla ei ole vielä yhtä yhtenäistä energiaköyhyyteen liittyvää virallista indikaattoria. Yksi käytetyistä indikaattoreista on se, että henkilö ei kykene lämmittämään kotiaan riittävästi. Se liittyy aineelliseen puutteeseen, ja sitä käytetään AROPE-indikaattoreissa aineellisen ja sosiaalisen puutteen osatekijän kautta.

²⁶ [Komission tiedonanto ”Miten vastata energian hintojen nousuun: toiminta- ja tukivälineistö” \(COM\(2021\) 660 final\)](#) ja [ehdotus NEUVOSTON ASETUKSEKSI korkeisiin energianhintoihin liittyvistä hätätoimenpiteistä](#)

pysyi suurin piirtein ennallaan vuonna 2021 (tulovuosi 2020) eli 19,5 prosentissa (kasvua vain hieman edellisen vuoden 19,2 prosentista), kun taas vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien lasten osuutta kuvaava indikaattori vuonna 2021 (edellisen kalenterivuoden tilanne) oli 8,3 prosenttia, kun se vuonna 2020 oli 7,6 prosenttia (tulovuosi 2019). Lasten vakava aineellinen ja sosiaalinen puute on palannut pandemiaa edeltäneelle tasolle eli 7,5 prosenttiin vuonna 2021, kun se vuonna 2020 oli 8,3 prosenttia.

Vanhusten köyhyys- tai syrjäytymisriski (yli 65-vuotiaat) on kasvanut vuodesta 2015. Vähintään 65-vuotiaiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste oli vuonna 2021 korkeampi kuin vuonna 2015 (19,6 prosenttia v. 18 prosenttia). Asteen kasvu johtui tuloköyhyyden jatkuvasta lisääntymisestä. Tuloköyhyys on nyt suurempi ikääntyneiden kuin työikäisen väestön (18–64-vuotiaiden) keskuudessa (21,6 prosenttia), mikä johtuu pääasiassa työikäisten tulojen kasvusta. Ikääntyneiden aineellinen puute on edelleen vähentynyt: se oli 5,3 prosenttia vuonna 2021 (7,4 prosenttia vuonna 2015) verrattuna työikäisen väestön 6,3 prosenttiin.

Jotkin väestöryhmät ovat koko väestöä todennäköisemmin köyhiä tai sosiaalisesti syrjäytyneitä. Vaikka köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste aleni jäsenvaltioissa vuonna 2021, se on edelleen korkeampi vammaisten ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden osalta kuin koko väestön ja syntyperäisten osalta. Romanien köyhyudessa ja sosiaalisessa syrjäytymisessä ei tapahtunut juurikaan muutoksia pandemian aikana, mutta köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen on edelleen paljon yleisempää kuin muussa väestössä, ja erot lasten osalta ovat vieläkin suuremmat.

1.3 EU:n yleistavoitteet ja kansalliset tavoitteet vuodelle 2030

Komissio esitti pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa vuoteen 2030 ulottuvat työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevat EU:n yleistavoitteet, jotka EU:n johtajat hyväksyivät Portossa ja Eurooppa-neuvosto kesäkuussa 2021, ja kehotti jäsenvaltioita määrittelemään omat kansalliset tavoitteensa yhteisten pyrkimysten edistämiseksi.²⁷ Portossa 7. toukokuuta 2021 tehdyssä sosiaalisessa sitoumuksessa²⁸ kehoitettiin jäsenvaltioita asettamaan kunnianhimoiset kansalliset tavoitteet, joilla edistetään asianmukaisesti eurooppalaisten tavoitteiden saavuttamista, ottaen huomioon kunkin maan lähtötilanne. EU-johtajat korostivat 8. toukokuuta 2021 annetussa Porton julistuksessa, että on tärkeää seurata tiiviisti, myös korkeimmalla tasolla, edistymistä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin ja vuodeksi 2030 asetettujen EU:n yleistavoitteiden täytäntöönpanossa. Valtion- tai hallitusten päämiehet suhtautuivat myönteisesti EU:n yleistavoitteisiin 24.–25. kesäkuuta 2021 pidetyssä Eurooppa-neuvoston kokouksessa Porton julistuksen mukaisesti.²⁹

Jäsenvaltiot esittivät kansalliset tavoitteensa komission pyynnöstä syyskuun 2021 ja kesäkuun 2022 välisenä aikana. Tavoitteista järjestettiin intensiivisiä kuulemisia, joihin osallistui useimmissa tapauksissa eri sidosryhmiä, kuten kansallisia parlamentteja, työmarkkinaosapuolia, kansalaisjärjestöjä, paikallisviranomaisia ja tiedeyhteisön jäseniä. Kansallisista tavoitteista keskusteltiin komission yksiköiden kanssa pidetyissä

²⁷ Ks. Euroopan komissio, *Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria* koskeva toimintasuunnitelma, Euroopan unionin julkaisu- ja tiedotustoimisto, 2021. EU:n yleistavoitteet vuodelle 2030: 20–64-vuotiaasta väestöstä vähintään 78 prosenttia on työelämässä, vähintään 60 prosenttia aikuisista osallistuu vuosittain koulutukseen ja köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten määrää olisi vähennettävä vähintään 15 miljoonalla.

²⁸ *Sitoumuksen* ovat allekirjoittaneet Euroopan parlamentin puhemies ja Euroopan komission puheenjohtaja, (EU:n neuvoston puheenjohtajavaltion) Portugalin pääministeri António Costa sekä EU:n työmarkkinaosapuolten ja Euroopan sosiaalialan kansalaisjärjestöjen foorumin johtajat.

²⁹ Ks. [Porton julistus](#) ja 24.–25. kesäkuuta 2021 annetut [neuvoston päätelmät](#).

kahdenvälisissä kokouksissa, ja monenvälisiä keskusteluja käytiin työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa. Kansallisten tavoitteiden asettamisprosessi saatiin päätökseen kesäkuussa 2022 TSTK-neuvostossa, jossa keskusteltiin kaikkien jäsenvaltioiden esittämistä kansallisista tavoitteista (ks. taulukko 1.3.1). Useimmat jäsenvaltiot (21) asettivat myös täydentäviä tavoitteita vähintään yhdellä alalla. Useimmissa tapauksissa (19) jäsenvaltiot sisällyttivät täydentäväksi tavoitteeksi köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten määrän vähentämisen, ja monissa tapauksissa ne esittivät täydentäviä tavoitteita, jotka koskevat sukupuolten työllisyseron kaventamista, vähintään digitaalisilla perustaidoilla varustetun väestön osuuden kasvattamista sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuuden vähentämistä.

Taulukko 1.3.1: EU:n yleistavoitteet ja kansalliset tavoitteet vuodelle 2030 jäsenvaltioittain

	Työllisyys (%)	Aikuiskoulutus (%)	Köyhyyden vähentäminen (AROE, tuhatta)
EU:n yleistavoite	78,0	60,0	-15 000
Kaikki jäsenvaltiot yhdessä	78,5	57,6	-15 600*
BE	80,0	60,9	-279
BG	79,0	35,4	-787
CZ	82,2	45,0	-120
DK	80,0	60,0	-30 ⁽¹⁾
DE	83,0	65,0	-1 200 ⁽²⁾
EE	81,3	52,3	-39
IE	78,2	64,2	-90
EL	71,1	40,0	-860
ES	76,0	60,0	-2 815
FR	78,0	65,0	-1 100
HR	75,0	55,0	-298
IT	73,0	60,0	3 200
CY	80,0	61,0	-10
LV	80,0	60,0	-95
LT	80,7	53,7	-223
LU	77,6	62,5	-4
HU	85,0	60,0	-292
MT	84,6	57,6	⁽³⁾
NL	82,5	62,0	-163
AT	79,9	62,0	-204
PL	78,3	51,7	-1 500
PT	80,0	60,0	-765
RO	74,7	17,4	-2 532
SI	79,5	60,0	-9
SK	76,5	50,0	-70

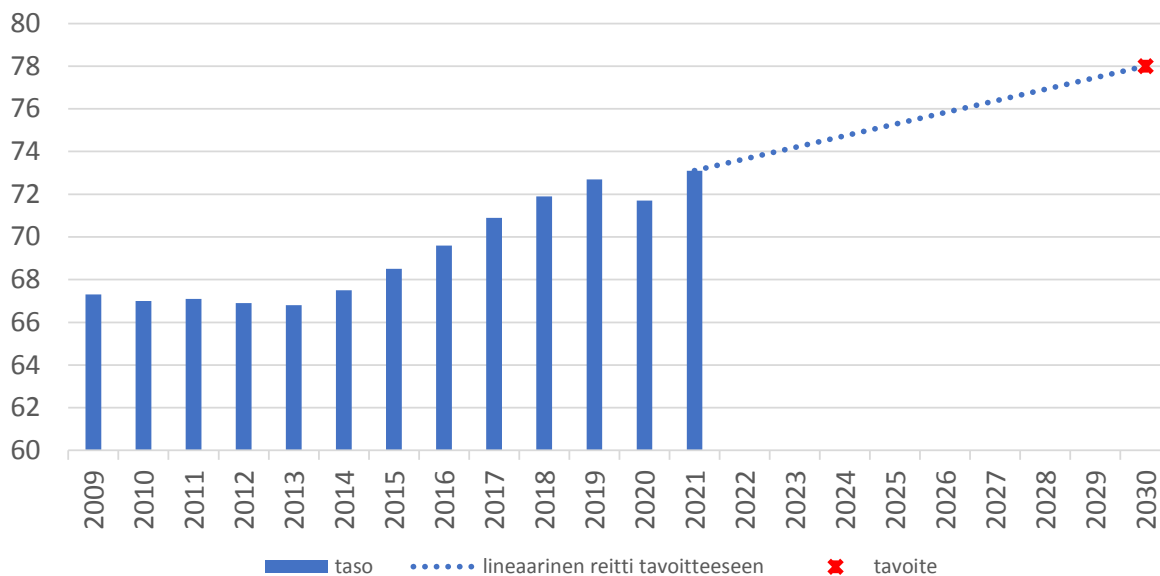
FI	80,0	60,0	-100
SE	82,0	60,0	-15

Huomautus: (*) Köyhyden vähentämistavoite on kaikkien jäsenvaltioiden osalta yhteensä vähintään 15,6 miljoonaa, lukuun ottamatta jäsenvaltioita, jotka eivät ilmoita tavoitettaan köyhyys- ja syrjäytymisriskitasoina. (1) Tanskan kansallisen köyhyden vähentämistavoitteen mukaan erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien henkilöiden määrää vähennetään 30 000:lla. (2) Saksan kansallisen köyhyden vähentämistavoitteen mukaan erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien henkilöiden määrää vähennetään 1,2 miljoonalla. (3) Maltan kansallisen köyhyden vähentämistavoitteen mukaan köyhyys- ja syrjäytymisriskiastetta alennetaan 3,1 prosenttiyksikköä.

Työllisyyden korkea taso vuoteen 2030 mennessä on keskeinen prioriteetti, ja tarkoituksena on varmistaa, että kaikki voivat osallistua täysipainoisesti talouselämään ja yhteiskunnan toimintaan. Työmarkkinoiden elpymässä covid-19-kriisin jälkeen EU:n keskimääräinen työllisyysaste nousi 73,1 prosenttiin vuonna 2021, mikä on 4,9 prosenttiyksikköä alle vuodeksi 2030 asetetun EU:n yleistavoitteen (78 prosenttia) mutta lähenee sitä (ks. kaavio 1.3.1). Jäsenvaltiot ovat asettaneet vuodelle 2030 kunnianhimoiset kansalliset työllisyysastetavoitteet, joiden yhteenlaskettu taso on korkea, 78,5 prosenttia. Monet niistä asettivat kansallisen tavoitteensa EU:n 78 prosentin yleistavoitteen yläpuolelle. Alemmilla tasoilla aloittavat jäsenvaltiot asettivat yleensä suhteellisesti kunnianhimoisempia tavoitteita, mikä tukee ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä unionissa. Vuoteen 2021 mennessä työllisyysaste oli useimmissa maissa lähempänä kansallisia tavoitteita (ks. kaavio 1.3.2).

Kaavio 1.3.1: EU:n työllisyysaste kohosi covid-19-kriisin jälkeen

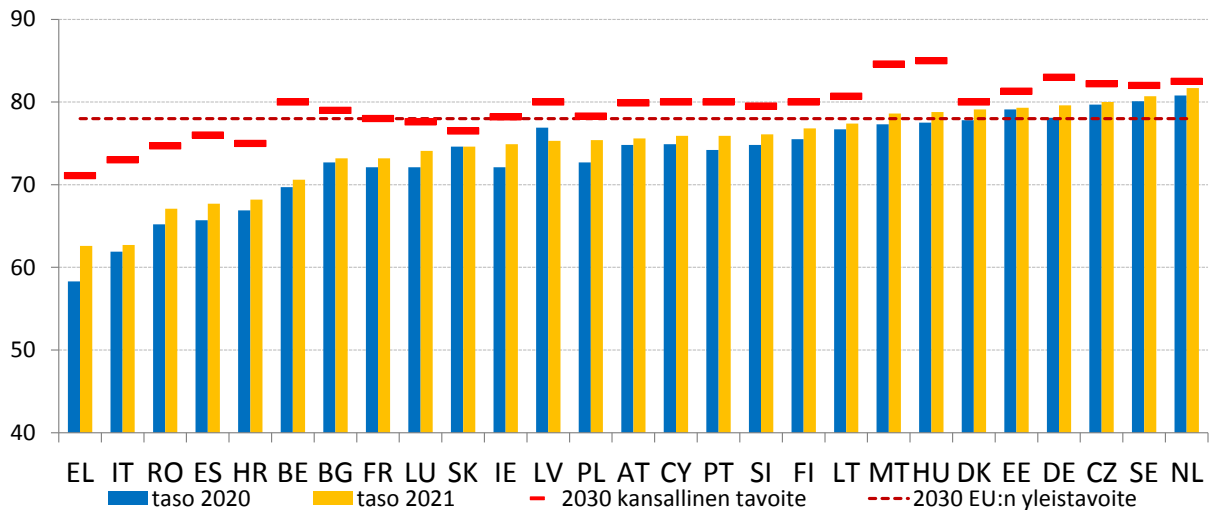
Työllisyysaste EU27-maissa ja siihen liittyvä EU:n yleistavoite vuodelle 2030 (20–64-vuotiaat, %)

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Kaavio 1.3.2: Jäsenvaltiot ovat asettaneet kunnianhimoiset kansalliset työllisyysastetavoitteet, ja lähes kaikissa niistä työllisyys kasvoi vuonna 2021

Työllisyysaste (2020 ja 2021, 20–64-vuotiaat, %) ja siihen liittyvät jäsenvaltioiden tavoitteet vuodeksi 2030

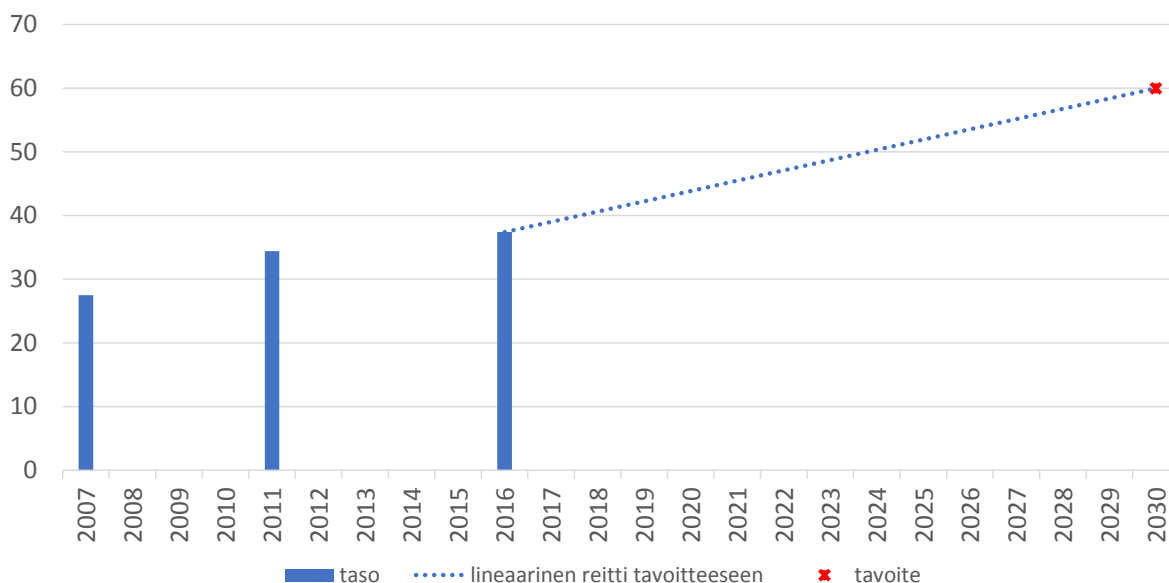
Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)] ja [taulukko kansallisista tavoitteista vuodelle 2030](#).

Vuodeksi 2030 asetettu EU:n kunnianhimoinen yleistavoite, joka koskee aikuisten osallistumista koulutukseen, kuvastaa tarvetta varmistaa, että säilytetään työntekijöiden potentiaali edistää talouskasvua. Tämä edellyttää työllistettävyyttä ja sopeutumiskykyä sekä siirtymien, myös vihreän ja digitaalisen siirtymän, toteuttamista samoin kuin kykyä innovoida ja lisätä tuottavuutta. Asianmukaisten taitojen kehittäminen on keskeinen tekijä näiden kaikkien kannalta. Tähän liittyvä yleistavoite asetetaan indikaattorissa ”aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana”, joka on saatavilla vuodesta 2023 alkaen joka toinen vuosi.³⁰ Indikaattorin arvot olivat kasvussa vuodesta 2007 vuoteen 2016, jolta viimeisimmät saatavilla olevat tiedot ovat (ks. kaavio 1.3.3). Tämä tahti on säilytettävä, jotta tavoite saavutetaan vuoteen 2030 mennessä EU:n tasolla. Jäsenvaltiot asettivat kansalliset osaamistavoitteensa eri tasoille sen mukaan, miten niiden on edistettävä EU:n yleistavoitetta. Niiden yhteenlaskettu sitoumus on 57,6 prosenttia, joka jää hieman alle EU:n 60 prosentin yleistavoitteen (ks. kaavio 1.3.4).

³⁰ Indikaattorin arvot vuosilta 2007, 2011 ja 2016 kerättiin aikuiskoulutustutkimuksen (AES) kautta. Vuodesta 2022 alkaen tiedot ovat saatavilla myös EU:n työvoimatutkimuksesta, joka on hyvin yhdenmukainen työmarkkinaindikaattoreiden kanssa ja josta tiedot saadaan tiheämmin. Tässä tiedonkeruussa käytetystä käsitteestä on jätetty pois ohjattu työssäoppiminen. Tämä vastaa EU:n työvoimatutkimuksen indikaattoria, joka koskee aikuisten osallistumista koulutukseen viimeisten neljän viikon aikana. Tähän indikaattoriin liittyvä huomattava parannus on täyden vuoden käyttäminen. Näin saadaan paljon tarkempi kuva aikuisten oppimispyrkimyksistä.

Kaavio 1.3.3: Aikuisten osallistuminen koulutukseen on ollut kasvussa, ja suunta on säilytettävä vuodeksi 2030 asetetun EU:n yleistavoitteen saavuttamiseksi

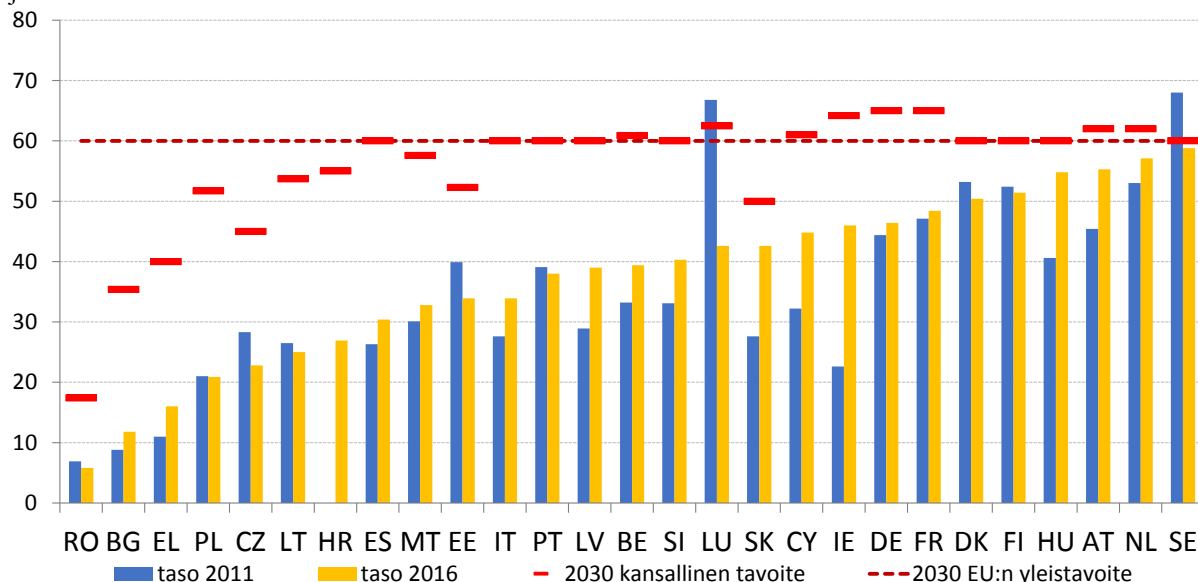
Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana EU27-maissa ja EU:n yleistavoite vuodelle 2030 (20–64-vuotiaat, %)

Lähde: Eurostat, erityinen tietojen poiminta, aikuisten osallistumisaste koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana ilman ohjattua työssäoppimista, aikuiskoulutustutkimus, [saatavilla verkossa](#).

Kaavio 1.3.4: Jäsenvaltioissa tarvitaan merkittäviä toimia kansallisten osaamistavoitteiden saavuttamiseksi ja EU-tason tavoitteiden edistämiseksi

Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana (2011 ja 2016, 20–64-vuotiaat) ja jäsenvaltioiden kansalliset tavoitteet vuodeksi 2030

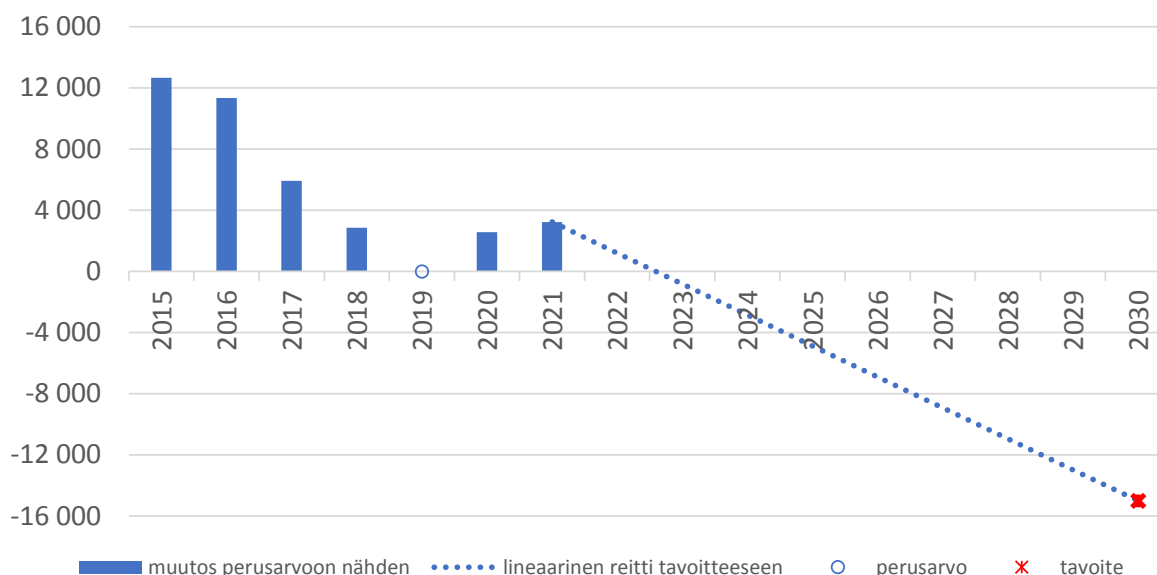
Lähde: Eurostatin erityinen tietojen poiminta, aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana ilman ohjattua työssäoppimista, aikuiskoulutustutkimus, [saatavilla verkossa](#) ja [taulukko kansallisista tavoitteista vuodelle 2030](#).

Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen kunnianhimoinen vähentäminen on olennaisen tärkeää, jotta varmistetaan osallistava kasvu ja ylöspäin suuntautuva lähentyminen EU:ssa. Tähän liittyvänä EU:n yleistavoitteena on vähentää köyhyyden tai sosiaalisen

syrjäytymisen vaarassa olevien määrää vähintään 15 miljoonalla vuoteen 2030 mennessä. Pandemiaa edeltänyt suuntaus vastaa laskua, joka on tarpeen, jotta päästäisiin lähemmäs tätä tavoitetta (ks. kaavio 1.3.5). Vuosina 2020 ja 2021 köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste kasvoi, mutta tämä saattaa johtua tilastollisesta ilmiöstä.³¹ Useat jäsenvaltiot ovat asettaneet omat kansalliset tavoitteensa kunnianhimoiselle tasolle siten, että köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevien määrä vähenisi EU:ssa 15,6 miljoonalla vuoteen 2030 mennessä (mikä ylittää EU:n 15 miljoonan yleistavoitteen), jos otetaan huomioon vain ne jäsenvaltiot, jotka ovat käyttäneet AROPE-indikaattoria kansallisten tavoitteidensa asettamisessa (ks. kaavio 1.3.6). Jos otetaan huomioon myös Tanska, Saksa ja Malta³², jotka ovat käyttäneet tavoitteiden asettamiseen eri indikaattoreita, köyhyden vähentämisen koskeva kokonaistavoite on tätäkin korkeampi.

Kaavio 1.3.5: Ennen pandemiaa köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste oli laskussa, mutta vuodeksi 2030 asetetun EU:n yleistavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan lisätoimia

Muutos EU27-maiden köyhyys- ja syrjäytymisriskitasossa ja siihen liittyvä EU:n yleistavoite vuodelle 2030 (koko väestö, tuhatta henkeä)

Huomautus: Katkos aikasarjassa vuonna 2020 (ks. alaviite 21).

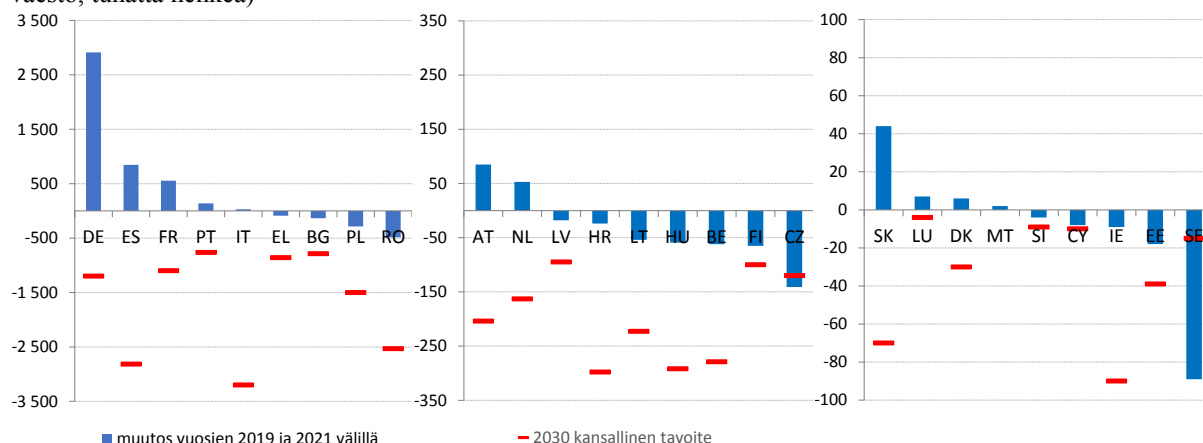
Lähde: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

³¹ Osa tasoeroista liittyy suurelta osin tietojenkeruumenetelmien muutokseen Saksassa vuosina 2019–2020, mikä vaikuttaa myös EU:n keskiarvoon mutta ei muutossuuntaan vuosina 2020–2021.

³² Liittyvä väestökehitystä koskeviin arvioihin kyseisessä jäsenvaltiossa.

Kaavio 1.3.6: Useat jäsenvaltiot ovat asettaneet kunnianhimoisia kansallisia tavoitteita

Muutokset köyhyys- ja syrjäytymisriskitasoissa vuosina 2019–2021 ja kansalliset tavoitteet vuodelle 2030 (koko väestö, tuhatta henkeä)

Huomautus: Katkos aikasarjassa vuonna 2020: DE, FR, IE, DK ja LU. Katkos aikasarjassa vuonna 2021: LU. Tanskan ja Saksan kansallisena tavoitteena on vähentää erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien määrää 30 000:lla (Tanska) ja 1,2 miljoonalla (Saksa). Maltan kansallisena tavoitteena on vähentää köyhyys- ja syrjäytymisriskiastetta 3,1 prosenttiyksikköä.

Lähde: Eurostat [[ilc_peps01n](#)] ja [taulukko kansallisista tavoitteista vuodelle 2030](#).

1.4 Katsaus haasteisiin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun perusteella

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaululla tuetaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin seuranta ja edistetään keskeisten työllisyys- ja sosiaalipoliittisten haasteiden arviointia jäsenvaltioissa. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu, jota komissio ehdotti nykyisessä muodossaan pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa maaliskuussa 2021 ja josta keskusteltiin työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa,³³ kattaa laajasti pilarin periaatteet ja on tärkein väline, jolla seurataan määrällistä edistymistä pilarin täytäntöönpanossa talouspolitiikan EU-ohjausjakson yhteydessä. TSTK-neuvosto hyväksyi sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit 14. kesäkuuta 2021. Tulostaulu täydentää nykyisiä seurantavälineitä, erityisesti työllisyyskehityksen seurantavälinettä ja sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälinettä.³⁴

Vuoden 2023 yhteisessä työllisyysraportissa esitetty analyysi perustuu neuvoston hyväksymiin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreihin.³⁵ Pääindikaattorit ovat tiivyyden, saatavuuden, vertailtavuuden ja tilastollisen luotettavuuden periaatteiden mukaisia. Indikaattorit, jotka liittyvät kuhunkin kolmeen pilarin lukuun, ovat seuraavat:

- *Yhtäläiset mahdollisuudet*

³³ Tämänhetkinen sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu kattaa pilarin 20 periaatteesta 18, neljä enemmän kuin edellinen versio. Ne kaksi periaatetta, joita ei vielä kateta, ovat 7 ”Tiedot työehdoista ja irtisanotuille annettava suoja” ja 8 ”Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työntekijöiden osallistuminen”. Pääindikaattoreille on asetettu tiukat laatuvaatimukset, ja niiden normatiivisen tulkinnan on myös oltava selkeää. Tähän mennessä ei ole ollut mahdollista löytää tällaista indikaattoria näitä periaatteita varten, mutta komissio jatkaa asian käsittelyä.

³⁴ Työllisyyskomitea laatii vuosittain työllisyyskehityksen seurantavälineen ja sosiaalisen suojelun komitea sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineen, ja ne sisällytetään niiden vuosikertomuksiin. Niissä yksilöidään seurattavat suuntaukset ja keskeiset työllisyys- ja sosiaalipoliittiset haasteet jäsenvaltioissa ja seurataan edistymistä EU:n laajuisten työllisyys- ja sosiaalipoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa.

³⁵ Tarkistetun tulostaulun pääindikaattoreista saavutettua sopimusta koskeva työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean lausunto [hyväksyttiin työllisyys-, sosiaalipoliittikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa 14. kesäkuuta 2021](#).

- Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana (25–64-vuotiaat)
- Koulupudokkaiden osuus (% 18–24-vuotiaista)
- Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (% 16–74-vuotiaista)
- Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus (% kaikista 15–29-vuotiaista)
- Sukupuolten työllisyysero (prosenttiyksikköä)
- Tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde (S80/S20)
- *Oikeudenmukaiset työolot*
 - Työllisyysaste (% 20–64-vuotiaista)³⁶
 - Työttömyysaste (% 15–74-vuotiaista)
 - Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15–74-vuotiaista työvoimasta)
 - Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti (2008=100)³⁷
- *Sosiaalinen suojele ja osallisuus*
 - Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste AROPE (% koko väestöstä)³⁸
 - Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% 0–17-vuotiaista)³⁹

³⁶ Vuodesta 2021 alkaen Eurostat kerää IESS-asetuksen (eurooppalaista sosiaalisen suojelelun integroitua tilastointijärjestelmää koskeva puiteasetus) voimaantulon myötä jäsenvaltioiden kansallisten tilastolaitosten kautta tietoja EU:n työvoimatutkimusta varten tarkistetun menetelmän mukaisesti. Muutoksen tarkoituksena on parantaa työmarkkinatietoja, mutta se on otettava huomioon, kun tulkitaan muutoksia indikaattoreissa lähellä muutoksen ajankohtaa, 1. tammikuuta 2021. Vaikutukset kohdistuvat myös seuraaviin pääindikaattoreihin: nuorten NEET-aste, työttömyysaste, pitkäaikaistyöttömyysaste, sukupuolten työllisyysero ja lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste.

³⁷ Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot mitataan reaalinääräisesti. Sosiaalisen suojelelun komitean vaatimuksen mukaisesti tässä indikaattorissa käytetään ”oikaisemattomia tuloja” (eli huomioon ei oteta luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja) eikä viitata sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun alkuperäisessä versiossa käytettyihin ostovoimastandardeihin. Näin varmistetaan yhdenmukaisuus EU-SILC-tilastoihin perustuvien indikaattorien kanssa.

³⁸ Siinä on kolme osatekijää: köyhyysriski, koko väestö (AROP 0+), vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, koko väestö (SMSD 0+) ja niiden ihmisten osuus, jotka elävät erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa (vajaatyölliset kotitaloudet), 0–64-vuotiaat (VLWI 0–64). AROPE-indikaattoria muutettiin vuonna 2021, jotta voitiin ottaa huomioon vuodeksi 2030 asetettu EU:n uusi yleistavoite, joka koskee köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden määrän vähentämistä. Tässä yhteydessä tarkistettiin kahta sen osatekijää (puute ja vajaatyölliset kotitaloudet). Vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta koskeva osatekijä korvaa vakavaa aineellista puutetta koskevan osatekijän. Vajaatyöllisten kotitalouksien viiteikäryhmä muuttui 0–59-vuotiaista 0–64-vuotiaiksi. Kaikkien indikaattoreiden, jotka ovat tuloista riippuvaisia EU-SILC-tilastoissa, tuloviitejakso määritellään 12 kuukauden jaksoksi. Näin ollen köyhyysriskiä (AROP) ja erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksia (VLWI) koskevien indikaattoreiden laskemiseen liittyvät tulomuuttajat viittaavat tutkimusvuotta edeltävään kalenterivuoteen lukuun ottamatta Irlantia (kyselyvastausta edeltävät 12 kuukautta). Vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta koskevan indikaattorin laskelmissa ei käytetä tulomuuttajia, joten kaikki sen laskemiseen käytettävät EU-SILC-muuttajat viittaavat tutkimusvuoteen.

³⁹ Siinä on kolme osatekijää: köyhyysriski, lapset (AROP 0–17), vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, lapset (SMSD 0–17) ja niiden ihmisten osuus, jotka elävät erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa (vajaatyölliset kotitaloudet), lapset (QJ 0–17). Indikaattori ”vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, lapset” on muutettu versio koko väestöä koskevasta samasta indikaattorista, ja siinä painotetaan vähemmän aikuisiin liittyviä seikkoja, jotta aikuisia koskevat puutteet eivät vaikuttaisi liikaa lapsia koskevaan indikaattoriin. Viitevuodet ovat samat kuin koko väestöä koskevissa indikaattoreissa.

- Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (AROP:n vähennys prosentteina)⁴⁰
- Vammaisten ja vammattomien työllisyysero (20–64-vuotiaat)⁴¹
- Kohtuuton asumismenorasite (% koko väestöstä)⁴²
- Virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle 3-vuotiaat lapset (% alle 3-vuotiaista)
- Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet (% yli 16-vuotiaista)⁴³

Pääindikaattorissa ”Vammaisten ja vammattomien työllisyysero” käytetään tilapäisesti EU-SILC-tilastoja tilastolähteenä, mutta vuodesta 2022 alkaen siirrytään käyttämään työvoimatutkimusta, josta saadaan tarkempia tietoja vuonna 2023. Komission yksiköt, myös Eurostat, seuraavat edelleen indikaattorin laatua ja tarkistavat sitä keskipitkällä aikavälillä, kunhan työvoimatutkimukseen perustuvat tiedot saadaan käyttöön, sekä tukevat lisätoimia, jotta voidaan parantaa maiden välistä vertailukelpoisuutta ja tutkia asiaa koskevien lisäindikaattoreiden kehittämistä. Myös pääindikaattorissa ”Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana” käytetään työvoimatutkimuksen tietoja vuodesta 2022 eteenpäin. Tähän mennessä tiedot on kerätty ainoastaan aikuiskoulutustutkimuksen kautta (viimeisin versio vuodelta 2016). Näistä kahdesta lähteestä saadut tiedot analysoidaan perusteellisesti, kunhan ne ovat saatavilla, jotta voidaan varmistaa tietojen laatu ja vertailukelpoisuus. Työllisyyden suuntaviivojen 6 ja 7 seurannan varmistamiseksi, myös aktiivisen työmarkkinapolitiikan osalta, tässä yhteisessä

⁴⁰ Tätä mitataan köyhyysriskiasteen (AROP) prosentuaalisena alenemisena koko väestön osalta verrattuna tilanteeseen ennen rahamääräisiä sosiaalisia tulonsiirtoja (lukuun ottamatta eläkkeitä). Se ei sisällä esimerkiksi terveydenhuoltoon liittyviä luontoissuorituksia.

⁴¹ Vammaisten ja vammattomien työllisyyseroa koskeva indikaattori lasketaan tällä hetkellä EU-SILC-tilastoista, ja se perustuu globaalin toimintarajoiteindikaattorin (GALI) perusteella määritettyyn vammaisasemaan. Kyselyssä vastataan seuraaviin kysymyksiin: 1) ”Rajoittaako jokin terveysongelma sinua toimissa, joita ihmiset tavallisesti tekevät? Vastausvaihtoehdot: rajoittaa vakavasti, rajoittaa muttei vakavasti tai ei rajoita lainkaan”. Jos vastaus kysymykseen 1 on ”rajoittaa vakavasti” tai ”rajoittaa muttei vakavasti”, vastaajat vastaavat kysymykseen 2) ”Onko rajoituksia ollut vähintään kuuden viime kuukauden ajan? Kyllä tai ei?”. Henkilön katsotaan olevan toimintarajoitteinen, jos vastaus toiseen kysymykseen on ”kyllä”. EU-SILC-tilastoista laskettuna voidaan huomata korrelaatio GALI-käsitteeseen perustuvan toimintarajoitteen esiintyvyyden ja siihen perustuvan vammaisten ja vammattomien työllisyyseron välillä vuonna 2020 kaikissa EU:n jäsenvaltioissa (Pearsonin korrelaatiokerroin = -0,6).

⁴² Indikaattori mittaa sen väestön osuutta, joka asuu kotitalouksissa, joissa asumiskustannukset ovat yhteensä yli 40 prosenttia käytettävissä olevista tuloista (molemmat ilman asumistukia). [EU-SILC-muuttujia koskevan asiakirjan \(Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables \(huhtikuu 2020\)\)](#) mukaan avustuksiin (vain tarveharkintaiset on otettu huomioon) kuuluvat vuokraetuedet ja omistusasunnossa asuville tarkoitetut etuudet mutta eivät veroetuudet eivätkä pääomansiirrot. Asiakirjassa määritellään asumiskustannukset kuukausittaisiksi ja tosiasiallisesti maksetuiksi kustannuksiksi, jotka liittyvät kotitalouden oikeuteen asua asunnossa. Niihin sisältyvät rakenteita koskeva vakuutus (vuokralaiset: jos maksettu), palvelut ja maksut (esim. jätevesi, roskat; pakollinen omistajille, vuokralaiset: jos maksettu), säännöllinen huolto ja korjaukset, verot (vuokralaiset: asunnosta, jos sovelletaan) ja yleishyödyllisten palvelujen kustannukset (vesi, sähkö, kaasu ja lämmitys). Asuntolainaa maksavien omistajien korkomaksut otetaan huomioon (verohelpotukset vähennetään mutta asumistukia ei vähennetä). Niiden vuokralaisten osalta, joiden vuokra on markkinahintainen tai hinta on vuokrasäännöstelty, myös vuokranmaksut otetaan huomioon. Maksuttomasti asuvien vuokralaisten osalta asumistukia ei vähennetä asumisen kokonaiskustannuksista.

⁴³ ”Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet” tarkoittaa subjektiivista arviota tutkimuksen tai tietyn tyyppisen sairaanhoidon tarpeesta, jota asianomainen ei saanut tai hakenut seuraavista kolmesta syystä: ”taloudelliset syyt”, ”liian pitkät jonotusajat” tai ”liian pitkä matka”. Sairanhoidolla viitataan yksilöllisiin terveydenhuoltopalveluihin (lääkärintarkastukseen tai sairaanhoitoon, hammashoitoa lukuun ottamatta), joita antavat lääkärit tai vastaavien ammattien harjoittajat tai joita annetaan näiden suoran valvonnan alaisina kansallisten terveydenhuoltojärjestelmien mukaisesti (Eurostatin määritelmä). Hoidon saamiseen liittyvät ongelmat, joista ihmiset raportoivat sairastuttuaan, voivat kuvastaa hoitoon liittyviä esteitä.

työllisyysraportissa käytetään poikkeuksellisesti indikaattoria, joka koskee aikuisten osallistumista koulutukseen viimeisten neljän viikon aikana (25–64 vuotiaat).

Pääindikaattoreiden analyysissä käytetään työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa sovittua yhteistä menetelmää (ks. tarkemmin liite 4). Menetelmässä arvioidaan jäsenvaltioiden tilannetta ja kehitystä tarkastelemalla kunkin sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun sisältyvän pääindikaattorin tasoja ja muutoksia edellisvuoteen nähden⁴⁴. Tasot ja muutokset luokitellaan sen mukaan, millä etäisyydellä ne ovat (painottamattomista) EU:n keskiarvoista. Tämän jälkeen jäsenvaltioiden tulokset tasojen ja muutosten suhteen kootaan yhteen käyttämällä ennalta sovittua sääntöä niin, että kukin jäsenvaltio asetetaan yhteen seitsemästä luokasta (”parhaiten suoriutuvat”, ”keskimääräistä paremmat”, ”keskimääräiset/neutraalit”, ”hyvät mutta tarpeen seurata”, ”heikot mutta paranemassa”, ”seurattavat” ja ”kriittisessä tilanteessa olevat”). Tämän perusteella taulukossa 1.4.1 esitetään tiivistelmä tulostaulusta kustakin indikaattorista saatavilla olevien tuoreimpien tietojen mukaan.

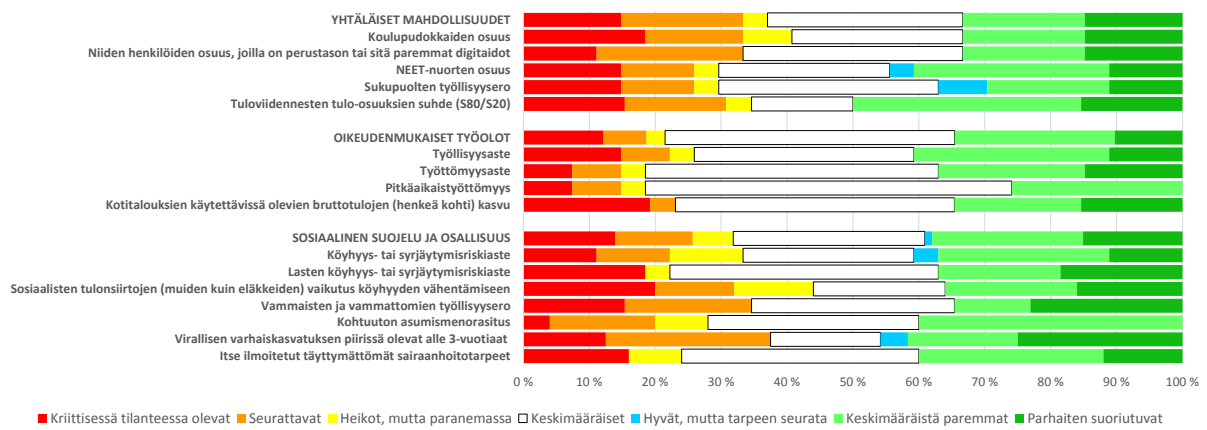
Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit viittaavat keskeisiin haasteisiin EU:n jäsenvaltioissa kolmella alalla: yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille, oikeudenmukaiset työolot sekä sosiaalinen suojelu ja osallisuus. Indikaattoreita, joiden osalta on eniten jäsenvaltioita ”kriittisessä tilanteessa” (punaisella kaaviossa 1.4.1), ovat koulupudokkaat, kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) kasvu, lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste sekä sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (viisi jäsenvaltiota ”kriittisessä tilanteessa”). Tässä tilanteessa on näiden indikaattoreiden osalta yksi jäsenvaltio enemmän vuonna 2021 kuin vuonna 2020. Ainoa poikkeus on sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen, jonka osalta jäsenvaltioita on yksi vähemmän.⁴⁵ Useita kriittisiä haasteita (punainen merkintä neljässä jäsenvaltiossa) liittyy myös nuorten NEET-asteeseen, sukupuolten työllisyyseroon, tuloviidennesten tulo-osuuksien suhteeseen, työllisyysasteeseen, vammaisten ja vammattomien työllisyyseroon sekä itse ilmoitettuihin täyttymättömiin sairaanhoidotarpeisiin. ”Seurattavassa” tilanteessa on harvempia jäsenvaltioita kuin vuonna 2021 ja eniten indikaattoreissa virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset (6), niiden henkilöiden osuus, joilla on vähintään digitaaliset perustaidot (6), ja vammaisten ja vammattomien työllisyysero (5). Luvussa 2 esitetään yksityiskohtaisempi analyysi, joka perustuu myös monipuolisiin kontekstuaalisiin indikaattoreihin.

Kaavio 1.4.1: Työllisyys-, osaamis- ja sosiaaliset haasteet EU:n jäsenvaltioissa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden mukaan

Niiden jäsenvaltioiden osuus, joilla on erityinen luokitus, kaikista luokitelluista (ks. selitykset) kunkin pääindikaattorin osalta ja myös yhteensä pilarin kolmen luvun osalta

⁴⁴ Lukuun ottamatta kotitalouksien käytettävissä olevia bruttotuloja, jota mitataan indeksilukuna (2008=100), joka kuvastaa muutosta vuoden 2009 finanssikriisiä edeltäneeseen vuoteen nähden työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa sovitun mukaisesti.

⁴⁵ Koska tietojen toimittamisen aikarajaan mennessä vuotta 2021 koskevat tiedot olivat saatavilla vain muutamasta jäsenvaltiosta, henkeä kohti laskettu kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu arvioitiin vuoden 2020 tietojen perusteella.

Huomautukset: 1) Tiedot aikuisten osallistumisesta koulutukseen koskevasta indikaattorista eivät ole vielä saatavilla, 2) joidenkin maiden joitakin indikaattoreita koskevat tiedot puuttuvat (ks. taulukkoa 1.4.1 koskeva huomautus). Kaikkien indikaattorien selitykset esitetään liitteissä.

Lähde: Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattorit taulukossa 1.4.1 esitetyn mukaisesti.

Taulukko 1.4.1: Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit: katsaus haasteisiin jäsenvaltioissa

		Parhaiten suoriutuvat	Keskimmäistä paremmat	Hyvät mutta tarpeen seurata	Keskimmääiset	Heikot mutta paranemassa	Seurattavat	Kriittisessä tilanteessa olevat		
Yhtäläiset mahdollisuudet	Koulupudokkaiden osuus (% 18–24-vuotiaista)	2021	EL, HR, IE, SI	CZ, LT, NL, PL, PT		AT, BE, DK, FI, FR, LV, SK	ES, MT	CY, EE, LU, SE	BG, DE, HU, IT, RO	
	Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (% 16–74-vuotiaista)	2021		DK, IE, NL, FI	ES, HR, LU, AT, SE	BE, CZ, EE, EL, FR, LV, MT, PT, SK		DE, IT, CY, LT, HU, SI	BG, PL, RO	
	NEET-nuorten osuus (% kaikista 15-29-vuotiaista)	2021		NL, SE, SI	AT, DE, DK, FI, HU, IE, MT, PT	LU	BE, CZ, EE, FR, LT, LV, PL	ES	CY, HR, SK	BG, EL, IT, RO
	Sukupuolten työllisyysero (prosenttiyksikköä)	2021		EE, FI, LT	DK, FR, IE, PT, SE	LV, SI	AT, BE, BG, DE, ES, HR, HU, LU, NL	MT	CY, PL, SK	CZ, EL, IT, RO
	Tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde (S80/S20)	2021		BE, CZ, FI, SI	AT, CY, DK, HU, IE, LU, NL, PL, SE		DE, EE, FR, HR	BG	EL, IT, MT, PT	ES, LT, LV, RO
Oikeudenmukaiset työolot	Työllisyysaste (% 20–64-vuotiaista)	2021		CZ, NL, SE	DE, DK, EE, HU, IE, LT, MT, PL		AT, BG, CY, FI, FR, LU, PT, SI, SK	EL	BE, LV	ES, HR, IT, RO
	Työttömyysaste (% 15–74-vuotiaasta työvoimasta)	2021		CZ, DE, MT, PL	DK, HU, LT, LU, NL, SI		AT, BG, CY, EE, FI, FR, HR, IE, LV, PT, RO, SK	EL	BE, SE	ES, IT
	Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15–74-vuotiaasta työvoimasta)	2021			CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL		AT, BE, BG, CY, EE, FI, FR, IE, LT, LU, LV, PT, RO, SE, SI	EL	HR, SK	ES, IT
	Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) kasvu (2008=100)	2020		HU, LT, PL, RO	EE, IE, MT, SI, SK		CZ, DE, DK, FI, FR, HR, LU, LV, NL, PT, SE		BE	AT, CY, EL, ES, IT
Sosiaalinen suojeleminen ja osallisuus	Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% koko väestöstä)	2021		CZ, FI, SI	AT, BE, CY, DK, NL, PL, SE	SK	DE, EE, FR, HR, HU, IE, MT	BG, LT, RO	IT, LU, PT	EL, ES, LV
	Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% 0–17-vuotiaista)	2021		CZ, DK, FI, NL, SI	BE, EE, HR, LT, PL		AT, CY, DE, FR, HU, IE, LV, MT, PT, SE, SK	BG		EL, ES, IT, LU, RO
	Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (köyhyyseriskiasteen vähennys prosentteina)	2021		BE, DK, FI, IE	AT, CZ, FR, SE, SI		CY, DE, LT, NL, PL	BG, ES, IT	EE, LU, MT	EL, HR, LV, PT, RO
	Vammaisten ja vammattomien työllisyysero (prosenttiyksikköä)	2021		DK, ES, IT, LU, LV, PT	BG, EE, SE		CZ, EL, FI, FR, LT, MT, NL, SI		AT, CY, DE, HR, HU	BE, IE, PL, RO
	Kohtuuton asumismenorasite (% koko väestöstä)	2021			CY, EE, FI, HR, HU, IE, LT, LU, MT, SI		AT, BE, CZ, IT, LV, PL, RO, SE	BG, EL	DE, ES, NL, PT	DK
	Virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle 3-vuotiaat lapset (% alle 3-vuotiaista)	2021		DK, ES, FR, LU, NL, SE	CY, EL, HR, SI	BE	AT, EE, FI, LV		BG, DE, IE, LT, MT, PL	CZ, HU, RO
	Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet (% yli 16-vuotiaista)	2021		CY, DE, MT	AT, BG, CZ, ES, HU, LU, NL		BE, DK, FR, HR, IE, LT, PL, PT, SE	EE, LV		EL, FI, RO, SI

Huomautus: päivitetty 21. lokakuuta 2022. Koska indikaattorin ”Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot” määritelmää on muutettu merkittävästi vuonna 2021, vuoden 2019 vastaavaa arvoa ei ole saatavilla, minkä vuoksi tämän indikaattorin analyysi perustuu poikkeuksellisesti vain vuoden 2021 tasoihin. Slovakian osalta ei tietoja seuraavista: tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde, sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus, vammaisten ja vammattomien työllisyysero, kohtuuton asumismenorasitus, virallisen

lastenhoidon piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset ja itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet; jäsenvaltioista yli puolen osalta ei tietoja seuraavista: kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) kasvu, analyysi perustuu vuoden 2020 arvoihin; Ranskan osalta ei tietoja seuraavista: kohtuuton asumismenorasitus. Katkot aikasarjoissa ja muut merkitykselliset seikat ilmoitetaan liitteissä 1 ja 2.

Vertailuanalyysit analyysien ja poliittisen päätöksenteon tukena

Euroopan sosiaalisen oikeuksien pilarin perustamisesta vuonna 2017 annetussa tiedonannossa ehdotettiin vertailuanalyysia välineenä, jolla voidaan tukea rakenneuudistuksia ja edistää ylöspäin suuntautuvaa lähentymistä työllisyys- ja sosiaalipolitiikan alalla. Monenvälisissä vertailuanalyyseissä yhdistetään kvantitatiivisia (suorituskykyä ja tuloksia koskevia) indikaattoreita kvalitatiiviseen analyysiin, joka koskee poliittisen päätöksenteon laatuun ja tuloksiin vaikuttavia politiikan suunnitteluun liittyviä ominaisuuksia ja toimintapoliittisia välineitä. Sen lisäksi vertailuanalyysien kautta saadaan yhdessä sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreiden kanssa tietoja analyysiin, joka tehdään talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa ja yhteisessä työllisyysraportissa.

Komissio on kehittänyt useilla aloilla vertailuanalyysijä vuodesta 2017 lähtien ja keskustellut niistä jäsenvaltioiden kanssa työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa sovitun yhteisen lähestymistavan mukaisesti. Tähän mennessä sovituisia kehyksissä käsitellään 1) työttömyysetuuksia ja aktiivista työmarkkinapolitiikkaa, 2) aikuisten taitoja ja koulutusta, 3) vähimmäistoimeentuloa (ks. pilaria käsittelevä laatikko 8, Vähimmäistoimeentuloa koskeva vertailuanalyysi jaksossa 2.4.1), 4) lastenhoitoa ja lapsille annettavaa tukea sekä 5) eläkkeitä.

Työllisyyskomiteassa ollaan parhaillaan viimeistelemässä työttömyysetuuksia ja aktiivista työmarkkinapolitiikkaa koskevaa vertailuanalyysia. Työttömyysetuuksia koskeva osa on jo valmis ja täysin toimiva, mutta yhteistyö työllisyyskomitean kanssa jatkuu toimintapoliittisia välineitä koskevien indikaattorien kehittämiseksi, jotta voidaan seurata julkisten työvoimapalvelujen työttömille työnhakijoille tarjoamien varhaisvaiheen tukipalvelujen laatua.

Sosiaalisen suojelun komiteassa sovittiin helmikuussa 2022 eläkkeitä koskevasta vertailuanalyysistä.⁴⁶ Se koostuu vanhuusiän köyhyyttä ja eläkkeelle jäämisen jälkeistä toimeentuloturvaan koskevista indikaattoreista sekä elinajanodotetta ja julkisia menoja koskevista asiayhteysindikaattoreista. Toimintapoliittiset välineet liittyvät eläkkeiden riittävyyteen vaikuttaviin eläkejärjestelmien keskeisiin piirteisiin.

Vertailuanalyysillä parannetaan yleistä tietämystä asiaankuuluvista indikaattoreista ja toimintapoliittisista välineistä tietyllä alalla ja edistetään siten merkittävästi Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa. Näiden toimien tärkeimmistä tuloksista raportoidaan tarvittaessa yhteisessä työllisyysraportissa.

⁴⁶ Ks. [tiivistelmä ja tarkemmat tiedot](#) sosiaalisen suojelun komiteassa kehitetyistä kehyksistä.

LUKU 2. TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN TULOKSET JA TOIMET

2.1 Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 5 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman kysyntää ja työpaikkojen luomista pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) ja periaatteen 6 (palkat) mukaisesti. Jaksossa 2.1.1 keskitytään työmarkkinoiden keskeisiin kehityskuluihin ja otetaan huomioon myös covid-19-kriisin ja Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutus. Jaksossa 2.1.2 raportoidaan jäsenvaltioiden näillä aloilla toteuttamista toimenpiteistä ja keskitytään erityisesti niihin, joilla on tarkoitus säilyttää työpaikat ja tukea työpaikkojen luomista.

2.1.1 Keskeiset indikaattorit

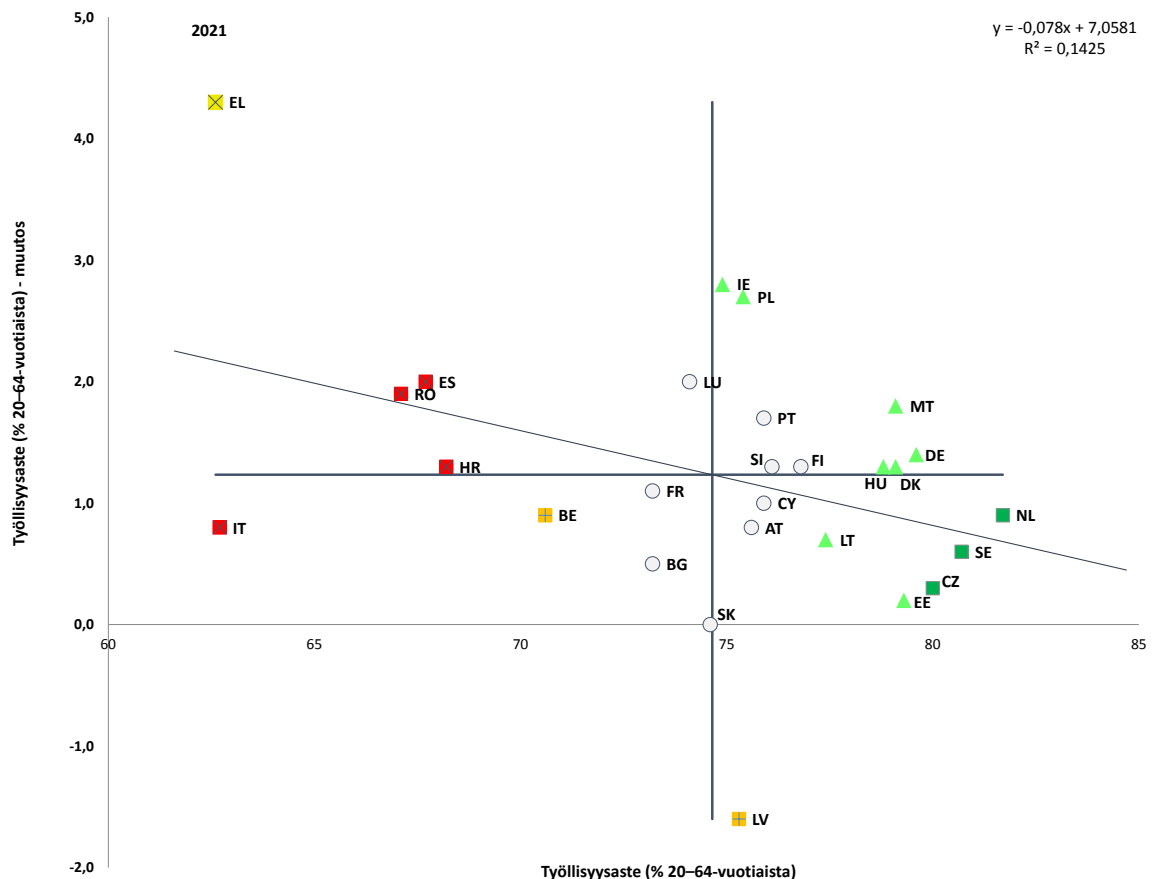
EU:n työmarkkinat elpyivät voimakkaasti vuonna 2021, ja niiden tulos jatkui vahvana lähes kaikissa jäsenvaltioissa vuoden 2022 alkupuoliskolla. EU:n (20–64-vuotiaiden) työllisyysaste parani 1,4 prosenttiyksikköä ja oli 73,1 prosenttia vuonna 2021, mikä ylitti pandemiaa edeltäneen tason (72,7 prosenttia vuonna 2019). Työllisyysaste kasvoi kaikissa jäsenvaltioissa Latviaa lukuun ottamatta. Tämä merkitsee huomattavaa edistystä kohti EU:n yleistavoitetta, jonka mukaan vähintään 78 prosenttia 20–64-vuotiaista on työelämässä vuoteen 2030 mennessä. Maiden välillä on kuitenkin huomattavia eroja: eniten kasvua tapahtui Kreikassa (4,3 prosenttiyksikköä) ja sen jälkeen Irlannissa (2,8 prosenttiyksikköä), Puolassa (2,7 prosenttiyksikköä), Espanjassa ja Luxemburgissa (molemmissa 2 prosenttiyksikköä) – ks. kaavio 2.1.1. Sitä vastoin Latvian työllisyysaste laski (1,6 prosenttiyksikköä), kun taas Slovakiassa, Virossa ja Tšekissä työllisyysasteet pysyivät vakaina tai kohosivat vain hieman. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun menetelmän mukaan Italia, Kroatia, Romania ja Espanja ovat ”kriittisessä tilanteessa” siitä huolimatta, että työllisyyden kasvu oli keskimääräistä tai hieman keskimääräistä suurempaa (lukuun ottamatta Italiaa, jossa kasvu on keskimääräistä vähäisempää), mutta työllisyysaste on edelleen noin 67 prosenttia tai alle sen. Ruotsi, Tšekki ja Alankomaat ovat edelleen ”parhaiten suoriutuvia” (vuonna 2021 niiden työllisyysasteet olivat vähintään 80 prosenttia). Regressiosuoran negatiivinen kaltevuus viittaa lähentymiseen, kun työllisyysasteet ovat nousseet nopeammin maissa, joissa tasot ovat alemmat. Tämä vahva tulos oli mahdollinen myös sen ansiosta, että covid-19-kriisin aikana oli käytettävissä runsaasti lyhennettyä työaikaa ja työpaikkojen säilyttämistä koskevia järjestelyjä, jotka auttoivat säilyttämään työpaikat vuosina 2020 ja 2021 (ks. myös vuoden 2022 yhteinen työllisyysraportti). Neljännesvuosittain tarkasteltuna työllisyysaste (20–64-vuotiaat) nousi EU:ssa 0,8 prosenttiyksikköä 74,8 prosenttiin vuoden 2022 alkupuoliskolla ja koheni lähes kaikissa jäsenvaltioissa. Jäsenvaltiot, joissa työllisyysaste oli alun perin alhaisempi, ovat kuitenkin olleet kunnianhimoisempia kansallisissa tavoitteissaan (ks. jakso 1.3.). Työllisyysasteissa on edelleen alueellisia eroja, myös yksittäisten jäsenvaltioiden sisällä (ks. liite 3).

Elpyminen on ollut voimakkaampaa aloilla, jotka vaativat vähemmän ihmiskontakteja, ja heikompaa talouden muissa osissa. Valmistusteollisuuteen syntyi edelleen vaatimattomasti työpaikkoja perusraaka-aineiden pulan ja maailmanlaajuisen toimitusketjujen pullonkaulojen vuoksi. Elpyminen oli jäljessä myös ihmiskontakteja

vaativissa palveluissa⁴⁷, joissa työllisyys oli vuoden 2021 lopussa edelleen alle pandemiaa edeltäneen tason (1,3 prosenttia). Tämä kuvastaa sitä, että sulkutoimenpiteillä, jotka otettiin käyttöön pandemian puhjetessa uudelleen vuoden 2021 jälkipuoliskolla, oli voimakkaampi vaikutus näihin aloihin, ja että siirtyminen verkkopalveluihin on pysyvämpää. Sitä vastoin palveluissa, joissa on vähemmän ihmiskontakteja ja joissa tehtävät voidaan suorittaa tietoteknisten välineiden avulla tai joissa tartuntariski on pienempi, työllisyys kasvoi nopeammin ja ylitti kriisiä edeltäneen tason 2,6 prosenttia vuoden 2021 loppuun mennessä.⁴⁸

Kaavio 2.1.1: Työllisyysaste kohosi lähes kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2021

Työllisyysaste (20–64-vuotiaat), vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (%), sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Lähde: Eurostat [[lfsi emp_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Sekä kokonaistyöllisyys että tehdyt työtunnit kasvoivat pandemiaa edeltäneeseen tasoon verrattuna. Vuoden 2022 toisella neljänneksellä työssäkäyvien määrä ylitti pandemiaa edeltäneen tason kaikissa jäsenvaltioissa Bulgariaa, Viroa, Espanjaa, Latviaa, Romaniaa ja Slovakiaa lukuun ottamatta, ja koko EU:ssa se ylitti pandemiaa edeltäneen tason noin 3,5 miljoonalla (ks. kaavio 2.1.2). Myös tehtyjen työtuntien kokonaismäärä kasvoi EU:ssa vuoden 2022 ensimmäisellä neljänneksellä 1,1 prosenttia edeltävästä neljänneksestä ja ylitti pandemiaa edeltäneen tason ensimmäistä kertaa sitten pandemian puhkeamisen vuoden 2020

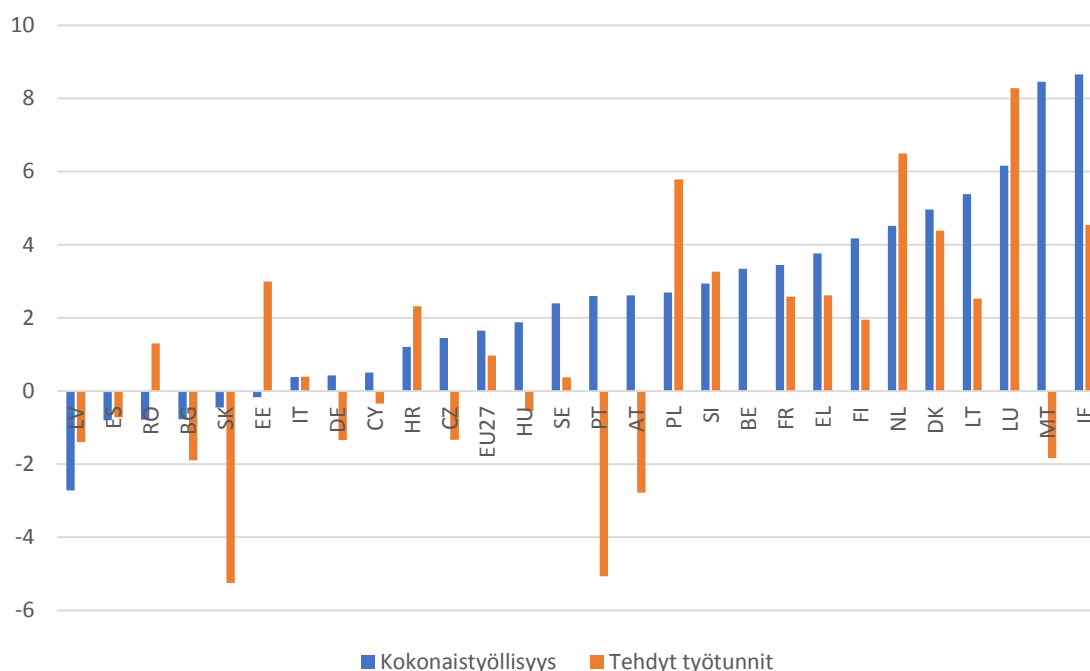
⁴⁷ Ihmiskontakteja vaativilla palveluilla tarkoitetaan tukku- ja vähittäiskauppaa, kuljetus-, majoitus- ja ravitsemispalveluja sekä taide- ja viihdepalveluja.

⁴⁸ Ks. Euroopan komissio, *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022 (ei vielä julkaistu).

alussa. Tämä kasvuvauhti kuitenkin vaihteli eri jäsenvaltioissa: tehtyjen työtuntien kokonaismäärä oli vuoden 2022 toisella neljänneksellä edelleen alle pandemiaa edeltäneen tason Saksassa, Portugalissa, Espanjassa, Itävallassa, Bulgariassa, Kyproksella, Tšekissä, Latviassa, Slovakiassa, Unkarissa ja Maltalla. Huolimatta joistakin poikkeuksista, joissa kokonaistyöllisyyden ja tehtyjen työtuntien kasvuvauhdissa oli suuria eroja (esimerkiksi Itävallassa, Portugalissa, Kyproksella, Maltalla, Unkarissa ja Ruotsissa), näiden kahden muuttujan kasvuluvut olivat yleensä suhteellisen yhdenmukaisia useimmissa jäsenvaltioissa.

Kaavio 2.1.2: Työllisyys ja tehdyt työtunnit ylittivät pandemiaa edeltäneen tason useimmissa jäsenvaltioissa

Muutos kokonaistyöllisyydessä ja tehtyjen työtuntien määrässä vuoden 2019 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2022 toisen neljänneksen välillä (%)

Huomautus: Kausitasoitettut ja kalenterikorjatut tiedot. Tiedot kokonaistyöllisyydestä ainoastaan kausitasoitettuina: CZ, EL, FR, MT, PL, PT. Tiedot työtunneista ainoastaan kausitasoitettuina: MT; ei saatavilla: BE.

Lähde: Eurostat [[namq_10_a10_e](#)], kansantalouden tilinpito.

Työajan lyhentämistä ja vastaavat työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävät järjestelyt olivat merkittäviä työntekijöiden ja työpaikkojen suojaamisessa covid-19-kriisissä, ja ne ovat edelleen tärkeä toimintapolitiikan väline työpaikkojen ja inhimillisen pääoman säilyttämisessä kriisitilanteissa samalla kun tuetaan talouden nykyaikaistamista. Järjestelyt poistettiin asteittain monissa jäsenvaltioissa vuoden 2021 alkupuoliskon jälkeen pandemian vaikutuksen heikentyessä ja taloudellista toimintaa koskevien rajoitusten poistuessa. Useat jäsenvaltiot pitivät kuitenkin käytössä pandemiaan liittyviä järjestelyjä ja jatkoivat niiden voimassaoloa, mutta vuoden 2022 alkupuoliskolla yhä harvemmat ihmiset tarvitsivat tukea työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien järjestelyjen kautta. Eurooppalaisen hätätilasta aiheutuvien työttömyysriskien lieventämisen tilapäisen tukivälineen (SURE) nojalla rahoitustukea saavien toimenpiteiden kuukausittaiset menot kasvoivat tilapäisesti tammikuussa 2022 ja laskivat sitten nopeasti.⁴⁹ Vaikka menot

⁴⁹ Ks. neljäs puolivuositilasto laadittava kertomus, jossa käsitellään eurooppalaista hätätilasta aiheutuvien työttömyysriskien lieventämisen tilapäistä tukivälinettä (SURE) (COM(2022) 483 final), SURE-välineen verkkosivusto.

supistuivat, vuoden 2022 puoliväliin mennessä tukea sai arviolta noin 220 000 työntekijää ja 10 000 yritystä. Lähes puolessa jäsenvaltioista järjestelyt ovat pysyneet voimassa covid-19-pandemiaan liittyvien muutosten voimassaolon päättymisen jälkeen.⁵⁰ Työajan lyhentämisyjärjestelyillä ja muilla työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävillä järjestelyillä voi olla hyödyllinen rooli työpaikkojen ja yritysکوhtaisen inhimillisen pääoman säilyttämisessä, myös nykyisessä epävarmassa makrotaloudellisessa tilanteessa. Samalla järjestelyjen suunnittelu ja toteutus olisi räätälöitävä kunkin tilanteen mukaan. Teollisuudessa ja aloilla, joihin rakenteelliset muutokset vaikuttavat, työajan lyhentämisyjärjestelyt olisi suunniteltava siten, että ne tukevat tarvittaessa rakenneuudistusprosesseja ja auttavat talouden nykyaikaistamisessa, erityisesti uudelleen- ja täydennyskoulutuksen avulla, ottaen huomioon myös jatkuva tarve nopeuttaa siirtymistä puhtaaseen energiaan.

Itsenäinen ammatinharjoittaminen ei ole yleistynyt covid-19-kriisin yhteydessä. Itsenäisen ammatinharjoittamisen osuus kokonaistyöllisyydestä on pienentynyt hieman viime vuosikymmenen aikana vuosien 2010 ja 2020 välillä 14,8 prosentista 13,4 prosenttiin.⁵¹ Covid-19-kriisin yhteydessä vuosina 2019–2020 itsenäisten ammatinharjoittajien määrä väheni 26,1 miljoonasta 25,7 miljoonaan. Vuonna 2021 määrä EU:ssa oli 25,1 miljoonaa ja osuus kokonaistyöllisyydestä 13 prosenttia.⁵² Osuus vaihteli kuitenkin huomattavasti jäsenvaltioiden välillä: Italiassa ja Kreikassa osuus oli lähes tai yli 20 prosenttia ja Saksassa ja Tanskassa noin 7 prosenttia. Vuonna 2020 noin 70 prosenttia EU:n itsenäisistä ammatinharjoittajista (15–64-vuotiaista) oli yksinyrittäjiä, joiden osuus kokonaistyöllisyydestä oli 9,4 prosenttia. Osuus pieneni hieman vuoden 2010 tasolta 10,2 prosentista ja enemmän miesten (1,1 prosenttiyksikköä) kuin naisten (0,4 prosenttiyksikköä) osalta. Yksinyrittäjinä toimivien naisten määrä kasvoi 13 maassa ja kaikkiaan EU27-maissa vuosina 2019–2020, mikä viittaa siihen, että lastenhoitorasitteen lisääntyminen pandemian aikana on saattanut pakottaa useampia naisia siirtymään itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi. Yksinyrittäjät muodostivat suurimman osan itsenäisistä ammatinharjoittajista EU:ssa ja useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2021 (tarkempia tietoja alustatyöstä, yksinyrittäjistä ja näennäisyrittäjyydestä, ks. jakso 2.3.1 ja pilaria käsittelevä laatikko 5).

Covid-19-pandemiasta elpymiselle on ollut ominaista työvoimapulan jyrkkä kasvu useimmissa jäsenvaltioissa.⁵³ Talouden nopean elpymisen myötä työvoimapula voimistui uudelleen nopeasti vuonna 2021, erityisesti tietyillä aloilla ja tietyissä ammateissa.⁵⁴ Vuoden 2021 loppuun mennessä pula saavutti tai ylitti pandemiaa edeltäneen tason useissa maissa teollisuudessa, palvelualalla ja rakennusalaalla työttömyyden ja työmarkkinoiden ylikapasiteetin vähentyessä.⁵⁵ Eniten työvoimapulaa esiintyi vuonna 2021 terveydenhuoltoon ja pitkäaikaishoittoon, ohjelmistoasiantuntijoihin, liikenteeseen, rakentamiseen ja

⁵⁰ Eurofound, [EU PolicyWatch -tietokanta](#).

⁵¹ Eurostat [[lfsa_egaps](#)], EU:n työvoimatutkimus.

⁵² Tässä indikaattorissa ei tehdä vertailua ennen vuotta 2021 edeltäviin arvoihin, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu [eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehysten voimaantulosta](#).

⁵³ Tässä kappaleessa työvoimapulaa arvioidaan niiden EU:n yritysten osuudella, jotka ovat ilmoittaneet, että työvoimapula on niiden tuotantoa rajoittava tekijä Euroopan yritys- ja kuluttajatutkimuksen mukaan (EU-BCS). Työvoimapulaa voidaan mitata muillakin tavoilla, kuten avointen työpaikkojen määrällä teollisuudessa sekä palvelu- ja rakennusalaalla Eurostatin menetelmien mukaan [[jvs_a_rate_r2](#)].

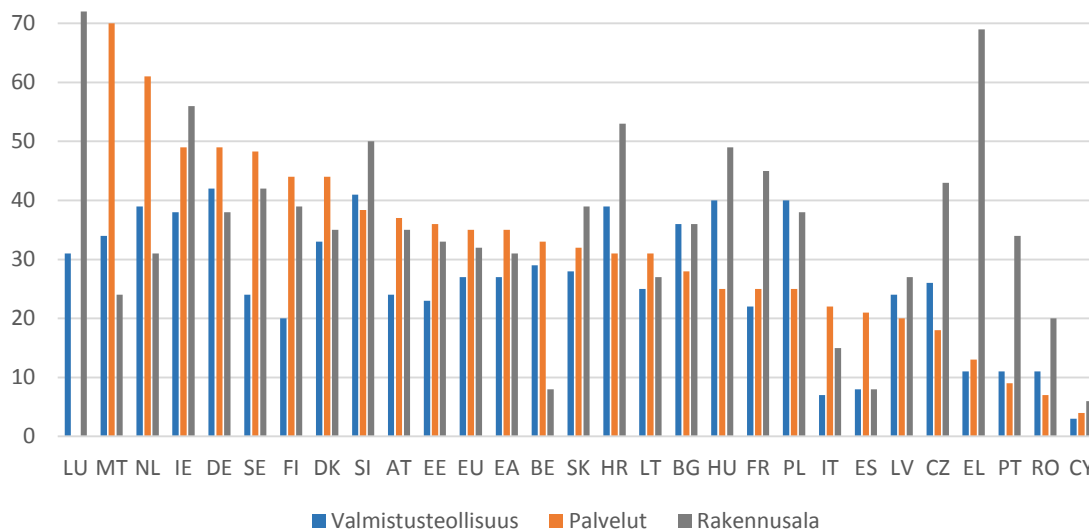
⁵⁴ Ks. luku II: [European Commission, Institutional Paper 184, Quarterly Report on the Euro Area \(QREA\), Vol. 21, No. 2 \(2022\)](#).

⁵⁵ Vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä 24 prosenttia työnantajista teollisuudessa, 25 prosenttia palvelualalla ja 30 prosenttia rakennusalaalla ilmoitti, että työvoimapula oli yksi tärkeimmistä niiden liiketoimintaa haittaavista tekijöistä (verrattuna pandemiaa edeltävään tasoon, jotka olivat samassa järjestyksessä 14, 19 ja 23 prosenttia).

insinööritieteisiin liittyvissä ammattiryhmissä.⁵⁶ Myös joillakin vihreään siirtymään liittyvillä aloilla on todettu pulaa ammattitaitoisista työntekijöistä⁵⁷. Vuoden 2022 kolmannella neljänneksellä työvoimapula oli palvelualalla 35 prosenttia, rakennusalalla 32 prosenttia ja valmistusteollisuudessa 27 prosenttia (ks. kaavio 2.1.3). Samalla vuosineljänneksellä teollisuudessa esiintyvä pula oli suurinta Saksassa (42 prosenttia), Sloveniassa (41 prosenttia), Unkarissa ja Puolassa (40 prosenttia) ja Kroatiassa (39 prosenttia). Palvelualalla pulaa on ollut eniten Maltalla (70 prosenttia), Alankomaissa (61 prosenttia), Saksassa ja Irlannissa (49 prosenttia), Ruotsissa (48 prosenttia) ja Suomessa (44 prosenttia). Myös väestön ikääntyminen vaikuttaa kielteisesti työvoimapulaan. Väestörakenteen muutoksen seurauksena EU:n työikäinen väestö (20–64-vuotiaat) on vähentynyt absoluuttisesti mitattuna viime vuosikymmenen aikana (vuosien 2012 ja 2021 välillä 269 miljoonasta 264 miljoonaan). Vaikka ilmiö on yleinen, se näkyy erityisen voimakkaasti tietyissä jäsenvaltioissa (kuten Latviassa, Bulgariassa ja Romaniassa), joihin vaikuttavat alhaisen syntyvyyden lisäksi muuttovirrat.⁵⁸ Keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden virta ja laillinen muuttoliike maailman muilta alueilta voivat osaltaan auttaa vähentämään pulaa aloilla, joilla osaamisen siirrettävyyden esteet ovat pienimmät. Tältä osin myös pätevyyden tunnustamiseen tähtäävät toimenpiteet ovat keskeisiä (ks. jakso 2.1.2). Sotaa pakenevien ihmisten virta ei kuitenkaan todennäköisesti ratkaise taustalla olevia rakenteellisia ongelmia, jotka vaikuttavat voimakkaasti työvoimapulaan EU:ssa, ja heidän työmarkkinoille pääsyynsä voi liittyä muita haasteita, kuten kielimuuri.

Kaavio 2.1.3: Raportoitu työvoimapula, erityisesti palvelualalla, on huomattava useimmissa jäsenvaltioissa

Niiden työnantajien osuus, jotka ilmoittavat työvoiman saatavuuden olevan tuotantoa rajoittava tekijä, jaoteltuna palvelujen arvoilla (% , vuoden 2022 kolmas neljännes)

Lähde: Eurooppalainen yritys- ja kuluttajakysely (EU-BCS).

EU:n talouden viherryttäminen tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia luoda laadukkaita työpaikkoja ja edellyttää riittävää tukea työpaikasta toiseen siirtyville ihmisille sen

⁵⁶ McGrath, J. (2021): *Report on labour shortages and surpluses*. Euroopan työviranomainen, 2021. Nämä neljä ammattiryhmää muodostavat 21 niistä 28 ammatista, joissa on todettu olevan pulaa raportin mukaan.

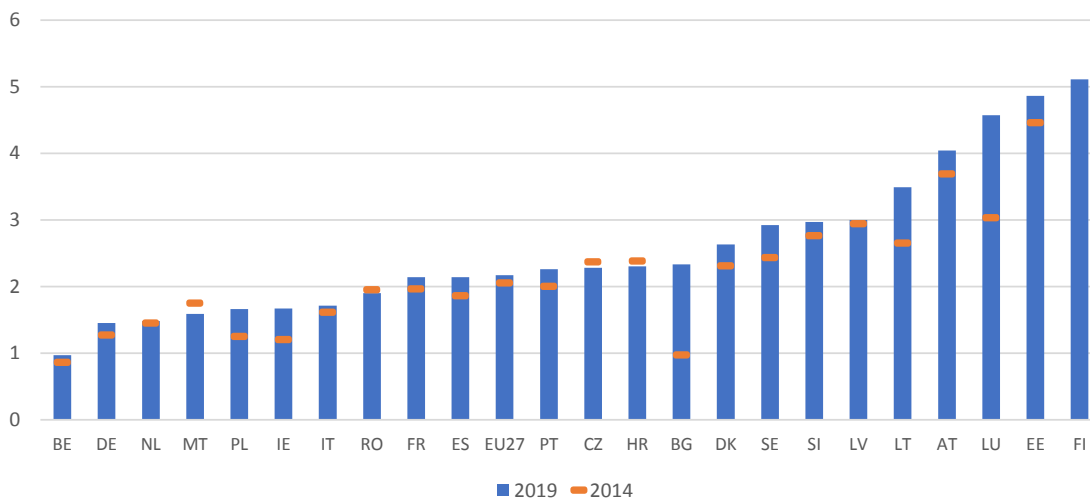
⁵⁷ Ks. EU-ohjausjakson maaraportit, liite 6: Vihreän siirtymän työllisyys- ja yhteiskunta-vaikutukset vuonna 2022.

⁵⁸ Lähde: Eurostatin [artikkeli väestöä ja väestönmuutosta koskevista tilastoista](#). Vuosina 2020–2021 lisääntynyt kuolleisuus, johon covid-19-pandemia vaikutti, vähensi väestölukuja entisestään.

varmistamiseksi, että ketään ei jätetä jälkeen. Vihreä siirtymä voisi luoda jopa 884 000 työpaikkaa vuoteen 2030 mennessä ja mahdollisesti moninkertaisesti tämän määrän vuoteen 2050 mennessä edellyttäen, että käyttöön otetaan oikeanlaisia liitännäistoimia,⁵⁹ Vuosina 2000–2019 työntekijöiden määrä EU27-maissa ympäristöliiketoiminnan (EGSS) alalla kasvoi jo 43,3 prosenttia ja uusiutuvan energian tuotannossa jopa 91,6 prosenttia.⁶⁰ Vuonna 2019 EGSS-alojen työllisyys oli 2,2 prosenttia EU27-maiden kokonaistyöllisyydestä (1,7 prosenttia vuonna 2000), vaikkakin jäsenvaltioiden välillä oli huomattavia eroja (ks. kaavio 2.1.4). Joissakin maissa, kuten Suomessa, Virossa tai Luxemburgissa, osuus oli lähes tai yli 5 prosenttia kun taas toisissa vain pieni osuus työvoimasta. Samalla siirtymä edellyttää työvoiman uudelleenkohdentamista ja lisää osaamisvajeen ja kysynnän ja tarjonnan epätasapainon todennäköisyyttä. Tehokas aktiivinen työmarkkinapolitiikka sekä täydennys- ja uudelleen koulutusmahdollisuudet ovat edelleen avainasemassa, jotta voidaan tukea oikeudenmukaista vihreää siirtymää ja puuttua työvoimapulaan ja osaamisvajeeseen, jotka aiheuttavat pullonkauloja vihreämmälle kasvumallille⁶¹ (ks. pilaria käsittelevä laatikko 4, jakso 2.2). Sähköntuotanto, liikenne, valmistusteollisuus, maatalous ja kaivosala tuottavat yhteensä lähes 90 prosenttia kaikista EU:n hiilidioksidipäästöistä, mutta niiden osuus bruttoarvonlisäyksestä on alle 25 prosenttia ja työllisyydestä 25 prosenttia. Tämä tarkoittaa sitä, että siirtymään liittyviä haasteita tulee esiintymään erityisesti näillä aloilla ja alueilla, joilla ne muodostavat merkittävän osan taloudesta.⁶²

Kaavio 2.1.4: Vihreiden työpaikkojen osuus kokonaistyöllisyydestä on kasvanut useimmissa jäsenvaltioissa vuosina 2014–2019

Työllisyys ympäristöhyödykkeiden ja -palvelujen alalla (% kokonaistyöllisyydestä, 2014 ja 2019)

⁵⁹ Ks. Euroopan komissio, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., et al., *The future of jobs is green*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021, JRC126047. Aiempien arvioiden osalta ks. asiakirja SWD(2020) 176 final, ja maakohtaisten ennusteiden osalta ks. Eurofound (2019), *Future of manufacturing – Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement*, Eurofoundin tutkimusraportti. Ks. myös ”Puhdas maapallo kaikille”-strategiaan liittyvä vaikutustenarvio; Euroopan komissio raportoi 2 miljoonasta uudesta työpaikasta vuoteen 2050 mennessä, *Employment and Social Developments in Europe 2019*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2019.

⁶⁰ Eurostat indikaattori [env_ac_egss1]. Ympäristöliiketoiminnan (EGSS) perusteella voidaan tehdä varovaisia arvioita vihreistä työpaikoista. Käsitteessä keskitytään toimintaan, jolla tuotetaan ympäristöhyödykkeitä, mikä sulkee pois tietyn toiminnan, jolla edistetään merkittävästi ilmasto- ja ympäristötavoitteita esimerkiksi sen perusteella, miten toiminta suoriutuu suhteessa asiaankuuluviin vertailuarvoihin.

⁶¹ Ks. neuvoston suositus oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen (2022/C 243/04).

⁶² Ks. Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2019*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2019, s. 175.

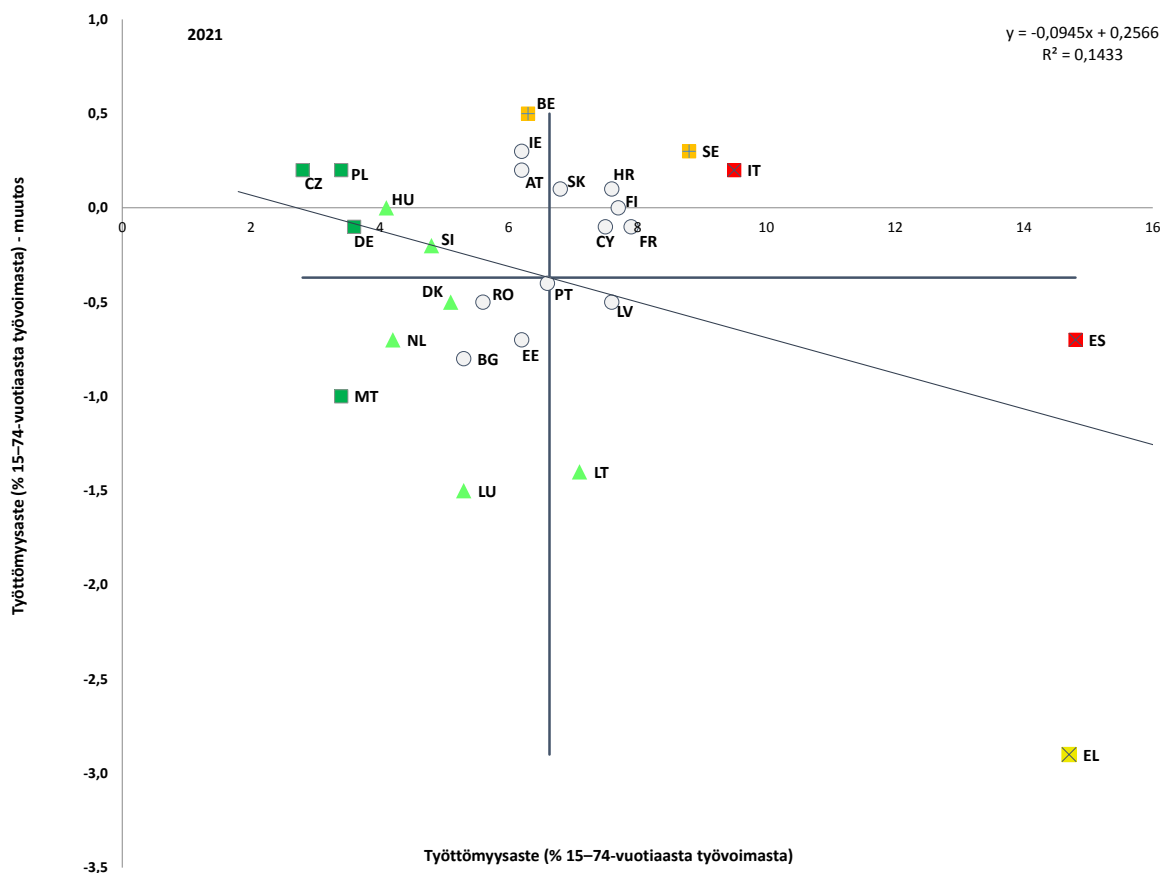
Huomautus: Kokonaistyöllisyys kokoaikaiseksi muutettuna ympäristöhyödykkeiden ja -palvelujen alalla jaettuna kokonaistyöllisyydellä, molemmat kotimaan käsitteitä. Tietoja ei saatavilla: Kypros, Kreikka, Unkari ja Slovakia.

Lähde: Eurostat [[env_ac_egss1](#)] ja kansantalouden tilinpidon työllisyystiedot [[nama_10_a64_e](#)]

Useimmissa jäsenvaltioissa työllisyys kasvoi ja työttömyys väheni. EU:n keskimääräinen työttömyysaste (15–74-vuotiaat) laski 0,2 prosenttiyksikköä vuosien 2020 ja 2021 välillä eli 7,2 prosentista 7,0 prosenttiin ja läheni vuoden 2019 tasoa (6,8 prosenttia), joka on alhaisin sitten vuoden 2009. Laskuun vaikutti merkittävä työpaikkojen luominen, joka liittyi talouden vahvaan elpymiseen covid-19-kriisistä vuonna 2021. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin huomattavia eroja: alimman ja korkeimman työttömyysasteen ero on 12 prosenttiyksikköä (ks. kaavio 2.1.5). Vuonna 2021 lasku oli huomattavasti keskimääräistä suurempi Kreikassa (2,9 prosenttiyksikköä) ja sen jälkeen Luxemburgissa (1,5 prosenttiyksikköä) ja Liettuassa (1,4 prosenttiyksikköä), kun taas tilanne heikkeni erityisesti Belgiassa (nousua 0,5 prosenttiyksikköä) sekä Ruotsissa ja Irlannissa (nousua 0,3 prosenttiyksikköä). Tämän sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorin osalta tilanne on kriittinen Italiassa, jossa työttömyys kasvoi edelleen hieman vuonna 2021 jo ennestään korkealta tasolta, ja Espanjassa, jossa työttömyysaste laski hieman mutta on edelleen EU:n korkein. Indikaattorin mukaan seurattavia maita ovat Belgia ja Ruotsi (ensin mainitun arvo keskimääräisellä tasolla mutta kasvu on keskimääräistä suurempaa ja jälkimmäisen arvo on keskimääräistä suurempi). Kreikassa tilanne oli heikko mutta paranemassa, koska työttömyys laski vuonna 2021 huomattavasti, mutta se on edelleen toiseksi korkein. Työttömyyden laskuun liittyi työmarkkinoille osallistumisen kasvu EU:ssa: 20–64-vuotiaiden työvoimaosuus nousi vuoden 2020 toisen neljänneksen ja vuoden 2021 viimeisen neljänneksen välillä 75,8 prosentista 79 prosenttiin. Neljännesvuosittain tarkasteltuna työttömyysaste laski EU:ssa edelleen 0,4 prosenttiyksikköä eli 6,1 prosenttiin vuoden 2022 alkupuoliskolla mutta nousi muutamissa jäsenvaltioissa (Belgiassa, Tšekissä, Virossa, Kroatiaassa ja Luxemburgissa).

Kaavio 2.1.5: Työttömyysaste laski useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2021

Työttömyysaste (15–74-vuotiaat), vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Lähde: Eurostat [[une_rt_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

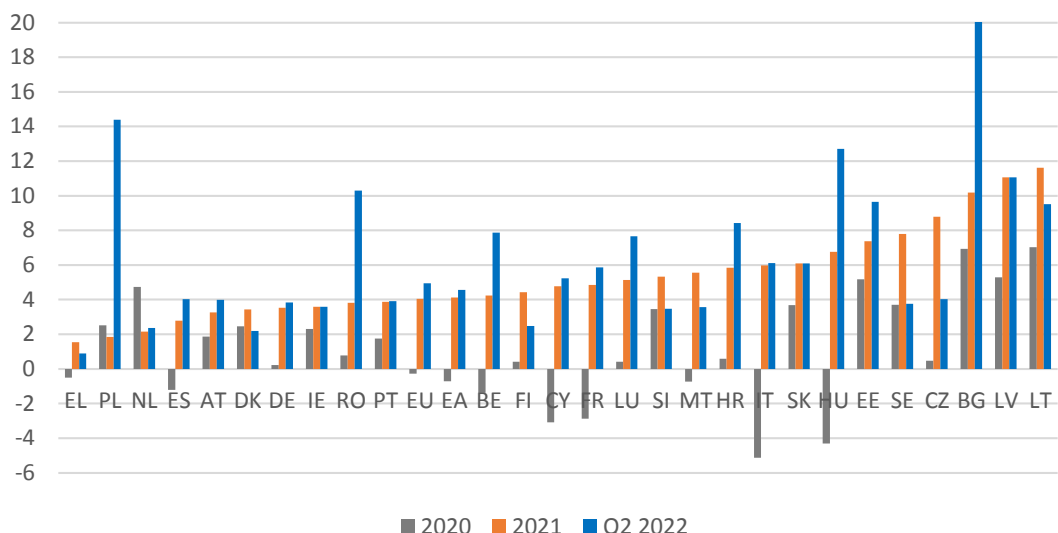
Nimellispalkkojen nousu kiihtyi vuonna 2021, ja sitä tukivat tehtyjen työtuntien määrän kasvu ja talouden vahva elpyminen. Työntekijäkohtaisten nimelliskorvausten kasvu oli 4,1 prosenttia EU:ssa vuonna 2021 eli selvästi yli vuosien 2013–2019 keskiarvon (noin 1,7 prosenttia). Työttömyyden vähenemisen ja työvoimapulan lisääntymisen aiheuttama paine selittää tätä vain vähäisessä määrin. Työntekijää kohden laskettu nimelliskorvaus kasvoi vuonna 2021 kaikissa jäsenvaltioissa (ks. kaavio 2.1.6). Vuonna 2021 kasvu oli yli 6 prosenttia Liettuassa, Latviassa, Bulgariassa, Tšekissä, Virossa, Unkarissa ja Slovakiassa, mikä on johdonmukaista, koska kyseessä ovat muita kiinni kurovat taloudet, sekä Ruotsissa. Työntekijäkohtaisten korvausten kasvu oli sen sijaan alle 3 prosenttia Kreikassa, Puolassa, Alankomaissa ja Espanjassa. Työntekijäkohtaisten nimelliskorvausten kasvu johtui suurelta osin siitä, että tehdyt työtunnit palasivat ennalleen vuonna 2021 romahdettuaan vuonna 2020 ja joissakin maissa myös siitä, että vuonna 2021 lakkautettiin vähitellen työajan lyhentämistäjärjestelyjä, joita käytettiin laajasti vuonna 2020 (tämä merkitsee sitä, että palkkamenojen kasvoivat suhteellisesti enemmän kuin työntekijöiden määrä)⁶³. Nimellispalkkojen nousu kiihtyi hieman vuoden 2022 alkupuoliskolla, mikä johtui erityisesti nopean inflaation aiheuttamasta paineesta ja työmarkkinoiden kiristymisestä edelleen.

⁶³ Lisätietoja työajan lyhentämistäjärjestelyjen vaikutuksista työntekijäkorvauksia koskeviin toimenpiteisiin, ks. da Silva ym., *Short-time work schemes and their impact on pay and available income*, 2020, EKP:n talouskatsaus 4/2020.

Vuoden 2022 toisella neljänneksellä nimelliskorvaukset työntekijää kohden kasvoivat vuosittain yli 8 prosenttia Unkarissa, Bulgariassa, Kroatiassa, Liettuassa, Latviassa, Virossa, Puolassa ja Romaniassa mutta alle 3 prosenttia Kreikassa, Alankomaissa, Tanskassa ja Suomessa. Useimmissa jäsenvaltioissa kasvu oli 3–6 prosenttia (ks. kaavio 2.1.6). Nimellispalkkojen odotetaan nousevan edelleen vuonna 2023 työmarkkinoiden kireän tilanteen ja ostovoiman palauttamispyrkimysten vuoksi.⁶⁴ Tämän kasvun odotetaan kuitenkin vähentävän reaalityulojen menetyksiä vain osittain niin, ettei palkkojen ja inflaation välinen negatiivinen kierre käynnistyisi.

Kaavio 2.1.6: Nimellispalkkojen nousu elpyi vuonna 2021

Nimelliskorvaus työntekijää kohti (vuotuinen %-muutos, 2020, 2021, vuoden 2022 toinen neljännes)

Huomautus: (1) Palkkoja mitataan indikaattorilla ”Nimelliskorvaus työntekijää kohti”, joka lasketaan siten, että palkansaajakorvausten kokonaismäärä jaetaan työntekijöiden kokonaismäärällä. Palkansaajakorvausten kokonaismäärä määritellään työnantajan työntekijälle maksamiksi rahamääräisiksi tai luontoismuotoisiksi kokonaiskorvauksiksi tilinpitojakson aikana tehdystä työstä, ja siinä on kaksi komponenttia: i) rahamääräiset tai luontoismuotoiset palkat ja ii) työnantajien maksamat sosiaaliturvamaksut. (2) Kaikki käytetyt tiedot ovat kansantalouden tilinpidon tietoja. Indikaattorit perustuvat kansallisiin valuuttoihin. (3) Maat esitetään vuoden 2021 nimellispalkkakasvun mukaisessa nousevassa järjestyksessä.

Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta, nimelliskorvaus työntekijää kohti [hwcdw]. Vuoden 2022 ensimmäinen ja toinen neljännes: EMPL-pääosaston laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin tietoihin, palkansaajakorvaukset [[namq_10_gdp](#)] ja kokonaistyöllisyys (kotimaan käsite) [[namq_10_a10_e](#)].

Sopimuspalkkojen kehitys pysyi vähäisenä vuonna 2021, ja niiden kehitys viittaa siihen, että palkkojen nousu euroalueella oli edelleen paljon hitaampaa kuin hintojen nousu.⁶⁵ Sopimuspalkkoja koskevassa indikaattorissa tulevat esiin euroalueen työehtosopimusneuvottelujen tulokset, eivätkä siihen vaikuta suoraan pandemiasta johtuvat työtuntien suuret vaihtelut viime vuosina, toisin kuin työntekijäkohtaisen korvauksen

⁶⁴ Ks. Euroopan komissio, *European Economic Forecast, Autumn 2022*, Institutional Paper 187, marraskuu 2022, sivu 37 ja taulukko 26.

⁶⁵ Euroalueen sopimuspalkkoja koskeva EKP:n indikaattori edustaa useimpien euroalueen maiden työehtosopimuspalkkojen kansallisten vuotuisten kasvuasteiden painotettua keskiarvoa. Työtuntien kehitys ei vaikuta siihen, toisin kuin muihin indikaattoreihin, kuten työntekijäkohtaisiin korvauksiin. Indikaattoriin ei yleensä sisälly myöskään bonuksia, ylityökorvauksia eikä muita yksilöllisiä korvauksia, jotka eivät liity työehtosopimusneuvotteluihin, ja joissakin jäsenvaltioissa se edustaa joidenkin alojen vähimmäispalkkaa eikä yritysten tosiasiallisesti maksamia korvauksia. Sopimuspalkkojen indeksiin liittyy joitakin varauksia, jotka koskevat kattavuutta eri maissa ja menetelmien yhdenmukaisuutta, muun muassa tietäntyyppisten bonusten käsittelyä.

kehitykseen. Sopimuspalkat nousivat euroalueella vaatimattomat 1,5 prosenttia vuonna 2021 eli hieman alle vuosien 2013–2020 keskiarvon (1,7 prosenttia), vaikka työllisyys elpyi voimakkaasti pandemian jälkeen. Tämä voi liittyä palkkojen uudelleenneuvottelujen viivästymiseen ja pandemian aiheuttamaan epävarmuuteen joillakin aloilla. Vuoden 2022 ensimmäisellä neljänneksellä nimelliset sopimuspalkat nousivat euroalueella 2,8 prosenttia edellisvuoteen nähden noustuaan 1,6 prosenttia vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä.⁶⁶ Sopimuspalkkojen nousu hidastui kuitenkin 2,4 prosenttiin vuoden 2022 toisella neljänneksellä.⁶⁷

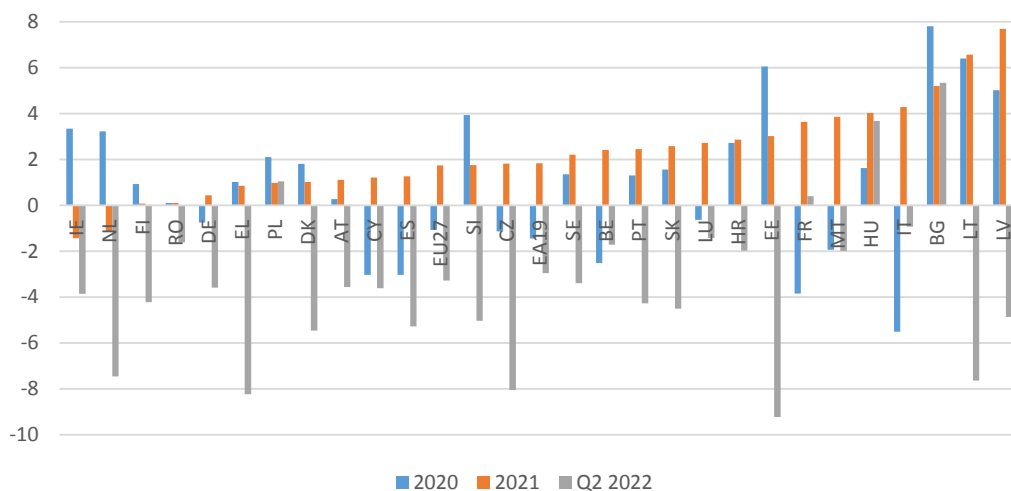
Vuonna 2021 reaali-palkat elpyivät useimmissa jäsenvaltioissa ja koko EU:ssa, mutta ne laskevat jälleen vuonna 2022. Lähes kaikissa jäsenvaltioissa työntekijöiden reaali-palkat nousivat voimakkaasti vuonna 2021, toisin kuin vuonna 2020. Reaali-palkat nousivat voimakkaasti eli yli 5 prosenttia Latviassa, Liettuassa ja Bulgariassa, kun taas Irlannissa ja Alankomaissa ne laskivat hieman. Reaali-palkkojen elpyminen oli erityisen voimakasta Italiassa, Ranskassa ja Belgiassa, joissa tapahtui merkittävää nousua vuonna 2021 edeltävän vuoden laskun jälkeen (ks. kaavio 2.1.7). Positiivinen suuntaus kuitenkin pysähtyi tai kääntyi päinvastaiseksi vuoden 2022 ensimmäisellä neljänneksellä, jolloin reaali-palkkojen kasvu kääntyi jälleen negatiiviseksi EU:ssa (-1,3 prosenttia edellisvuoteen nähden) ja useimmissa jäsenvaltioissa. Inflaatio alkoi kiihtyä jo vuoden 2021 jälkipuoliskolla, ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan on entisestään pahentanut nykyisiä paineita ja lisännyt reaali-palkkojen laskua. Vuotuinen inflaatio saavutti EU:ssa huippunsa eli 10,9 prosenttia syyskuussa 2022, kun se oli ollut 5,3 prosenttia vuoden 2021 lopussa. Vuoden 2022 toisella neljänneksellä reaali-palkat laskivat EU:ssa keskimäärin 3,3 prosenttia vuoden 2021 samaan neljännekseen verrattuna ja tätäkin enemmän 17 jäsenvaltiossa. Samalla kasvoi huoli ostovoiman heikkenemisen kielteisistä sosiaalisista seurauksista, erityisesti matalapalkkaisten työntekijöiden kohdalla. Jatkossa kaupan vähenemisen ja talousnäköymien heikkenemisen sekä inflaationäkymiin liittyvän epävarmuuden odotetaan vaikuttavan merkittävästi palkkakehitykseen.

⁶⁶ Jäsenvaltioiden tasolla kasvu oli huomattavaa erityisesti Saksassa (vuotuinen kasvu oli 4,0 prosenttia vuoden 2022 ensimmäisellä neljänneksellä, 1,1 prosenttia vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä ja alle 2 prosenttia vuoden 2020 kolmannen neljänneksen jälkeen), Ranskassa (noin 3 prosenttia vuoden 2022 ensimmäisellä neljänneksellä ja 0,5–1,5 prosenttia eli noin 1 prosentti vuosina 2014–2021), Alankomaissa (2,4 prosenttia oltuaan 2,1 prosenttia vuonna 2021), Belgiassa (+4,8 prosenttia), Itävallassa (2,6 prosenttia oltuaan 1,7 prosenttia vuonna 2021) ja Espanjassa (+2,6 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä oltuaan noin 1,7 prosenttia vuosina 2020 ja 2021).

⁶⁷ Ks. tarkemmin Euroopan komissio, *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2022*, luku 2, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022 (ei vielä julkaistu).

Kaavio 2.1.7: Vuonna 2021 reaali-palkat elpyivät EU:ssa mutta ovat laskussa vuonna 2022 useimmissa jäsenvaltioissa

Bruttoreaalipalkka työntekijää kohti (vuotuinen %-muutos, 2020, 2021 ja vuoden 2022 toinen neljännes)

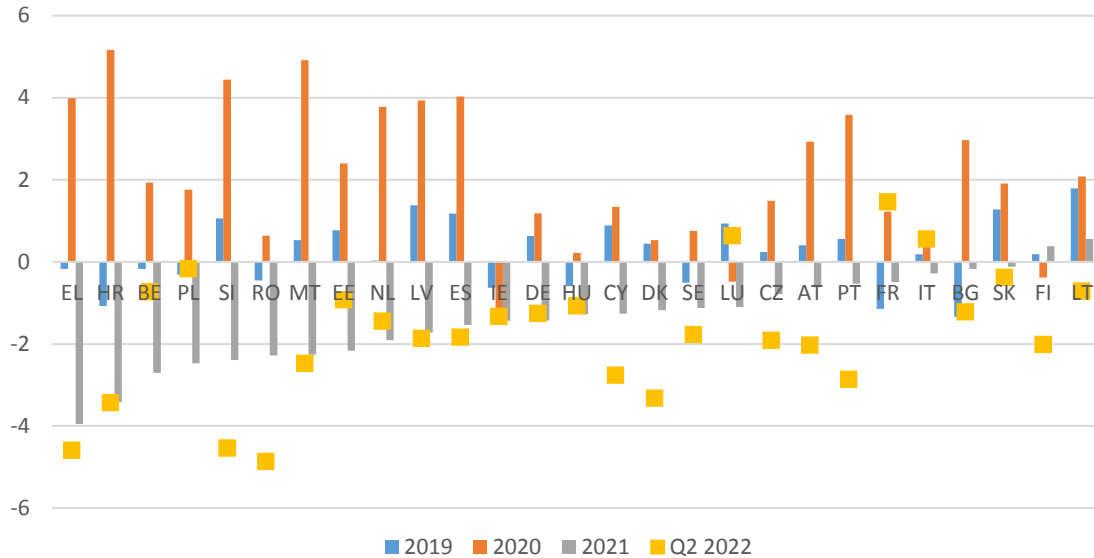

Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta, bruttoreaalipalkka työntekijää kohti; deflaattori: yksityinen kulutus [rwwdc]. Vuoden 2022 ensimmäinen ja toinen neljännes: EMPL-pääosaston laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin tietoihin, palkat [namq_10_gdp], kokonaistyöllisyys (kotimaan käsite) [namq_10_a10_e] ja yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi [prc_hicp_midx].

Reaalipalkkojen kasvu laahasi työn tuottavuuden kasvun perässä vuonna 2021, ja useimmissa jäsenvaltioissa sen odotetaan hidastuvan edelleen vuonna 2022. Tämän seurauksena työtulo-osuus pieneni. Työtulo-osuudella mitataan sitä osuutta kansantulosta, joka maksetaan työvoimalle. Kun reaali-palkat kasvavat hitaammin kuin työn tuottavuus, osuus pienenee. Vuonna 2021 työtulo-osuus EU:ssa oli 55,7 prosenttia, kun se vuonna 2020 oli 56,9 prosenttia. Lasku oli yli 1 prosenttiyksikköä 20 maassa vuonna 2021 (ks. kaavio 2.1.8), ja työtulo-osuus kasvoi vain Liettuaissa ja Suomessa alle 1 prosenttiyksikön. Vuosina 2013–2020 työtulo-osuus kasvoi jäsenvaltioissa, joiden lähtötaso oli suhteellisen alhainen, erityisesti Bulgariassa, Virossa, Latviassa, Liettuaissa, Romaniassa ja Slovakiassa, mikä edisti lähentymistä. Vuoden 2022 alkupuoliskolla työtulo-osuus supistui lähes kaikissa maissa, mikä johtuu hitaasta palkkakasvusta. Lisäksi tuontienergian hinnan jyrkästä noususta johtuva kaupan heikkeneminen on johtanut kotimaisten reaali-tulojen laskuun.

Kaavio 2.1.8: Työtulo-osuus pieneni vuonna 2021, kun palkat nousivat keskimäärin hitaammin kuin työn tuottavuus

Työtulo-osuus (2019, 2020, 2021 ja vuoden 2022 toinen neljännes, muutos edellisvuoteen nähden, %-yksikköä)

Huomautus: 1) Työtulo-osuus lasketaan prosentteina BKT:sta käyvinä hintoina, 2) maat esitetään laskevassa järjestyksessä työtulo-osuuden kasvun mukaan vuonna 2021.

Lähde: EMPL-pääosaston laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin tietoihin, [[nimq_10_a10_e](#)] ja [[namq_10_gdp](#)].

Monissa jäsenvaltioissa viime aikoina toteutetuilla vähimmäispalkkojen korotuksilla ei ole vältetty palkansaajien ostovoiman vähenemistä inflaation kiihtymisen vuoksi, ja oikea-aikaisten päivitysten kautta tehtävillä riittävillä korotuksilla on tärkeä rooli matalapalkkaisten työntekijöiden suojelemisessa. Vaikka nimelliset korotukset olivat merkittäviä vuonna 2021 (ks. jakso 2.1.2), reaaliset vähimmäispalkat laskivat kaikissa jäsenvaltioissa neljää lukuun ottamatta (Latvia, Portugali, Slovenia ja Slovakia). Keskimääräiset reaali-palkat sitä vastoin nousivat samalla ajanjaksolla kaikissa jäsenvaltioissa Irlantia ja Alankomaita lukuun ottamatta. Elokuuhun 2022 asti kaikkein matalapalkkaisimpien työntekijöiden ostovoima heikkeni edelleen merkittävästi⁶⁸ useimmissa maissa, joissa on lakisääteinen vähimmäispalkka (ks. kaavio 2.1.9). Ainoat poikkeukset olivat Belgia, Unkari, Kreikka ja Romania, joissa nimelliset korotukset ylittivät inflaation, ja Ranskassa reaalin vähimmäispalkka pysyi ennallaan. Noin puolessa niistä jäsenvaltioista, joissa on lakisääteinen vähimmäispalkka, otetaan inflaatio huomioon – eri tavoin ja eriasteisesti – vähimmäispalkan määrittelyssä.⁶⁹ Useimmissa maissa prosessi johtaa tason nostamiseen kunkin vuoden tammikuussa, mutta loppuvuoden aikana ei toteuteta lisätoimia. Äskettäin hyväksytty direktiivi riittävistä vähimmäispalkoista⁷⁰ voi auttaa haavoittuvassa asemassa olevia kotitalouksia, koska siinä kannustetaan asettamaan lakisääteiset vähimmäispalkat riittävälle tasolle. Huomioon on otettava muun muassa vähimmäispalkan ostovoima, sosioekonomiset olosuhteet ja pitkän aikavälin tuottavuuden kehitys (ks. myös pilaria käsittelevä laatikko 1). Erityisesti direktiivin mukaisilla vähimmäispalkkojen säännöllisillä päivityksillä voitaisiin auttaa estämään vähimmäispalkkaa saavien työntekijöiden yleinen ostovoiman heikkeneminen nykytilanteessa, jotta heidän elintonsa säilyisi ennallaan. Lisäksi matalapalkkaisille suunnatuilla tilapäisillä budjettitukitoimenpiteillä voidaan energiakriisin yhteydessä auttaa lieventämään ostovoiman menetystä.

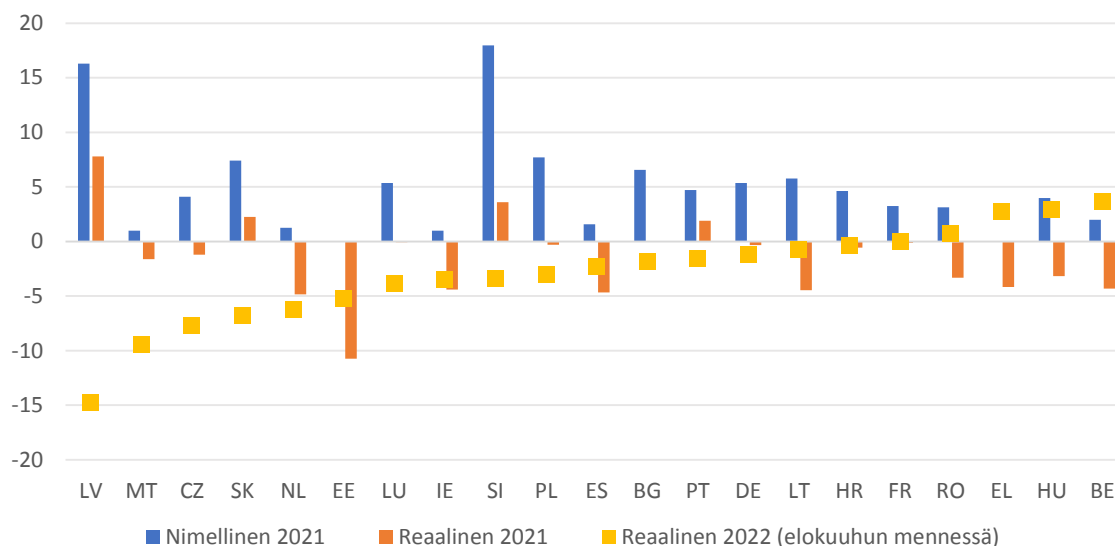
⁶⁸ Laskettu Eurostatin tiedoista [[prc_hicp_midx](#)].

⁶⁹ Eurofound, Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., *Minimum wages in 2019: annual review*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2019.

⁷⁰ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi \(EU\) 2022/2041, annettu 19 päivänä lokakuuta 2022, riittävistä vähimmäispalkoista Euroopan unionissa](#) (EUVL L 275, 25.10.2022, s. 33).

Kaavio 2.1.9: Inflaatio on heikentänyt vähimmäispalkkojen viimeaikaisten korotusten vaikutusta

Muutos lakisääteisissä vähimmäispalkkoissa reaali- ja nimellismääräisesti (kasvuaste, %)

Huomautus: Jäsenvaltiot on asetettu laskevaan järjestykseen lakisääteisten vähimmäispalkkojen reaalmääräisen korotuksen suuruuden mukaan vuonna 2022.

Lähde: Eurofoundin yhteyshenkilöverkosto ja Eurostat [[prc_hicp_midx](#)], Eurofoundin laskelmat.

Pilaria käsittelevä laatikko 1: Vähimmäispalkat

Riittävälle tasolle asetetut vähimmäispalkat, joko lakisääteiset tai työehtosopimusneuvotteluihin perustuvat, edistävät ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä. Riittävät vähimmäispalkat auttavat vähentämään työssäkäyvien köyhyyttä ja palkkaeroja, ylläpitämään kotimaista kysyntää ja vahvistamaan työnteon kannustimia. Ne auttavat myös kaventamaan sukupuolten palkkaeroa, koska naiset ovat yliedustettuina matalapalkkaisissa työpaikoissa, ja varmistamaan tasapuolisen kilpailun sellaisten työnantajien kannalta, jotka maksavat asianmukaisia palkkoja. Oikeus riittävään vähimmäispalkkaan on kirjattu Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteeseen 6.

Monilla matalapalkkaisilla työntekijöillä ei ole riittävän vähimmäispalkan tuomaa suojaa, ja lähes joka kymmenes työntekijä on köyhyysvaarassa⁷¹. Kun otetaan huomioon nykyinen korkea inflaatio ja suhteellisen maltillinen palkkakasvu, joka heikentää kotitalouksien ostovoimaa (ks. myös pilaria käsittelevä laatikko 7), on ratkaisevan tärkeää varmistaa, että työntekijöille maksetaan riittäviä vähimmäispalkkoja, jotta voidaan tukea haavoittuvassa asemassa olevia ja lieventää energiakriisin sosiaalisia seurauksia.

Riittävästä vähimmäispalkoista annettun direktiivin tavoitteena on vahvistaa vähimmäispalkkasuojaa kaikkialla EU:ssa. Komissio ehdotti sitä lokakuussa 2020, ja se hyväksyttiin 19. lokakuuta 2022. Direktiivillä pyritään varmistamaan, että työntekijöitä suojellaan unionissa riittävillä vähimmäispalkoilla, jotka mahdollistavat kohtuullisen toimeentulon. Tätä varten siihen sisältyy säännöksiä, joilla edistetään työehtosopimusneuvotteluja ja tehostetaan täytäntöönpano- ja seurantamekanismeja kaikissa

⁷¹ Työssäkäyvien köyhyysriskiaste oli 9 prosenttia vuonna 2019 ja laski hieman eli 8,9 prosenttiin 18–64-vuotiaiden keskuudessa vuonna 2021 Eurostatin indikaattorilla [[ilc_iw01](#)] mitattuna.

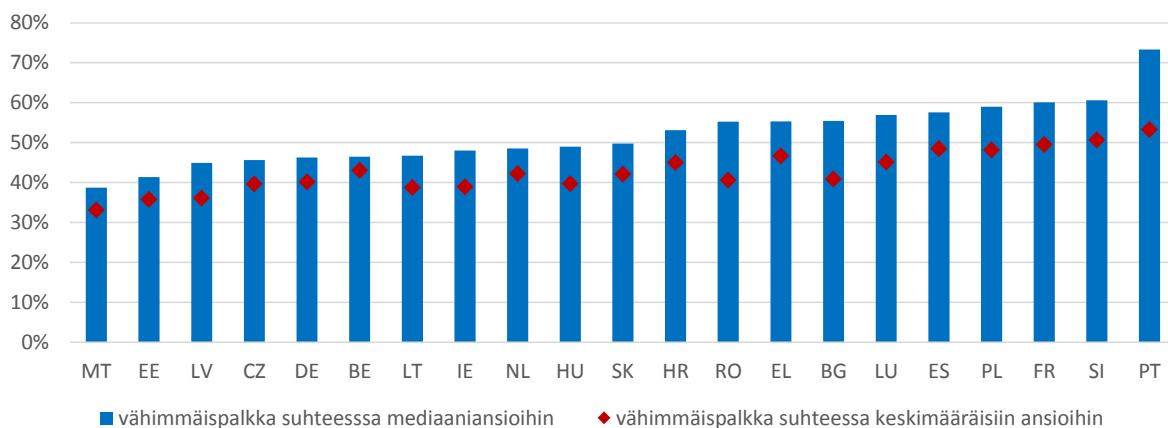
jäsenvaltioissa. Lisäksi siinä vahvistetaan puitteet, joissa on selkeät säännöt lakisääteisten vähimmäispalkkojen riittävyyden parantamiseksi niissä jäsenvaltioissa, joissa ne ovat käytössä.

Työehtosopimusneuvottelut ovat keskeisessä asemassa, jotta saavutetaan riittävät vähimmäispalkat. Hyvin toimivat työehtosopimusneuvottelut edellyttävät, että työnantajat ja työntekijät ovat asianmukaisesti edustettuina, ja niillä varmistetaan, että palkkaehdot vastaavat työntekijöiden ja työnantajien tarpeita ja reagoivat muuttuviin taloudellisiin olosuhteisiin. Työehtosopimusneuvottelut vaikuttavat myös vähimmäispalkkojen kehitykseen muokkaamalla yleistä palkkakehitystä. Jäsenvaltioissa, joissa työehtosopimusneuvottelujen kattavuus on yleisesti ottaen korkea, matalapalkkaisten osuus on yleensä pienempi ja vähimmäispalkat korkeammat. Sen vuoksi direktiivissä edellytetään, että kaikki jäsenvaltiot toteuttavat toimia edistääkseen palkanmuodostusta koskevia työehtosopimusneuvotteluja. Siinä edellytetään myös, että laaditaan toimintasuunnitelma ja luodaan kehys, joka mahdollistaa edellytykset työehtosopimusneuvotteluille jäsenvaltioissa, joissa niiden piiriin kuuluvien työntekijöiden osuus on alle 80 prosenttia.

Lakisääteiset vähimmäispalkat ovat usein matalat verrattuna muihin talouden palkkoihin, eivätkä ne riitä tarjoamaan kohtuullista toimeentuloa. Lähes kaikissa jäsenvaltioissa lakisääteinen vähimmäispalkka on alle 60 prosenttia mediaanipalkasta ja 50 prosenttia keskipalkasta (ks. jäljempänä oleva kaavio). Vuonna 2021 vain Portugalin, Slovenian ja Ranskan lakisääteiset vähimmäispalkat saavuttivat molemmat arvot. Samana vuonna lakisääteinen vähimmäispalkka oli alle 50 prosenttia mediaanipalkasta yhdessätoista EU-maassa (Slovakiassa, Unkarissa, Alankomaissa, Irlannissa, Liettuassa, Belgiassa, Saksassa, Tšekissä, Latviassa, Virossa ja Maltalla). Kahdessa näistä maista (Virossa ja Maltalla) se oli jopa alle 45 prosenttia. Lisäksi kolmessa maassa (Latviassa, Virossa ja Maltalla) vähimmäispalkat olivat alle 40 prosenttia keskipalkasta. Tältä osin direktiivi sisältää vaatimuksia, joilla vahvistetaan lakisääteisten vähimmäispalkkojen asettamista ja päivittämistä koskevia hallintokehyksiä. Näitä ovat i) selkeiden kriteerien käyttö näiden palkkojen asettamisessa ja päivittämisessä, ii) viitearvojen käyttö niiden riittävyyden arvioinnissa, iii) säännölliset päivitykset riittävyyden säilyttämiseksi ajan mittaan, iv) selkeät edellytykset lakisääteisten vähimmäispalkkojen vaihteluille ja vähennyksille sekä v) työmarkkinaosapuolten oikea-aikainen ja tehokas osallistuminen koko määrittely- ja päivitysprosessin ajan.

Monissa jäsenvaltioissa lakisääteiset vähimmäispalkat ovat edelleen alhaiset muihin palkkoihin verrattuna

Vähimmäispalkat prosentteina bruttomediaani- ja bruttokeskipalkasta (2021)

Lähde: EMPL-pääosaston laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin tietoihin [[earn_mw_cur](#)], [[lc_lci_r2_a](#)] ja ansiorakennetutkimukseen.

Tehokkaat täytäntöönpano- ja seurantamekanismit ovat keskeisiä, jotta varmistetaan riittävä vähimmäispalkka työntekijöille asianmukaisesti. Vähimmäispalkkoja koskevien sääntöjen noudattamatta jättäminen vaikuttaa olevan merkittävä ilmiö kaikkialla EU:ssa, vaikkakin tietoihin liittyvät ongelmat rajoittavat mahdollisuutta tehdä tarkkoja arvioita.⁷² Näiden sääntöjen täytäntöönpanon vahvistamiseksi direktiivissä edellytetään, että jäsenvaltiot, joissa on lakisääteinen vähimmäispalkka, tehostavat valvontaa ja tarkastuksia ja takaavat valvontaviranomaisille asianmukaiset resurssit. Lisäksi siinä korostetaan, että jäsenvaltioilla on oltava käytössään tehokkaat muutoksenhakukeinot ja seuraamukset siltä varalta, että lakisääteiseen vähimmäispalkkaan ja työehtosopimuksilla taattuun vähimmäispalkkasuojaan liittyviä työntekijöiden oikeuksia rikotaan. Tiedonkeruun puutteiden korjaamiseksi direktiivissä edellytetään, että kaikki jäsenvaltiot kehittävät tehokkaita välineitä vähimmäispalkkasuojan kattavuuden ja riittävyyden seurantaan ja raportoivat komissiolle joka toinen vuosi vähimmäispalkkasuojaan liittyvistä indikaattoreista vuodesta 2025 alkaen.

Direktiivin etupainotteinen täytäntöönpano voi tukea jäsenvaltioiden pyrkimyksiä tarjota nykytilanteessa oikea-aikaista tukea haavoittuvassa asemassa oleville kotitalouksille. Jäsenvaltioilla on vielä kaksi vuotta aikaa saattaa direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöään, mutta sillä on jo edistetty kansallisella tasolla käytäviä keskusteluja, jotka ovat saattaneet olla ratkaisevia hyväksyttäessä uusia toimenpiteitä, joilla parannetaan riittävien vähimmäispalkkojen saatavuutta kaikkialla EU:ssa.

Työpaikka ei välttämättä edelleenkään ole keino päästä pois köyhydestä. Työssäkäyvien köyhyys ei ole vähentynyt EU:ssa viime vuosikymmenen aikana, ja se oli 8,9 prosenttia vuonna 2021.⁷³ Työssäkäyvien köyhyys väheni jyrkimmin jäsenvaltioissa, joissa oli korkeimmat tasot vuonna 2010 (eli Romaniassa, Kreikassa, Puolassa ja Liettuassa). Liettuassa se väheni jopa alle EU-27:n keskiarvon, kun taas muissa tasot olivat edelleen sen yläpuolella tai lähellä sitä. Vuonna 2021 työssäkäyvien köyhyys pysyi suurin piirtein vakaana useimmissa jäsenvaltioissa vuoteen 2020 verrattuna (tulovuodet 2020 ja 2019). Muutamissa jäsenvaltioissa (Irlannissa ja Ruotsissa) lasku oli yli 1 prosenttiyksikköä, kun taas suuremmassa ryhmässä tapahtui hieman kasvua (Romaniassa, Luxemburgissa, Espanjassa, Kreikassa, Portugalissa ja Latviassa), myös niissä jäsenvaltioissa, joissa työssäkäyvien köyhyys on edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella. Kaaviosta 2.1.10 käy ilmi, että vuonna 2021 yli 10 prosenttia työntekijöistä oli köyhyysvaarassa Romaniassa, Luxemburgissa, Espanjassa, Italiassa, Kreikassa ja Portugalissa. Tulovuotta 2021 koskevien Eurostatin

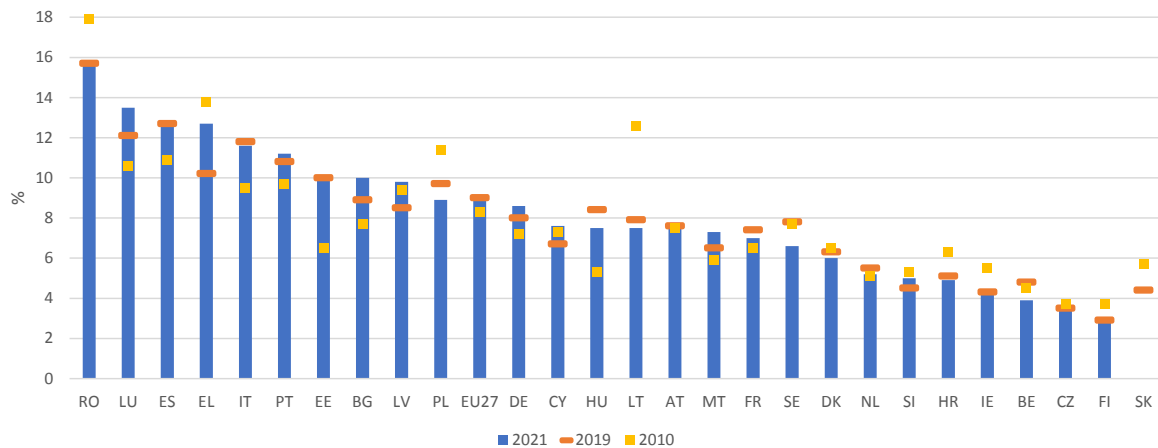
⁷² Tämä koskee erityisesti taloudellisiin ja sosiaalisiin kyselyihin, kuten EU-SILC-tutkimukseen, liittyviä tietoja. Tuoretta näyttöä koskeva yksityiskohtainen tutkimus löytyy julkaisusta Eurofound, Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., *Minimum wages in 2019: annual review*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2019. Sääntöjen noudattamatta jättäminen on osoittautunut merkittäväksi ilmiöksi monissa maissa, myös niissä, joissa on vähimmäispalkkasuoja – ks. mm. Garnero, A., *The dog that barks doesn't bite: Coverage and compliance of sectoral minimum wages in Italy*, IZA Journal of Labor Policy 7, 3 (2018).

⁷³ Työssäkäyvien köyhyydellä tarkoitetaan niiden vähintään 18-vuotiaiden henkilöiden osuutta, jotka ovat työssä ja joiden ekvivalentti käytettävissä oleva tulo on alle köyhyysriskirajan, joksi on määritelty 60 prosenttia kansallisesta ekvivalentista käytettävissä olevasta mediaanitulosta (sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen). Vuoden 2021 tiedot koskevat tulovuotta 2020. EU27-maissa indikaattori kohosi merkittävästi vuosien 2010 ja 2016 välillä 8,5 prosentista 9,8 prosenttiin, minkä jälkeen se alkoi laskea hitaasti mutta tasaisesti vuosittain vuoteen 2020 saakka. Eurostat [[ilc_iw01](#)], [[ilc_iw04](#)], [[ilc_iw05](#)] ja [[ilc_iw16](#)].

alustavien arvioiden⁷⁴ mukaan tilanne ei vaikuta muuttuneen eri maissa lukuun ottamatta Kreikkaa, jossa osuuden arvioidaan laskevan hieman, sekä Kroatiaa, Alankomaita ja Sloveniaa, joissa osuuden arvioidaan kasvavan hienoisesti. Yleisesti ottaen työssäkäyvien köyhyysriski on suurempi matalan osaamistason työntekijöillä (19,8 prosenttia) kuin korkean osaamistason työntekijöillä (4 prosenttia) samoin kuin EU:n ulkopuolella syntyneillä työntekijöillä (21 prosenttia) verrattuna syntyperäisiin työntekijöihin (7,6 prosenttia). Lisäksi määräaikaissä työsuhteissa olevilla työntekijöillä on todennäköisempi työssäkäyvien köyhyysriski (12,9 prosenttia) kuin vakituksessa työsuhteissa olevilla työntekijöillä (5,3 prosenttia) EU:ssa.

Kaavio 2.1.10: Työssäkäyvien köyhyys on edelleen keskeinen haaste monissa jäsenvaltioissa

Työssäkäyvien köyhyysriskiaste (% , 2021, 2019 ja 2010)

Huomautus: Vuoden 2021 tiedot puuttuvat: SK. Katkos vuoden 2021 aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat [[ilc_iw01](#)], EU-SILC.

Suuri verokiila voi vaikuttaa kielteisesti työvoiman kysyntään, heikentää työnhaun kannustimia ja lisätä työtunteja⁷⁵. Yhden hengen kotitaloudessa asuvan keskipalkkaa saavan henkilön verokiila pieneni 41,6 prosentista 39,6 prosenttiin vuosina 2011–2021 EU27-maissa. Verokiila pieneni 16:ssa EU:n jäsenvaltiossa samalla ajanjaksolla, jyrkimmin Unkarissa, Kreikassa, Romaniassa, Latviassa ja Belgiassa. Sitä vastoin Portugalissa, Maltalla, Luxemburgissa ja Slovakiassa tapahtui merkittävää kasvua. On tärkeää huomata, että EU27-maissa yhden hengen kotitaloudessa asuvan matalapalkkaisen henkilön (50 prosenttia keskitulosta) verokiila supistui vielä enemmän eli 2,8 prosenttiyksikköä vuodesta 2011, joskin se kasvoi hieman vuosien 2020 ja 2021 välillä (31,5 prosentista 31,9 prosenttiin). Matalapalkkaisten verotaakan keventäminen on erityisen tärkeää myös siksi, että voitaisiin vähentää matalan osaamistason työntekijöiden palkkaamisen esteitä.

Tuloverojärjestelmät ovat yleensä progressiivisia, mikä tarkoittaa sitä, että työn verokiila on pienempi tulojakauman alapäässä. Yhden hengen kotitaloudessa asuvan lapsettoman palkansaajan verokiila (mukaan lukien henkilökohtaiset tuloverot ja sosiaaliturvamaksut) on keskipalkkaisilla suurempi kuin niillä, jotka ansaitsevat 67 prosenttia keskipalkasta, ja heillä puolestaan suurempi kuin matalapalkkaisilla (50 prosenttia keskipalkasta). Tämä osoittaa työn verotuksen progressiivisuuden, joka on melko selkeä Ranskassa, Belgiassa ja Luxemburgissa muttei niin ilmeinen Unkarissa, Romaniassa, Bulgariassa, Puolassa ja Kyproksella (ks. kaavio 2.1.11.) Useissa jäsenvaltioissa on kuitenkin

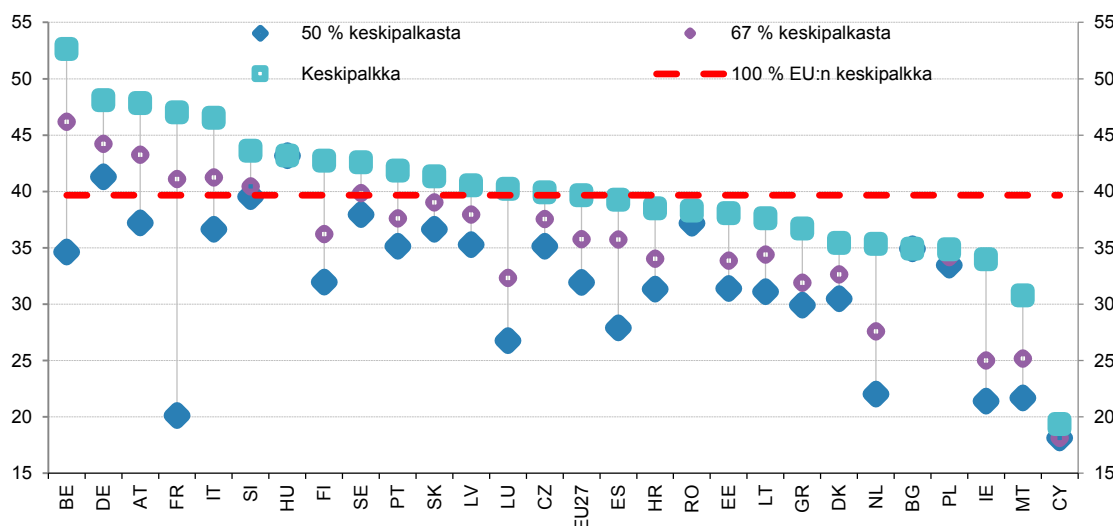
⁷⁴ Ks. [alustavat arviot tulovuodelta 2021](#), julkaistu elokuussa 2022, [Eurostatin verkkosivusto](#)

⁷⁵ Verokiilalla mitataan työntekijän työllistämistä aiheutuvien kokonaistyövoimakustannusten ja työntekijöiden nettoansioiden välistä erotusta.

edelleen varaa siirtää verotuksen painopistettä pois työn verotuksesta, erityisesti pienentämällä pieni- ja keskituloisten verokiilaa, myös energian hinnannousun vaikutusten lieventämiseksi, kohti muita lähteitä, jotka tukevat paremmin ympäristötavoitteita.

Kaavio 2.1.11: Työn verokiila on pienempi alemmilla palkkatasoilla

Yhden hengen kotitaloudessa asuvan matalapalkkaisen työntekijän (50 % ja 67 % keskipalkasta) verorasitus verrattuna keskipalkkaan vuonna 2021

Lähde: Euroopan komissio, talouden ja rahoituksen pääosasto (ECFIN), vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella (päivitetty maaliskuussa 2022).

Pilaria käsittelevä laatikko 2: Yhteisötalous ja yhteisötalouden yritykset

Yhteisötalouden piiriin kuuluu EU:ssa 2,8 miljoonaa yksikköä, joiden ensisijaisena tavoitteena on tuottaa myönteisiä yhteiskunnallisia ja/tai ympäristövaikutuksia omistajilleen tai sidosryhmilleen taloudellisen hyödyn sijaan. Siihen sisältyy erilaisia liiketoiminta- ja organisaatiomalleja, kuten yhdistykset, osuuskunnat, keskinäiset yhtiöt, säätiöt ja yhteisötalouden yritykset, joilla on paikalliset juuret ja joissa käytetään osallistavaa hallintotapaa. Yhteisötalouden organisaatiot tarjoavat konkreettisia ja innovatiivisia ratkaisuja keskeisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin monilla talouden aloilla, kuten sosiaalipalvelujen, terveydenhuollon, koulutuksen, maatalouden, energian, pankkitoiminnan, vakuutusten ja jätehuollon aloilla.

Yhteisötaloudessa palkkatyötä tekevien osuus kokonaistyövoimasta vaihtelee alle 1 prosentista 10 prosenttiin eri jäsenvaltioissa. Tämä viittaa siihen, että joissakin jäsenvaltioissa alan työllistämispotentiaalia ei ole hyödynnetty.⁷⁶ Yhteisötalouden yksiköt työllistävät 13,6 miljoonaa ihmistä EU:ssa ja tuovat lisäarvoa paikallisille talouksille ja yhteiskunnille edistämällä niiden osallisuutta, selviytymiskykyä ja ympäristökestävyyttä. Ne tarjoavat esimerkiksi uusia laadukkaita työpaikkoja taloudessa sekä edistävät huono-osaisten ryhmien osallisuutta, kestäväää talouskehitystä ja kansalaisten aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan. Yhteisötalous on viime aikoina auttanut lieventämään covid-19-kriisin vaikutuksia kehittämällä alhaalta ylöspäin suuntautuvia ratkaisuja, pääasiassa terveys- ja sosiaalipalvelujen alalla, haavoittuvassa asemassa olevien ja riskiryhmien tukemiseksi.

⁷⁶ Euroopan talous- ja sosiaalikomitea, Monzon, J. L., Chaves, R., *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union*, Euroopan talous- ja sosiaalikomitea, 2017.

Esimerkiksi Puolassa ESR:n osarahoittama sosiaalisen innovoinnin Malopolska Incubator -hanke tarjosi kansalaisille avustuksia sellaisten hankkeiden kehittämiseen, testaamiseen ja toteuttamiseen, joilla vastataan huollettavien henkilöiden tarpeisiin. Lisäksi yhteisötalous on arvopohjaisen lähestymistapansa ansiosta tärkeä toimija oikeudenmukaisen vihreän ja digitaalisen siirtymän varmistamisessa.

Yhteisötalouden organisaatioita ja yrityksiä toimii kaikissa jäsenvaltioissa, mutta yhteisötalouden yrityksen ja yhteisötalouden käsitteiden ymmärtämisessä ja hyväksymisessä on suurta vaihtelua jäsenvaltioiden välillä. Monissa jäsenvaltioissa yhteisötalouden toimijoilla on vaikeuksia kehittää toimintaansa, koska niiden liiketoimintamalleja ei tunnusteta virallisesti eikä niitä tunneta. Näin ollen voitaisiin lisätä ja parantaa tukea, muun muassa yhteisötalouden erityispiirteisiin räätälöidyille poliittisille ja oikeudellisille kehyksille, parantaa rahoituksen saatavuutta ja markkinoille pääsyä sekä parantaa integroitumista yritysverkostoihin ja tukipalveluihin.

Tähän haasteeseen vastaamiseksi Euroopan komissio esitti joulukuussa 2021 yhteisötalouden toimintasuunnitelman⁷⁷. Toimintasuunnitelman tavoitteena on parantaa yhteisötalouden toimijoiden ekosysteemiä erityisesti maissa, joissa se on edelleen kehittymätön, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. Ehdotus neuvoston suosituksiksi yhteisötalouden toimintaedellytysten kehittämisestä (suunniteltu toukokuuksi 2023) on yksi toimintasuunnitelman keskeisistä toiminnoista, ja sen pitäisi auttaa parantamaan yhteisötalouden toimintapoliittista ja sääntelykehystä useilla aloilla, kuten valtiontuen, julkisten hankintojen ja verotuksen alalla. Lisäksi komission maaliskuussa 2020 julkaisemassa teollisuusstrategiassa tunnustetaan ”läheisyys ja yhteisötalous” yhdeksi neljästätoista keskeisestä teollisesta ekosysteemistä.

Rahoituksen saanti on keskeinen rakenteellinen haaste yhteisötalouden yrityksille. Takaisinmaksettavien taloudellisten resurssien saatavuus ja niiden käyttö yhteisötalouden yrityksissä on hyvin epäyhtenäistä eri jäsenvaltioissa. Työllisyyttä ja sosiaalista innovointia koskevan EU:n ohjelman (EaSI) urauurtavilla EU:n tason rahoitusvälineillä tuettiin yhteisötalouden yrityksiä vuosina 2014–2020 lainatakausjärjestelyjen sekä oman ja vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen avulla. Tukea annetaan edelleen InvestEU-ohjelman sosiaalisten investointien ja osaamisen politiikkaikkunan kautta vuosina 2021–2027 yhdessä Euroopan investointirahaston kanssa, joka on yhteisötalouden yritysten rahoituksen tärkein toteutuskumppani. Rahoitusvälineiden tukea täydennetään ESR plussasta rahoitetuilla avustuksilla (esim. transaktiokustannusten tuki, sosiaalisen rahoituksen pilottiaavustukset).⁷⁸

Useissa jäsenvaltioissa on viime vuosina hyväksytty yleisiä strategioita tai erityisaloitteita yhteisötalouden tukemiseksi. Bulgariassa hyväksyttiin viides kaksivuotinen yhteisötalouden kansallinen toimintasuunnitelma 2022–2023. Suomessa hyväksyttiin vuonna 2021 yhteiskunnallisten yritysten strategia, jonka mukaisesti perustettiin

⁷⁷ Euroopan komissio, *Ihmisten hyväksi toimivan talouden rakentaminen: yhteisötalouden toimintasuunnitelma*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021. Toimintasuunnitelma perustuu [sosiaalisen yrittäjyyden aloitteeseen \(2011\)](#).

⁷⁸ Esimerkki viimeisimmästä sosiaalisen rahoituksen tarjontaa ja kysyntää koskevasta ehdotuspyynnöstä (2020) on Erste Bankin ja Impact Hubin välinen yhteistyö Itävallassa, Tšekissä, Slovakiassa, Serbiassa ja Kroatiassa. Sillä tuetaan oman pääoman luonteisen rahoituksen kehittämistä sekä täydentävää muuta kuin taloudellista tukea yhteisötalouden yrityksille. Kun yhteisötalouden yritysten pääoma lisääntyy, ne voivat jatkaa kasvusuunnitelmiaan sekä toteuttaa uusia tai laajentaa olemassa olevia hankkeita ja lisätä siten niiden vaikutusta.

yhteiskunnallisten yritysten kansallinen osaamiskeskus.⁷⁹ **Saksa** ilmoitti vuoden 2022 kansallisessa uudistusohjelmassaan sitoutuvansa laatimaan yhteisötalouden yrityksiä koskevan kansallisen strategian, jonka tavoitteena on vahvistaa yrityksiä, jotka palvelevat yhteistä etua ja solidaarisuuteen pohjautuvaa taloutta. Yhteisötalouden yritysten oikeudellisen tunnustamisen alalla **Tšekki** valmistelee parhaillaan yhteisötalouden yrittäjyyttä koskevaa lakia keinona integroida huono-osaiset henkilöt työmarkkinoille, ja **Puola** hyväksyi osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa yhteisötaloutta koskevan lain, jossa vahvistetaan säännöt sellaisten yhteisötalouden yritysten sertifiointille, jotka integroivat syrjäytymisvaarassa olevia ihmisiä yhteiskuntaan. **Espanjassa** hyväksyttiin vuonna 2022 sosiaali- ja hoivataloutta koskeva strateginen hanke, jonka arvo on 800 miljoonaa euroa ja joka rahoitetaan pääasiassa Next Generation EU -välineestä. Hankkeen tavoitteena on vapauttaa yhteisötalouden koko potentiaali oikeudenmukaisen, vihreän ja digitaalisen siirtymän edistämiseksi sekä osallisuuden ja hyvinvointijärjestelmien lujittamiseksi. Suunnitelman odotetaan kasvattavan yhteisötalouden osuutta Espanjan BKT:stä 1 prosenttiyksiköllä 11 prosenttiin.

2.1.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet

Useissa jäsenvaltioissa on toteutettu hiljattain toimenpiteitä, joilla tuetaan työpaikkojen luomista. Tammikuussa 2022 **Kroatian** työvoimapalvelu hyväksyi osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa uusia työpaikkojen luomista koskevia toimenpiteitä, joilla tuetaan vihreää ja digitaalista siirtymää ja joiden tarkoituksena on asettaa etusijalle työmarkkinoiden ulkopuolella olevien, pitkäaikaistyöttömien ja työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aktivointi ja työllistyminen (tai itsenäinen ammatinharjoittaminen). **Liettuassa** laajennettiin työllisyystukitoimenpiteiden soveltamisalaa ja monipuolisuutta heinäkuussa 2022 siten, että toimenpiteissä keskityttiin korkean lisäarvon työpaikkoihin ja vihreään ja digitaaliseen siirtymään osana maan elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvää sitoumusta. **Portugalissa** ryhdyttiin maaliskuussa 2022 myöntämään taloudellista tukea työnantajille, jotka tarjoavat kestävää työllisyys sitoumusta koskevan toimenpiteen mukaisesti vakituisia työsopimuksia ja maksavat riittävää palkkaa. Tämä on myös osa sen elpymis- ja palautumissuunnitelmaa. Pandemian aikana **Belgiassa** (Vallonia) otettiin käyttöön 1 000 euron kohdennettu kuukausittainen työllistämistuki ("Tremplin24mois+") erittäin pitkään työttöminä olleiden työnhakijoiden palkkaamiseen. Alun perin tuki kohdennettiin tietyille aloille, mutta toimenpidettä laajennettiin tammikuussa 2022 niin, että se kattaa kaikki yksityiset ja julkiset työnantajat. Brysselin hallitus laajensi tammikuussa 2022 Phoenix-työhönottokannustinta. Sen tarkoituksena on palkata haavoittuvassa asemassa olevia työnhakijoita, jotka menettivät työpaikkansa terveyskriisin aikana ja jotka ovat ilmoittautuneet julkisiin työvoimapalveluihin. Jotkin jäsenvaltiot ovat hyväksyneet toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on tarjota Ukrainasta siirtymään joutuneille henkilöille mahdollisuus työhön, jotta voidaan edistää heidän integroitumistaan työmarkkinoille ja tukea työpaikkojen luomista. Esimerkiksi **Latviassa** otettiin maaliskuussa 2022 käyttöön Ukrainasta tuleville pakolaisille tarkoitettu työllistämistuki, josta tarjotaan työnantajille 500 euron kertaluonteinen avustus työsuhteen alussa. **Unkarissa** otettiin maaliskuussa 2022 käyttöön tilapäinen työllistämistuki työnantajille, jotka palkkaavat sotaa pakenevia Ukrainan kansalaisia. Tuki kattaa 50 prosenttia majoitus- ja työmatkakustannuksista enintään vuoden ajan. **Tanskassa** Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden työllisyysedistämispalveluja hallinnoidaan kuntatasolla, myös työllisyystukien avulla.

⁷⁹ Ks. [yhteiskunnallisten yritysten strategia](#) ja [osaamiskeskus](#).

Yhteenvedo Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden integroitumista helpottavista aktiivisista työmarkkinatoimenpiteistä on jaksossa 2.3.2.

Jotkin jäsenvaltiot ovat luopuneet vuoden 2021 alkupuoliskon jälkeen kiireellisistä tukitoimenpiteistään kansanterveydellisten rajoitusten keventämisen myötä. Esimerkiksi touko–lokakuussa 2021 tilapäiset työajan lyhentämistäjärjestelyt ja muut työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävät järjestelyt, jotka otettiin käyttöön covid-19-kriisin vuoksi, lopetettiin asteittain **Kyproksella, Tanskassa, Virossa ja Liettuassa**. Samaan aikaan myös Ruotsissa lakkautettiin tilapäiset toimenpiteet, mutta aiemmin olemassa olleet järjestelmät ovat edelleen voimassa.

Joissakin jäsenvaltioissa on jatkettu työajan lyhentämistäjärjestelyjä vuoden 2022 alkupuoliskolla ja sen jälkeen. Esimerkiksi Kroatiassa, Italiassa ja Portugalissa on rahoitettu vuoden 2022 ensimmäisen neljänneksen aikana työpaikkojen säilyttämiseen tarkoitettuja toimenpiteitä, jotka otettiin käyttöön covid-19-pandemian yhteydessä. **Bulgariassa** työntekijöiden palkkatukia (60/40-järjestelmä) jatkettiin kesäkuuhun 2022 saakka. **Maltalla** ja **Kreikassa** palkanlisäjärjestelmää ja työajan lyhentämistäjärjestelyä jatkettiin toukokuun 2022 loppuun. **Belgiassa** jatkettiin Ukrainan sodan puhjettua maaliskuussa 2022 työajan lyhentämistäjärjestelyn yksinkertaistettua menettelyä (vähemmän hallinnollisia velvoitteita työnantajille) kesäkuun 2022 loppuun saakka samoin säännöin, joita sovellettiin covid-19-kriisin aikana. Myös **Ranskassa** jatkettiin osittaisen työllisyysjärjestelmän (APLD) soveltamista vuoden 2022 loppuun, jotta sitä voitaisiin hyödyntää yrityksissä, joihin kohdistuu vaikutuksia Ukrainan sodasta. **Luxemburg** oli alun perin jatkanut pk-yritysten työajan lyhentämistäjärjestelyn voimassaoloa kesäkuuhun 2022 asti, ja tarkoituksena oli luopua järjestelmästä asteittain. Hallitus ilmoitti kuitenkin elokuussa 2022 energiakriisiin liittyen, että yritykset, joihin kriisi vaikuttaa vakavasti, voivat hyödyntää työajan lyhentämistäjärjestelyä. Myös **Romaniassa** jatkettiin toukokuussa työajan lyhentämistäjärjestelyn voimassaoloa vuoden 2022 loppuun.

Joissakin tapauksissa covid-19-pandemian johdosta hyväksytyt tilapäiset toimenpiteet korvattiin pysyvillä työajan lyhentämistäjärjestelyillä. **Espanjassa** poistettiin asteittain käytöstä työajan lyhentämistäjärjestelyä (ERTE) koskevat poikkeussäännöt (etuuksia ja sosiaaliturva-alennuksia jatkettiin osittain 31. maaliskuuta 2022 saakka). Joulukuussa 2021 tuli voimaan uutta lainsäädäntöä, jolla perustetaan pysyvä työajan lyhentämistäjärjestely suhdanne- ja rakenteellisiin häiriöihin sopeutumiseksi osana kansallisessa elpymis- ja palautumissuunnitelmassa määriteltyä laajaa uudistusta. Yrityksiä kannustetaan tarjoamaan työntekijöilleen koulutusohjelmia täydennys- ja uudelleen koulutusta varten. Myös **Slovakiassa** otettiin maaliskuussa 2022 käyttöön uusi pysyvä toimenpide työpaikkojen säilyttämiseksi talouden laskusuhdanteiden aikana. **Sloveniassa** on tarkoitus hyväksyä vuoden 2022 loppuun mennessä pysyvä työajan lyhentämistäjärjestely talouden vakavien laskusuhdanteiden vuoksi.

Tammikuun 2021 ja heinäkuun 2022 välisenä aikana useat jäsenvaltiot ovat korottaneet lakisääteisiä vähimmäispalkkojaan merkittävästi. Tavoitteena oli vastata matalapalkkaisten työntekijöiden ostovoiman menetykseen inflaation kiihtyessä ja joissakin tapauksissa myös parantaa yleisemmin vähimmäispalkkojen riittävyttä, kun otetaan huomioon niiden alhainen taso ja ero muihin palkkoihin verrattuna.⁸⁰ Lakisääteinen vähimmäispalkka nousi eniten Unkarissa (19,5 prosenttia). Myös muissa maissa kasvu oli huomattavaa: **Liettua** (13,7 %), **Belgia** (13,3 %), **Viro** (12 %), **Romania** (11 %), **Kroatia** (10,3 %), **Saksa** (10 %), **Kreikka** (9,7 %) ja **Bulgaria** (9,2 %). Joissakin näistä maista

⁸⁰ Inflaation kiihtymiseen vastattiin jo joillakin vuonna 2021 tehdyillä päivityksillä.

korotukset otettiin käyttöön harkinnanvaraisilla päivityksillä tavanomaisten neuvottelujen tai indeksointimekanismien lisäksi. Myös muut jäsenvaltiot, kuten **Alankomaat**, **Latvia**, **Portugali**, **Romania** ja **Saksa** ovat ilmoittaneet vähimmäispalkkojen korotuksista vuoden 2022 aikana tai vuoden 2023 alkuun mennessä (Portugalissa hallitus allekirjoitti lokakuussa 2022 työmarkkinaosapuolten kanssa keskipitkän aikavälin sopimuksen vähimmäispalkan nostamisesta 900 euroon vuonna 2026). Tammikuussa 2023 **Latvia** aikoo nostaa lakisääteistä vähimmäispalkkaansa 40 prosenttia ja **Alankomaat** 10 prosenttia. **Irlannissa** on myös tarkoitus poistaa nuorten työntekijöiden alempi vähimmäispalkka.

Muutamat jäsenvaltiot ovat lisäksi uudistaneet lakisääteisten vähimmäispalkkojen määrittämistä koskevia puitteitaan. **Kypros** on ottanut ensimmäistä kertaa käyttöön 940 euron suuruisen lakisääteisen vähimmäispalkan, jota sovelletaan tammikuusta 2023 lähtien. **Romania** on vahvistanut työlainsäädännön muutoksella, että työntekijälle voidaan maksaa vähimmäispalkkaa enintään 24 kuukauden ajan, minkä jälkeen on maksettava korkeampi palkka. **Kroatiassa** on muutettu vähimmäispalkkalakia elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti, jotta voitaisiin tehostaa lakisääteiseen vähimmäispalkkaan liittyvien sääntöjen täytäntöönpanoa. Tähän sisältyvät rikkojille määrättävät seuraamukset ja tarkastuselinten suorittaman valvonnan vahvistaminen. Osana **Irlannin** vähimmäispalkan määrittämistä koskevan kehyksen laajaa uudistusta lakisääteinen vähimmäispalkka korvataan ”toimeentuloon riittävällä palkalla”. Toimeentuloon riittävä palkka on 60 prosenttia mediaanipalkasta kunakin vuonna vuodesta 2023 alkaen. Kansallinen vähimmäispalkka pysyy voimassa, kunnes toimeentuloon riittävä 60 prosentin palkka otetaan kokonaisuudessaan käyttöön vuonna 2026, mutta sitä korotetaan vuosittain tavanomaiseen tapaan, mikä kaventaa sen ja toimeentuloon riittävän palkan välistä eroa. **Malta** on perustanut uuden matalapalkkakomission, jonka odotetaan antavan ensimmäiset suosituksensa vähimmäispalkan päivittämistä koskevaksi uudeksi mekanismiksi vuonna 2023. Näistä toimenpiteistä huolimatta monilla työntekijöillä EU:ssa ei edelleenkään ole riittävää vähimmäispalkkasuojaa. Tilanteen korjaamiseksi komissio esitti lokakuussa 2020 ehdotuksen direktiiviksi riittävästä vähimmäispalkoista EU:ssa. Euroopan parlamentti hyväksyi ehdotuksen 14. syyskuuta ja neuvosto 4. lokakuuta 2022.⁸¹ Piliaria käsittelevässä laatikossa 1 selitetään tarkemmin suurimmat haasteet, joihin direktiivillä pyritään vastaamaan, ja direktiivin tärkeimmät säännökset.

Vain muutamat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimia torjuakseen työehtosopimusten piiriin kuuluvien työntekijöiden määrän laskusuuntausta. Jotkin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä työehtosopimusneuvottelujen puitteiden vahvistamiseksi. Esimerkiksi **Espanja** vahvisti joulukuussa 2021 osana laajempaa uudistusta, että sovellettavan yritystason työehtosopimuksen puuttuessa alihankkijan palveluksessa olevat työntekijät kuuluvat alihankintana suoritettavaa toimintaa vastaavan alakohtaisen työehtosopimuksen soveltamisalaan. **Romaniassa** kansallisessa elpymis- ja palautumissuunnitelmassa kaavoillaan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua koskevaa uutta lainsäädäntöä, jonka odotetaan tulevan voimaan vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä. Suunnitelmaan sisältyy myös talouden alojen määritelmän tarkistaminen alakohtaisten työehtosopimusten perustaksi. **Viro** hyväksyi elokuussa 2021 uuden lain, jolla laajennetaan työoloja koskevia säännöksiä, joista on sovittu osana työehtosopimusneuvotteluja. Palkkaan, työaikaan ja lepoaikoihin liittyvät ehdot ulotetaan koskemaan koko alaa, jos työnantajat,

⁸¹ Direktiivissä vahvistetaan puitteet, joilla parannetaan riittävän vähimmäispalkkasuojan saatavuutta kaikkialla EU:ssa muun muassa edistämällä työehtosopimusneuvotteluja, mikä auttaa parantamaan vähimmäispalkkaa saavien ja matalapalkkaisten elin- ja työoloja. Ks. esimerkiksi: [Commission welcomes political agreement on adequate minimum wages for workers in the EU](#)

joiden osuus alan työvoimasta on vähintään 40 prosenttia, ja ammattiliitot, jotka edustavat vähintään 15:tä prosenttia työntekijöistä, sopivat asiasta.

Jotkin jäsenvaltiot ovat myös hyväksyneet tai harkitsevat hyväksyvänsä julkisen sektorin palkkoihin liittyviä toimenpiteitä. Kun otetaan huomioon julkisen sektorin merkittävä osuus kokonaistaloudesta, näillä toimenpiteillä voi olla laajempiakin vaikutuksia talouteen, koska sen lisäksi, että julkisen sektorin palkkojen nousu tukee näiden työntekijöiden ostovoimaa, sillä voi olla heijastusvaikutuksia yksityisen sektorin palkkoihin. **Ranskassa** on päätetty nostaa virkamiesten palkkoja 3,5 prosenttia, jotta voidaan lieventää inflaation vaikutusta ostovoimaan. **Portugali** korotti tohtorintutkinnon suorittaneiden palkkoja ja julkishallinnon alkupalkkoja 4,7 prosentilla vuonna 2022. Tavoitteena on houkutella lahjakkaita työntekijöitä ja pitää heidät töissä. **Sloveniassa** toteutetulla uudistuksella on muutettu julkisen sektorin palkkajärjestelmää siten, että siihen sisältyy muuttuvaa palkkaa koskevia järjestelyjä ja palkkojen kytkeminen työtuloksiin. **Latviassa** hallitus on päättänyt myöntää sosiaalityöntekijöille bonuksia ukrainalaisten pakolaisten saapumisesta johtuvan suuremman työmäärän vuoksi.

Useat jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön toimenpiteitä lisätäkseen verojärjestelmien oikeudenmukaisuutta ja parantaakseen työnteon kannustimia. **Tšekissä** lakkautettiin kiinteä henkilökohtainen tuloverojärjestelmä ja otettiin käyttöön uusi progressiivinen marginaaliverokanta. Vuodesta 2021 alkaen yli 1 701 168 Tšekin korunan (noin 67 300 euron) tuloihin sovelletaan 23 prosentin verokantaa, kun taas tämän rajan alle jääviin tuloihin sovelletaan edelleen 15 prosentin verokantaa. **Itävallassa** alennettiin alhaisinta henkilökohtaista tuloveroastetta 25 prosentista 20 prosenttiin ja laajennettiin korkeimman 55 prosentin verokannan soveltamista vuoteen 2025 asti yli miljoonan euron tuloihin. **Kroatiassa** alkoi laajan verouudistuspaketin viimeinen vaihe vuonna 2017, jolloin alennettiin henkilökohtaista tuloveroastetta yli 360 000 Kroatian kunan (49 000 euron) tulojen osalta 36 prosentista 30 prosenttiin ja tämän alittavien tulojen osalta 24 prosentista 20 prosenttiin. Toimenpide on vähentänyt järjestelmän progressiivisuutta mutta myös verorasitetta ja siten välillisesti tukenut kotitalouksia pandemian aikana. Kroatia myös alensi osinkojen verokantaa 12 prosentista 10 prosenttiin. **Romania** muutti heinäkuussa 2022 osa-aikatyöstä saatujen tulojen verotusta koskevia sääntöjä. Uudessa järjestelmässä sosiaali- ja terveydenhuoltomaksujen laskennassa huomioon otettava tulo on vähimmäisperuspalkka eivätkä työntekijän tosiasialliset ansiotulot. **Belgiassa** Flanderin hallitus ilmoitti syyskuussa 2022, että työbonus (työssäoloetus) laajennetaan koskemaan myös suurempituloisia työntekijöitä ja että etuuden tasoa korotetaan tilapäisesti.

Jotkin jäsenvaltiot myönsivät verohelpotuksia, joilla lievennettiin energian hinnannousun vaikutuksia ihmisiin ja kotitalouksiin. Joissakin tapauksissa toimenpiteet kohdistettiin kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin. Esimerkiksi **Saksassa** maaliskuussa 2022 hyväksytyssä verosta vapauttamista koskevassa laissa säädetään niiden palkansaajan kertakorvausten, perusavustusten ja työmatkakulujen korottamisesta, jotka voidaan vähentää henkilökohtaisista tuloveroista. **Portugalissa** otettiin huhtikuussa 2022 käyttöön poikkeuksellinen verolykkäysjärjestelmä kuljetusalalla toimiville yrityksille ja itsenäisille ammatinharjoittajille, joihin polttoaineen ja energian hintojen nousu vaikuttaa eniten. **Liettuassa** nostettiin verottoman tulon raja 540 euroon, mikä kasvatti pääasiassa niiden työntekijöiden nettotuloja, jotka saavat vähimmäispalkkaa. Verovelvollisuuden ulkopuolelle jäävää rajaa korotettiin enemmän ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden osalta. Tammikuusta 2022 lähtien **Maltalla** korotettiin veronpalautus 60–140 euroon, ja suurin palautus myönnettiin matalapalkkaisille. **Suomessa** hallitus päätti ottaa käyttöön tilapäisen sähkövähennyksen (sähkökustannusten vähentäminen tuloveropohjasta) ja rajoitetun sähkötuen henkilöille, jotka eivät voi hyötyä köyhimmille kotitalouksille

suunnatusta verovähennyksestä. Yleiskatsaus meneillään olevan energiakriisin johdosta toteutettuihin julkisiin tukitoimenpiteisiin esitetään pilaria käsittelevässä laatikossa 7 jaksossa 2.4.1.

2.2 Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 6 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman tarjontaa, taitoja ja osaamista Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden 1 (opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen), 2 (sukupuolten tasa-arvo), 3 (yhtäläiset mahdollisuudet), 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen), 9 (työ- ja yksityiselämän tasapaino), 11 (lastenhoito ja lapsille annettava tuki) sekä 17 (vammaisten osallistaminen) mukaisesti. Jaksossa 2.2.1⁸² raportoidaan koulutukseen ja osaamiseen liittyvästä keskeisestä kehityksestä sekä erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ja aliedustettujen ryhmien työmarkkinatilanteesta. Jaksossa 2.2.2 raportoidaan jäsenvaltioiden näillä aloilla toteuttamista toimenpiteistä.

2.2.1 Keskeiset indikaattorit

Varhaiskasvatukseen osallistuminen lisääntyy edelleen, mutta lapset, joilla on muita heikommät lähtökohdat, kohtaavat edelleen esteitä. Vuosina 2015–2020 EU27-maissa lasten, joiden ikä on kolmesta vuodesta oppivelvollisuuden alkamisikään, keskimääräinen osallistumisaste kasvoi 92 prosentista 93 prosenttiin. Useimmissa maissa joko kasvu oli hidasta tai osallistuminen väheni hieman. Viisi jäsenvaltiota (Belgia, Tanska, Ranska, Irlanti ja Espanja) on jo saavuttanut eurooppalaisella koulutusalueella vuodeksi 2030 asetetun vähintään 96 prosentin osallistumisasteen.⁸³ Osallistumisaste on kuitenkin edelleen alle 80 prosenttia Kreikassa (71,3 %), Slovakiassa (78,1 %), Romaniassa (78,2 %) ja Kroatiassa (78,8 %) (ks. kaavio 2.2.1). Kaikissa EU-maissa köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten osallistumisaste on jatkuvasti alhaisempi kuin muiden lasten. Köyhyysvaarassa olevien ikäryhmään kolmivuotiaat–oppivelvollisuusikäiset kuuluvien lasten osuus varhaiskasvatuksessa kasvoi tasaisesti vuoden 2008 kriisistä covid-19-kriisiin asti. Pandemian merkittävien kielteisten vaikutusten jälkeen osuus pysytteli vuonna 2021 pandemiaa edeltäneen tason alapuolella.⁸⁴ Joidenkin haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien osallistuminen on erityisen vähäistä. Esimerkiksi romanilasten varhaiskasvatukseen osallistumisaste on edelleen alle puolet koko väestön asteesta (noin 42–44 prosenttia, kun romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevassa uudessa EU:n strategiakehyksessä vuodeksi 2030 asetettu tavoite on vähintään 70 prosenttia).⁸⁵ Myös huono-osaisten lasten ilmoitettiin kärsineen pandemian aikana suhteettomasti suljetuista tai rajoitetuista palveluista, mikä lisäsi syrjäytymisriskiä entisestään.⁸⁶

⁸² Tässä jaksossa esitetty analyysi perustuu suurelta osin Euroopan komission vuoden 2022 koulutuksen seurantakatsaukseen, joka liittyy Euroopan komission tiedonantoon varhaisesta edistymisestä eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisessa.

⁸³ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle [eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta vuoteen 2025 mennessä](#) (COM(2020) 625 final, 30.9.2020).

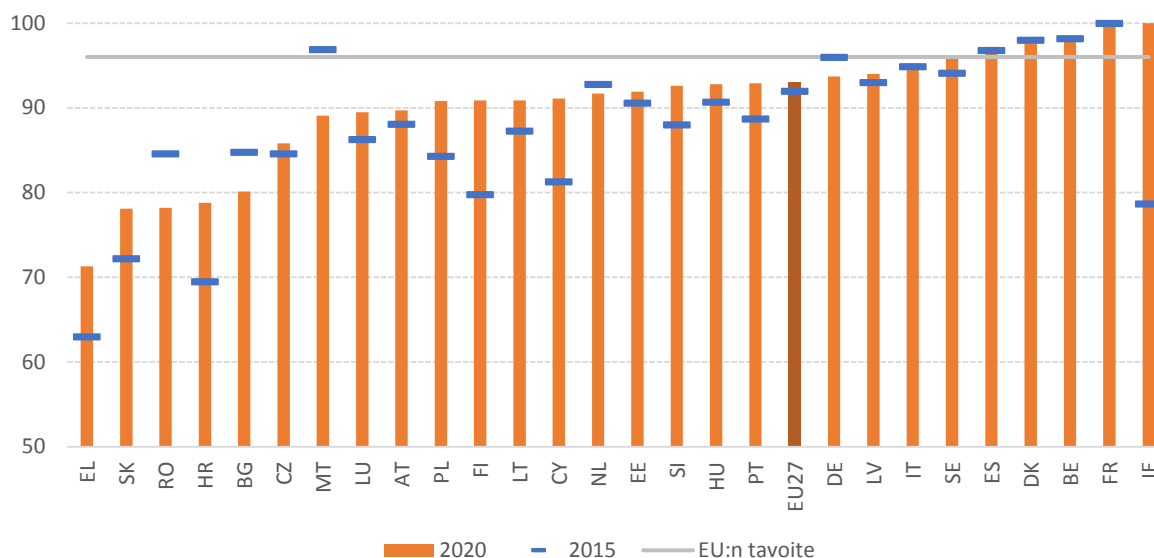
⁸⁴ Molinuevo, D. and Consolini, M., *Analysis of the Child Guarantee National Action Plans. Support for refugees and trends in Member States*, Euroopan parlamentin työllisyyden ja sosiaaliasioiden valiokunnan tilaama julkaisu talous-, tiede- ja elämänlaatuasioiden politiikkayksiköltä, 2022.

⁸⁵ Tiedot perustuvat perusoikeusviraston tuoreimman tutkimuksen [Roma Survey 2020–2021](#) tuloksiin (maat BG, CZ, EL, ES, HR, HU, PT, RO, SK), julkaistaan syksyllä 2022. Lisätietoja: [Romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva EU:n strategiakehys 2020–2030](#).

⁸⁶ Euroopan komissio, [Early childhood education and the COVID-19 pandemic – Understanding and management of the impact of the sector](#), Euroopan unionin julkaisu-toimisto, 2021.

Kaavio 2.2.1: Varhaiskasvatukseen osallistuminen on yleisesti ottaen lisääntynyt, mutta monissa jäsenvaltioissa osallistuminen on edelleen vähäistä.

Varhaiskasvatukseen osallistuminen ikäryhmässä kolmivuotiaat–oppivelvollisuuden alkamisikä (%)

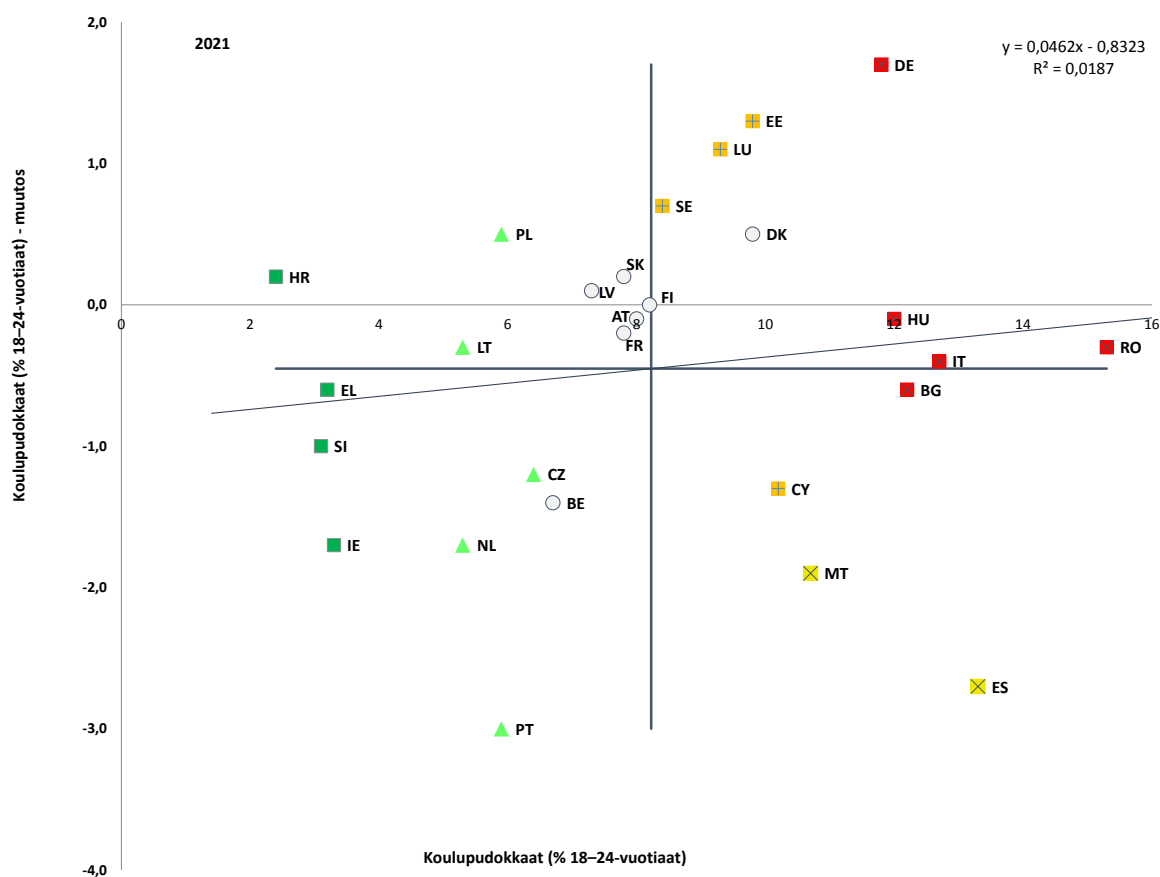
Huomautus: 2015 – eri määritelmä: BE, EL ja PT. 2020 – eri määritelmä: BE, EL, IE, MT, PT; alustavat tiedot: FR; arvioidut tiedot: BG, IE; katkos aikasarjassa: BE.

Lähde: Eurostat, [[educ_uoe_enra21](#)].

Koulunkäynnin ennenaikaisesti lopettaneiden (eli koulupudokkaiden) osuus vaihtelee suuresti ja osoittaa, että useissa jäsenvaltioissa on haasteita. Vuonna 2021 EU:ssa niiden 18–24-vuotiaiden osuus, joilla ei ole toisen asteen koulutusta ja jotka eivät enää ole yleissivistävässä tai ammatillisessa koulutuksessa, oli 9,7 prosenttia ikäryhmästä. Koulupudokkaiden osuus on 16 jäsenvaltiossa alle 9 prosenttia (eurooppalaisen koulutusalueen tavoite vuodelle 2030 koko EU:ssa), ja parhaiten suoriutuvat Kroatia (2,4 prosenttia), Slovenia (3,1 prosenttia), Kreikka (3,2 prosenttia) ja Irlanti (3,3 prosenttia), jotka kaikki ovat sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun menetelmän mukaan ”parhaiten suoriutuvia” (ks. kaavio 2.2.2). Slovakiassa osuus on edelleen EU:n tavoitteen alapuolella (7,8 prosenttia), mutta se on noussut vuoden 2012 alhaisesta 5,3 prosentin tasosta. Kuudessa jäsenvaltiossa osuus on lähes tai yli 12 prosenttia (Romania, Espanja, Italia, Bulgaria, Unkari ja Saksa). Myös alueiden väliset erot ovat selviä: erityisesti monilla Espanjan, Etelä-Italian, Itä-Bulgarian, Romanian sekä Pohjois- ja Itä-Unkarin alueilla koulupudokkaiden osuus on edelleen yli 15 prosenttia. Itä-Slovakiassa osuus on lähes kaksinkertaistunut viime vuosikymmenen aikana ja on nyt lähes 15 prosenttia (14,4 prosenttia, kun se vuonna 2012 oli 7,9 prosenttia) (ks. liite 3). Sukupuolten välillä on suhteellisen suuri 3,5 prosenttiyksikön ero: nuoret miehet (11,4 prosenttia) lopettavat koulunkäynnin ennenaikaisesti useammin kuin naiset (7,9 prosenttia).

Kaavio 2.2.2: Koulupudokkuus vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioittain ja on edelleen haaste

Koulupudokkaat (18–24-vuotiaat), vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-
indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Katkos aikasarjoissa vuonna 2021 kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu [eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehysten voimaantulosta](#). Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Lähde: Eurostat [[edat lfse 14](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Koulupudokkuus on erityisen yleistä romanien parissa ja liittyy usein koulujen eriytymiseen. EU:n perusoikeusviraston vuosina 2020–2021 kartoittamissa EU-maissa 18–24-vuotiaista romaneista keskimäärin 71 prosenttia lähti koulutusjärjestelmästä ennen toisen asteen koulutusta eikä ole jatkokoulutuksessa. Alimmat luvut kirjattiin Kreikassa, jossa 20–24-vuotiaista romanioppilaista vain 16 prosenttia suoritti vähintään toisen asteen koulutuksen, ja Portugalissa, jossa osuus oli 10 prosenttia.⁸⁷ Euroopan komission lokakuussa 2020 käynnistämässä uudessa romaneja koskevassa EU:n strategiakehyksessä edellytetään, että tätä koulua muun väestön ja romanien välillä kavennetaan vähintään kolmanneksella vuoteen 2030 mennessä. Siinä myös kehoitetaan jäsenvaltioita tehostamaan toimia koulutukseen liittyvän eriytymisen poistamiseksi ja varmistamaan, että vuoteen 2030 mennessä vähemmän kuin joka viides romanilapsi (6–15-vuotiaat) käy koulua, jossa suurin osa tai kaikki lapset ovat romaneja. Tällä hetkellä tämä osuus on yli puolet (huippuosuus on lähes kaksi kolmasosaa esimerkiksi Bulgariassa ja Slovakiassa). Eriytetyssä koulutuksessa olevien lasten osuus on kasvanut vuodesta 2016 keskimäärin 10 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 romanioppilaiden eriyttäminen koulussa oli yleisintä Bulgariassa, Slovakiassa, Kroatiaassa ja

⁸⁷ Ks. Euroopan unionin perusoikeusvirasto, [Roma in 10 European Countries – Main results](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022

Romaniassa, joissa suurin osa – ja kahdessa ensin mainitussa jäsenvaltiossa lähes kaksi kolmasosaa – 6–15-vuotiaista romanilapsista kävi koulua, jossa kaikki tai useimmat muut koululaiset olivat romaneja.⁸⁸

Pilaria käsittelevä laatikko 3: Koulupudokkuuteen puuttuminen

Tehokas puuttuminen koulupudokkuuteen on keskeistä, jotta voidaan varmistaa nuorten työllistymismahdollisuudet koko heidän elinikänsä aikana ja edistää heidän aktiivista osallistumistaan yhteiskunnan toimintaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden 1 (koulutus ja elinikäinen oppiminen), 3 (yhtäläiset mahdollisuudet) ja 11 (lastenhoito ja lasten tukeminen) mukaisesti. Koulupudokkuuden vähentäminen on näin ollen keskeinen poliittinen painopiste, jota korostetaan neuvoston päätöslauselmassa eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisista puitteista edettäessä kohti eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamista ja kehittämistä (2021–2030) sekä neuvoston suosituksessa eurooppalaisen lapsitakuun perustamisesta. Se kuuluu myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevan toimintasuunnitelman täydentäviin tavoitteisiin.

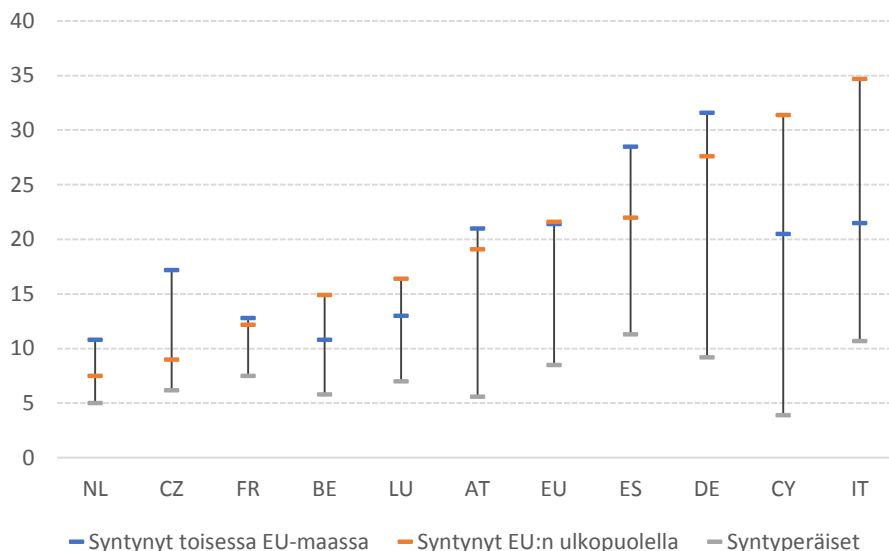
Koulupudokkuuteen liittyvä suuntaus on yleisesti ottaen kohenemassa EU:n tasolla, ja lisävähennykset edellyttävät ennen kaikkea keskittymistä huono-osaisimpiin ja vaikeimmin saavutettavissa oleviin ryhmiin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä kahteen nuorten ryhmään: niihin, joilla on heikosti koulutetut vanhemmat, ja niihin, jotka ovat syntyneet ulkomailla. Koulupudokkuuden riski on yhdeksän kertaa suurempi nuorilla, joiden vanhemmat ovat heikosti koulutettuja (26,1 prosenttia), verrattuna niihin nuoriin, joilla on korkeasti koulutetut vanhemmat (2,9 prosenttia). Myös ulkomailla syntyneiden oppilaiden keskuudessa koulupudokkaiden osuus on keskimäärin yli kaksinkertainen syntyperäisiin nähden (21,5 % vs. 8,5 %). Kaikissa maissa, joissa tiedot on eritelty toisessa EU-maassa syntyneiden ja EU:n ulkopuolella syntyneiden välillä, koulupudokkuus vaikuttaa huomattavasti enemmän molempiin näihin ryhmiin kuin syntyperäisiin (ks. kaavio jäljempänä).⁸⁹

⁸⁸ Ks. edellinen alaviite.

⁸⁹ Maahantulon jälkeisten vuosien määrä on selvä ratkaiseva tekijä tämän epäsuotuisamman tilanteen kannalta. Raportoivaan maahan ennen oppivelvollisuuden alkamista saapuneiden henkilöiden koulupudokkuusasteiden on todettu vastaavan syntyperäisen väestön osuuksia. Näin ollen on kiinnitettävä erityistä huomiota nuoriin, jotka saapuvat raportoivaan maahan oppivelvollisuusiän aikana – ja erityisesti sen loppupuolella. Ks. Euroopan komissio, *Education and Training Monitor*, 2022, tulossa, perustuu Eurostatin tapauskohtaiseen tietojen poimintaan.

EU:n ulkopuolella tai toisessa EU:n jäsenvaltiossa syntyneet lopettavat koulunkäynnin ennenaikaisesti huomattavasti todennäköisemmin kuin syntyperäiset

Koulupudokkaiden osuus syntymämaan mukaan valikoiduissa maissa (% , 2021)

Huomautus: Syntynyt toisessa EU-maassa – tietojen heikko luotettavuus: BE, CY, CZ, FR. Syntynyt EU:n ulkopuolella – tietojen heikko luotettavuus: CZ, LU. Mukana on vain pieni määrä jäsenvaltioita tietojen puutteen vuoksi.

Lähde: Eurostat [[edat_lfse_02](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Covid-19-pandemian aikainen koulusta loitontuminen voi vaikuttaa koulupudokkuuteen. Koska koulupudokkuutta koskeva indikaattori kattaa 18–24-vuotiaat, kestää jonkin aikaa, ennen kuin koulutuksen covid-19-pandemian aikana ennenaikaisesti lopettaneiden nuorten osuuden mahdollinen kasvu näkyy täysimääräisesti tiedoissa. Koulujen fyysinen sulkeminen ja liikkumisrajoitukset ovat kuitenkin aiheuttaneet voimakasta painetta lasten ja nuorten mielenterveyteen ja hyvinvointiin. Tämä liittyy yleensä vahvasti koulutustuloksiin, sillä koulutusjärjestelmät eivät aina ole pystyneet tarjoamaan asianmukaista tukea kriittisessä tilanteessa.⁹⁰

Koulupudokkuuden torjuminen ja heikkojen perustaitojen vähentäminen ovat päätavoitteet 30. kesäkuuta 2022 annetussa komission ehdotuksessa neuvoston suositukseksi ”Tie koulumenestykseen”⁹¹. Ehdotuksella pyritään edistämään parempia oppimistuloksia ja osallistavaa kouluympäristöä kaikille oppijoille siten, että otetaan huomioon hyvinvoinnin keskeinen rooli koulussa.⁹² Vuonna 2011 annettuun koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämistä koskevaan suositukseen⁹³ verrattuna siinä omaksutaan laajempi ja systemisempi näkökulma ja uudistetut toimintapuitteet. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita kehittämään vuoteen 2025 mennessä integroitu ja kattava koulumenestykseen tähtäävä strategia tai vahvistamaan sitä edelleen näytön perusteella siten, että keskitytään vahvasti

⁹⁰ Lisätietoja kokonaisvaltaisesta koulustrategiasta mielenterveyteen ja hyvinvointiin, ks. Euroopan komissio, Simões, C., Caravita, S., Cefai, C., *A systemic, whole-school approach to mental health and well-being in the EU: Analytical report*, Euroopan unionin julkaisu- ja tiedustelu, 2021.

⁹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=COM:2022:316:FIN>

⁹² Koulutuksen aikana kehittyneiden tietojen, taitojen ja asenteiden osalta oppimistuloksia mitataan perinteisesti ”koulutussaavutuksina” (jotka viittaavat oppimisen edistymiseen ja tosiasiallisiin toiminnallisiin taitoihin, kuten luku-, kirjoitus- ja laskutaitoon ja luonnontieteellisiin kykyihin) ja ”koulutustasoina” (eli tiettyjen koulutustasojen, esimerkiksi alemman tai ylemmän perusasteen tai toisen asteen koulutuksen, onnistunut suorittaminen).

⁹³ Ks.: EUVL C 191, 1.7.2011, s. 1–6.

ennaltaehkäisyyn. Tämä on erityisen tärkeää vihreän ja digitaalisen siirtymän kannalta, sillä koulupudokkuus vie myös nuorilta mahdollisuuden sopeutua ja kehittää digitaalisen ja vihreän siirtymän edellyttämiä taitoja, jotka takaavat, että kaikki pärjäävät uudessa työelämässä. Suosituksessa korostetaan, että on tärkeää toteuttaa sekä kaikille oppijoille suunnattuja toimenpiteitä että riskialttiimpiin ryhmiin kuuluville oppijoille suunnattuja kohdennettuja ja yksilöllisempiä toimia. Siinä kehoitetaan kehittämään järjestelmätason toimenpiteitä koulutuksen tasapuolisuuden ja osallisuuden parantamiseksi muun muassa puuttamalla rakenteisiin ja mekanismeihin, joilla voi olla erityisen haitallinen vaikutus eriarvoisuuteen. Koska opettajat ja koulunjohtajat ovat koulutuksen onnistumisen kannalta keskeisessä asemassa, on olennaisen tärkeää, että he ovat riittävästi valmistautuneita tukemaan työskentelyä riskialttiisiin ryhmiin kuuluvien oppijoiden kanssa.

Jotkin jäsenvaltiot ovat edistyneet merkittävästi koulupudokkuuden vähentämisessä vuosina 2011–2021.⁹⁴ Esimerkiksi **Maltalla** koulupudokkaiden osuus laski vuoteen 2020 mennessä 18,8 prosentista 11 prosenttiin ja oli 10,7 prosenttia vuonna 2021. Tähän tulokseen vaikuttivat muun muassa ammatillisen koulutuksen vahvistaminen ja uuden mahdollisuuden tarjoavien ohjelmien käynnistäminen. **Malta** aikoo osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa ottaa käyttöön koulupudokkaiden seurantajärjestelmän, Data Warehouse -hankkeen, jolla torjutaan koulupudokkuutta edelleen. Koulupudokkaiden osuus on puolittunut **Kreikassa** (3,8 prosenttia vuonna 2020 ja 3,2 prosenttia vuonna 2021, kun se vuonna 2011 oli 12,9 prosenttia). Maa on keskittynyt politiikassaan helpottamaan siirtymistä oppimisväylien välillä sekä kohdentanut tukea koulupudokkaille, uraohjaukseen ja uuden mahdollisuuden tarjoaviin ohjelmiin. Myös **Espanjassa** onnistuttiin vähentämään koulupudokkuutta vuosina 2015–2020 (26,3 prosentista 16 prosenttiin) samoin kuin **Portugalissa** (23,0 prosentista 8,9 prosenttiin) ja vuonna 2021 osuus oli Espanjassa 13,3 prosenttia ja Portugalissa 5,9 prosenttia pääasiassa alueellisten lähestymistapojen ansiosta. Portugalissa vuodesta 1996 lähtien toteutettu TEIP-ohjelma (Territórios Educativos de Intervenção prioritária) on suunnattu sellaisilla alueilla sijaitseviin kouluihin, joilla on paljon köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä. Vuodesta 2016 lähtien PNPSE-ohjelmalla (Programa Nacional de Promoção do Sucesso Escolar) on pyritty ehkäisemään opinnoissa epäonnistumista vähentämällä luokan kertaamista alhaalta ylöspäin suuntautuvilla lähestymistavoilla, jolloin kukin koulu voi toteuttaa oman strategisen toimintasuunnitelmansa. Espanjassa onnistuminen liittyy alueellisten yhteistyöohjelmien, kuten PROA+:n (jota tuetaan kansallisesta elpymis- ja palautumissuunnitelmasta) ja sen edeltäjien (PROEDUCAR, PROA) toteuttamiseen. Myönteisistä suuntauksista huolimatta molemmissa maissa on kuitenkin edelleen merkittäviä alueellisia eroja.

Sosioekonomiset erot näkyvät edelleen oppimistulosten eroissa. Heikko menestyminen lukemisessa, matematiikassa ja luonnontieteissä tulee esiin OECD:n kansainvälisessä oppimistulosten arviointiohjelmassa (PISA, jonka viimeisin kierros järjestettiin vuonna 2018).⁹⁵ Niiden 15-vuotiaiden osuus, jotka eivät täytä vähimmäisvaatimuksia lukutaidossa (22,5 prosenttia), matematiikassa (22,9 prosenttia) ja luonnontieteissä (22,3 prosenttia), on kaikkialla EU:ssa huomattavasti heikompi kuin vuodeksi 2030 asetettu eurooppalaisen

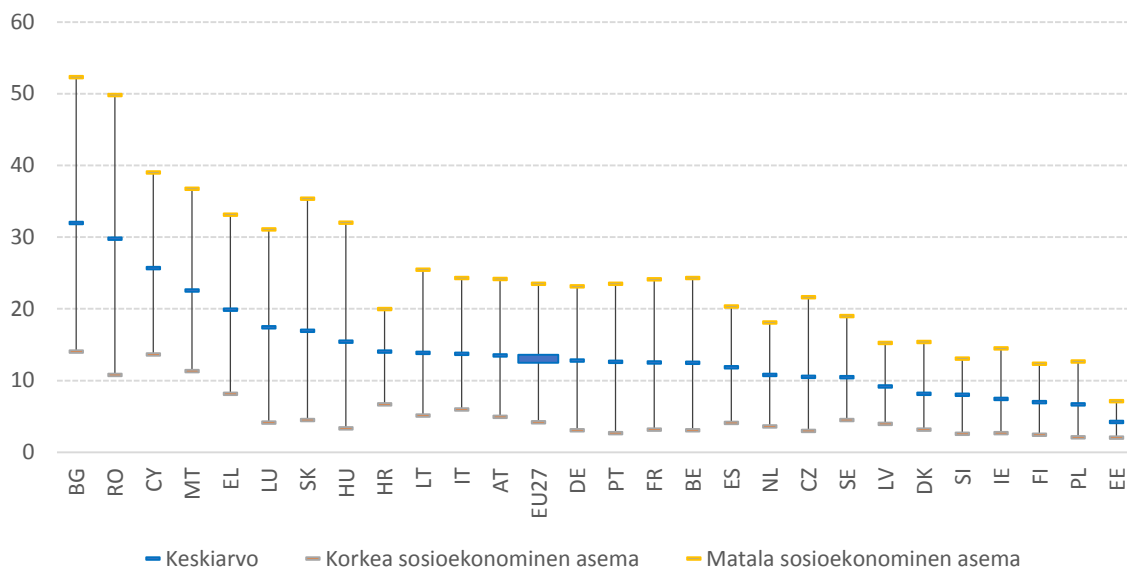
⁹⁴ Tässä indikaattorissa ei tehdä vertailua ennen vuotta 2021 edeltäviin arvoihin, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu [eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehysten voimaantulosta](#).

⁹⁵ [PISA-tutkimus](#) tehdään yleensä joka kolmas vuosi. Seuraava tiedonkeruu on lykätty vuoteen 2022 covid-19-pandemian vuoksi. Tulokset julkaistaan vuoden 2023 loppuun mennessä.

koulutusalueen tavoite, joka on alle 15 prosenttia. Ero sosioekonomisesti huono-osaisten ja parempiosaisten oppijoiden alisuoriutumisessa (kaikilla kolmella PISA-alalla yhteensä) on keskimäärin 19,3 prosenttiyksikköä ja yli 35 prosenttiyksikköä Romaniassa (39 prosenttiyksikköä) ja Bulgariassa (38,3 prosenttiyksikköä) – ks. kaavio 2.2.3.⁹⁶ Heikkoon menestymiseen liittyvä sosioekonominen ero on alle 10 prosenttiyksikköä vain Virossa (5,1 prosenttiyksikköä) ja Suomessa (9,9 prosenttiyksikköä), jotka kuuluvat PISA-tutkimuksen parhaimpiin suoriutujiin. Kansalliset tutkimukset osoittavat, että covid-19-pandemian vaikutukset oppimistuloksiin vaihtelevat suuresti. Niissä näkyvät erot koulujen fyysisen sulkemisen laajuudessa, etä- tai hybridiopiskelun muodoissa, valmiudessa siirtyä verkko-opetukseen sekä oppimisvajeen lieventämiseksi toteutettujen toimenpiteiden tyypissä, laajuudessa ja ajoituksessa. Olemassa olevien tutkimusten mukaan oppimisvajeet ovat yleensä pahentaneet koulutuksellista eriarvoisuutta, joka johtuu jo olemassa olevista sosioekonomisista eroista. Opiskelijoilla, jotka ovat perhetaustaltaan huono-osaaisia, oppimisvaje oli yleensä suurempi.⁹⁷ Opiskelijoilla, joilla on hyvä oppimisympäristö, joka kattaa internetyhteyden, fyysisen tilan ja vanhempien tuen, oli puolestaan vain vähäinen oppimisvaje.⁹⁸

Kaavio 2.2.3: Sosioekonominen tausta on keskeinen tekijä koulutussaavutusten kannalta, ja jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja

Yhdistetty alisuoriutumisaste lukemisessa, matematiikassa ja luonnontieteissä sosioekonomisen aseman mukaan (% , 2018)

Lähde: JRC:n laskelmat, jotka perustuvat [OECD:n vuoden 2018 PISA-tietoihin](#).

⁹⁶ Sosioekonominen asema näkyy OECD:n taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista asemaa kuvaavassa indeksissä (ESCS), jossa verrataan sen alinta ja korkeinta neljänneistä. Tämä vakiintunut indeksi mittaa opiskelijoiden perheresursseja (taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja inhimillinen pääoma). Siihen sisältyvät muun muassa vanhempien koulutustaso, vanhempien ammatillinen asema ja omaisuus.

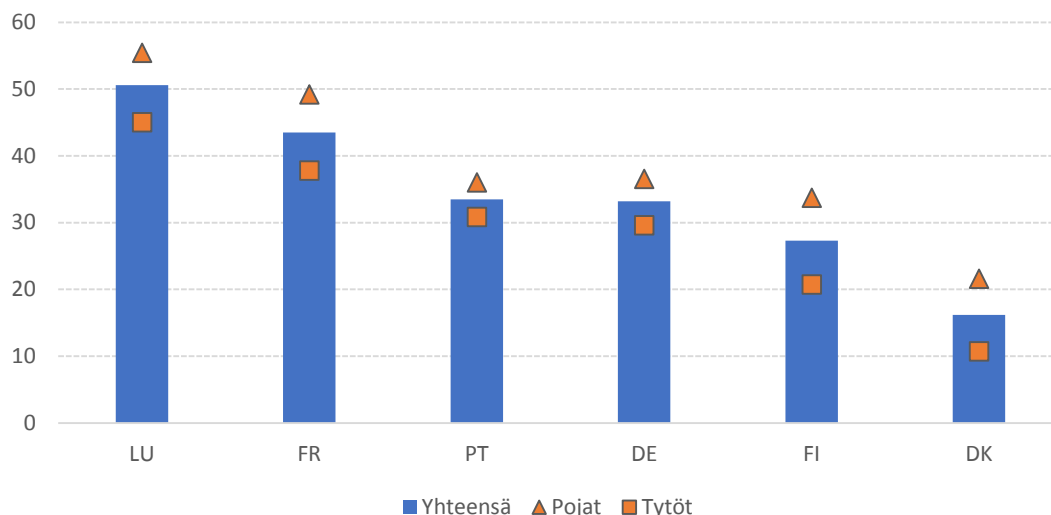
⁹⁷ Ks. Dorn, E. et al. (2020). *COVID-19 and learning loss—disparities grow, and students need help*. McKinsey & Company, December, 8, 6-7, ja Dorn, E. et al. (2021). *COVID-19 and education: The lingering effects of unfinished learning*. McKinsey & Company, 27.

⁹⁸ Ks. Agostinelli, F. et al., *When the great equalizer shuts down: Schools, peers, and parents in pandemic times*, *Journal of public economics*, 206, 2022, ja Andrew, A. et al., *Learning during the lockdown: real-time data on children's experiences during home learning*, IFS Briefing Note BN288, 2020

Saatavilla oleva näyttö viittaa siihen, että oppilaiden digitaidot ovat edelleen riittämättömät. Eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta annettuun tiedonantoon sisältyvässä digitaitoja koskevassa tavoitteessa edellytetään, että monilukutaidossa heikosti suoriutuvien kahdeksaluokkalaisten (13- tai 14-vuotiaiden) osuus on alle 15 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Monilukutaitoa mittaava kansainvälinen ICILS-tutkimus⁹⁹ osoittaa, että osallistujamaissa monilla oppilailla ei edelleenkään ole riittäviä digitaitoja (ks. myös vuoden 2022 yhteinen työllisyysraportti). ICILS-tutkimus osoittaa sukupuolten eron tyttöjen eduksi keskimääräisessä suoriutumisessa, ja alisuoriutujista suurempi osuus on poikia (ks. kaavio 2.2.4). Oppilaiden sosioekonominen tausta ennustaa edelleen vahvasti heidän digitaitojensa tasoa. Covid-19-pandemia vauhditti digitaalista siirtymää mutta myös kärjisti jo olemassa olevia digitaitojen eroja ja toi esiin, että EU:ssa on syntymässä uutta eriarvoisuutta. Matalampi sosioekonominen asema on todennäköisesti pahentanut oppimisvajetta vähäisten digitaalisten resurssien vuoksi. Maahanmuuttajalapsen ja kotiseudultaan siirtymään joutuneet lapset, erityisesti pakolaiset ja turvapaikanhakijat, olivat alttiimpia koulutuksen häiriöille, koska heidän saatavillaan oli vain vähän verkko-opiskeluun tarvittavia resursseja.¹⁰⁰ Lisäksi opettajapula kaikilla koulutustasoilla uhkaa yhä enemmän nuorten ja oppijoiden varustamista taidoilla, joista on eniten kysyntää nyt ja tulevaisuudessa muuttuvilla työmarkkinoilla.

Kaavio 2.2.4: Monet oppilaat eivät saavuta riittäviä digitaitoja

Heikko menestyminen digitaidoissa sukupuolen mukaan (% , 2018)

Huomautus: Heikolla menestymisellä tarkoitetaan sitä, että suoritustaso jää ICILS:n monilukutaidon tason 2 (eli 492 pisteen) alapuolelle. Italiasta saadut tulokset eivät ole vertailukelpoisia muiden jäsenvaltioiden tulosten kanssa, ja ne on jätetty pois luvusta.

Lähde: IEA, ICILS 2018.

Osallistuminen ammatilliseen koulutukseen johtaa myönteisiin työmarkkinatuloksiin, mutta ammatillisen tutkinnon hiljattain suorittaneiden työllisyysaste ei ole vielä elpynyt täysin covid-19-pandemian aiheuttamasta laskusta. Noin puolet toisen asteen oppilaista (48,7 prosenttia vuonna 2020 EU:ssa eli yli 8,7 miljoonaa oppilasta) osallistuu ammatilliseen koulutukseen (eikä yleissivistävään koulutukseen), vaikkakin jäsenvaltioiden välillä on suuria

⁹⁹ ICILS-tutkimuksessa mitataan oppilaiden suoriutumista tietokonepohjaisella arvioinnilla kahdella digitaitojen osa-alueella: monilukutaito sekä ohjelmoinnillinen ajattelu. Tähän mennessä on saatu päätökseen kaksi tutkimusta, ensimmäinen vuonna 2013 ja toinen vuonna 2018. Kolmas tutkimus tehdään vuonna 2023. Ensimmäiseen tutkimukseen osallistui yhdeksän ja toiseen seitsemän jäsenvaltiota.

¹⁰⁰ Ks. Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2022*, Euroopan unionin julkaisuautoimisto, 2022.

eroja. Vuosina 2014–2019 keskitason ammatillisesta koulutuksesta vastavalmistuneiden työllisyysaste EU27-maissa oli noussut 72,3 prosentista 79,1 prosenttiin ja edistynyt näin 82 prosentin tavoitteen saavuttamisessa vuoteen 2025 mennessä.¹⁰¹ Covid-19-pandemia aiheutti työllisyysasteen laskun 75,7 prosenttiin vuonna 2020, minkä jälkeen se elpyi osittain 76,4 prosenttiin vuonna 2021.¹⁰² Lähes kaikissa jäsenvaltioissa tapahtui laskua vuosina 2019–2020 (Latviaa ja Romaniaa lukuun ottamatta), mutta seuraavana vuonna suuntaukset olivat vaihtelevampia.¹⁰³ Suurin osa ammatillisen tutkinnon suorittaneista hyötyi työssäoppimisesta (vuonna 2021 EU:n keskiarvo oli 61 prosenttia, mikä ylittää vuodeksi 2025 asetetun 60 prosentin tavoitteen¹⁰⁴), mutta maiden välillä oli suuria eroja. Joissakin maissa (esimerkiksi Saksassa, Espanjassa, Itävallassa ja Alankomaissa) yli 90 prosenttia tutkinnon suorittaneista hyötyi työssäoppimisesta, kun taas joissakin (Romaniassa, Kreikassa ja Puolassa) osuus oli alle 20 prosenttia.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrä on viime aikoina kasvanut tasaisesti, mutta sukupuolten välisiä ja sosiaalisia eroja esiintyy edelleen. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 25–34-vuotiaiden osuus nousi EU27-maissa vuosina 2015–2020 tasaisesti 36,5 prosentista 40,5 prosenttiin ja oli 41,2 prosenttia vuonna 2021. Tällä hetkellä 13 jäsenvaltiota ylittää eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta annetussa tiedonannossa vuodeksi 2030 asetetun 45 prosentin tavoitteen, ja parhaiten suoriutuivat Luxemburg (62,6 %), Irlanti (61,7 %), Kypros (58,3 %), Liettua (57,5 %) ja Alankomaat (55,6 %) (ks. kaavio 2.2.5). Sitä vastoin kahdessa jäsenvaltiossa (Romaniassa ja Italiassa) osuus on edelleen alle 30 prosenttia. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista 25–34-vuotiaista on huomattavasti suurempi osuus naisia (46,8 %) kuin miehiä (35,7 %) vuonna 2021 EU:ssa. Ero on kasvanut kahden viime vuosikymmenen aikana, ja se on nyt huomattava kaikissa jäsenvaltioissa. Myös EU:n ulkopuolella syntyneiden osuus on yleensä alhaisempi (34,7 %) verrattuna syntyperäisiin (42,1 %) ja toisessa EU-maassa syntyneisiin (40,7 %). Näiden erojen kaventaminen on välttämätöntä, jotta saavutetaan tavoite EU:n tasolla vuoteen 2030 mennessä. Tämä edellyttää korkeakoulutason institutionaalisia muutoksia, joilla varmistetaan sukupuolten tasa-arvo ja sosiaalinen osallisuus, sekä toimia alemmilla koulutustasoilla.

¹⁰¹ Tavoite asetettiin [kestävää kilpailukykyä, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja selviytymiskykyä tukevasta ammatillisesta koulutuksesta 24 päivänä marraskuuta 2020 annetussa neuvoston suosituksessa \(2020/C 417/01\)](#).

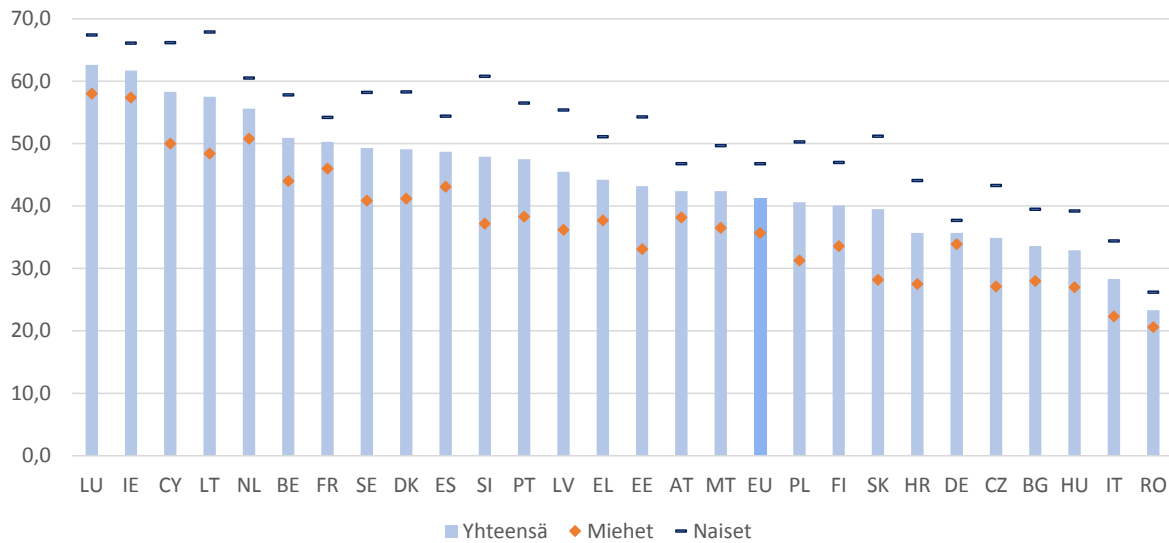
¹⁰² Tässä indikaattorissa ei tehdä vertailua vuotta 2021 edeltäviin arvoihin, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta [IESS-asetuksen voimaantulon](#) vuoksi.

¹⁰³ Ks. Euroopan komissio, [Employment and Social Developments in Europe 2022](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

¹⁰⁴ Vuoden 2020 ammatillista koulutusta koskevassa suosituksessa sekä eurooppalaisen koulutusalueen strategisissa puitteissa asetettu tavoite.

Kaavio 2.2.5: Yleisestä kasvusta huolimatta korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuudessa on suuria eroja jäsenvaltioiden välillä

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus, 25–34-vuotiaat (% , 2021)

Lähde: Eurostat [[edat lfse 30](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Jotta Eurooppa voisi säilyä kilpailukykyisenä, edistää laadukkaita työpaikkoja ja turvata sosiaalisen mallinsa, sen on kehitettävä edelleen työvoiman osaamista, myös vihreän ja digitaalisen siirtymän tukemiseksi. Digitalisaatio ja siirtyminen ilmastoneutraaliin yhteiskuntaan ovat muuttaneet osaamisen kysyntää. Tätä suuntausta ovat kiihdyttäneet covid-19-pandemia, nykyinen geopoliittinen tilanne ja siirtyminen puhtaaseen energiaan sekä merkittävä työvoimapula ja osaamisvajae. Hyvin toimivat ja tehokkaat peruskoulutusjärjestelmät ovat avainasemassa, jotta nuorille voidaan tarjota työmarkkinoiden kannalta merkityksellisiä taitoja, ja nykyisen työvoiman runsas osallistuminen koulutukseen on ensiarvoisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa taitojen jatkuva päivittäminen. Aikuiskoulutusta koskevassa EU:n yleistavoitteessa edellytetään, että vuoteen 2030 mennessä vähintään 60 prosenttia aikuisista osallistuu vuosittain koulutukseen EU:ssa. Yleistavoite ja siihen liittyvät kansalliset tavoitteet on määritelty ottamalla huomioon osallistuminen viimeisten 12 kuukauden aikana (lukuun ottamatta ohjattua työssäoppimista), jotta saataisiin realistisempi kuva jatkokoulutuksesta, jota tarjotaan useimmiten lyhyillä ja kohdennetuilla kursseilla. Tämän indikaattorin tiedot kerätään säännöllisesti työvoimatutkimuksen kautta vuodesta 2023 alkaen, mutta vuoden 2016 aikuiskoulutustutkimuksesta saatujen viimeisimpien tietojen mukaan keskimääräinen osallistumisaste EU:ssa on 37,4 prosenttia, mikä alittaa huomattavasti vuodeksi 2030 asetetun tavoitteen (ks. jakso 1.3.). Yksilöllisistä oppimistileistä 16. kesäkuuta 2022 annettussa neuvoston suosituksessa esitetään, miten jäsenvaltiot voivat yhdistää taloudellisen ja muun kuin taloudellisen tuen tehokkaasti, jotta annetaan kaikille aikuisille mahdollisuus kehittää taitojaan koko työelämänsä ajan ja edistytään aikuiskoulutustavoitteiden saavuttamisessa tulevilla vuosikymmenellä.¹⁰⁵ Pienet osaamiskokonaisuudet tarjoavat valtavan sosiaalisen ja taloudellisen potentiaalin: niiden avulla voidaan tarjota työntekijöille, oppijoille ja työnhakijoille nopeaa ja kohdennettua täydennys- ja uudelleen koulutusta. Eurooppalaisesta lähestymistavasta pieniin osaamiskokonaisuuksiin elinikäisen oppimisen ja työllistyvyyden tukemiseksi 16. kesäkuuta 2022 annettulla neuvoston suosituksella¹⁰⁶ pyritään varmistamaan sellaisten pienten

¹⁰⁵ Neuvoston suositus, annettu 16 päivänä kesäkuuta 2022, henkilökohtaisista oppimistileistä

¹⁰⁶ Neuvoston suositus, annettu 16 päivänä kesäkuuta 2022, eurooppalaisesta lähestymistavasta pieniin osaamiskokonaisuuksiin elinikäisen oppimisen ja työllistyvyyden tukemiseksi.

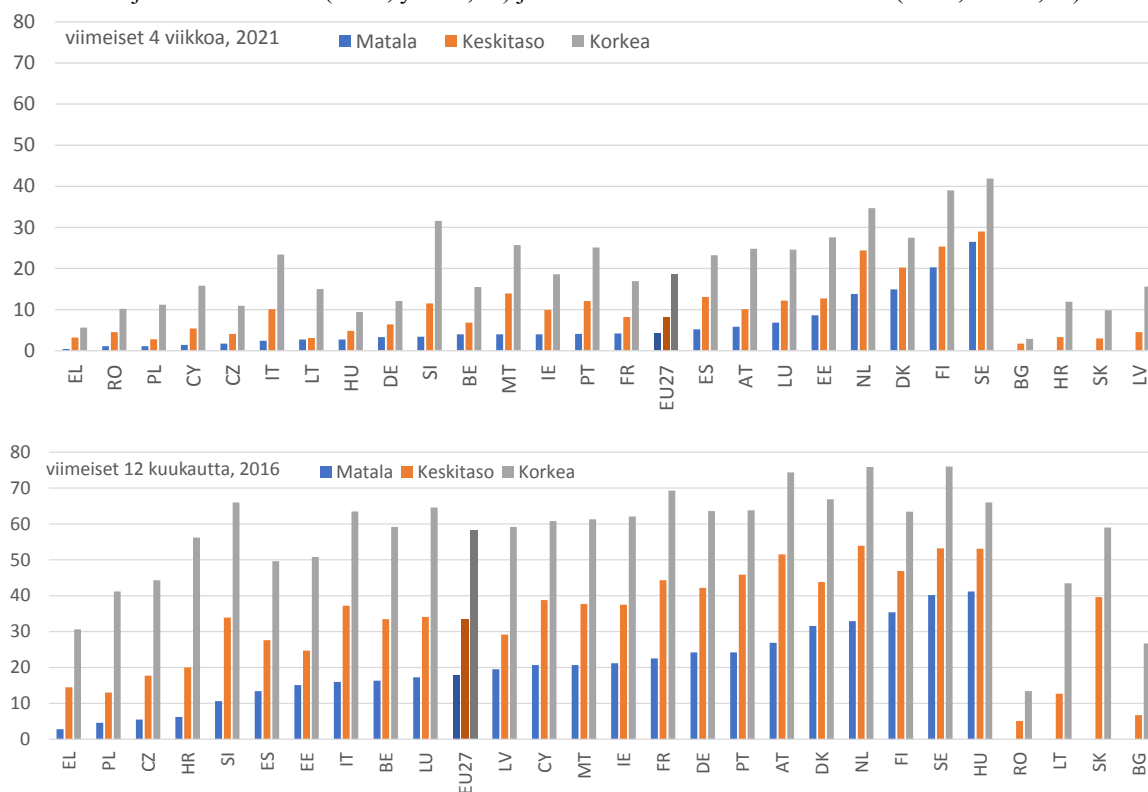
osaamiskokonaisuuksien laatu, tunnustaminen ja ymmärtäminen, joita käytetään yhä enemmän kaikissa koulutus- ja työmarkkinajärjestelmissä.

Aikuiskoulutukseen osallistuminen on kaikissa jäsenvaltioissa yleisintä korkeasti koulutettujen joukossa, ja se vähenee alemmilla koulutustasoilla. Myös kaupunki- ja maaseutualueiden välillä on merkittäviä eroja. Tämä pätee riippumatta siitä, mitataanko koulutukseen osallistumista viimeisten 12 kuukauden vai vain neljän viime viikon aikana.¹⁰⁷ Vuonna 2021 (neljän viikon indikaattorin perusteella) EU:n keskimääräinen osallistumisaste matalan osaamistason ryhmässä (4,3 %) oli noin puolet keskitason osaamistason ryhmästä (8,2 %), mikä puolestaan oli alle puolet korkean korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden ryhmästä (18,6 %) (ks. kaavion 2.2.6 yläosa). Tämä suuntaus näkyy kaikissa maissa, joskin erot vaihtelevat jonkin verran ja ovat pienempiä maissa, joissa osallistumisaste on kaikkiaan korkeampi. Erot ovat hieman pienemmät mutta edelleen suuria 12 kuukauden indikaattorin osalta: vuonna 2016 matalan osaamistason ryhmässä osallistumisaste (17,9 prosenttia) oli alle kolmannes korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osallistumisasteesta, joka oli 58,1 prosenttia ja siten jo lähellä vuodeksi 2030 asetettua 60 prosentin tavoitetta (ks. kaavion 2.2.6 alaosa). Jotta voidaan lisätä matalan osaamistason aikuisten osallistumista koulutukseen, tarvitaan jatkuvia toimia. Vuonna 2021 heidän osuutensa työikäisestä väestöstä (25–64-vuotiaat) oli noin viidesosa (20,7 prosenttia) ja osuus myös nuorista aikuisista (25–34-vuotiaat) oli merkittävä (14,8 prosenttia). Tavoitteen saavuttamista voitaisiin edistää tehostamalla taitojen parantamista koskevan suosituksen täytäntöönpanoa siten, että tavoitetaan tehokkaasti mahdolliset edunsaajat ja tarjotaan asianmukaisia taloudellisia ja muita kuin taloudellisia kannustimia. Aikuiskoulutukseen osallistuminen on myös kaikissa jäsenvaltioissa yleisempää kaupunkialueilla kuin maaseudulla. Vuonna 2021 EU:n koulutukseen osallistuvien aikuisten osuus (mitattuna neljän viikon indikaattorilla) oli suuremmissa kaupungeissa keskimäärin 13,6 prosenttia, pienemmissä kaupungeissa 9,8 prosenttia ja maaseutualueilla 7,8 prosenttia. Tämä voi liittyä koulutustasoon, sillä korkeammin koulutetut ihmiset asuvat todennäköisemmin kaupunkialueilla, mutta se voi myös kuvastaa heikompia oppimismahdollisuuksia harvaan asutuilla alueilla.

¹⁰⁷ Indikaattori, jossa tarkastellaan osallistumista neljän viime viikon aikana, on saatavilla säännöllisesti Eurostat [edat_ifse_03], EU:n työvoimatutkimus. Tässä indikaattorissa ei tehdä vertailua ennen vuotta 2021 edeltäviin arvoihin, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehysten voimaantulosta.

Kaavio 2.2.6: Harvat matalan osaamistason aikuiset osallistuvat koulutukseen

Aikuiskoulutukseen osallistuminen koulutustason mukaan (matala, keskitaso ja korkea koulutustaso) viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana (2021, yläosa, %) ja viimeisten 12 kuukauden aikana (2016, alaosa, %)

Huomautus: 2016 – matalan osaamistason ryhmää koskevia tietoja ei saatavilla: Bulgaria, Liettua, Romania ja Slovakia.

Lähde: Eurostat [[trng_lfs_03](#)], työvoimatutkimus ja [[erityinen tietojen poiminta](#)], AES.

Tarvitaan politiikkatoimia, jotta ihmiset voidaan varustaa digitaalista siirtymää varten tarvittavilla taidoilla. Vuoden 2022 digitaalitaloutta ja -yhteiskuntaa koskevan indeksin mukaan vuonna 2021 vain 54 prosentilla EU:n aikuisväestöstä oli vähintään digitaaliset perustaidot. Näin ollen ero on huomattava Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa ja digitaalisen vuosikymmenen digitaalisessa kompassissa vuodeksi 2030 asetettuun 80 prosentin tavoitteeseen nähden.¹⁰⁸ Digitaalisten taitojen indikaattori 2.0¹⁰⁹ (joka perustuu internetin ja ohjelmistojen käyttöön liittyviin valikoituihin toimintoihin, joita 16–74-vuotiaat suorittavat viidellä erityisalalla) osoittaa, että suoriutumisessa on suuria eroja jäsenvaltioiden välillä. Parhaiten suoriutuneissa (Alankomaat, Suomi, Irlanti ja Tanska) osuus on jo lähes 80 prosenttia, kun taas Romaniassa ja Bulgariassa alle kolmanneksella aikuisväestöstä on digitaaliset perustaidot, ja ne ovatkin tulostaulun mukaan yhdessä Puolan kanssa ”kriittisessä tilanteessa” (ks. kaavio 2.2.7). Nuoremmat sukupolvet osaavat käyttää digitaaliteknologiaa keskimäärin paremmin kuin vanhemmat aikuiset. Nuortenkin keskuudessa on kuitenkin huomattava osuus niitä, joilla ei ole digitaalisia taitoja (29 prosenttia EU:ssa vuonna 2021). Heikosti koulutetuilla, työttömillä ja työvoiman

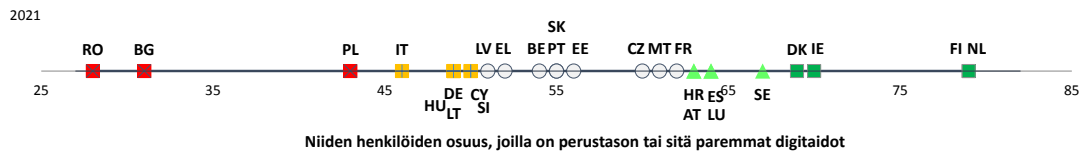
¹⁰⁸ Digitaalinen vuosikymmen on Euroopan komission tulevaisuuteen suuntautuva strateginen visio digitaalitalouden kehittämisestä ja eurooppalaisten yritysten muutoksesta vuoteen 2030 mennessä. Euroopan komissio esitti suunnitelman maaliskuussa 2021. Digitaalisia taitoja koskevan tavoitteen lisäksi siinä asetettiin tavoitteeksi, että tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoita on vuoteen 2030 mennessä 20 miljoonaa (noin 9 miljoonaa vuonna 2021).

¹⁰⁹ Ks. Euroopan komissio, *Digital Skills Indicator 2.0 Methodology*, 2022, JRC:n asiakirjahakemisto

ulkopuolella olevilla henkilöillä on yleensä heikot digitaidot ja vähemmän mahdollisuuksia kehittää näitä taitoja.¹¹⁰

Kaavio 2.2.7: Aikuisten digitaidoissa on suuria maakohtaisia eroja

Osuus väestöstä, jolla on vähintään digitaaliset perustaidot (16–74-vuotiaat), vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (%), sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Indikaattorin määritelmässä vuonna 2021 tapahtuneiden merkittävien muutosten vuoksi sen arvioinnissa käytetään poikkeuksellisesti vain tasuja.

Lähde: Eurostat, online-datakoodi [[tepsr_sp410](#)].

Euroopan komissio on Euroopan osaamisohjelman puitteissa kannustanut jäsenvaltioita sopimaan yhdessä vihreän siirtymän edellyttämistä taidoista. Euroopan komissio julkaisi tammikuussa 2022 taitoluokituksen vihreää siirtymää varten eurooppalaisessa taito-, osaamis-, tutkinto- ja ammattiluokituksessa (ESCO)¹¹¹. Luokitus sisältää 381 taitoihin ja 185 tietoihin liittyvää käsitettä ja viisi monialaista taitoa, joita pidetään merkityksellisimpinä vihreämpien työmarkkinoiden kannalta. Esimerkkejä vihreistä taidoista ovat energiakatselmusten tekeminen, matkailutoiminnan kestävyuden mittaaminen sekä henkilöstön kouluttaminen kierrätysohjelmia varten. Euroopan komissio esitteli vuoden 2022 alussa myös eurooppalaisen kestävä kehityksen osaamiskehiksen (GreenComp), joka tarjoaa yleiskuvan monialaisemmista taidoista, joita kansalaiset tarvitsevat elääkseen ja työskenneläkseen vihreämmässä yhteiskunnassa.¹¹² GreenComp koostuu neljästä toisiinsa yhteydessä olevasta kestävyuden osaamisalueesta, jotka ovat ”kestävyysarvojen ilmentäminen”, ”kestävyyden monitahoisuuden hallinta”, ”kestävien tulevaisuuksien visiointi” ja ”kestävyystoiminta”. Vihreää siirtymää varten tarkoitettu taitoluokittelu ja GreenComp tarjoavat yhdessä koulutusjärjestelmille suuntaviivat vihreään siirtymään sopeutumista varten.

Nuorten tilanne työmarkkinoilla on parantunut covid-19-kriisin jälkeen mutta on edelleen erityisen vaikea joissakin jäsenvaltioissa. EU:n nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaat) on laskenut vuoden 2020 kolmannen neljänneksen huippulukemasta eli 19,1 prosentista ja on nyt kriisiä edeltäneen tason alapuolella (14,4 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä ja 15,3 prosenttia vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä). Vuoden 2020 kolmannen neljänneksen huippulukemista se laski Liettuassa ja Espanjassa yli 11 prosenttiyksikköä ja Luxemburgissa, Portugalissa, Irlannissa ja Italiassa lähes 10 prosenttiyksikköä mutta kasvoi edelleen vain Suomessa (+2,1 prosenttiyksikköä), Ruotsissa (+4,2 prosenttiyksikköä) ja Virossa (+0,1 prosenttiyksikköä). Nuorisotyöttömyysaste on kuitenkin edelleen lähes kolminkertainen verrattuna 25–74-vuotiaiden työttömyysasteeseen, joka oli 5,2 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä. Osuus on edelleen erityisen korkea Romaniassa, Virossa, Italiassa, Ruotsissa, Espanjassa ja Kreikassa; näissä kaikissa

¹¹⁰ Ks. Centeno, C., Karpinski, Z. and Urzi Brancati, M.C., *Supporting policies addressing the digital skills gap*, 2022, Euroopan unionin julkaisutoimisto.

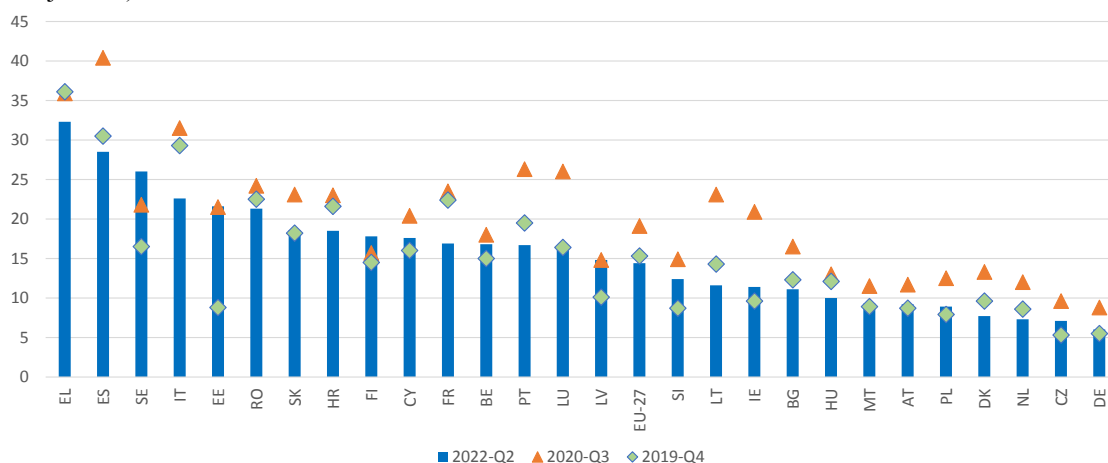
¹¹¹ Ks. Euroopan komissio, *Green Skills and Knowledge Concepts: Labelling the ESCO classification, 2022*, EMPL-pääosaston tekninen raportti.

¹¹² Ks. JRC, *GreenComp: The European sustainability competence framework, 2022*, JRC:n asiakirjahakemisto.

osuus on yli 20 prosenttia (ks. kaavio 2.2.8). Nuorten työmarkkinoilla kohtaamat rakenteelliset haasteet edellyttävät määrätietoisia politiikkatoimia, joilla muun muassa ehkäistään nuorten osaamiseen ja työmarkkinanäkymiin kohdistuvien pidemmän aikavälin kielteisten vaikutusten riskiä.

Kaavio 2.2.8: Nuorisotyöttömyys on kohentunut covid-19-kriisin jälkeen mutta on edelleen erityisen korkea joissakin maissa

Nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaat, % työvoimasta) vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä (kriisiä edeltävä), vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä (kriisin aikana) ja vuoden 2022 toisella neljänneksellä (kriisin jälkeen)

Huomautukset: kausitasoitettujen luvut. Tietojen heikko luotettavuus – vuoden 2019 viimeinen neljännes ja vuoden 2020 kolmas neljännes: EE, HR, LU, MT ja SI; vuoden 2022 toinen neljännes: LU, MT ja SI. Eri määritelmät – vuoden 2022 toinen neljännes: FR ja ES.

Lähde: Eurostat [[une_rt_q](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien 15–29-vuotiaiden NEET-nuorten osuus on viiden vuoden ajan kehittynyt negatiivisesti, mutta jäsenvaltioiden välillä on edelleen merkittäviä eroja covid-19-kriisin jälkeen. NEET-aste laski vuosien 2013 ja 2019 välillä 16,1 prosentista 12,6 prosenttiin mutta nousi enemmän kuin 1 prosenttiyksikön vuonna 2020 EU27-maissa.¹¹³ Vuosi covid-19-kriisin huipun jälkeen vuonna 2021 työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus EU:ssa oli 13,1 prosenttia, ja jäsenvaltioiden välillä oli merkittäviä eroja. Vuonna 2021 korkeimmat NEET-asteet olivat Italiassa (23,1 prosenttia), Romaniassa (20,3 prosenttia), Bulgariassa (17,6 prosenttia) ja Kreikassa (17,3 prosenttia), jotka kaikki olivat sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun menetelmän perusteella ”kriittisessä tilanteessa”, kun taas 11 jäsenvaltiossa, joiden kärjessä on Alankomaat (5,5 prosenttia), osuus oli alle 10 prosenttia (ks. kaavio 2.2.9). Useimmissa jäsenvaltioissa NEET-asteissa on alueellisia eroja, joissakin tapauksissa merkittäviäkin (ks. liite 3). Vuonna 2021 työttömien NEET-aste eli niiden nuorten osuus, jotka eivät ole työelämässä mutta jotka etsivät aktiivisesti työtä ja ovat saatavilla, oli 5,0 prosenttia, mikä on käytännöllisesti katsoen sama kuin kriisiä edeltänyt 4,9 prosentin osuus vuonna 2019.¹¹⁴ Useimmat NEET-nuoret ovat työvoiman ja näin ollen työelämän ulkopuolella. Covid-19-kriisin vaikutukset ovat osuneet tähän ryhmään erityisen voimakkaasti, ja heidän osuutensa kasvoi vuosien 2019 ja 2020 välillä 7,8 prosentista 8,7 prosenttiin. Vuonna 2021 työelämän ulkopuolella olevien NEET-nuorten osuus oli erityisen korkea Italiassa (15,4 prosenttia), Romaniassa (15 prosenttia),

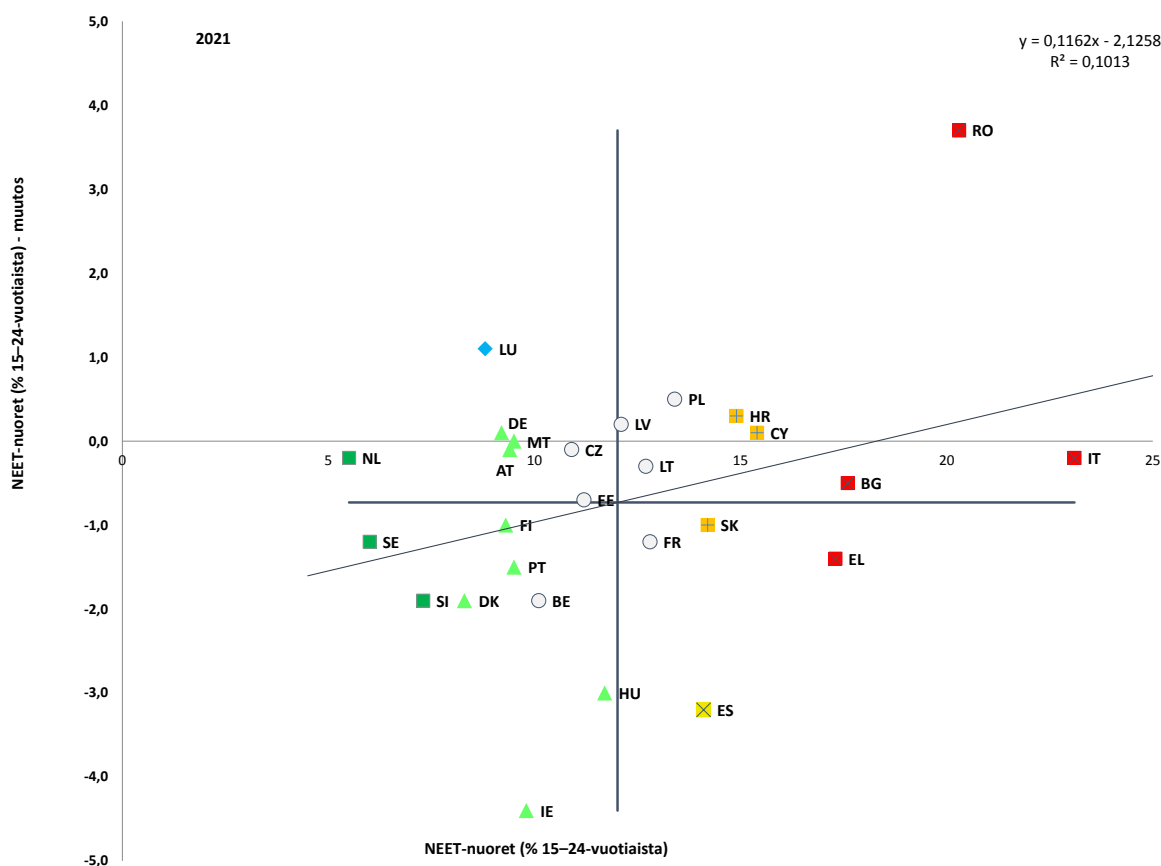
¹¹³ Eurostat [[edat_lfse35](#)], työvoimatutkimus. Tässä indikaattorissa ei tehdä vertailua ennen vuotta 2021 edeltäviin arvoihin, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehityksen voimaantulosta.

¹¹⁴ Eurostat [[edat_lfse_20](#)], työvoimatutkimus.

Bulgariassa (13,7 prosenttia) ja Puolassa (10,2 prosenttia). Osuus oli sitä vastoin melko alhainen Ruotsissa (3,1 prosenttia) ja Alankomaissa (3,8 prosenttia).¹¹⁵

Kaavio 2.2.9: NEET-asteissa on huomattavia eroja jäsenvaltioiden välillä covid-19-kriisin huipun jälkeen

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien osuus (15–29-vuotiaat), vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (%), sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Katkos aikasarjoissa vuonna 2021 kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu [eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehysten voimaantulosta](#). Erilaiset määritelmät vuonna 2021: ES ja FR. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Lähde: Eurostat [edat_lfse_35], EU:n työvoimatutkimus.

NEET-nuorten osuus on edelleen erityisen korkea naisten ja maahanmuuttajataustaisten keskuudessa. Vuonna 2021 työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien naisten osuus EU:ssa (14,5 prosenttia) oli 2,7 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten (11,8 prosenttia), mikä johtui pääasiassa suuremmista hoivavelvoitteista (ks. kaavio 2.2.10).¹¹⁶ Ero oli alle 1 prosenttiyksikön joissakin jäsenvaltioissa (Belgia, Tanska, Irlanti, Ranska, Espanja, Luxemburg, Alankomaat, Portugali, Suomi ja Ruotsi) mutta yli 10 prosenttiyksikköä joissakin (Tšekki ja Romania). Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien naisten keskuudessa työelämän ulkopuolella olevia (10,2 prosenttia) on paljon enemmän kuin työttömiä (4,3 prosenttia) kun taas miesten keskuudessa työelämän ulkopuolella olevia (6,3 prosenttia) on vain hieman enemmän kuin työttömiä (5,5 prosenttia).¹¹⁷ Myös EU:n ulkopuolella syntyneiden nuorten NEET-aste (24,7 prosenttia) oli

¹¹⁵ Ks. Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

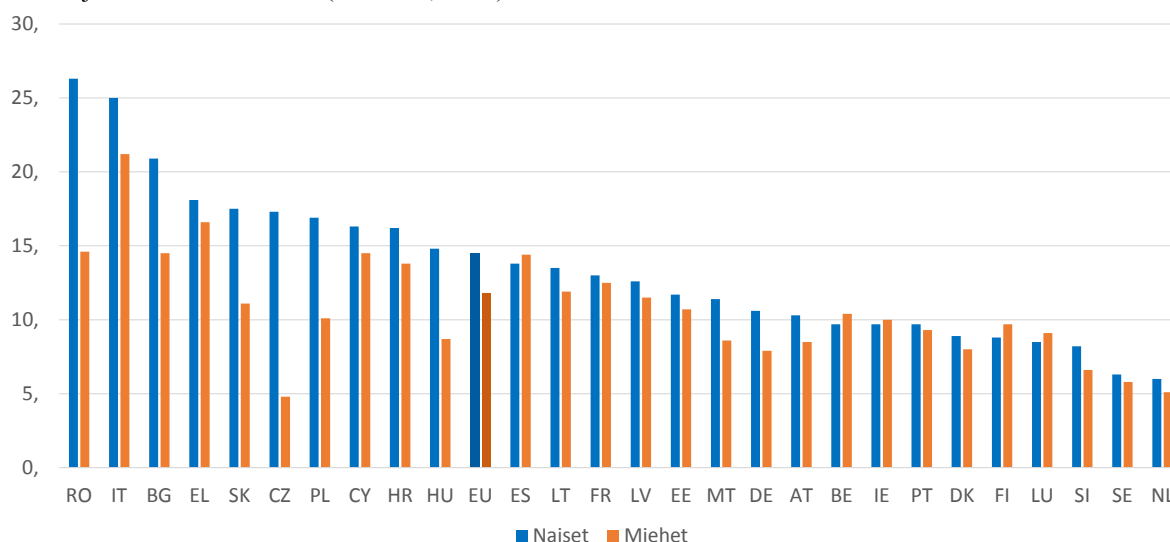
¹¹⁶ Eurofound, *Impact of COVID-19 on young people in the EU*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021.

¹¹⁷ Eurostat [edat_lfse_14], EU:n työvoimatutkimus.

vuonna 2021 huomattavasti suurempi kuin syntyperäisten nuorten (12,3 prosenttia).¹¹⁸ EU:n ulkopuolella syntyneiden naisten tilanne oli keskimäärin vielä huonompi, sillä heidän keskuudessaan osuus oli 31,6 prosenttia eli yli 17 prosenttiyksikköä korkeampi kuin syntyperäisten naisten keskuudessa (13,3 prosenttia).

Kaavio 2.2.10: Lähes kaikissa jäsenvaltioissa naisten NEET-aste on korkeampi kuin miesten

Naisten ja miesten NEET-aste (15–29 %, 2021)

Huomautus: Erilaiset määritelmät: ES ja FR.

Lähde: Eurostat [[edat_lfse_20](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysaste jatkoi nousuaan vuonna 2021 kaikissa jäsenvaltioissa. Väestörakenteen muutoksia ja eläkeiän nousua monissa jäsenvaltioissa kuvastavan pitkän aikavälin suuntauksen mukaisesti 55–64-vuotiaiden työllisyysaste nousi edelleen vuonna 2021 ja oli 60,5 prosenttia (1,3 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2020 ja 15,4 prosenttiyksikköä enemmän kuin kymmenen vuotta sitten). Pandemia ei ole yleisesti ottaen vaikuttanut tähän kasvavaan suuntaukseen. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin edelleen eroja: joissakin maissa ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysaste on selvästi yli 70 prosenttia (Ruotsi, Tanska, Saksa, Alankomaat ja Viro) ja joissakin taas alle 50 prosenttia (Kroatia, Kreikka, Luxemburg ja Romania). Esimerkiksi Luxemburgissa, Sloveniassa, Maltassa, Romaniassa, Kroatiassa ja Puolassa 55–64-vuotiaiden ja 25–54-vuotiaiden työllisyysasteen välillä on huomattava ero (yli 30 prosenttiyksikköä), kun EU:n keskimääräinen ero on 19,9 prosenttiyksikköä.

Sukupuolten työllisyysero pysyi ennallaan ja huomattavana koko covid-19-kriisin ajan, ja se pieneni vain hieman viime vuoden aikana. Indikaattorin arvo pysyi korkeana ja lähes muuttumattomana covid-19-kriisin aikana (11,2 prosenttiyksikköä vuonna 2019 ja 11,1 prosenttiyksikköä vuonna 2020). Työmarkkinoiden elpyminen vuonna 2021 tapahtui samaan aikaan, kun sukupuolten työllisyysero pieneni hieman (0,3 prosenttiyksikköä 10,8 prosenttiyksikköön). Tämä kuvastaa hieman erilaista naisten ja miesten työllisyyden dynamiikkaa pandemian aikana: vaikka molempien ryhmien työllisyysaste laski noin 1 prosenttiyksikön vuonna 2020, työllisyys elpyi vuonna 2021 hieman voimakkaammin naisten osalta (1,6 prosenttiyksikköä) kuin miesten osalta (1,3 prosenttiyksikköä). Vuonna 2021 miesten työllisyysaste oli 78,5 prosenttia ja naisten 67,7 prosenttia. Molemmissa tapauksissa se ylitti pandemiaa edeltäneen työllisyysasteen. Sukupuolten työllisyysero supistui vuonna

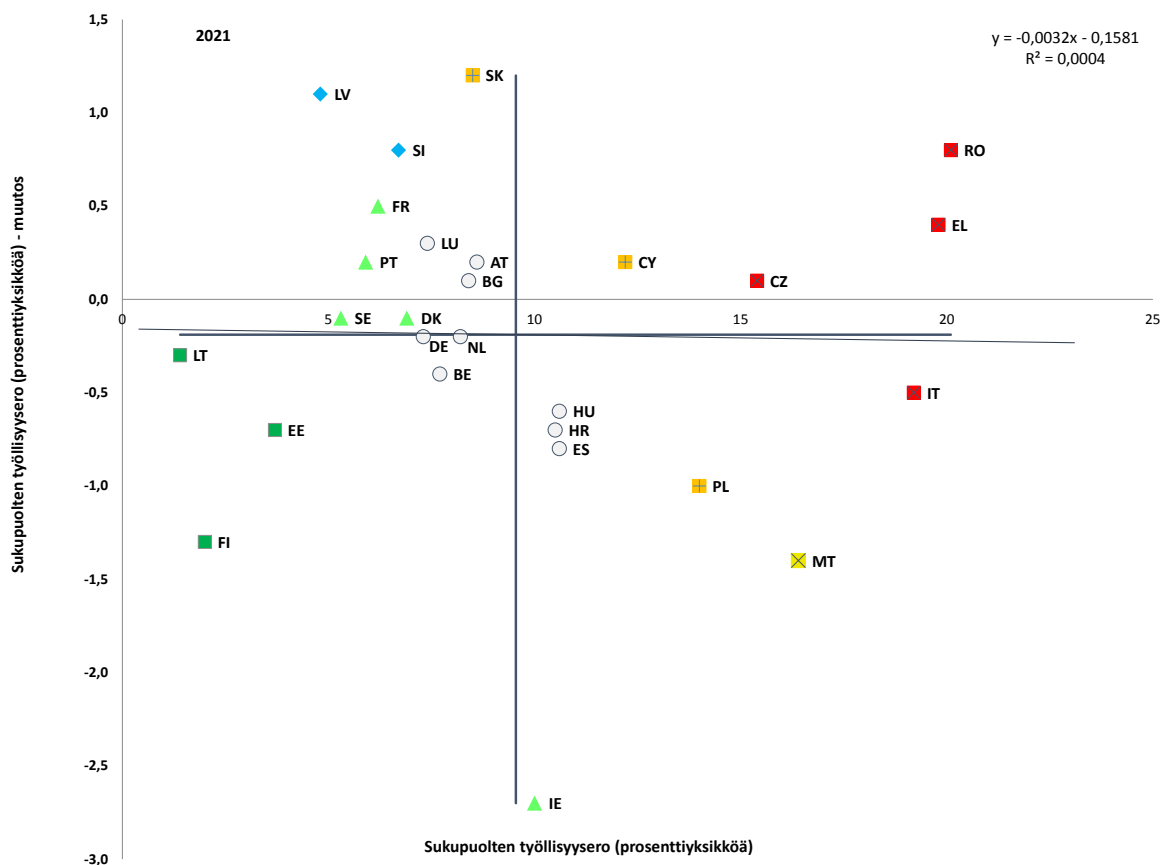
¹¹⁸ Eurostat [[edat_lfse_28](#)], EU:n työvoimatutkimus.

2020 ikääntyneiden työntekijöiden parissa ja on edelleen 12,7 prosenttiyksikköä, mikä on suurempi kuin vastaava ero 20–64-vuotiaiden ikäryhmässä (10,8 prosenttiyksikköä).

Sukupuolten työllisyseroissa on edelleen merkittäviä eroja maiden välillä, eikä lähentymisestä ole selviä merkkejä. Pienimmät sukupuolten työllisyserot vuonna 2021 olivat Liettuassa (1,4 prosenttiyksikköä), Suomessa (2 prosenttiyksikköä) ja Virossa (3,7 prosenttiyksikköä), jotka kaikki ovat sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun menetelmän mukaan ”parhaiten suoriutuvia” (ks. kaavio 2.2.11.) Sitä vastoin ”kriittisessä tilanteessa” olivat Romania (20,1 prosenttiyksikköä), Kreikka (19,8 prosenttiyksikköä), Italia (19,2 prosenttiyksikköä) ja Tšekki (15,4 prosenttiyksikköä). Jäsenvaltioiden välillä ei ole havaittavissa selkeää lähentymistä. Niissä kahdessa jäsenvaltiossa, joissa sukupuolten työllisyserot olivat jo suurimmat, ne kasvoivat edelleen (Romaniassa 0,8 prosenttiyksikköä ja Kreikassa 0,4 prosenttiyksikköä), kun taas kahdessa maassa, jossa ero oli toiseksi suuri, se supistui (Italiassa 0,5 prosenttiyksikköä ja Maltalla 1 prosenttiyksikköä). Naisten työllisyysasteen osalta Ruotsi suoriutuu edelleen parhaiten EU:ssa (78 prosenttia), ja sen jälkeen tulevat Viro, Alankomaat ja Liettua, joissa kaikissa aste on yli 76 prosenttia. Alhaisimmat työllisyysasteet olivat Italiassa ja Kreikassa, molemmissa alle 54 prosenttia, ja sen jälkeen Romaniassa (56,9 prosenttia).

Kaavio 2.2.11: Sukupuolten työllisyseron hienoisesta kaventumisesta huolimatta jäsenvaltioiden välillä on edelleen suuria eroja

Sukupuolten työllisysero (20–64-vuotiaat), vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Erilaiset määritelmät: ES ja FR.

Lähde: Eurostat [tesem060], EU:n työvoimatutkimus.

Sukupuolten työllisysero kasvaa entisestään, kun otetaan huomioon todelliset työtunnit, jotka on sisällytetty kokoaikavastaavaan työllisyyteen. Tämä kuvastaa

suurelta osin siitä, että naisten osuus osa-aikatyöstä on suurempi (28,3 prosenttia työssäkäyvistä naisista työskenteli osa-aikaisesti, kun miesten osuus oli 7,6 prosenttia vuonna 2021).¹¹⁹ Vuonna 2021 sukupuolten kokoaikavastaava työllisyysero oli 20–64-vuotiaiden ryhmässä 16,3 prosenttiyksikköä eli se oli supistunut jonkin verran vuoteen 2020 verrattuna (0,7 prosenttiyksikköä). Ero supistui jonkin verran enemmän kuin työssäkäyvien määrä, mikä johtui naisten kokoaikaisen työllisyyden lisääntymisestä. Vuonna 2021 ero kokoaikaiseksi muutettuna oli pienin Liettuassa, Suomessa ja Latviassa ja suurin Italiassa (23,5 prosenttiyksikköä), Kreikassa (21,2 prosenttiyksikköä) ja Alankomaissa (20,1 prosenttiyksikköä).

Sukupuolten työllisyyseron taustalla EU:ssa on myös vanhemmuuden ja muiden hoivavelvoitteiden voimakkaampi vaikutus naisten työllisyyteen, mikä korostaa kohtuuhintaisten ja laadukkaiden hoitopalvelujen saatavuuden sekä työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista koskevan politiikan keskeistä merkitystä, kun otetaan huomioon myös syntyvyyden laskun aiheuttama väestörakenteellinen haaste. Vuonna 2021 niiden 25–49-vuotiaiden miesten, joilla oli vähintään yksi alle kuusivuotias lapsi, työllisyysaste oli korkeampi kuin saman ikäisten lapsettomien miesten (ero EU:ssa keskimäärin 9,7 prosenttiyksikköä), kun taas naisten työllisyysaste oli kaikissa jäsenvaltioissa alempi (ero 10,6 prosenttiyksikköä EU:n tasolla) kolmea lukuun ottamatta (Ruotsi, Portugali ja Slovenia) (ks. kaavio 2.2.12).¹²⁰ Ero naisten työllisyysasteessa oli erityisen suuri Tšekissä (yli 45 prosenttiyksikköä). Naisiin ja miehiin kohdistuva erilainen vaikutus liittyy myös palkattoman työn epätasaiseen jakautumiseen. Vuonna 2021 naiset käyttivät viikoittain huomattavasti enemmän aikaa palkattomaan työhön (31 tuntia) kuin miehet (18 tuntia), ja ero johtuu suurelta osin hoivatoimintaan, pääasiassa lasten hoitoon, käytetystä ajasta.¹²¹ Vuonna 2021 noin 1,4 miljoonaa 20–64-vuotiasta naista EU:ssa (20 prosenttia kokonaismäärästä) ei hakenut työtä hoivavelvoitteiden vuoksi mutta halusi tehdä työtä, kun samassa tilanteessa oli vain noin 130 000 miestä (3 prosenttia kokonaismäärästä). Noin joka neljäs osa-aikatyötä tekevästä naisista teki niin hoivavelvoitteiden vuoksi, kun vastaava luku miehillä oli yksi kahdestakymmenestä.¹²² Työllisyyteen kohdistuva vaikutus liittyy läheisesti myös koulutustasojen eroihin. Vuonna 2021 matalan osaamistason naisten, joilla on vähintään yksi alle kuusivuotias lapsi, työllisyysaste oli 36 prosenttia, toisen asteen tutkinnon suorittaneiden naisten 63,9 prosenttia ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden naisten 81,5 prosenttia. Myös pitkäaikaishoitoa tarvitsevien henkilöiden hoitaminen on tekijä, joka pitää monet naiset poissa työmarkkinoilta. Keskimäärin noin 52 miljoonaa eurooppalaista (14,4 prosenttia 18–74-vuotiasta) tarjoaa viikoittain epävirallista pitkäaikaishoitoa perheenjäsenille tai ystäville, ja näistä 60 prosenttia on naisia. Kokoaikavastaavaksi muunnettuna omaishoitajien osuus on lähes 80 prosenttia hoidon tarjoajista EU:n tasolla.¹²³

¹¹⁹ Kokoaikavastaavassa työllisyysasteessa verrataan ryhmien välisiä eroja keskimääräisten työtuntien perusteella. Kokoaikavastaava työllisyysaste lasketaan jakamalla taloudessa tehtyjen työtuntien kokonaismäärä (ensimmäinen työ, toinen työ jne.) kokoaikatyössä (n. 40 h) tehtyjen tuntien keskimääräisellä lukumäärällä ja 20–64-vuotiaiden lukumäärällä. Lähde: Joint Assessment Framework (JAF), laskelmat Eurostatin tietojen perusteella.

¹²⁰ Eurostat [[lfst_hheredch](#)]. Tässä indikaattorissa ei tehdä vertailua ennen vuotta 2021 edeltäviin arvoihin, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu [eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehityksen voimaantulosta](#).

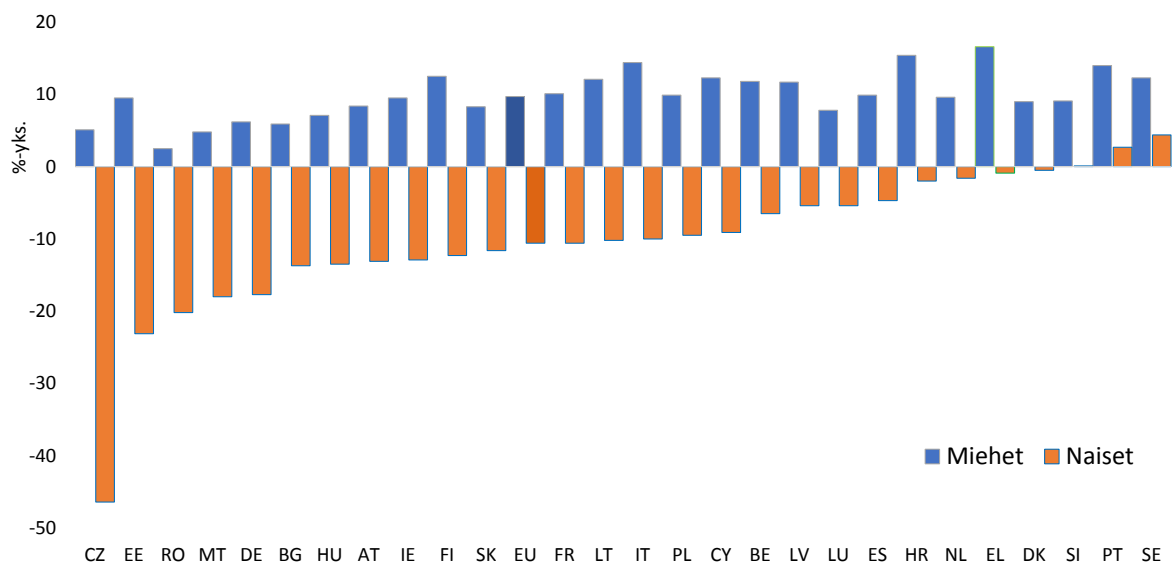
¹²¹ Eurofound, *COVID-19 pandemic and the gender divide at work and home*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

¹²² EMPL-pääosaston laskelmat seuraavien perusteella: [[lfsa_epgar](#)] ja [[lfsa_epgaed](#)].

¹²³ Van der Ende, M. et al.(2021), [Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU](#).

Kaavio 2.2.12: Vanhemmuus vaikuttaa eri tavalla miesten ja naisten työllisyyteen

Sellaisten aikuisten (25–49-vuotiaat), joilla on lapsia (0–6-vuotiaat) ja jotka ovat ja lapsettomia, työllisyysasteen erot sukupuolen mukaan (prosenttiyksikköä, 2021)

Lähde: Eurostat [[lfst_hheredch](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Laadukkaan ja kohtuuhintaisen varhaiskasvatuksen saatavuus on avainasemassa, jotta voidaan edistää erityisesti naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähentää lasten sosioekonomisen taustan kielteisiä vaikutuksia heidän tulevaan koulutustasoonsa.

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoriin perustuva alle 3-vuotiaiden lasten osallistuminen viralliseen varhaiskasvatukseen oli 36,6 prosenttia EU:ssa vuonna 2021 (ja ylitti siten Barcelonassa asetetun 33 prosentin tavoitteen).¹²⁴ Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin edelleen eroja, eikä suurin osa niistä ole vielä saavuttanut tavoitetta. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun analyysin mukaan kriittisessä tilanteessa ovat Tšekki, Romania ja Unkari (ks. kaavio 2.2.13).¹²⁵ Asteikon toisessa ääripäässä Tanskassa, Alankomaissa ja Luxemburgissa yli 60 prosenttia alle 3-vuotiaista lapsista kuuluu virallisen varhaiskasvatuksen piiriin. Alankomaissa kuitenkin suurin osa käyttää palveluja alle 30 tuntia viikossa. Jotkin jäsenvaltiot tarjoavat perheille monenlaista tukea, kuten taatun hoitopaikan (esim. Tanska, Viro ja Latvia, joskaan hoito ei välttämättä ole maksutonta), maksujen alennuksia ja tukia, jotka kattavat kustannukset osaksi tai kokonaan, sekä verohyvityksiä, jotka kuitenkin ovat yleensä regressiivisiä. Kohdennettu tuki voi vähentää huomattavasti pienituloisten maksettavaksi jäävää summaa, mutta varhaiskasvatuksen kustannukset voivat silti olla melko korkeat (neljäsosa kokoaikaisista ansioista), erityisesti jos sen käyttö johtaa jäsenvaltioissa tarjottujen avokätisten kotihoito- tai lastenhoitoavustusten menettämiseen (esim. Suomessa, Sloveniassa ja Slovakiassa).¹²⁶ Laadukkaiden ja helposti saatavilla olevien

¹²⁴ Syyskuussa 2022 esitetyssä eurooppalaisessa hoito- ja hoivastrategiassa asetetaan uusia varhaiskasvatusta koskevia tavoitteita ja tarkistetaan siten Barcelonan tavoitteita. Vuoteen 2030 mennessä vähintään 50 prosentin alle 3-vuotiaista lapsista ja 96 prosentin lapsista, joiden ikä on kolmesta vuodesta oppivelvollisuuden alkamisikään, olisi osallistuttava varhaiskasvatukseen.

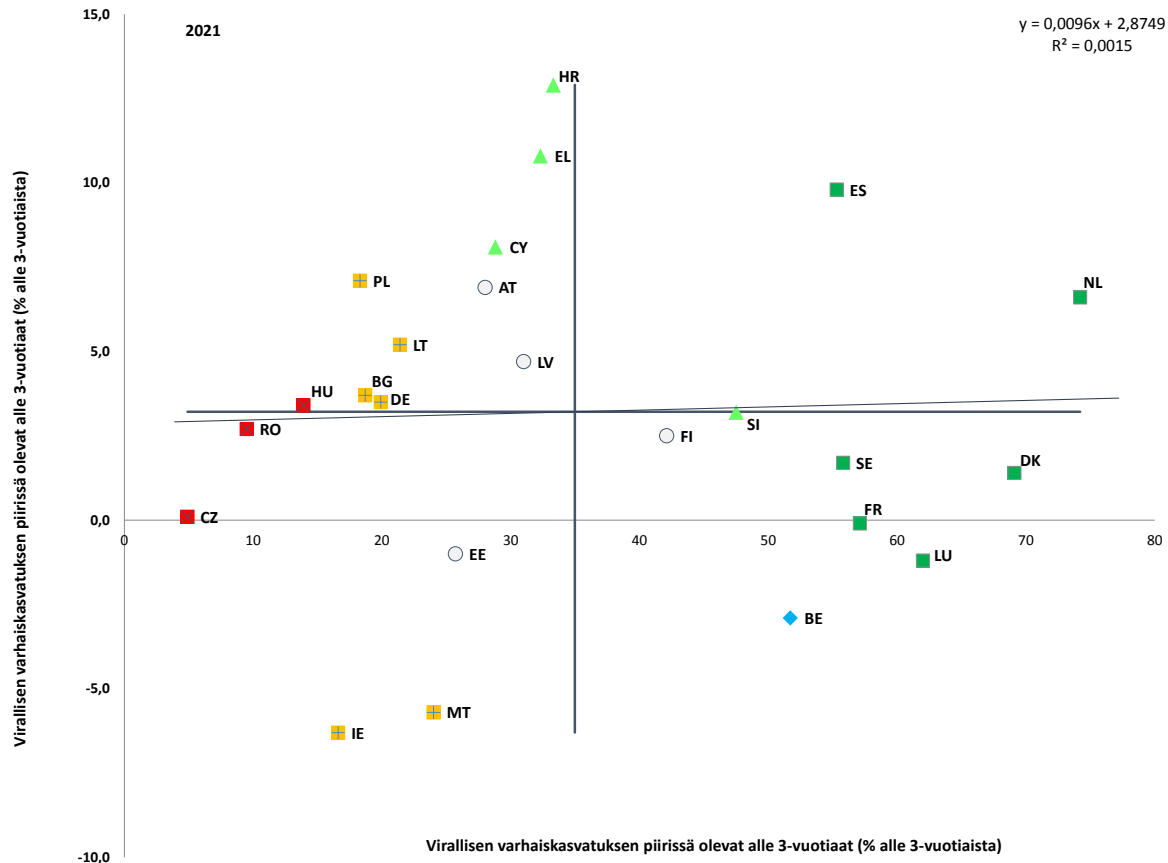
¹²⁵ Myös Slovakiassa osallistumisaste on hyvin alhainen (1,4 prosenttia) vuoden 2018 tietojen perusteella (vuoden 2019 tiedot eivät olleet saatavilla tietojen toimittamisen määräaikaan mennessä).

¹²⁶ Ks. OECD 2020, *Net childcare costs in EU countries: Impact on family incomes and work incentives, 2019*.

lastenhoitopalvelujen lisäksi työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista edistävällä politiikalla, kuten joustavilla työjärjestelyillä ja perhevapailla, on merkittävä rooli pyrittäessä vähentämään esteitä, jotka haittaavat sellaisten henkilöiden osallistumista työmarkkinoille, joilla on hoivavelvoitteita.

Kaavio 2.2.13: Jäsenvaltioiden välillä on edelleen suuria eroja lastenhoitopalvelujen käytössä

Alle 3-vuotiaat virallisessa varhaiskasvatuksessa ja vuotuinen muutos, vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Alustavat tiedot: IT ja PL. Katkos aikasarjassa: LU. Ei tietoja: SK ja PT.

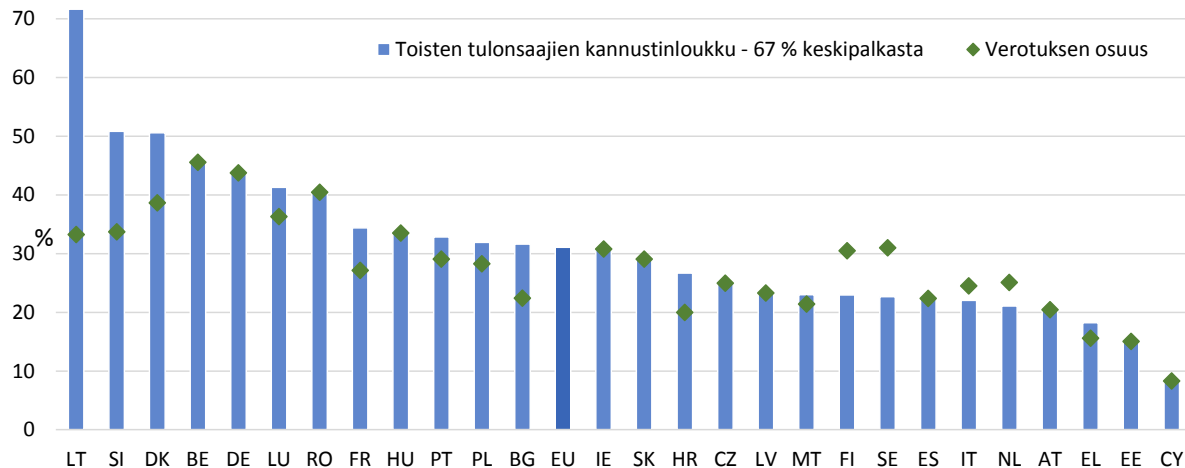
Lähde: Eurostat [[tepsr_sp210](#)], EU-SILC.

Vero- ja etuusjärjestelmien toiminta vaikuttaa merkittävästi sukupuolten tasa-arvoon työmarkkinoille osallistumisessa. Suurin osa (78 prosenttia) kotitalouksien toisista tulonsaajista EU:ssa on naisia. Progressiiviset yhteisverotusjärjestelmät voivat vaikuttaa kielteisesti heidän työllistymiseensä ja työtunteihinsa luomalla suuren marginaaliverorasitteen. Pariskunnan yhdistettyjen tulojen yhteisverotusaste (mukaan lukien siirrettävät verohyvitykset) ja etuusjärjestelmän rakenne (esim. tarveharkintaisten etuuksien poistaminen) vaikuttavat kannustimiin osallistua työmarkkinoille ja voivat johtaa kannustinloukkuihin toisen tulonsaajan osalta. Yhteisverotus voi keventää pariskuntien kokonaisverorasitusta silloin, kun tulot jakautuvat epätasaisesti osapuolten kesken. Se voi kuitenkin nostaa ilman ansiotuloja olevien tai vähemmän ansaitsevien puolisojen marginaaliveroastetta, koska kaikkia heidän tulojaan verotetaan enemmän ansaitsevan puolison korkeamman marginaaliveroasteen mukaan. Tämä voi näin ollen lisätä sukupuolten työllisyseroja ja myös tasoittamattomia sukupuolten palkkaeroja (keskimääräisten työtuntien erojen vuoksi). Toisen tulonsaajan kannustinloukku on suurin (yli 40 %) Liettuaissa, Tanskassa, Sloveniassa, Belgiassa, Saksassa, Luxemburgissa ja Romaniassa (ks. kaavio

2.2.14).¹²⁷ Sitä vastoin Kreikassa ja Virossa kannustinloukku on alle 20 prosenttia ja Kyproksella alle 10 prosenttia. Verotuksen osuus on suurin Belgiassa, Saksassa ja Romaniassa.

Kaavio 2.2.14: Verojärjestelmät voivat merkittävästi estää toista tulonsaajaa ottamasta vastaan palkallista työtä

Toisten tulonsaajien kannustinloukku (% , 2021)

Huomautus: Tiedot koskevat kaksilapsisen, kahden tulonsaajan perheen toista tulonsaajaa, jonka palkka on 67 prosenttia keskipalkasta; pääasiallinen tulonsaaja ansaitsee keskipalkkaa. ”Verotuksen osuus (mukaan lukien sosiaaliturvamaksut)” tarkoittaa sitä lisäbruttotulojen prosenttiosuutta, joka leikkautuu pois verojen ja sosiaaliturvamaksujen vuoksi (muuta matalapalkkaloukkuun vaikuttavia tekijöitä ovat peruutetut työttömyysetuudet, sosiaaliapu ja asumisetuudet).

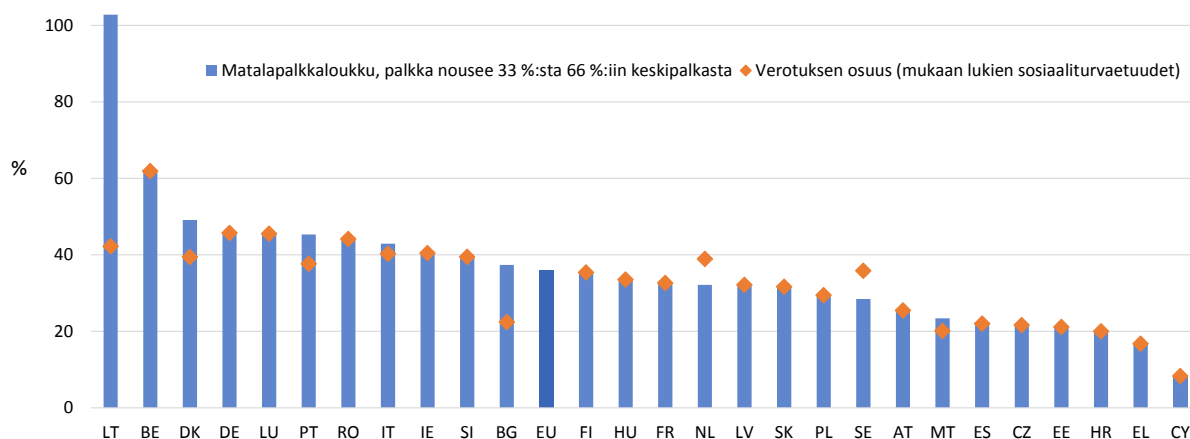
Lähde: Euroopan komissio, talouden ja rahoituksen (ECFIN) pääosasto, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella

Matalapalkkaloukut voivat myös vaikuttaa suhteettomasti naisiin, sillä verojen korottaminen ja etuuskien poistaminen tulojen kasvaessa vähentää kannustimia lisätä työtunteja ja heikentää paremmin palkattujen työpaikkojen houkuttelevuutta. Verotus on keskeisessä asemassa myös määrittäessä matalapalkkaloukun tasoa eli sitä palkan määrää, joka leikkaantuu pois, jos matalapalkkainen (usein osa-aikainen) siirtyy paremmin palkattuun työhön. Kaaviossa 2.2.15 esitetään niiden lisäansioiden prosenttiosuus, jotka leikkaantuvat pois, jos toinen tulonsaaja kasvattaa tulojaan kolmanneksesta kahteen kolmasosaan keskipalkasta lisäämällä työtuntejaan. EU:ssa kotitalouksien toiset tulonsaajat voivat menettää keskimäärin noin kolmanneksen lisäansioistaan. Lisäansion menetykset voivat nousta yli 60 prosenttiin Belgiassa ja äärimmäisissä tapauksissa jopa yli 100 prosenttiin Liettuassa, koska näissä molemmissa maissa asumistukien arvo on suuri, Verotuksen vaikutus tähän loukkuun on suurin Belgiassa ja sen jälkeen Saksassa.

¹²⁷ Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jos Liettuassa kaksilapsisessa perheessä työelämän ulkopuolella oleva puoliso ottaa työpaikan, jossa palkka on 67 prosenttia maan keskipalkasta, yli 70 prosenttia hänen tuloistaan häviää lisäveroihin ja peruutettuihin etuuksiin

Kaavio 2.2.15: Monissa jäsenvaltioissa verotus vähentää matalapalkkaisten työntekijöiden halukkuutta lisätä työtuntien määrää

Toisen tulonsaajan matalapalkkaloukku (% , 2021)

Huomautus: Matalapalkkaloukku, kun toisen tulonsaajan palkka nousee 33 prosentista 66 prosenttiin ja pääasiallinen tulonsaajan palkka on 100 prosenttia keskipalkasta, kaksilapsinen perhe.

Lähde: Euroopan komissio, ECFIN-pääosasto, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella

Sukupuolten palkkaerot ovat edelleen suuret hienoisista parannuksista huolimatta.

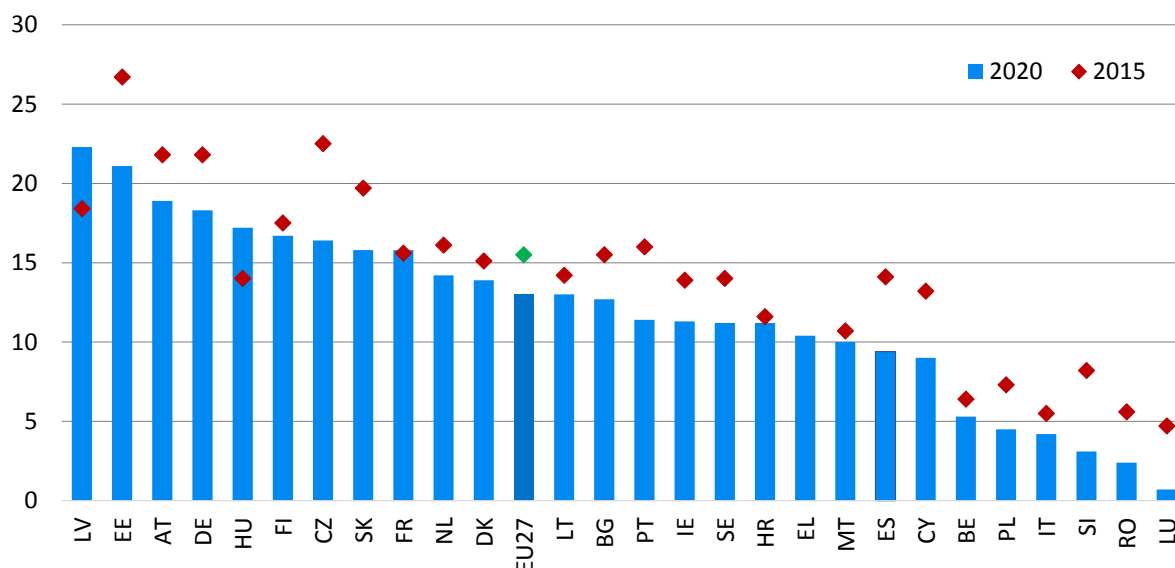
EU:n laajuinen tasoittamaton palkkaero pieneni jonkin verran edellisvuoteen nähden ja oli 13 prosenttia vuonna 2020 (-0,7 prosenttiyksikköä vuodesta 2019 ja -2,5 prosenttiyksikköä vuodesta 2015)¹²⁸. Tämä on jonkin verran nopeampaa kuin vuodesta 2010 lähtien keskimäärin noin 0,3 prosenttiyksikön pieneneminen vuodessa. Sukupuolten tasoittamaton palkkaero oli kuitenkin edelleen yli 20 prosenttia Virossa ja Latviassa; pienimmät erot (enintään 3 prosenttia) olivat Luxemburgissa, Romaniassa ja Sloveniassa (ks. kaavio 2.2.16). Vuodesta 2015 lähtien tilanne on parantunut huomattavasti Tšekissä, Virossa, Sloveniassa, Espanjassa ja Portugalissa (noin 5 prosenttiyksikköä), mutta Unkarissa ja Latviassa ero on kasvanut yli 3 prosenttiyksikköä. Näihin eroihin vaikuttavat merkittävästi taloudellisen toiminnan eriytyminen sukupuolen mukaan sekä koulutustasojen erot. Sukupuolten palkkaerot ilmenevät jo uran alkuvaiheessa, vaikka nuorten naisten koulutussaavutukset ovatkin miehiä paremmat.¹²⁹ Merkitystä on todennäköisesti myös muilla tekijöillä, jollaisia ovat naisten aliedustus johtotehtävissä, suuremmat vaikeudet työn ja hoivavelvoitteiden yhteensovittamisessa (mikä johtaa myös urakatkoihin), syrjintä ja läpinäkymättömät palkkarakenteet. Palkkaerot kumuloituvat yleensä koko eliniän ajan ja lisäävät sukupuolten eläke-eroa (26,9 prosenttia 65–74-vuotiaiden ryhmässä EU:ssa vuonna 2020). Jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja: Virossa ero oli alle 1 prosenttia ja Luxemburgissa 40,5 prosenttia vuonna 2019.

¹²⁸ Indikaattori on määritelty tasoittamattomana, koska se antaa kokonaiskuvan sukupuolten eriarvoisuudesta palkkauksessa ja mittaa käsitettä, joka on laajempi kuin samapalkkaisuuden käsite. Eurostat käyttää sitä sukupuolten tasa-arvoa koskevan kestävä kehityksen tavoitteen 5 seurannassa – ks. tarkempia tietoja [asiaa koskevalla Eurostatin verkkosivustolla](#).

¹²⁹ Ks. Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022. Vuonna 2021 25–34-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvista naisista oli korkea-asteen tutkinto 47 prosentilla ja miehistä 36 prosentilla.

Kaavio 2.2.16: Sukupuolten palkkaerot ovat pysyneet suurina parannuksista huolimatta

Mies- ja naispuolisten työntekijöiden keskimääräisten bruttotuntiansioiden ero prosentteina miesten keskimääräisistä bruttotuntiansioista (% , 2020 ja 2015)

Huomautus: Tuoreimmat tiedot vuodelta 2018 vuoden 2020 sijaan: EI ja EL. Tiedot ovat alustavia kaikkien jäsenvaltioiden osalta.

Lähde: Eurostat [[earn_gr_gpgr2](#)], ansiorakennetutkimus.

Vammaisten henkilöiden työmarkkinoille osallistumista on mahdollista vahvistaa huomattavasti Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 17 mukaisesti. Tarkistettu sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu sisältää pääindikaattorin, jolla seurataan vammaisten henkilöiden integroitumista työmarkkinoille, jotta voidaan edistää vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa strategiassa asetettujen työllisyystavoitteiden saavuttamista.¹³⁰ Vammaisten ja vammattomien työllisyysasteen ero oli EU:ssa 23 prosenttiyksikköä vuonna 2021. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattori osoittaa suurta vaihtelua jäsenvaltioiden tuloksissa (ks. kaavio 2.2.17). Ero oli suurin Irlannissa (41,3 prosenttiyksikköä) ja Belgiassa (38 prosenttiyksikköä), Puolassa, Romaniassa ja Saksassa (yli 30 prosenttiyksikköä) ja pienin Tanskassa, Italiassa, Luxemburgissa, Espanjassa, Portugalissa, Latviassa, Virossa ja Ruotsissa (alle 20 prosenttiyksikköä). Covid-19-pandemia pahensi jo olemassa olevia rajoitteita vammaisten henkilöiden työsaannissa.¹³¹ Kaiken kaikkiaan neljä maata oli kriittisessä tilanteessa ja seurattavia maita oli seitsemän (Slovenia, Suomi, Kreikka, Liettua, Ranska, Alankomaat ja Tšekki). Vammaisten ja vammattomien työllisyysero ei ole merkittävästi muuttunut sen jälkeen, kun seuranta aloitettiin vuonna 2014, mikä korostaa entisestään kiireellistä tarvetta alan politiikkatoimiin. Tätä varten puheenjohtajavaltio Tšekin 20. syyskuuta 2022 järjestämässä konferenssissa käynnistettiin vammaisten työllisyyspaketti, josta ilmoitettiin vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa strategiassa¹³². Paketissa¹³³ esitetään ohjeita ja käytäntöjä kuudella eri alalla

¹³⁰ Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, annettu 3.3.2021, *Tasa-arvon unioni: Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030* (COM(2021) 101 final).

¹³¹ Ks. Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2021*, Euroopan unionin julkaisu- ja tiedotustoimisto, 2021.

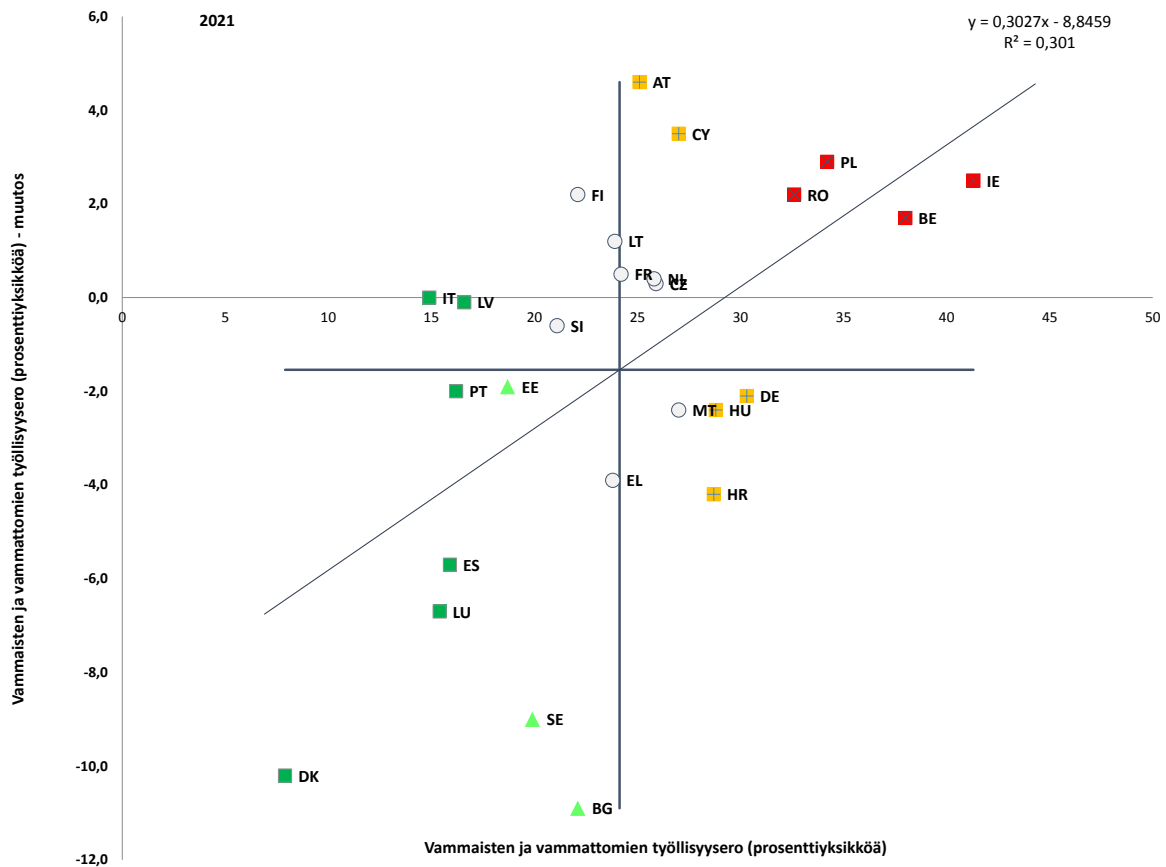
¹³² Ks. Tšekin työ- ja sosiaaliministeriö (2022), *Presidency conference on integration of people with disabilities into the labour market*

¹³³ Ks. Euroopan komissio, *Työllisyyspaketti vammaisten henkilöiden työmarkkinatulosten parantamiseksi*, 2022

rekrytoinnista työpaikan säilyttämiseen, ja sitä kehitetään yhdessä asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa vuoteen 2024 mennessä.

Kaavio 2.2.17: Ero vammaisten ja vammattomien työllisyydessä on edelleen suuri, ja suuntaukset vaihtelevat huomattavasti jäsenvaltioiden välillä

Vammaisten ja vammattomien työllisyysero (20–64-vuotiaat), vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Alustavat tiedot: IT ja PL. Katkos aikasarjassa: LU.
Lähde: Eurostat [[hlth_dlm200](#)], EU-SILC.

EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysaste on kohentumassa, mutta se on edelleen alempi kuin syntyperäisten. EU:n ulkopuolella syntyneiden ja syntyperäisten työllisyysasteiden välinen ero vuonna 2021 oli 20–64-vuotiaiden ikäryhmässä 10,8 prosenttiyksikköä (syntyperäisten työllisyysaste 74,2 prosenttia ja EU:n ulkopuolella syntyneiden 63,4 prosenttia), mikä on hieman parempi kuin vuonna 2020 (-0,8 prosenttiyksikköä). Ero oli suurempi (noin tai yli 20 prosenttiyksikköä) esimerkiksi Belgiassa, Alankomaissa ja Ruotsissa. Se oli sitä vastoin negatiivinen (eli EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysaste oli korkeampi kuin syntyperäisten) Puolassa, Romaniassa, Slovakiassa, Tšekissä, Maltalla ja Portugalissa.

Ulkomailla syntyneiden työmarkkinatilanne vaihtelee heidän alkuperämaansa (EU-maa vai EU:n ulkopuolinen maa) ja koulutustasonsa mukaan. Vuonna 2021 syntyperäisten 25–74-vuotiaiden työllisyysaste oli EU:ssa keskimäärin 79,7 prosenttia korkean koulutustason ryhmässä ja vain 39,8 prosenttia matalan koulutustason ryhmässä. EU:ssa syntyneiden, joilla on korkea koulutustaso ja jotka asuvat ulkomailla, työllisyysaste oli 77,6 prosenttia, mikä on lähes sama kuin syntyperäisten (ero oli vain 2 prosenttiyksikköä). On huomionarvoista, että EU:ssa syntyneiden, joilla on matala koulutustaso ja jotka asuvat ulkomailla, työllisyysaste oli 54,7 prosenttia eli korkeampi kuin syntyperäisten, joilla on

vastaava koulutustaso. Tilanne on erilainen niiden EU:n ulkopuolella syntyneiden osalta, jotka tulevat maasta, jonka inhimillisen kehityksen indeksi (HDI) on alhainen tai keskitasoinen. Heidän keskimääräinen työllisyysasteensa on 45,7 prosenttia, joten heidän tilanteensa on vain jonkin verran parempi kuin syntyperäisten, joiden koulutustaso on matala (korkeasti koulutettujen henkilöiden tilanne on lähes sama kuin syntyperäisten alkuperämaasta riippumatta). Vuoden 2021 työvoimatutkimuksen tietojen perusteella ulkomailla syntyneiden yleisimmin ilmoittama este sopivan työpaikan saamiselle vastaanottavassa maassa on se, että he eivät osaa vastaanottavan maan kieltä/kieliä.¹³⁴

Pilaria käsittelevä laatikko 4: Työvoimapula ja osaamisvaje¹³⁵

Työvoimapula ja osaamisvaje viittaavat tilanteisiin, joissa sopivien työntekijöiden puute haittaa mahdollista työpaikkojen luomista. Työvoimapulaa esiintyy erityisesti silloin, kun työvoiman kysyntä työnantajien parissa ylittää käytettävissä olevan tarjonnan vallitsevilla palkoilla ja työehdoilla tietyssä paikassa ja tietynä ajankohtana. Osaamisvajetta esiintyy silloin, kun työnantajat eivät kykene täyttämään työpaikkaa vallitsevan palkkatason mukaisesti, koska sopivalla ammattitaidolla varustetuista ehdokkaista on pulaa. Osaamisvaje on yksi työvoimapulaan vaikuttavista tekijöistä, mutta työvoimapulaan voi liittyä muitakin tekijöitä (esim. suhdannevaihtelut, väestön ikääntyminen ja työvoiman liikkuvuusmallit, jotka edistävät työvoiman vähenemistä, teknologian muutos, heikot työolot tietyillä aloilla ja/tai ammateissa).¹³⁶ Sekä työvoimapula että osaamisvaje vaikuttavat kielteisesti kasvupotentiaaliin ja voivat pahentaa työllistettävyyteen ja sosiaaliseen osallisuuteen liittyviä haasteita.

Sitkeä työvoimapula liittyy usein siihen, että työmarkkinoilla ei ole tarjolla asianmukaista osaamista. Tällöin palkkatason nostaminen tai parempien työolojen tarjoaminen ei auta täyttämään avoimia työpaikkoja lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä, koska tarvittavilla taidoilla varustettuja henkilöitä ei ole heti saatavilla työmarkkinoilla. Osaamisvajeeseen puuttuminen edistää suoraan pilarin periaatteiden 1 (koulutus ja elinikäinen oppiminen), 3 (yhtäläiset mahdollisuudet) ja 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) täytäntöönpanoa.

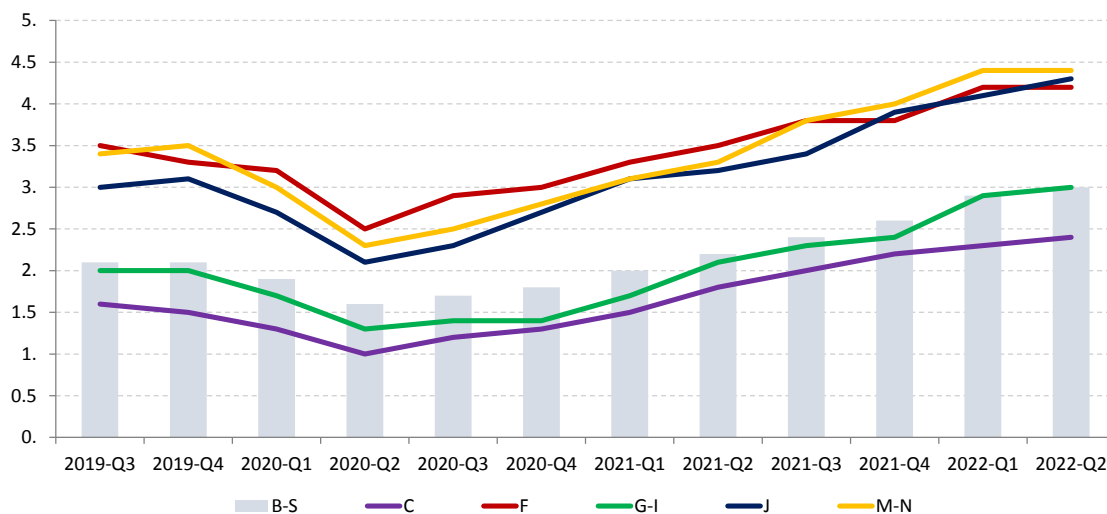
¹³⁴ Ks. Eurostat (2022), *Main obstacles for foreign-born people to enter the labour market* ja Eurostat (2022), *Main characteristics of foreign-born people on the labour market*.

¹³⁵ Tähän laatikkoon sisältyvien aiheiden käsittely perustuu suurelta osin seuraavaan asiakirjaan (ellei toisin mainita): Euroopan komissio (2022, ei vielä julkaistu), *Skills shortages and structural changes in the labour market during COVID-19 and in the context of the digital and green transitions* European Centre of Expertise (ECE), yhteenvetoraportti.

¹³⁶ Ks. tarkempi analyysi, Labour Market and Wage Developments in Europe 2022 (ei vielä julkaistu).

Työvoimapula on kasvanut covid-19-pandemian puhkeamisen jälkeen

Avointen työpaikkojen osuus EU:ssa NACE 2 -toimialoittain (% , neljännesvuosittaiset tiedot)

Huomautus: NACE 2 -toimialat: B-S (teollisuus, rakentaminen ja palvelut lukuun ottamatta kotitalouksien toimintaa työnantajina sekä kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toimintaa), C (teollisuus), F (rakentaminen), G-I (tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus, majoitus- ja ravitsemistoiminta), J (tiedotus ja viestintä), M-N (ammattillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta).

Lähde: Eurostat [\[teilm310\]](#)

Työvoimapula saavutti tai ylitti pandemiaa edeltäneen tason useissa EU-maissa vuoden 2021 loppuun mennessä. Avointen työpaikkojen suuri osuus (suhteessa vallitseviin työmarkkinaolosuhteisiin) osoittaa työvoiman liiallista kysyntää, mikä viittaa työvoimapulaan. Kuten edellä olevasta luvusta käy ilmi, avointen työpaikkojen osuus pieni vuoden 2020 ensimmäisellä neljänneksellä mutta alkoi nousta jälleen vuoden 2021 toisella neljänneksellä ja ylitti pandemiaa edeltäneen tason. Avointen työpaikkojen osuus kasvoi edelleen vuonna 2022 ja saavutti ennätystason vuoden toisella neljänneksellä. Avoimia työpaikkoja on erityisen paljon esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikan, rakentamisen ja ammatillisen toiminnan alalla, ja avointen työpaikkojen osuus on kasvanut huomattavasti myös hotelli- ja ravintola-alalla sekä valmistusteollisuudessa ja ylittää kriisiä edeltäneen tason. Työvoimapula on kasvanut, mutta ei ole merkkejä siitä, että työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen työmarkkinoilla olisi heikentynyt koko EU:ssa. Ukrainasta siirtymään joutuneet henkilöt sekä muualta maailmasta tuleva laillinen muuttoliike voivat keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä auttaa helpottamaan pulaa (erityisesti aloilla, joilla osaamisen siirrolle ei ole suuria esteitä), mutta on epätodennäköistä, että niillä voidaan vastata haasteeseen täysin.

Analysoimalla palkanlisää suhteessa palkkojen odotettuihin tasoihin saadaan viitteitä aloista, joilla on todettu esiintyvän osaamisvajetta. ECE:n tutkimuksessa, joka perustuu vuoden 2020 EU-SILC-tutkimuksen tietoihin, todetaan osaamisvajeen esiintyminen, jos tosiasiallinen palkanlisä (eli se osa palkasta, jota työntekijän ominaisuuksien huomioon ottaminen ei selitä) ylittää arvon, jota tietty taitotaso ja ala ennustavat. Analyysin mukaan suurimmat vajeet liittyvät valmistusteollisuudessa ja kuljetusalalla korkean tason osaamiseen ja rahoitusalaalla, terveydenhuollossa ja julkishallinnossa keskitason osaamiseen. Osaamisvajetta esiintyy sitä vastoin vähemmän rakennus- ja maatalousalalla korkean tason osaamisessa sekä valmistusteollisuudessa ja rakennus-, kuljetus- ja rahoitusalaalla keskitason erityisosaamisessa.

Vihreä ja digitaalinen siirtymä ovat vaikuttaneet merkittävästi osaamistarpeisiin työmarkkinoilla, ja koulutusjärjestelmien suorituskyvyn parantaminen on keskeistä, jotta voidaan tukea riittävää osaamistarjontaa. Digitalisaatiosta, hiilestä irtautumisesta ja uuden teknologian käyttöönotosta johtuvat nopeat muutokset ovat lisänneet kysyntää

ammattitaitoisista työntekijöistä, joilla on tiettyä osaamista. Osaamisvaje, myös digitaitojen osalta, liittyy myös koulutusjärjestelmien laatuun ja tehokkuuteen. Ammatillisen koulutuksen sekä STEM-aineiden (luonnontieteet, teknologia, insinööritieteet ja matematiikka) houkuttelevuuden lisääminen korkea-asteen koulutuksessa on erityisen tärkeää osaamisvajeeseen liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi. Koko EU:ssa on perustason digitaidot 65,5 prosentilla opiskelijoista ja vain 37,4 prosentilla työntekijöistä, mikä viittaa siihen, että tulevilla työvoimalla saattaa olla paremmat valmiudet vastata digitaitojen kysyntään. Työvoiman ja osaamisen tarjontaan vaikuttavat myös yleisemmät tekijät, kuten väestön ikääntyminen, työolot, ansiot sekä työterveys ja -turvallisuus.

Taitojen saatavuudesta on tullut keskeinen haaste erityisesti pk-yrityksille kaikkialla EU:ssa, ja niissä työvoimapula on yksi pahimmista ongelmista SAFE-tutkimuksen mukaan. Kaikista euroalueen yrityksistä 67 prosenttia piti työvoiman saatavuutta erittäin suurena haasteena vuonna 2022. Pk-yrityksillä on vähäisempien resurssiensa vuoksi vaikeuksia kilpailla suurten yritysten kanssa osaavista työntekijöistä. EU hyödyntää muiden toimien lisäksi osaamissopimusta edistääkseen EU:n työvoiman täydennys- ja uudelleenkoulutusta, myös pk-yrityksissä, konkreettisilla toimilla, joita toteutetaan ekosysteemien laajamittaisten osaamiskumppanuuksien puitteissa. Kussakin kumppanuudessa sitoudutaan erityistavoitteisiin, jotka koskevat työvoiman täydennys- ja uudelleenkoulutusta kunkin ekosysteemin osaamistarpeiden mukaisesti.

Osaamissopimus on yksi Euroopan osaamisohjelman lippulaivatoimista. Euroopan komissio hyväksyi sopimuksen 1. heinäkuuta 2020, ja sen tavoitteena on saada jäsenvaltioissa toimivat yksityiset ja julkiset sidosryhmät liikkeelle ja kannustaa niitä toteuttamaan konkreettisia toimia työikäisten täydennys- ja uudelleenkoulutusta varten. Tämä toteutetaan mieluiten yhdistämällä toimia kumppanuudeksi, vastaamalla työmarkkinoiden tarpeisiin sekä tukemalla paikallisia ja alueellisia kasvustrategioita ja vihreää ja digitaalista siirtymää. Sopimukseen on tähän mennessä liittynyt yli 700 tahoa, ja sen puitteissa on muodostettu 12 laaja-alaista osaamiskumppanuutta työntekijöiden kouluttamiseksi teollisuusstrategian 11 ekosysteemissä (14:stä). Nämä tahot ja kumppanuudet tarjoavat täydennys- ja uudelleenkoulutusta noin 6 miljoonalle työntekijälle tulevina vuosina.

Monet jäsenvaltiot puuttuvat osaamisvajeeseen ottamalla käyttöön ja laajentamalla kansallisia koulutus- ja työllisyysstrategioita (joita on joissakin tapauksissa kehitetty viime vuosikymmenen aikana). Erityistä huomiota kiinnitetään osaamistarpeiden kartoittamiseen ja ennustamiseen. Esimerkiksi **Belgiassa** ja **Virossa** osaamisvajeet yksilöidään prosessissa, jossa ovat osallisina viranomaiset, julkiset työvoimapalvelut, työnantajat, työmarkkinaosapuolet ja koulutusasiantuntijat. Julkiset työvoimapalvelut käyttävät osaamista koskevan tiedon hankintaa tietyissä kanavissa, erityisesti koulutusohjelmien suunnittelussa (esimerkiksi **Kyproksella** ja **Luxemburgissa**). Useissa jäsenvaltioissa (esim. **Bulgariassa, Espanjassa, Irlannissa, Italiassa, Itävallassa, Kyproksella, Latviassa, Liettuassa, Portugalissa, Ranskassa, Ruotsissa, Saksassa, Slovakiassa, Sloveniassa, Suomessa, Tšekissä** ja **Virossa**) on otettu käyttöön kansallista politiikkaa, jolla pyritään erityisesti vahvistamaan digitaitoja, joissakin tapauksissa myös elpymis- ja palautumistukivälineen ja muiden EU:n rahastojen tuella.

Myös työnantajat toteuttavat toimia työvoimapulan ja osaamisvajeen korjaamiseksi täydennys- ja uudelleenkoulutuksen ja muiden strategioiden avulla. Yleisin lähestymistapa on työssä ja sen ulkopuolella annettava koulutus (yleensä suurissa yrityksissä) ja julkisesti rahoitetut koulutusohjelmat. Monet jäsenvaltiot (esim. **Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Itävalta, Kreikka, Liettua, Puola, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Suomi, Unkari** ja **Viro**) raportoivat, että työnantajat tekevät yhteistyötä oppilaitosten kanssa, jotka tunnustavat ja sertifioivat taidot ja edistävät koulutusohjelmien laatua työmarkkinoiden

tarpeiden mukaisesti. Useissa jäsenvaltioissa (**Espanjassa, Irlannissa, Itävallassa, Kroatiassa, Latviassa, Liettuassa, Luxemburgissa, Maltalla, Portugalissa, Slovakiassa, Sloveniassa ja Suomessa**) yritykset tekevät yhteistyötä julkisten työvoimapalvelujen kanssa työvoimapulan ja osaamisvajeen kartoittamiseksi sekä täydennys- ja uudelleen koulutusohjelmien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Monissa jäsenvaltioissa on käytössä erityisiä yhteistyöohjelmia työmarkkinaosapuolten kanssa.

2.2.2. Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet

Jäsenvaltiot ovat vähitellen keskittämässä toimia enemmän varhaiskasvatukseen, jotta voidaan puuttua valmiuksien rajoitteisiin tietyillä maantieteellisillä alueilla, varmistaa huono-osaisten lasten pääsy varhaiskasvatukseen ja parantaa sen laatua vahvistettua eurooppalaista lapsitakuuta koskevan suosituksen ja monien tähän mennessä toimitettujen lapsitakuuta koskevien kansallisten toimintasuunnitelmien mukaisesti. Oppivelvollisuuden alkamisiän alentamiseen ja varhaiskasvatusta koskevien lakisääteisten oikeuksien käyttöönottoon liittyvät suuntaukset jatkuvat. Näihin toimenpiteisiin liittyy usein muita toimenpiteitä, joilla poistetaan osallistumismaksut tai alennetaan niitä tai tuetaan huono-osaista perheitä kohtuuhintaisuuden parantamiseksi. Varhaiskasvatusvalmiuksien laajentaminen yleisesti mutta myös viimeksi mainittujen toimenpiteiden osalta jatkuu elpymis- ja palautumistukivälineen merkittävän tuen turvin. Näillä investoinneilla on mahdollista korjata tietyillä alueilla olemassa olevia kapasiteettivajeita, mutta lasten suuri määrä aiheuttaa lisäpainetta, mikä johtaa joidenkin teknisten ja laatuvaatimusten mukauttamiseen joissakin maissa. Esimerkiksi **Tšekki** pyrkii elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan lisäämään varhaiskasvatuksen kapasiteettia 40 prosentilla vuoteen 2025 mennessä ja luomaan ESR+:n tuella 5 000 uutta paikkaa, ja **Kroatia** aikoo luoda 22 500 uutta paikkaa varhaiskasvatukseen, jotta Kroatian elpymis- ja palautumissuunnitelmassa kaavailtu osallistuminen ikäryhmässä kolmivuotiaat–oppivelvollisuusikäiset nostetaan 90 prosenttiin vuoteen 2026 mennessä. **Romaniassa** on tarkoitus rakentaa 110 päiväkotia jopa 4 500 lapselle vuoteen 2025 mennessä. **Italiassa** on tarkoitus perustaa noin 264 000 virkaa turvallisten päiväkotien rakentamiseen ja henkilöstön uudelleen koulutukseen. Elpymis- ja palautumissuunnitelmasta rahoitetun investoinnin tavoitteena on parantaa koulutuksen tarjontaa varhaisesta iästä alkaen. **Kypros** hyväksyi syyskuussa 2022 lastenhoidon tukijärjestelmän 0–4-vuotiaille vuosiksi 2022–2025. Sen talousarvio on 10 miljoonaa euroa ensimmäisenä vuonna ja enintään 16 miljoonaa euroa seuraavina vuosina. Ohjelman tarkoituksena on tukea päiväkotien kustannuksia ESR+:n tuella. Alkuperäisenä kohderyhmänä on 15 000 lasta. Lisäksi Kypros aikoo alentaa elpymis- ja palautumistukivälineen puitteissa maksuttoman pakollisen esiopetuksen aloitusikää 4 vuoteen. Tähän liittyy avustusjärjestelmä, joka kattaa yhteisöllisten tai yksityisten päiväkotien lukukausimaksut lapsille, jotka eivät pääse julkisiin päiväkoteihin. **Bulgariassa** on ryhdytty – sen elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti – toteuttamaan uudistusta, jolla pakollisen esiopetuksen aloitusikä alennetaan viidestä vuodesta neljään asteittain kaikkialla maassa. Uudistus on tarkoitus toteuttaa kaikissa kunnissa vuosina 2023–2024. Lisäksi keväällä 2022 hyväksytyssä uudessa laissa, jolla on tarkoitus parantaa varhaiskasvatukseen osallistumista, annetaan vanhemmille mahdollisuus ilmoittaa lapsensa päiväkoteihin maksutta. Bulgarian elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa on tarkoitus kunnostaa 57 päiväkotia ja rakentaa kahdeksan uutta. **Slovakiassa** tehtiin esiasteen koulutuksesta pakollista 5-vuotiaille jo syyskuussa 2021, ja lakisääteinen oikeus paikkaan päiväkodissa tai muussa esiopetusta tarjoavassa laitoksessa otetaan käyttöön nelivuotiaalle vuonna 2024 ja kolmivuotiaalle vuonna 2025. Uudistukseen liittyy investointeja uusiin 3–5-vuotiaille lapsille luotuihin paikkoihin. Lisäksi elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa

käynnistettiin pilottiavustusohjelma varhaiskasvatuksen saatavuuden parantamiseksi. Siinä keskitytään lapsiin, joiden sosioekonomiset lähtökohdat ovat huonot, myös romaniyhteisöissä. **Puola** aikoo osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa investoida yhteensä yli 381 miljoonaa euroa uusien hoitopaikkojen perustamiseen päiväkodeissa ja lasten kerhoissa noin 47 500 lapselle. Näihin kuuluvat vammaisten tai erityishoitoa vaativien lasten tarpeisiin mukautetut paikat, joilla täydennetään ESR+:n rahoituksella perustettuja paikkoja. Investoinnit kattavat myös molempien rahastojen puitteissa perustettujen paikkojen toiminnan 36 kuukauden ajan. Marraskuussa 2021 **Puola** hyväksyi toimenpiteen, jolla tuetaan suoraan lastenhoidon rahoitusta. Toisesta ja kaikista seuraavista lapsista vanhemmat voivat saada 12–36 kuukauden ajan tukea enintään 12 000 Puolan zlotya. **Virossa** käynnissä olevilla uudistuksilla pyritään määrittämään oppimistulokset ja alle 7-vuotiaiden (oppivelvollisuusikä) oppimisen tukitarpeet. **Liettuassa** tarkistettiin varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmia vuonna 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa ja kokeiltiin vuonna 2021 menetelmää palvelujen laadun itsearviointia ja ulkoista arviointia varten. **Irlannissa** tulee syyskuussa 2022 voimaan toimenpidepaketti, jonka tarkoituksena on parantaa alan palkkoja ja olosuhteita, kohentaa tarjonnan laatua ja vähentää vanhempien kustannuksia. **Kreikka** käyttää elpymis- ja palautumistukivälineen resurssejaan yli 53 000 uuteen lastenhoitopaikkaan 2 kuukauden–2,5 vuoden ikäisille lapsille perustamalla 1 000 lastenhoitoyksikköä eri kuntiin tai laajentamalla niitä ja perustamalla 120 lastenhoitoyksikköä suuriin yrittäjiin.

Useissa jäsenvaltioissa sosiaaliapu on ulotettu Ukrainasta siirtymään joutuneisiin perheisiin ja lapsiin, jotka ovat hyötynet siitä, että näille perheille on annettu pääsy lastenhoitoon, esimerkiksi Belgiassa, Portugalissa, Virossa, Unkarissa, Liettuassa, Espanjassa ja Slovakiassa. Useimmissa jäsenvaltioissa Ukrainasta siirtymään joutuneilla lapsilla on yhtäläiset mahdollisuudet saada lastenhoitoa kuin maan kansalaisilla tai laillisesti oleskelevilla maahanmuuttajilla heidän oikeudellisesta asemastaan riippumatta, kun taas toisissa jäsenvaltioissa yhtäläiset mahdollisuudet myönnetään tilapäistä suojelua varten rekisteröitymisen jälkeen. Lastenhoitopalvelujen saatavuus, jotta voidaan taata tosiasiallinen yhtäläinen saatavuus kaikille lapsille, on kuitenkin edelleen haaste useissa jäsenvaltioissa, erityisesti niissä, joissa on suuri määrä Ukrainasta pakenevia lapsia. **Tanskassa** on nyt mahdollista myöntää poikkeuksia Tanskan päivähoitoa ja peruskoulua koskevassa laissa vahvistetuista aiemmista säännöistä, jotta ukrainalaiset lapset voivat säilyttää yhteyden kieleensä ja kulttuuriinsa ja integroitua samalla Tanskan yhteiskuntaan ja koulutusjärjestelmään. **Puolassa** palvelulainsäädännön muutosten ansiosta varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvien lasten kokonaismäärä kasvaa. Paikallisviranomaiset voivat myös perustaa lisää varhaiskasvatuskeskuksia ukrainalaisten lasten tarpeisiin vastaamiseksi.

Useat jäsenvaltiot investoivat perus- ja keskiasteen koulutuksen laatuun ja osallistavuuteen pilarin periaatteen 1 (koulutus ja elinikäinen oppiminen) mukaisesti. **Bulgariassa** yli 11 000 lasta osallistui kansalliseen ohjelmaan ("Together in care of each student"), jolla pyritään helpottamaan siirtymiä päiväkodin ja alemman perusasteen sekä alemman ja ylemmän perusasteen välillä. **Tšekki** aikoo lisätä tukea rakenteellisesti epäedullisessa asemassa olevien alueiden kouluille tarjoamalla koulutusta ja parantamalla opettajien pätevyyttä. Tätä pilottitoimenpidettä laajennetaan vuoden 2022 jälkeen, ja sitä rahoitetaan elpymis- ja palautumissuunnitelmasta ja tuetaan osittain ESR+:sta. **Romanian** elpymis- ja palautumissuunnitelmassa pyritään investoimaan sellaisten koulujen tukemiseen, joissa koulunkäynnin keskeyttämisen riski on suuri, avustusjärjestelmällä, joka perustuu hiljattain kehitettyyn varhaisvaroitusmekanismiin sekä aikasidonnaisiin, näyttöön perustuviin ja kustannustehokkaisiin tavoitteisiin. **Virossa** korotettiin opettajien vähimmäispalkkaa 7 prosentilla. **Belgiassa** (Flanderissa) otettiin käyttöön elpymis- ja palautumissuunnitelman

puitteissa niin kutsutut KOALA-testit 5-vuotiaille lapsille heidän kielitaitonsa arvioimiseksi. Puutteiden ilmetessä toteutetaan korjaavia toimenpiteitä, joilla kurotaan umpeen kuilu ennen perusasteen koulun alkua. Ranskankielisessä yhteisössä otetaan asteittain käyttöön oppilaille suunnattu henkilökohtainen tuki, jolla vähennetään opintojen epäonnistumista ja eriarvoisuutta.

Useat jäsenvaltiot pyrkivät puuttumaan eriarvoisuuteen tarjoamalla kohdennettua tukea huono-osaisilla alueilla oleville kouluille ja huono-osaisille oppilaille, mutta haasteita on edelleen. Pilarin periaatteen 1 (koulutus ja elinikäinen oppiminen) mukaisesti jäsenvaltiot pyrkivät puuttumaan eriarvoisuuteen tarjoamalla lisärahoitusta huono-osaisilla alueilla oleville kouluille, kouluttamalla opettajia ja lisäämällä tukihenkilöstön saatavuutta. Osallistavia koulutus uudistuksia toteutetaan joissakin tapauksissa sellaisten menetelmäkeskusten tuella, jotka voivat ohjata ja tukea rehtoreita ja opetushenkilöstöä. **Espanja** perustaa elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen avulla koulupiireihin vähintään 1 000 tukipalveluyksikköä, jotka tarjoavat ohjausta ja psykologista ja pedagogista tukea haavoittuvassa asemassa oleville oppilaille. **Romania** on myös valinnut osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa ensimmäisen joukon kouluja, joissa koulunkäynnin keskeyttämisen riski on suuri (1 391) ja joille myönnetään apurahoja haavoittuvassa asemassa olevien oppilaiden tukemiseksi. **Itävallassa** ”100 koulua ja 1 000 mahdollisuutta” -pilottihankkeessa testataan, miten erityisen haastavassa tilanteessa olevien ensimmäisen ja toisen asteen oppilaitosten resurssien lisääminen voisi parantaa oppimistuloksia. **Kreikassa** on otettu käyttöön osallistavan koulutuksen puitteet ja siihen liittyvät täytäntöönpano-ohjeet, joissa on otettu huomioon muiden Euroopan maiden hyvät käytännöt, ja 50 kokeellista esteetöntä koulua käsittävä pilottihanke, jossa keskitytään vammaisten oppilaiden osallistamiseen. Hanketta laajennetaan kansallisella tasolla EU:n rahoituksen tuella. Täydentävä kielivalmennustuki on yksi keskeisistä toimenpiteistä, joilla pyritään integroimaan maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita esimerkiksi **Alankomaissa, Belgiassa, Itävallassa ja Ruotsissa**. Eri maissa on käytössä erillisiä luokkia juuri saapuneille maahanmuuttajille, mutta niitä olisi sovellettava varoen, jotta vältetään eriyttämisen riski. Useat maat ovat käynnistäneet kohdennettuja ohjelmia kompensoidakseen pandemiasta johtuvaa huono-osaisten lasten oppimisvajetta. Niihin liittyy usein psykososiaalista tukea niiden kielteisten vaikutusten lieventämiseksi, joita koulujen sulkemisesta aiheutui oppilaiden mielenterveyteen. **Tšekki** toteuttaa osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa laajamittaisen kansallisen mentorointiohjelman, josta myönnetään rahoitusta 400 huono-osaisella alueella toimivalle koululle tukitoimenpiteitä varten (esim. asiantuntijoiden tukeminen, opettajien kouluttaminen työskentelemään heterogeenisten ryhmien kanssa). Jotkin maat ovat toteuttaneet toimenpiteitä osallisuuden rakenteellisten esteiden poistamiseksi. Kouluverkostojen uudelleenorganisoinnilla **Latviassa ja Liettua** (osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa) pyritään parantamaan maaseutualueiden oppilaiden koulutusmahdollisuuksia. Kaikkiällä unionissa tarvitaan lisätoimia huono-osaisten oppilaiden oppimistulosten parantamiseksi. Esimerkiksi varhaista ohjaamista eri opetusohjelmiin olisi vähennettävä tai sitä olisi parannettava, ja koulujen eriytymiseen on puututtava, koska nämä alat ovat merkittäviä haasteita useissa maissa.

Jotkin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä parantaakseen koulutusjärjestelmiensä osallistavuutta erityisopetusta tarvitsevien oppijoiden kannalta, myös poistamalla fyysisiä esteitä, pilarin periaatteen 3 (yhtäläiset mahdollisuudet) mukaisesti. **Slovakia** hyväksyi kesäkuussa 2022 ensimmäisen toimintasuunnitelmansa osallistavaa lähestymistapaa koulutukseen koskevan strategian 2022–2024 täytäntöönpanemiseksi. Kyseessä on uuden tukijärjestelmän pilottihanke, ja kohteena ovat luokat, joissa on erityislapsia. Lapsia tuetaan heidän todellisten yksilöllisten tarpeidensa eikä heidän vammaansa koskevan diagnoosin perusteella. Slovakia aikoo elpymis- ja

palautumissuunnitelmansa mukaisesti myös poistaa rakennusteknisiä esteitä 252 suuressa toiseen asteen koulussa. **Kroatiassa** on tarkoitus toteuttaa koulutusjärjestelmän kehittämistä koskevan kansallisen suunnitelman 2021–2027 puitteissa toimenpiteitä, jotka liittyvät tukijärjestelmän kehittämiseen vammaisille lapsille ja opiskelijoille sekä haavoittuvassa asemassa oleville opiskelijoille. **Puola** on yhteistyössä Euroopan erityisopetuksen ja inklusiivisen opetuksen kehittämiskeskuksen kanssa esittänyt uudistussuunnitelmia, joilla lisätään koulutusjärjestelmän osallistavuutta vammaisten opiskelijoiden kannalta. Osallistavaa koulutusta koskevan lakiluonnoksen tavoitteena on kehittää monitieteinen tukijärjestelmä lapsille, opiskelijoille ja perheille, uusi kolmitasoinen varhaiskasvatuksen tukijärjestelmä ja uusi erityistarpeiden diagnosointijärjestelmä, mukaan lukien yksittäisten tukitoimien seuranta ja arviointi. Erityisoppilaitosten roolia laajennetaan inklusiivisen yleisopetuksen tukemiseksi. Laissa esitetään uusia valvontatoimenpiteitä, joilla varmistetaan opetushenkilöstön pätevyyden laatu ja tuki osaamisen kehittämiseksi inklusiivisessa opetuksessa. **Espanjassa** elpymis- ja palautumissuunnitelman uudistuksella on pyritty vahvistamaan sellaisten opiskelijoiden integrointia tavallisiin kouluihin, joilla on erityistarpeita, ja samalla sitouduttu ylläpitämään erityisopetusta antavia keskuksia niille opiskelijoille, joiden tarpeisiin tällaiset keskuksat voivat vastata paremmin, ja tukemaan tavallisia kouluja niiden inkluusiopyrkimyksissä. **Kreikka** soveltaa elpymis- ja palautumistukivälineen tuella erityisiä varhaiskasvatustukiohjelmia kokeiluluonteisesti yli 1 400:aan 0–6-vuotiaaseen lapseen, jolla on jokin vamma tai kehityshäiriö.

Ukrainasta siirtymään joutuneiden lasten suuren määrän integroiminen kansallisiin koulutusjärjestelmiin on ollut haasteellista joissakin jäsenvaltioissa. Arvioiden mukaan EU:hun on saapunut lähes kaksi miljoonaa lasta Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen jälkeen. Heistä vain pieni osa on kuitenkin ilmoittautunut kansallisiin koulutusjärjestelmiin lukuvuonna 2021–2022, joskin jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja. Tämä selittyy osittain sillä, että isäntämaissa oleskelun odotettuun keston liittyy paljon epävarmuutta. Tämän seurauksena monet päättävät osallistua ukrainalaisten koulujen tarjoamaan verkko-opetukseen. Venäjän hyökkäyksen pitkittyessä etusijalla on ukrainalaisten lasten integroiminen isäntämaiden yleisopetukseen lukuvuodesta 2022–2023 alkaen. Samaan aikaan toimet, joiden avulla lapset voivat säilyttää vahvan yhteyden Ukrainaan, auttavat lapsia valmistautumaan kaikkeen mahdolliseen tulevaan kehitykseen, myös palaamaan kotimaahansa tilanteen salliessa. Nykyisten haasteiden ratkaisemiseksi useimmat jäsenvaltiot ovat jo toteuttaneet toimenpiteitä ukrainalaisten lasten koulutuksen tukemiseksi, muun muassa kielikursseja, psykososiaalista tukea ja ohjausta. Kansalliset viranomaiset ovat kehittäneet aktiivisesti ohjeita kouluille, opettajille ja perheille. Esimerkiksi **Kroatiassa** varhaiskasvatuksen opettajien yhdistys laati viestinnän helpottamiseksi kirjan, jossa käytettiin kuvia, joissa oli ukrainan- ja kroatiankielinen käännös, tukeakseen Ukrainasta siirtymään joutuneiden lasten integroitumista varhaiskasvatukseen. Lisäksi monet koulut eri jäsenvaltioissa palkkaavat ukrainalaisia opettajia auttamaan kielimuurin ylittämässä. Samalla puututaan opettajapulaan.

Jäsenvaltiot lieventävät maahantulovaatimuksia ja tarjoavat rahoitusta, jolla helpotetaan Ukrainasta siirtymään joutuneiden opiskelijoiden integroitumista toisen asteen ja korkea-asteen koulutukseen. Joissakin jäsenvaltioissa, esimerkiksi **Bulgariassa**, **Espanjassa**, **Kyproksella**, **Latviassa**, **Liettuassa**, **Tšekissä** ja **Virossa**, sallitaan pääsy keskiasteen ja ammatillisiin oppilaitoksiin ilman todistusasiakirjoja aiemman koulutuksen suorittamisesta. Myös useissa muissa maissa on osoitettu joustavuutta vaadittujen asiakirjojen ja taitojen suhteen. **Tšekissä** opiskelijat voivat korvata puuttuvan asiakirjan valaheitoisella vakuutuksella, ja **Italiassa** valtio tarjoaa vaihtoehtoisen arviointimenettelyn. **Bulgaria** tarjoaa vaihtoehtoisen väylän, jonka kautta opiskelijat voidaan siirtää seuraavalle luokalle. Siinä edellytetään, että kaikki oppiaineet kolmea lukuun ottamatta on suoritettu menestyksekkäästi

lukuvuoden lopussa. **Romanian** koulujärjestelmään ilmoittautuneilla ukrainalaisilla oppilailla on oikeus ilmoittautua yhdeksännelle luokalle ilman kansallista loppukoetta. Ukrainassa suoritettua toisen asteen alakohtaisen koulutuksen ja EU:n korkea-asteen koulutuksen välisen eron kiinni kuromiseksi **Luxemburg** tarjoaa erityisiä siirtymäkursseja, joiden avulla opiskelijat voivat saada EU:n laajuisen akkreditoinnin suoritettua koulutuksesta. Korkea-asteen oppilaitokset asettavat yleensä itse pääsyvaatimukset, jotka voivat vaihdella jäsenvaltioiden sisällä ja välillä, mutta nyt on toteutettu useita toimia, jotta kotiseudultaan siirtymään joutuneet henkilöt voisivat osallistua korkea-asteen koulutukseen. Esimerkiksi **Itävallassa, Kroatiassa, Maltalla, Suomessa, Tšekissä ja Virossa** on luovuttu tilapäisesti lukukausimaksuista tai kansainvälisistä opiskelijamaksuista korkea-asteen koulutukseen pääsyn helpottamiseksi. Muut jäsenvaltiot, esimerkiksi **Italia, Kypros ja Liettua**, tarjoavat rahoitusta opiskelijoille korkea-asteen koulutuksen jatkamiseksi.

Jäsenvaltiot toteuttavat edelleen toimia, joilla vahvistetaan opettajan ammattia ja puututaan pahenevaan opettajapulaan. Jäsenvaltioissa esiintyy yhä enemmän opettajapulaa, joka johtuu suurelta osin opettajien ikääntymisestä ja ammatin vähäisestä houkuttelevuudesta. Haasteet ovat yleensä vakavampia tietyissä oppiaineissa, kuten STEM-aineissa ja tieto- ja viestintäteknologiassa, sekä syrjäisillä tai epäsuotuisilla alueilla. Jopa maissa, joissa tulokset ovat yleisesti ottaen hyviä, esimerkiksi **Ruotsissa, Tanskassa tai Virossa**, opettajapula vaarantaa koulutuksen laadun keskipitkällä aikavälillä. Ammatin houkuttelevuuden parantamiseksi palkkoja on viime vuosina nostettu huomattavasti useissa maissa. Esimerkiksi **Viron** hallitus päätti syyskuussa 2022 korottaa opettajien palkkoja 24 prosenttia vuonna 2023 (odottaa talousarvion hyväksymistä). Jäsenvaltioiden tavoitteena on myös houkutella enemmän hakijoita opettajien peruskoulutukseen, tukea aloittelevia opettajia, parantaa työoloja ja -ehtoja sekä tarjota vaihtoehtoisia väyliä edetä ammattiin. Esimerkiksi **Liettua** tarjoaa apurahoja viimeisen vuoden opiskelijoille, jotka tekevät kolmivuotisen työsopimuksen koulun tai kunnan kanssa. **Alankomaissa** epäpätevät opettajat voivat hakea opettajan apurahaohjelmaan suorittaakseen kandidaatin- tai maisterintutkinnon, ja **Espanjassa** on heinäkuusta 2021 lähtien hyväksytty lainsäädäntöä, jolla pyritään muun muassa vähentämään julkisen sektorin opettajien määräaikaisten työsopimusten määrää. Joissakin maissa on toteutettu kattavampia uudistuksia, kuten muutoksia opettajien perus- ja jatkokoulutusohjelmiin. Esimerkiksi **Virossa** hyväksyttiin uuden sukupolven opettajien toimintasuunnitelman, jossa keskitytään koulujen hallinnon ja organisaatiokulttuurin laatuun, opettajien peruskoulutukseen ja työssä tapahtuvaan koulutukseen, urakehitysmahdollisuuksiin, tukeen koko uran ajan sekä opetusammattien houkuttelevuuteen. **Ranskassa** hiljattain toteutettu uudistus velvoittaa kaikki opettajat osallistumaan jatkokoulutukseen, ja tammikuussa 2022 avattiin uusia koulutuskeskuksia opetushenkilöstölle. **Kypros** (osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa) ja **Puola** kehittävät opettajien arviointijärjestelmiä ja ottavat käyttöön opetuksen laatustandardit. Myös **Kreikassa** on hiljattain otettu käyttöön opettajien arviointikehys ja investoidaan elpymis- ja palautumistukivälineestä myönnettävällä tuella heidän pätevyytensä vahvistamiseen. **Belgiassa** (Flanderissa) opettajan ammattiin muilta aloilta siirtyvät voivat saada tunnustettua kymmenen vuoden aiemman työkokemuksen, millä on merkitystä heidän palkkansa määrittämisessä.

Pandemian aiheuttamien häiriöiden jälkeen jatketaan nykyaikaistamistoimia, joilla pyritään parantamaan perustaitoja ja antamaan nuoret 2000-luvulla tarvittavilla taidoilla pilarin periaatteen 1 (koulutus ja elinikäinen oppiminen) mukaisesti. Esimerkiksi **Belgiassa, Espanjassa, Kreikassa, Romaniassa, Slovakiassa ja Tšekissä** toteutetaan parhaillaan kattavia opetussuunnitelmien uudistuksia, joilla vahvistetaan avaintaitojen hankkimista. Niissä keskitytään usein digitaalisiin ja STEM-taitoihin sekä ympäristön kestävyteen liittyviin taitoihin. **Slovakiassa** uudistusta tuetaan perustamalla 40 alueellista

keskusta, jotka avustavat kouluja elpymis- ja palautumissuunnitelmasta tuettavissa mentorointi-, neuvonta- ja konsultointitoimissa. **Alankomaissa, Luxemburgissa, Sloveniassa ja Unkarissa** vahvistetaan digitaaloja opetussuunnitelmissa kaikilla koulutustasoilla. **Bulgariassa** käynnistettiin vuonna 2022 ESR:n tuella verkko-opiskelua varten uusi kansallinen alusta, joka on toiminnassa lukuvuonna 2022–2023. Alustan avulla opettajat voivat luoda digitaalista oppimissisältöä, kuten oppitunteja, harjoituksia tai testejä, käyttämällä erilaisia sähköisiä resursseja. **Romaniassa** otetaan käyttöön standardoituja testejä oppimistulosten seurannan parantamiseksi. **Kreikassa** on järjestetty ensimmäistä kertaa järjestelmätason arviointiohjelma 12 000 oppilaalle kreikan kielessä ja matematiikassa. Sen tarkoituksena on arvioida uusien opetussuunnitelmien täytäntöönpanoa ja oppilaiden oppimistuloksia eri tasoilla. Lisäksi **Kreikan** digitaalisen muutoksen strategiaan 2020–2025 sisältyvään digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelman mukaan tarkistetaan opetussuunnitelmia, otetaan käyttöön 15-vuotiaille tarkoitettu tietoteknisiä perustaitoja koskeva todistus ja tarjotaan digitaalisia opetusresursseja ensimmäisen ja toisen asteen koulutukseen. **Portugalissa** elpymis- ja palautumistukivälineestä tuetun *Ciência Viva* -kouluverkoston tavoitteena on vahvistaa luonnontieteiden kokeellista opetusta ja tiedekulttuuria ensimmäisen ja toisen asteen koulutuksessa.

Elpymis- ja palautumistukivälineestä tuetaan merkittävästi koulutuksen digitalisaatiota. Jäsenvaltiot tekevät digitaaliseen koulutukseen merkittäviä uudistuksia ja investointeja, jotka ovat määrältään yli 28 miljardia euroa.¹³⁷ Useimmat maat investoivat digitaaliseen infrastruktuuriin ja yhteyksiin ja keskittyvät usein digitaalisen kuilun kaventamiseen. Näiden investointien rinnalla toteutetaan toimenpiteitä, joilla kehitetään opiskelijoiden ja opettajien digitaaloja. Esimerkiksi **Saksa** suunnittelee osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa digitaalisen koulutuksen osaamiskeskusten perustamista opettajankoulutuksen ja täydennyskoulutuslaitosten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten välisen yhteistyöjärjestelmän pohjalta. **Bulgaria** investoi elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa puitteissa koulujen STEM-laboratorioihin, muun muassa huipputeknologian luokkahuoneisiin. Tavoitteena on edistää digitaalista lukutaitoa ja parantaa STEM-aineiden opetusmenetelmiä. Maahan perustetaan yksi kansallinen ja kolme alueellista STEM-keskusta, jotka järjestävät koulutusta opettajille ja kehittävät opetusmateriaalia. **Kreikka** suunnittelee elpymis- ja palautumistukivälineen tuella investointeja koulutusjärjestelmänsä digitaaliseen ja laboratorioinfrastruktuuriin, ja se on jo toimittanut digilaitteita (myös kannettavia tietokoneita ja tabletteja) yli puolelle miljoonalle oppilaalle ja opiskelijalle, jotka tulevat pienituloisista perheistä, sekä yli 150 000 opettajalle ensimmäisen ja toisen asteen kouluissa. **Espanja** pyrkii vuoden 2024 loppuun mennessä tukemaan ammatillisen koulutuksen digitalisaatiota investoimalla ammatillisen koulutuksen opettajien digitaaliseen ja vihreään koulutukseen, luokkahuoneiden muuttamiseen sovelletun teknologian tiloiksi, yrittäjyyttä edistävien luokkahuoneiden perustamiseen sekä tutkimusta ja innovointia edistävän 50 osaamiskeskuksen verkoston luomiseen. Elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa puitteissa heinäkuussa 2021 hyväksytyjen uusien toimenpiteiden jälkeen Espanja tarjoaa vuoteen 2025 mennessä kannettavia laitteita vähintään 300 000 opiskelijalle, jotka ovat haavoittuvassa asemassa ja opiskelevat julkisissa tai julkisesti tuetuissa kouluissa. Lisäksi se asentaa,

¹³⁷ Luku perustuu elpymisen ja palautumisen tulostaulussa käytettyyn pilaripohjaiseen seurantamenetelmään. Se vastaa niiden toimenpiteiden arvioituja kustannuksia, jotka on ensi- tai toissijaisesti kohdennettu toimintalohkoon ”Inhimillinen pääoma digitalisaatiossa”. Laskelma perustuu 26 elpymis- ja palautumissuunnitelmaan, jotka komissio ja neuvosto ovat hyväksyneet marraskuuhun 2022 mennessä (kaikki jäsenvaltiot Unkaria lukuun ottamatta). Kyseessä ovat arvioidut kustannukset; todellinen rahoitus perustuu toteutuneisiin välitavoitteisiin ja tavoitteisiin. Komissio arvioi kustannusarviot alkuperäisten suunnitelmien toimittamisen ja hyväksymisen yhteydessä. Jäsenvaltioiden ei edellytetä toimittavan menoista kuitteja, eikä komissio tarkasta elpymis- ja palautumistukivälineestä tuettujen toimenpiteiden todellisia kustannuksia.

päivittää ja ylläpitää interaktiivisia digijärjestelmiä vähintään 240 000 luokahuoneessa julkisissa kouluissa monimuoto-opetuksen mahdollistamiseksi ja tarjoaa digikoulutusta 700 000 opettajalle. **Portugali** allekirjoitti tammikuussa 2022 sopimukset 600 000 uuden kannettavan tietokoneen ostamisesta, jotta niiden voidaan lainata opettajille ja oppilaille. Hankinta rahoitetaan elpymis- ja palautumistukivälineestä. **Irlanti** aikoo osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa ottaa käyttöön laajakaistainternetin noin 1 100:ssa alemman perusasteen koulussa ja myöntää rahoitusta tieto- ja viestintätekniiikan infrastruktuuriin, myös laitteita ja ohjelmistoja varten, yli 3 100:lle perusasteen koululle.

Vaikka erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten pääsy korkea-asteen koulutukseen on edelleen haaste, joissakin jäsenvaltioissa politiikan painopiste on siirtymässä tulevaisuuden vaatimukset täyttävään korkea-asteen koulutukseen, jossa otetaan huomioon vihreä ja digitaalinen siirtymä. Useimmat jäsenvaltiot keskittyvät akateemisen tarjonnan laatuun ja käsittelevät tutkinnon suorittaneiden taitojen kysynnän ja tarjonnan epätasapainoa, työmarkkinoille pääsyä sekä korkeakoulujen kansainvälistä kilpailukykyä. Joissakin maissa toteutetaan myös merkittäviä hallintouudistuksia, joihin kuuluu tulosperusteisen rahoituksen vahvistaminen. **Kyproksella** perustettiin kansallinen työryhmä hyödyntämään Eurooppa-yliopistoja koskevan aloitteen tarjoamia uusia mahdollisuuksia. Aloitteella tehostetaan Euroopan korkeakoulujen välistä yhteistyötä. **Bulgariassa** pyritään toimenpidepaketilla kohottamaan opetushenkilöstön vaatimuksia, parantamaan akkreditointijärjestelmää, muuttamaan opetushenkilöstön antamaa vakuutusta ja ottamaan käyttöön plagiarismin vastaisia toimenpiteitä. Joissakin jäsenvaltioissa, esimerkiksi **Ruotsissa, Tšekissä ja Suomessa**, elpymis- ja palautumistukivälineen puitteissa luodaan uusia opinto-ohjelmia ja opiskelupaikkoja, jotta voidaan vastata nopeasti kasvavien alojen osaamistarpeisiin. **Suomessa** korkea-asteen oppilaitokset lisäävät vuonna 2022 vähintään 600 opiskelupaikkaa kandidaatin tutkinto-ohjelmiin. **Italiassa** on tarkoitus perustaa kolme digitaalisen koulutuksen keskusta, jotka keskittyvät korkea-asteen koulutuksen digitalisaatioon. **Slovakiassa** otetaan käyttöön koulujen ja hallituksen välisiä tulossopimuksia, joilla tuetaan yliopistojen profilointia ja monipuolistamista niiden erityisten vahvuuksien ja kehitysmahdollisuuksien perusteella. Vain muutamalla maalla on kohdennettuja strategioita, joilla parannetaan korkea-asteen koulutuksen osallistavuutta ja saatavuutta. **Irlannissa** ”Funding the Future” -kehyksessä lisätään opintotuen rahoitusta ja esitetään vaihtoehtoja kestäväälle korkea-asteen koulutuksen rahoitukselle ja suunnitelmia korkea-asteen koulutuksen laadun parantamiseksi. Sillä puututaan osaamisvajaisiin ja edistetään aliedustettujen ryhmien osallistumista, alennetaan asteittain opiskelijamaksuja ja lisätään opintotukia samalla kun opintolainat lakkautetaan vähitellen. Myös **Espanjassa ja Italiassa** lisätään apurahojen määrää ja investoidaan opiskelija-asuntoihin.

Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet ammatillisen koulutuksen järjestelmässään kattavia uudistuksia. **Portugalissa** hallitus ja työmarkkinaosapuolet tekivät heinäkuussa 2021 maan elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvän uudistuksen mukaisesti kolmikantasopimuksen ammatillisesta koulutuksesta ja tutkinnoista. Sopimuksella pyritään luomaan reagoivampi ja joustavampi hallintojärjestelmä, jossa painotetaan digitaalista oppimista ja kehitetään toisen asteen jälkeistä ja keskitason ammatillisen koulutuksen tasoa. **Espanja** otti maaliskuussa 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelmansa mukaisesti käyttöön lain, jolla kaksi olemassa olevaa ammatillisen koulutuksen järjestelmää (joista toinen liittyy yleissivistävään koulutukseen ja toinen työmarkkinoihin) yhdistetään yhdeksi kehykseksi, jossa on tavoitteena soveltaa elinikäisen oppimisen näkökulmaa. Lakia seurasi sopimus, joka kattoi innovoinnin, ammatillisen koulutuksen kansainvälistymisen sekä digitaalisen ja vihreän siirtymän. **Bulgariassa** toteutetaan ammatillisen koulutuksen ammatteja ja standardeja koskevien luetteloiden päivittämistä koskeva pilottitoimi vuonna 2022 hyväksytyyn ESR+:n strategisen toimen yhteydessä. Osana elpymis- ja

palautumissuunnitelmaa ammatillisen koulutuksen sääntelykehikseen on tarkoitus tehdä uusia muutoksia, joilla muutetaan ammatillisen koulutuksen ammattien luetteloa ja ohjelmia työmarkkinoiden tarpeiden mukaisesti. Lisäksi elpymis- ja palautumissuunnitelman avulla kunnostetaan 24 ammatillisen koulutuksen osaamiskeskusta, ja ESR+ tukee niiden toimintaa. **Latviassa** tehtiin maaliskuussa 2022 muutoksia ammatillista koulutusta koskevaan lakiin. Muutoksilla laajennettiin mahdollisuuksia hankkia tutkintoja tietyn oppilaitoksen ulkopuolella esimerkiksi liikkuvuuden kautta, muissa oppilaitoksissa tai työympäristöissä sekä epävirallisen oppimisen kautta, ja otettiin käyttöön modulaarinen lähestymistapa. Uudistuksessa selvennetään myös oppisopimuskoulutuksen ja työssäoppimisen edellytyksiä, otetaan käyttöön opiskelijoiden tapaturmavakuutus, parannetaan tutkinnon suorittaneiden seuranta ja luokitellaan tietyt ammatilliset oppilaitokset osaamiskeskuksiksi. **Liettuassa** on vuonna 2022 toteutettu tai tullaan toteuttamaan useita ammatilliseen koulutukseen liittyviä uudistuksia, jotka koskevat oppisopimuskoulutusta, osaamisen arviointia, ammatillisen koulutuksen verkoston vahvistamista sekä ammatillisen koulutuksen huippuyksiköitä kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelman sitoumusten mukaisesti.

Jäsenvaltiot ovat laajentaneet toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittaneiden mahdollisuuksia päästä toisen asteen jälkeiseen ja korkea-asteen koulutukseen pilarin periaatteen 1 (koulutus ja elinikäinen oppiminen) mukaisesti. Esimerkiksi **Unkari** muutti korkea-asteen koulutukseen pääsyä koskevaa pisteytysjärjestelmäänsä siten, että pisteet voidaan laskea myös ammatillisen koulutuksen tulosten perusteella lukuvuodesta 2021–2022 alkaen. **Ruotsissa** muutettiin toisen asteen ammatillisen koulutuksen ohjelmia koskevia vaatimuksia, jotta opiskelijat voisivat saavuttaa peruskelpoisuuden korkea-asteen koulutukseen esimerkiksi ruotsin ja englannin kieltä koskevien vaatimusten osalta. **Italia** lisää korkea-asteen ammatillisen koulutuksen organisaatioiden määrää luomalla verkostoja, joissa on mukana yrityksiä, yliopistoja ja tutkimuskeskuksia, paikallisviranomaisia sekä koulutusjärjestelmiä. **Portugalissa** muutettiin teknologisten erikoistumiskurssien järjestelmää ja vahvistettiin niiden roolia toisen asteen jälkeisenä koulutuksena, joka ei ole korkea-asteen koulutusta ja joka tarjoaa tekniseen erikoiskoulutukseen perustuvan pätevyyden. **Romania** kehittää elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan täysimittaista ammatillista väylää korkea-asteen tekniseen koulutukseen varmistamalla, että harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistävään toisen asteen koulutukseen osallistuville opiskelijoille on tarjolla täydellinen koulutuspolku, jotta he voivat hakea korkea-asteen koulutusohjelmiin. Tähän uudistukseen liittyy useita elpymis- ja palautumissuunnitelmasta tuettuja investointeja, ja sillä pyritään parantamaan harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistelevän koulutuksen laatua, houkuttelevuutta ja työmarkkinarelevanssia. Tätä reittiä käyttävien toisen asteen opiskelijoiden osuuden odotetaan kasvavan 17 prosentista 40 prosenttiin vuoteen 2026 mennessä.

Vihreää ja digitaalista siirtymää varten tarvittavat taidot ovat näkyvästi esillä useiden jäsenvaltioiden laajemmissa osaamisstrategioissa tai työllisyystoimenpiteissä. **Espanja** aikoo elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa ja tulevan Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) täydennykseksi rahoittaa sellaisten työntekijöiden uudelleen koulutusta, jotka ovat vaarassa joutua irtisanotuiksi, jotta he voivat hankkia uusia taitoja digitaalista, vihreää ja tuottavaa muutosta varten. Lisäksi tehdään tutkimus osaamistarpeiden kartoittamiseksi ainakin 23 tuotantosektorilla. **Liettuan** elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa käynnistettiin pilottiohjelma, jonka tarkoituksena on laajentaa maan työllisyystoimenpiteiden soveltamisalaa ja monimuotoisuutta. Tavoitteena on edistää digitaalisen ja vihreän siirtymän tavoitteita ja edistää kiertotaloutta. **Kreikka** on uudistanut kansallista elinikäisen oppimisen järjestelmäänsä painottaen erityisesti digitaalisia ja vihreitä taitoja. Vuoden 2022 lopusta alkaen se tarjoaa noin puolelle miljoonalle ihmiselle erityisiä koulutusohjelmia digitaalisten ja vihreiden taitojen parantamiseksi. **Kyproksella** kansalliseen elinikäisen oppimisen strategiaan 2021–2027 sisältyy erityinen vihreää siirtymää ja kestävyttä koskeva pilari.

Jatkuvasti muuttuvaan taitojen kysyntään vastaamiseksi jotkin jäsenvaltiot mittaavat ja ennustavat osaamistarpeita toimintapolitiikan tueksi. Esimerkiksi **Viro** ja **Irlanti** yksilöivät tulevia osaamisvajeita osallistavan prosessin avulla, johon yleensä osallistuu viranomaisten, julkisten työvoimapalvelujen, työnantajien, työmarkkinaosapuolten ja yliopistojen edustajia sekä eri asiantuntijoita.

Digitalisaation vuoksi monet jäsenvaltiot toteuttavat kattavia strategioita aikuisväestönsä digitaalisten taitojen parantamiseksi. Useimmiten politiikkatoimissa keskitytään suoran koulutuksen tarjoamiseen ja digitaalisten taitojen parantamiseen. Esimerkiksi **Espanja** pyrkii elpymis- ja palautumissuunnitelmansa yhteydessä parantamaan väestön digitaalisten taitojen tasoa. Yhdessä toimenpiteessä suunnitellaan tukikeskusten verkostoa perustason ja edistyneiden digitaalisten taitojen koulutusta varten. Siihen sisältyy toimia, joilla parannetaan ikääntyneiden koulutusmahdollisuuksia tai helpotetaan haavoittuvassa asemassa olevien lasten koulutusta, sekä erilaisia tiedotuskampanjoita. Siinä kaavaillaan vuoden 2025 loppuun mennessä myös toimia, joilla lisätään koko väestön digitaalisia valmiuksia tekemällä yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa, kuten maksuton *Digitalizate Plus* -koulutusala, ja kehitetään digitaalisia resursseja espanjan kielen levittämiseksi ja opettamiseksi. Joissakin jäsenvaltioissa, esimerkiksi **Tšekissä** ja **Virossa**, tehdään merkittäviä investointeja koko väestölle suunnattuihin digitaalisen osaamisen kehittämissuunnitelmiin. Näihin kuuluvat myös digitaalisia koskevat koulutusohjelmat, jotka on suunnattu tietyille kohderyhmille, kuten työnhakijoille, keskeisille asiantuntijoille ja työnantajille, erityisesti pk-yrityksille. **Belgiassa** Vallonian hallitus hyväksyi syyskuussa 2021 uuden asetusluonnoksen digitaalisten perustaitojen vahvistamisesta. Asetuksessa esitetään koulutustuntien lisäämistä, standardoitua pedagogiaa, koordinoitua työvoimapalvelujen kanssa sekä vakaampaa ja tehostettua rahoitusta koulutusta tarjoaville rakenteille. **Luxemburgissa** hyväksyttiin lokakuussa 2021 kansallinen digitaalinen osallisuutta koskeva toimintasuunnitelma, josta merkittävä osa koskee digitaalisia taitoja. Suunnitelma tarjoaa digitaalista lukutaitoa virallisessa ja epävirallisessa koulutuksessa kaikille tasoille ja kaikille ikäryhmille, ja siihen sisältyy erityisiä aloitteita, joiden avulla kansalaiset voivat saavuttaa digitaalisen riippumattomuuden. Kehittääkseen digitaalista koulutusta ja edistääkseen kansalaisten ja eri alojen työntekijöiden digitaalisia taitoja **Puola** laati elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa digitaalisten taitojen kehittämissuunnitelman 2023–2030. **Malta** on laatimassa työvoimansa digitaalisten taitojen kartoitusta, jonka tulosten pitäisi olla saatavilla vuoden 2022 loppuun mennessä. **Suomessa** julkaistiin keväällä 2022 ensimmäinen tarjouspyyntö digitaalisten ja/tai vihreiden taitojen vahvistamiseen tähtäävän koulutuksen tarjoamisesta osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvää laajaa jatkuvan oppimisen uudistusta. **Bulgaria** investoi elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa aikuiskoulutusfoorumin perustamiseen. Tarkoituksena on antaa digitaalisiin liittyvää koulutusta 500 000 ihmiselle. **Romania** suunnittelee elpymis- ja palautumissuunnitelman investoinnin puitteissa useiden kirjastojen muuttamista digitaalisiksi keskeisiksi, joissa 100 000 ihmistä huono-osaisista yhteisöistä saa digitaalisia perustaitoja koskevaa koulutusta. **Irlannin** aikuisten luku- ja kirjoitustaitoa, laskutaitoa ja digitaalista lukutaitoa koskeva strategia tarjoaa aikuisille ilmaista tukea, jotta he voivat hankkia yhteiskuntaan osallistumiseen tarvittavat digitaaliset perustaidot. **Kypros** hyväksyi osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa kansallisen tietoteknisten taitojen toimintasuunnitelman, jolla vahvistetaan digitaalisia taitoja koko yhteiskunnassa.

Ammatillisella koulutuksella voi olla keskeinen rooli digitaalisten taitojen edistämässä. **Espanja** investoi ammatillisen koulutuksen digitalisaatioon elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan avaintoimilla, jotka koskevat ammattikoulujen opettajien digitaalisia ja vihreää koulutusta ja luokahuoneiden muuttamista soveltaviksi tiloiksi, jotka toimivat teknisinä työympäristöinä. **Liettuassa** elpymis- ja palautumissuunnitelmaan liittyvä, oppisopimusjärjestelmää koskeva lainsäädäntö sisältää digitalisaatiota koskevan erityistavoitteen, jossa todetaan, että vähintään

40 prosentissa oppisopimuskoulutuksesta on keskityttävä digitaitoihin. Vastatakseen digitaitojen kasvavaan tarpeeseen **Portugali** tarkistaa ammatillisen ja yleissivistävän koulutuksen sisältöä, joka sisältyy alan kansalliseen tutkintoluetteloon. Tähän sisältyvät erityisesti teknologiaan ja välineisiin liittyvät koulutusmoduulit, joilla kehitetään taitoja, joita taitojen ennakoitiantalyysin perusteella tarvitaan eniten ammatillisessa yhteydessä.

Kun otetaan huomioon Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ja tarve nopeuttaa siirtymistä puhtaaseen energiaan Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi, jäsenvaltiot toteuttavat erilaisia toimenpiteitä vihreään siirtymään liittyvien taitojen edistämiseksi ja kehittämiseksi. Esimerkiksi **Virossa** elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää investointeja vihreään osaamiseen. Tarkoituksena on antaa täydennys- ja uudelleen koulutusta, jotta saadaan työvoimaa, jolla on vihreään talouteen liittyvää laajempaa tietämystä ja osaamista. Toimenpiteellä edistetään vihreän teknologian käyttöönottoa tietämyksen siirron, sisällön nykyaikaistamisen ja pätevyyskoulutusohjelmien järjestämisen avulla korkea-asteen koulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä täydennys- ja uudelleen koulutuksen tarjoamista. Uusia ammatillisia standardeja päivitetään ja tarvittaessa kehitetään, ja niissä täsmennetään vihreiden taitojen oppimistulokset ja valitaan erityisiä aloja ja taitoja, joilla on suurin vaikutus vihreään siirtymään. Lisäksi Viron öljyliuskeesta riippuvaisen Ida-Virun alueen alueellinen oikeudenmukaista siirtymää koskeva suunnitelma sisältää toimenpiteitä, joissa keskitytään työntekijöiden ja työnhakijoiden täydennys- ja uudelleen koulutukseen sekä työnhakuneuvonnan tarjoamiseen ja työnhakijoiden aktiiviseen osallistamiseen. **Ruotsissa** hallitus ehdotti 100 miljoonan Ruotsin kruunun investoimista vuonna 2022 ilmastotaitojen parantamiseen (*kompetenslyft för klimatet*). Ruotsin innovaatiovirasto Vinnova valmistelee parhaillaan ehdotusta siitä, miten tämä toimi olisi suunniteltava, esimerkiksi mitkä ohjelmat katsotaan tukikelpoisiksi, miten varat jaetaan ja mikä viranomainen vastaa hallinnosta. **Tanskassa** hyväksyttiin huhtikuussa 2022 100 miljoonan Tanskan kruunun paketti vihreää koulutusta ja täydennyskoulutusta varten. Rahoitusta käytetään muun muassa investointeihin, jotka suunnataan kouluttajien laitteisiin ja taitojen kehittämiseen pääasiassa maatalouden, elintarvikkeiden, teknologian, rakentamisen ja liikenteen aloilla. Yleisesti ottaen kaikki yritys- ja työmarkkinakoulutuksen tarjoajat voivat hakea rahoitusta ilmastonmuutokseen sopeutumista ja vihreää siirtymää koskevien koulutuspolkujen kehittämiseen ja testaamiseen vuosina 2022–2025.

Koulutuksen tarjoaminen on tärkeä toimintapoliittinen ala vihreän siirtymän osaamistarpeiden täyttämiseksi. Joissakin jäsenvaltioissa, esimerkiksi **Irlannissa** ja **Espanjassa**, on tarjolla erityisiä koulutusohjelmia asiantuntijoille aloilla ja ammateissa, joilla vihreiden työpaikkojen kysyntä on suurta. **Malta** aikoo osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa ottaa käyttöön rakennusalaalla koulutus- ja sertifiointiohjelman, jossa keskitytään peruskorjauksiin. **Itävallassa** liittovaltion ilmasto-, ympäristö-, energia-, liikkuvuus-, innovointi- ja teknologiaministeriön ilmastonsuojelualoite *Klimaaktiv* tarjoaa innovatiivista sisältöä nykyisiin koulutusohjelmiin ja tarjoaa pätevyksiä asiantuntijoille seuraavilla aloilla: rakentaminen ja kunnostaminen, energia- ja rakennusteknologia, vihreä tietotekniikka, sähkönsäästö, energianhallinta, energianeuvonta ja liikkuvuus. On myös aloitteita, joilla kannustetaan työttömiä osallistumaan vihreitä taitoja koskevaan koulutukseen. **Tanskassa** ammattitaidottomilla työntekijöillä ja työntekijöillä, joiden taidot ovat vanhentuneet, on oikeus korkeampaan työttömyyskorvaukseen (110 prosenttia perustasosta), jos he koulutautuvat työvoimapulasta kärsiviin ammatteihin, kuten vihreän siirtymän edellyttämiin työpaikkoihin.

Lisätäkseen aikuiskoulutukseen osallistumista erityisesti matalan osaamistason työntekijöiden keskuudessa jäsenvaltiot ottavat käyttöön toimenpiteitä, joilla pyritään tavoittamaan nämä ryhmät paremmin pilarin periaatteiden 1 (koulutus, elinikäinen

oppiminen) ja 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. Esimerkiksi **Belgiassa** flaamilainen yhteisö on käynnistänyt strategian, jota rahoitetaan osittain elpymis- ja palautumistukivälineestä ja joka kohdennetaan tiettyihin aikuisväestön segmentteihin. Strategia on sovitettu yhteen yksilöllisen oppimistilijärjestelmän kehittämisen sekä aikuiskoulutuksen tarjoajia tukevien ja elinikäisen oppimisen kumppanuuksia vahvistavien toimenpiteiden kanssa. Sillä täydennetään työntekijän (kokoaikavastaavan) oikeutta viiteen koulutuspäivään vuodessa, ja se pannaan täytäntöön vuonna 2024 liittovaltion tasolla elpymis- ja palautumissuunnitelman yhteydessä. **Kreikassa** yksilölliset oppimistilit ovat keskeinen osa aikuiskoulutuksen tarjonnan merkittävää uudistusta, joka toteutetaan maan elpymis- ja palautumissuunnitelman yhteydessä ja jonka tavoitteena on vastata paremmin työmarkkinoiden tarpeisiin tehostetun osaamisen ennakointimekanismin avulla. **Kyproksen** kattavassa elinikäisen oppimisen strategiassa 2021–2027 mainitaan ESR+:sta tuettujen yksilöllisten oppimistilien täytäntöönpano. Strategialla pyritään muun muassa varmistamaan, että elinikäinen oppiminen on kaikkien aikuisten saatavilla ja merkityksellistä kaikille aikuisille. Elpymis- ja palautumissuunnitelmansa mukaisesti **Liettuassa** kehitetään yksilöllisten oppimistilien malliin perustuva uusi tietotekniikkajärjestelmä aikuisille, jotka haluavat jatkaa oppimista, ja samalla tarjotaan mahdollisuus käyttää asiaan liittyviä palveluja, kuten ammatillista ohjausta ja osaamisen ja pätevyyden tunnustamista. Aikuiskoulutusohjelmien ja työmarkkinoiden tarpeiden yhteensovittamisen parantamiseksi **Kroatiassa** linjattiin aikuiskoulutusohjelmat Kroatian tutkintojen viitekehysten mukaisiksi ja parannettiin epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamista. **Tanskassa** työvuorottelua koskevan aloitteen tarkoituksena on antaa työntekijöille mahdollisuus oppia ja hyötyä jatkuvasta oppimisesta tarjoamalla korvaavia järjestelmiä aikarajoitteista kärsiville. **Unkarissa** otettiin syyskuussa 2021 käyttöön ohjelma (175 miljoonaa euroa) 70 000 työntekijän taitojen parantamiseksi vuoteen 2025 mennessä. Ohjelmaan sisältyy kannustimia huono-osaisten ryhmien, kuten matalan osaamistason työntekijöiden, nuorten, yli 50-vuotiaiden tai vammaisten, saamiseksi mukaan.

Jäsenvaltiot pyrkivät varmistamaan pienten osaamiskokonaisuuksien laadun, tunnustamisen ja ymmärtämisen, koska niitä käytetään yhä enemmän koulutus- ja työmarkkinajärjestelmissä pilarin periaatteiden1 (koulutus ja elinikäinen oppiminen) ja 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. Joissakin jäsenvaltioissa pienten osaamiskokonaisuuksien käyttö ja tunnustaminen vakiinnutetaan, koska ne muodostavat välineen, jolla voidaan tarjota työntekijöille, oppijoille ja työnhakijoille nopeaa ja kohdennettua täydennys- ja uudelleenkoulutusta vihreä ja digitaalinen siirtymä huomioon ottaen. **Irlannissa** pieniä osaamiskokonaisuuksia koskevat todistukset ovat sisältyneet kansalliseen tutkintojen viitekehukseen siitä lähtien, kun se perustettiin vuonna 2003. Vuonna 2022 pieniä osaamiskokonaisuuksia tarjoavat eri tahot, muun muassa korkeakoulut sekä ammatillisen koulutuksen ja epävirallisen koulutuksen tarjoajat. Työmarkkinatoimijat arvostavat niitä yhä enemmän, koska ne tarjoavat kohdennettuja, joustavia ja todennettavissa olevia täydennyskoulutusmahdollisuuksia. **Alankomaissa** pieniä osaamiskokonaisuuksia (*edubadges*) voidaan suorittaa verkossa, ja niiden suorittajat voivat tallentaa ja jakaa ne työnantajille tai koulutuksen tarjoajille, mikä tekee aikuiskoulutuksesta joustavampaa ja helpottaa sen saatavuutta. Elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisen uuden aikuiskoulutuslain hyväksymisen jälkeen pienistä osaamiskokonaisuuksista on tullut osa virallista aikuiskoulutusta **Kroatiassa** vuonna 2021. Kroatian kansalliseen tutkintojen viitekehukseen sisältyy lyhyisiin kurssiin liittyviä oppimistulosityksiköitä, jotka voivat johtaa osittaiseen tai täydelliseen tutkintoon. **Espanjassa** uudessa ammatillisesta koulutuksesta koskevassa laissa 3/2022 on sisällytetty viralliseen ammatilliseen koulutukseen pienet osaamiskokonaisuudet, joiden avulla virallisen ammatillisen koulutuksen todistukseen voidaan kerätä ja yhdistää yksittäisiä osaamistodistuksia. Vastaavasti **Latviassa** maaliskuussa

2022 annettu uusi ammatillista koulutusta koskeva laki mahdollistaa pienten osaamiskokonaisuuksien keräämisen niin, että ne muodostavat kokonaisen tutkinnon, tai niiden käyttämisen itsenäisinä tutkintoina. **Viron** aikuiskoulutuslain tarkistuksessa (käynnissä edelleen) on tarkoitus säännellä pienten osaamiskokonaisuuksien myöntämiseen johtavien oppimiskokemusten sisältöä, tarjontaa, laatua ja kestoja. Joissakin jäsenvaltioissa, kuten **Puolassa, Sloveniassa ja Suomessa**, on parhaillaan käynnissä kuulemisia ja keskusteluja pieniin osaamiskokonaisuuksiin liittyvistä oikeudellisista aloitteista. Puolassa pienten osaamiskokonaisuuksien toteuttamista tuetaan ESR+:sta.

Vahvistettu nuorisotakuu on edelleen politiikan kulmakivi edistettäessä rakenneuudistuksia ja nuorten työllistettävyyttä tukevia toimenpiteitä. Jotkin jäsenvaltiot ovat käynnistäneet uusia aloitteita vahvistetun nuorisotakuun täytäntöönpanemiseksi pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti ja EU:n rahastoista (ESR+, elpymis- ja palautumistukiväline) tuettujen toimenpiteiden yhteydessä. **Portugalissa** hyväksyttiin vuoden 2021 lopulla nuorisotakuun täytäntöönpanoa koskeva vahvistettu kansallinen suunnitelma, ja **Espanjassa** otettiin kesäkuussa 2021 käyttöön nuorisotakuu plus -suunnitelma vuosiksi 2021–2027 osana vuoteen 2030 ulottuvaa nuorisostrategiaa. **Liettua, Ruotsi ja Viro** (viimeksi mainittu osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa) ovat äskettäin hyväksyneet uusia nuorisotakuun täytäntöönpanosuunnitelmia. Joissakin jäsenvaltioissa, kuten **Kreikassa ja Kroatiassa** ollaan parhaillaan päivittämässä nuorisotakuun täytäntöönpanosuunnitelmia, ja **Bulgariassa** ollaan laatimassa kansallista puitesopimusta nuorisotakuun täytäntöönpanosta.

Merkittävä määrä jäsenvaltioita toteuttaa uudistuksia ja uusia ohjelmia, myös elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen tuella, muun muassa nuorille suunnattuja työhönottokannustimia ja liittämissjärjestelmiä. Niillä pyritään parantamaan nuorten työllistettävyyttä pilarin periaatteiden 1 (koulutus ja elinikäinen oppiminen) ja 3 (yhtäläiset mahdollisuudet) mukaisesti. **Virossa** elpymis- ja palautumissuunnitelma kattaa useita toimenpiteitä nuorten tukemiseksi, kuten osaamisuudistus, jolla tuetaan digitaalista siirtymää. Tähän sisältyvät sekä työssäkävien että työttömien uudet uramahdollisuudet tieto- ja viestintätekniikan täydennyskoulutuksen ja uudelleen koulutuksen avulla. ”My first job” -toimenpiteellä pyritään puolestaan vähentämään nuorisotyöttömyyttä. Siinä kannustetaan palkkaamaan nuoria, joilla on vain vähän työkokemusta, ja yhdistetään palkkatuet ja koulutusmahdollisuudet. **Kreikassa** ”Proto Ensimo” -ohjelmalla helpotetaan nuorten ensimmäisen työpaikan saamista ja luodaan uusia työpaikkoja yksityiselle sektorille tarjoamalla sekä nuorille työntekijöille että työnantajille 600 euron (tai osa-aikatyötä varten 300 euron) tuki. **Espanja** sisällytti elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa ”Investoinnit nuorisotyöttömyyteen”, joka koostuu kolmesta ohjelmasta. ”Tandem”- ohjelman tavoitteena on saavuttaa ammatillinen pätevyys koulutuksen ja työskentelyn kautta. Ohjelmasta vähintään 25 prosenttia keskitetään ilmastoon liittyviin taitoihin ja 25 prosenttia digitaitoihin. Toinen ohjelma on ”First Experience”, jolla helpotetaan ensimmäisen työkokemuksen saamista. Ohjelmasta vähintään 20 prosenttia ohjelmasta keskitetään ilmastoon liittyviin taitoihin ja 20 prosenttia digitaitoihin. Kolmas ohjelma on ”Investigo”, josta tarjotaan tutkimushankkeen kehittämiseen liittyvää työtä. **Kyproksella** on tarkoitus perustaa osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa liikkuvia julkisen työvoimapalvelun yksiköitä, jotta voidaan paremmin tavoittaa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (NEET-nuoret). Lisäksi Kyproksen elpymis- ja palautumissuunnitelma kattaa järjestelmän, jossa yksityisen sektorin työnantajille tarjotaan tukea, jotta ne työllistäisivät työttömiä ja NEET-nuoria (15–29-vuotiaita) ja tarjoaisivat kahden kuukauden koulutusta. Kypros aikoo myös puuttua koulutuksessa saatavien ja työmarkkinoilla tarvittavien taitojen epätasapainoon ulottamalla tutkinnon suorittaneiden pilottiseurantamekanismin koskemaan kaikkia korkeasteen oppilaitoksia vuoteen 2023 mennessä. Lisäksi Kypros aikoo ESR+:n rahoituksen

piteissa toteuttaa ALMA-aloitteen (asetta tavoite, opi, osaa, saavuta), jonka kohteena ovat NEET-nuoret ja erityisesti huono-osaiset nuoret. ALMAa edistetään julkisten työvoimapaikojen, työnantajien ja yritysten sekä muiden mahdollisten kumppaniorganisaatioiden välisellä yhteistyöllä/kumppanuudella. **Slovakia** aikoo päivittää valmistuneiden harjoittelua, jonka tavoitteena on parantaa huono-osaisien työnhakijoiden (esim. NEET-nuorten ja koulupudokkaiden) työllistettävyyttä siten, että he hankkivat ja vahvistavat taitoja hankkimalla käytännön kokemusta yrityksestä.

Jotkin jäsenvaltiot ovat käynnistäneet aloitteita, joilla parannetaan ikääntyneiden työntekijöiden integroitumista työmarkkinoille ja heidän työllistettävyyttään, mikä auttaa myös vastaamaan väestörakenteen muutoksen aiheuttamaan haasteeseen pilarin periaatteiden 3 (yhtäläiset mahdollisuudet) ja 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. Pandemian vuoksi **Luxemburg** on väliaikaisesti lieventänyt sääntöjä, joilla rajoitetaan varhaiseläkkeelle jääneiden henkilöiden ansiotyötä, jotta voidaan kattaa eri alojen, erityisesti terveydenhuoltoalan, henkilöstön tarve.

Jäsenvaltiot toteuttavat yhä enenevässä määrin toimenpiteitä, joilla myönnetään pysyviä perhevapaita ja erityisiä poissaolovapaita henkilöille, joilla on hoivavelvoitteita. Tarkoituksena on tukea naisten suurempaa osallistumista työmarkkinoille pilarin periaatteiden 2 (sukupuolten tasa-arvo) ja 9 (työ- ja yksityiselämän tasapaino) mukaisesti. **Belgiassa** hoitoa tarvitsevien henkilöiden omaishoitovapaan enimmäiskesto pidennettiin 1. syyskuuta 2021 alkaen kolmeen kuukauteen kokoaikaisessa työssä tai kuuteen kuukauteen osa-aikatyössä. **Tanskassa** tuli voimaan elokuussa 2022 uusia toimenpiteitä, joiden mukaan synnytyksen jälkeinen avustus jaetaan tasan vanhempien kesken, mikä vastaa 24 viikon äitiys-/isyyskorvausta synnytyksen jälkeen. Osa lomasta voidaan siirtää vanhemmalta toiselle. **Irlannin** hallitus hyväksyi elokuussa 2022 suunnitellun työ- ja yksityiselämän tasapainottamista ja muita säännöksiä koskevan lakiesityksen, jonka tarkoituksena on ottaa käyttöön oikeus viiteen lomapäivään vuodessa vakavaan sairauteen liittyvää sairaanhoitoa varten ja pidentää äitiyssuojelulain mukainen imetystaukoja koskeva oikeus kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen. Lisäksi Irlannin vanhempainlomalakia vuodelta 2019 päivitettiin lokakuussa 2021 siten, että palkallista vanhempainlomaa pidennettiin viidestä seitsemään viikkoon, ja sitä voidaan käyttää joustavasti, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. **Italiassa** kesäkuussa 2022 toteutetulla uudistuksella pyritään edistämään sellaisten työntekijöiden työ- ja yksityiselämän tasapainoa, joilla on hoivavelvoitteita vanhempina ja/tai omaishoitajina, jotta hoivavelvoitteet jakautuisivat tasa-arvoisemmin miesten ja naisten välillä ja edistettäisiin sukupuolten tasa-arvoa sekä työpaikoilla että perheissä. Lainsäädäntöä päivitettiin vuodesta 2022 alkaen siten, että otetaan käyttöön pakollinen 10 päivän ja vapaaehtoinen 1 päivän (jos se siirretään äidiltä) isyysvapaa. Lisäksi huhtikuussa 2022 hyväksytyllä lailla pyritään tukemaan lapsiperheitä ja edistämään työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista ottamalla käyttöön kuukausittainen yleinen avustus kaikille huollettavina oleville lapsille, uudistamalla erilaisia perhevapaita, ottamalla käyttöön kannustimia naisille, joilla on hoivavelvoitteita, jotta he siirtyisivät työmarkkinoille, ja laatimalla tukipolitiikkaa perheille, joilla on koulutus- ja koulukustannuksia. **Kyproksella** otettiin marraskuussa 2021 käyttöön uudistus, jolla äitiyslomaa pidennetään 18 viikosta 22 viikkoon, jos kyseessä on toinen lapsi tai toinen adoptoitu tai sijaisäitiä käyttäen saatu lapsi, ja 26 viikkoon, jos kyseessä on kolmas lapsi. Isyysvapaan kesto on kaksi viikkoa, ja se on pidettävä 16 viikon kuluessa lapsen syntymästä tai adoptoinnista. Kypros aikoo myös ottaa vuoden 2022 loppuun mennessä käyttöön oikeuden palkalliseen vanhempainvapaaseen, oikeuden joustavaan vanhempainvapaaseen ja oikeuden omaishoitajavapaaseen. **Liettuassa** otettiin vuonna 2022 käyttöön vanhemmille lisälomapäiviä, joissa otetaan huomioon lasten lukumäärä ja lasten vammaisasema (ks. kohta 2.3.2). **Suomessa** tuli 4. syyskuuta 2022 voimaan perhevapauudistus, jonka tavoitteena on lisätä vanhempien ja työelämän tasa-arvoa ja

huomioida erilaiset perhemuodot ja jossa molemmat vanhemmat saavat 160 vanhempainrahapäivän kiintiön. Tästä enintään 63 vanhempainrahapäivää voidaan siirtää toiselle vanhemmalle tai muulle huoltajalle, omalle puolisolle tai toisen vanhemman puolisolle. Loppuraskautta suojaa 40 päivärahopäivän mittainen raskausrahakausi. Vapaan voi käyttää useassa osassa, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. **Alankomaissa** otettiin 2. elokuuta 2022 käyttöön oikeus yhdeksän viikon palkalliseen vanhempainvapaaseen, jonka määrä on 70 prosenttia päiväpalkasta. **Ranskassa** lisättiin marraskuussa 2021 taloudellista tukea ja niiden lomapäivien määrää, joihin vanhemmilla on oikeus lapsen vakavan sairauden vuoksi (310 päivää on pidettävä kolmen vuoden aikana, ja se voidaan uusia kerran). Lisäksi vanhemmilla on oikeus kahteen lomapäivään, jos heidän lapsellaan diagnosoidaan krooninen sairaus. **Maltalla** laajennettiin vuonna 2022 maksuttomat lastenhoitopalvelut koskemaan työntekijöitä, jotka työskentelevät iltaisin, viikonloppuisin tai vuorotyössä. Lisäksi heinäkuussa 2022 annetulla uudella lailla otetaan käyttöön ja laajennetaan isien ja toisten vanhempien palkallinen 10 päivän isyysvapaa syntymän tai adoption yhteydessä. Lisäksi myönnetään kullekin alle 8-vuotiaan lapsen vanhemmalle oikeus neljän kuukauden palkalliseen vanhempainlomaan, palkattomaan viiden työpäivän hoitovapaaseen vuodessa ja joustaviin työjärjestelyihin työntekijöille, joilla on alle 8-vuotiaita lapsia, sekä omaishoitajille. **Bulgariassa** isällä tai miespuolisella laillisella huoltajalla on elokuusta 2022 alkaen ollut oikeus kahden kuukauden palkalliseen hoitovapaaseen (710 Bulgarian leviä eli noin 363 euroa) enintään 8-vuotiaiden lasten osalta edellyttäen, että he eivät ole saaneet etua vastaavista järjestelmistä.

Jäsenvaltioissa ollaan ottamassa käyttöön jaettuja ja joustavia työjärjestelyjä koskevia toimenpiteitä perheille ja henkilöille, joilla on hoivavelvoitteita, pilarin periaatteiden 2 (sukupuolten tasa-arvo) ja 9 (työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen) mukaisesti. **Tšekki** muutti tammikuussa 2021 lakia, jonka mukaan osa-aikatyötä tekevät työntekijät voivat jakaa yhden työpaikan. Tällä toimenpiteellä pyritään laajentamaan joustavia työjärjestelyjä, ja sitä rahoitetaan ESR:sta taloudellisilla kannustimilla, jotka kattavat osan palkasta ja joilla tuetaan alueiden perhepolitiikan koordinaattoreita sekä menetelmäoppaita, politiikka-analyysseja ja parhaita käytäntöjä. **Irlannissa** suunnitellulla työ- ja yksityiselämän tasapainottamista ja muita säännöksiä koskevalla lakiesityksellä otetaan käyttöön omaishoitajien oikeus pyytää joustavia työjärjestelyjä, kuten lyhennettyä työaika. **Kypros** aikoo myöntää vuoden 2022 loppuun mennessä enintään 8-vuotiaiden lasten työssäkäyville vanhemmille ja omaishoitajille oikeuden pyytää joustavia työjärjestelyjä. **Liettuassa** otettiin vuonna 2022 käyttöön mahdollisuus työskennellä vähemmän kuin kokopäiväisesti ja järjestää etätyö- ja joustava työaikataulu raskaana oleville tai imettäville naisille tai yksinhuoltajille, joilla on enintään 14-vuotiaita lapsia (tai vammaisten lasten tapauksessa enintään 18-vuotiaita lapsia), sekä alle 8 vuotiaiden lasten vanhemmille.

Useat jäsenvaltiot toteuttivat toimia aktiivisuuden edistämiseksi, naisten työllisyyden tukemiseksi ja sukupuolten palkkaeron kaventamiseksi pilarin periaatteiden 2 (sukupuolten tasa-arvo) ja 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. **Irlannissa** sukupuolten palkkaeroja koskevaa lakia päivitettiin heinäkuussa 2021, ja siinä edellytetään, että organisaatiot raportoivat sukupuolten palkkaeroista esittämällä nais- ja miestyöntekijöiden väliset palkkaerot, mukaan lukien bonukset. Vaatimusta sovelletaan aluksi organisaatioihin, joissa on vähintään 250 työntekijää, mutta ajan mittaan myös organisaatioihin, joissa on vähintään 50 työntekijää. Laissa edellytetään myös, että työnantajat esittävät erojen syyt ja niiden poistamiseksi tarvittavat toimenpiteet, joita on ehdotettava mutta jotka eivät ole pakollisia. **Italiassa** vuoden 2022 talousarviolain mukaan sukupuolten välistä palkkatasa-arvoa tukevan rahaston määrärahoja lisätään 50 miljoonalla eurolla vuodessa vuodesta 2023 alkaen. Varat on tarkoitettu toimiin, joilla pyritään tukemaan ja tunnustamaan yhteiskunnallinen arvo, joka saadaan kehittämällä sukupuolten palkkatasa-

arvoa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia työelämässä. Lisäksi hyväksytyllä kansallisella strategiasuunnitelmalla pyritään tunnistamaan hyviä käytäntöjä sukupuolistereotyyppien torjumiseksi, sukupuolten työllisyseron kaventamiseksi, tasapuolisen osallistumisen saavuttamiseksi talouden eri aloilla, palkka- ja eläke-erojen kaventamiseksi ja sukupuolten tasapuolisen edustuksen saavuttamiseksi päätöksenteossa. Lisäksi Italian elpymis- ja palautumissuunnitelmassa kaavaillaan investointeja, joilla edistetään naisyrittäjyyttä, tuetaan naisten tai pääasiassa naisten perustamien ja johtamien yritysten innovatiivisten liiketoimintahankkeiden toteuttamista ja investoidaan sellaisten yritysten sertifiointijärjestelmään, jotka tukevat sukupuolten tasa-arvoa käytännöissään. **Ranskassa** joulukuussa 2021 annetulla lailla otettiin käyttöön useita toimenpiteitä, joilla pyritään edistämään naisten ja miesten taloudellista ja ammatillista tasa-arvoa. Työnantajien, joilla on vähintään 1 000 työntekijää, on 1. maaliskuuta 2022 alkaen julkaistava vuosittain tiedot mahdollisista eroista naisten ja miesten edustuksessa ylemmässä johdossa ja hallintoelinten jäsenten keskuudessa. Nämä tiedot julkaistaan työministeriön verkkosivustolla 1. maaliskuuta 2023 alkaen. Lakiin sisältyy myös 30 prosentin kiintiön luominen yritysten johtotehtäviin 1. maaliskuuta 2026 lähtien, ja kiintiötä korotetaan edelleen (40 prosenttia 1. maaliskuuta 2029 lähtien). **Kreikka** hyväksyi lokakuussa 2021 puitteet lastenhoitopalveluille, joita tarjotaan kahden kuukauden ikäisistä kahden ja puolen vuoden ikäisiin, ja Neighbourhood Nannies -aloitteelle, jolla tuetaan naisten pääsyä työmarkkinoille ja edistetään työ- ja yksityiselämän tasapainoa. Maanlaajuista täytäntöönpanoa edeltää kokeiluvaihe 33 kunnassa.

Jäsenvaltiot ottivat käyttöön uusia aloitteita ja toteuttivat uudistuksia parantaakseen vammaisten henkilöiden palkkaamista ja työllistettävyyttä pilarin periaatteen 17 (vammaisten osallistaminen) mukaisesti. **Belgiassa** Vallonian julkisten työvoimapalvelujen Talents-Impulsion-Mobilisation-uudistus rahoitetaan Belgian elpymis- ja palautumissuunnitelmasta, ja sen tavoitteena on tarjota yksilöllisempiä palveluja ja yksilöllisiä väyliä haavoittuvassa asemassa oleville työnhakijoille, myös vammaisille henkilöille. **Bulgaria** aikoo käynnistää ohjelman, jolla tuetaan haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien, kuten vammaisten, kestävää työllisyyttä. Ohjelman määrärahat ovat 51,1 miljoonaa euroa, ja sitä rahoittaa ESR+. Toimen kohderyhmänä on 3 600 haavoittuvassa asemassa olevaan ryhmään kuuluvaa, myös vammaisia, ja siitä tarjotaan tuettuja työpaikkoja, mentorointia ja tuetaan työympäristön mukauttamisesta ja liikennettä. **Tšekissä** lisättiin lokakuussa 2022 työhönottokannustimia vammaisten henkilöiden työllistämiseksi. **Irlanti** otti heinäkuussa 2021 käyttöön varhaisen osallistumisen lähestymistavan lisätäkseen julkisten työvoimapalvelujen vammaisille henkilöille tarjoamia työvoimapalveluja. Tässä lähestymistavassa, jonka odotetaan olevan täysimääräisesti käytössä vuoden 2022 loppuun mennessä, Irlannin julkiset työvoimapalvelut tarjoavat ja tarjoavat aktiivisesti työvoimapalveluja ja -tukea vammaisille työnhakijoille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Osallistuminen on vapaaehtoista, ja siinä keskitytään vammaisten henkilöiden tarpeisiin ja heidän kohtaamiinsa esteisiin. **Kroatia** hyväksyi helmikuussa 2022 lain työmarkkinain muuttamisesta. Lailla parannetaan edellytyksiä taloudellisen tuen myöntämiseksi vammaisille työttömille ja vahvistetaan käteisavustuksen määräksi 10 prosenttia nettovähimmäispalkasta. **Latvia** hyväksyi elokuussa 2021 osana elpymis- ja palautumissuunnitelmansa täytäntöönpanoa suunnitelman vammaisten yhtäläisten mahdollisuuksien edistämiseksi. Suunnitelmassa mukautetaan vammaisaseman määrittämistä koskevia sääntöjä sekä otetaan käyttöön toimenpiteitä, joilla edistetään osallisuutta työmarkkinoille ja rakennetun ympäristön infrastruktuurin saavutettavuutta. **Liettuassa** on hyväksytty muutos, jolla laajennetaan aktiivisen työmarkkinapolitiikan sovellettavuutta vammaisiin henkilöihin. Uuden aloitteen tarkoituksena on helpottaa vammaisten henkilöiden pääsyä avoimille työmarkkinoille, joilla he voivat hakea valitsemaansa työtä sen sijaan, että he työskentelisivät erityisissä yhteisötalouden yrityksissä, joissa valinnanvara on rajallinen.

Portugalissa otettiin vuonna 2022 käyttöön ohjelma, jolla tuetaan vammaisten henkilöiden työhönottoa ja työllistyvyyttä tukemalla sopimuksia, työhönottoa, integroitumista ja yrittäjyyttä, myös ammatillisen kuntoutuksen alalla. Vakauttamisen ja työmarkkinoille integroitumisen edistämiseksi ohjelmalla pyritään mukauttamaan, vahvistamaan ja elvyttämään maksuihin perustuvia työllistyvyyttä edistäviä kannustimia ja työllisyyspoliittisia ohjelmia. **Suomessa** elpymis- ja palautumissuunnitelman mukainen uusi valtion omistama välityömarkkinatoimija aloittaa toimintansa vuonna 2022 edistääkseen sellaisten henkilöiden työhön sopeutumista ja sijoittumista, joilla on merkittävä riski joutua pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolelle, mukaan lukien osatyökykyiset henkilöt. Toiminnan aloittamisen jälkeen yrityksen tavoitteena on, että työsuhteessa on noin 1 000 henkilöä.

Jäsenvaltiot toteuttivat toimia tukeakseen ja helpottaakseen kolmansien maiden kansalaisten integroitumista työmarkkinoille. Virossa muutettiin vuonna 2022 hallituksen ”Settle in Estonia” -ohjelmaa, joka koostuu sopeutuskurssista ja kielikurssista hiljattain saapuneille muuttajille. Tarkoituksena on vastata paremmin osallistujien tarpeisiin jakamalla aiemmin yhdistetty työn ja yrittäjyyden moduuli kahteen erilliseen moduuliin. Lisäksi ohjelmaan sisältyy A1-tason koulutuksen lisäksi A2-tason kielikursseja, ja opetusmenetelmiä mukautettiin. Lisäksi Viro on hyväksynyt korkeakoulututkintojen tunnustamisesta tehdyn Unescon maailmanlaajuisen yleissopimuksen, jossa vahvistetaan yksilöiden oikeus siihen, että heidän ulkomaiset tutkintonsa arvioidaan avoimella ja syrjimättömällä tavalla. Kielikursseilla on merkittävä rooli jäsenvaltioissa. Esimerkiksi **Suomessa** myönnettiin lisävaroja suomen/ruotsin opettamiseen toisena kielenä, luku- ja kirjoitustaidon opettamiseen sekä kotouttamiskoulutukseen epävirallisessa koulutuksessa. Suomen hallitus ehdottaa, että vuoden 2023 talousarvioon lisätään jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toimintamenoihin 5,5 miljoonaa euroa ukrainalaisille tarkoitettua koulutusta varten. **Saksassa** työ- ja sosiaaliministeriö myönsi marraskuussa 2021 Afganistanista tuleville turvapaikanhakijoille varhaisen pääsyn työmarkkinaintegraatiota koskeviin toimenpiteisiin, kuten ammatillisille kielikursseille. **Irlanti** julkaisi joulukuussa 2021 uudet ohjeet ja välineistöt, joilla autetaan maahanmuuttajaopiskelijoita parantamaan englannin kielen taitojaan ja etenemään jatkokoulutuksessa aikuiskoulutusta koskevan ALL-strategian (Adult Literacy for Life) mukaisesti. **Ranskassa** pantiin maaliskuussa 2022 täytäntöön pakolaisten kotouttamista koskeva kattava ja yksilöllinen AGIR-tukiohjelma. Ohjelma tarjoaa muun muassa räätälöidyn tukijärjestelmän, jolla helpotetaan hiljattain saapuneiden ulkomaalaisten aiemman kokemuksen tunnustamista, yksinkertaistetaan integroitumista työelämään ja parannetaan työmarkkinoilta kauimpana olevien henkilöiden pääsyä työelämään heidän ominaisuuksiensa mukaan. **Italiassa** maan viranomaiset ja UNHCR allekirjoittivat yhteisymmärryspöytäkirjan, jolla edistetään pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden integroitumista työmarkkinoille useiden yhteisten toimien avulla. Sopimuksen tavoitteena on lisätä yksityisen sektorin osallistumista, tarjota yrityksille tietoa ja välineitä pakolaisten vastaanottamiseen ja parantaa osallistamisprosesseja tukevien työvoimapalvelujen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osaamista. **Slovakia** hyväksyi maaliskuussa 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelmastaan rahoitetun lain, jolla parannetaan siirtotyöläisten, myös paluumuuttajien, kolmansista maista tulevien korkean osaamistason työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä sekä Slovakiassa opiskelevien ulkomaalaisten yliopisto-opiskelijoiden integroitumista. Tavoitteena on luoda oikeudellinen kehys kokonaisvaltaista neuvontaa ja palveluja tarjoavalle keskitetylle palvelupisteelle.

Jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä, joilla nopeutetaan Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden tutkintojen tunnustamista. Esimerkiksi **Itävalta**, **Ranska**, **Slovenia** ja **Viro** tekevät yhteistyötä ENIC-NARIC-verkostossa ja tarjoavat neuvoja ja yhteisiä standardeja tutkintojen tunnustamista varten. **Portugalissa** ja **Itävallassa** etusijalla ovat Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden tutkintotodistusten tunnustamista

koskevat hakemukset. Joissakin jäsenvaltioissa puolestaan yksinkertaistettiin ja nopeutettiin tunnustamismenettelyjä. Esimerkiksi **Latvia**, **Liettua**, **Portugali** ja **Saksa** hyväksyvät asiakirjojen digitaaliset jäljennökset eivätkä vaadi oikeaksi todistettua käännöstä. **Italiassa** viranomaiset tarjoavat tietokannan, joka sisältää kattavan luettelon ja selitykset Ukrainan tutkinnoista korkeakouluille, ja kotiseudultaan siirtymään joutuneet henkilöt voidaan rekrytoida sosiaali- ja terveydenhuoltoalalle eurooppalaisen pakolaisten pätevyyspassin esittämisen jälkeen. **Tšekissä** viranomaiset laativat käsikirjan tunnustamisen yhdenmukaistamiseksi ja nopeuttamiseksi. **Suomessa** muodollisen pätevyyspassin tunnustamisesta vastaavat virkamiehet saivat erityiskoulutusta ymmärtääkseen paremmin Ukrainan koulutusjärjestelmää. **Slovakia** helpotti aiempien taitojen tunnustamista lakkauttamalla ulkomaisten julkisten asiakirjojen sertifiointia koskevan laillistamisvaatimuksen (apostille).

Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä, joilla helpotetaan Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden integroitumista työmarkkinoille koulutuksen avulla ja madalletaan maahantulon esteitä. Ukrainasta siirtymään joutuneille henkilöille tarkoitetut erityiset kielikurssit ovat olleet yleisin jäsenvaltioiden hiljattain kehittämä ohjelmatyyppejä. Esimerkiksi **Saksassa** yli puolet Ukrainasta siirtymään joutuneiden kokonaismäärästä osallistui kielikursseille. **Slovakia** on kehittänyt koulutushankkeen, jossa annetaan teoreettista ja käytännön tietoa siirtymään joutuneille henkilöille sekä taloudellinen avustus, joka myönnetään kurssin käymisen jälkeen ja joka kattaa kurssimaksun ja osan siihen liittyvistä kuluista. **Tšekissä** ukrainalaiset siirtymään joutuneet terveydenhuollon työntekijät saavat (12 kuukauden määräajaksi) tilapäisen ammattiluvan, joka antaa heille mahdollisuuden parantaa kielitaitoaan ja perehtyä kansalliseen terveydenhuoltojärjestelmään. Harjoittelujärjestelmän avulla he voivat hankkia tunnustamiskokeen suorittamiseen tarvittavat tiedot. **Slovakiassa** siirtymään joutuneiden työntekijöiden on läpäistävä lisäkoelämpiö yliopistossa tai toisen asteen oppilaitoksessa ja esitettävä tunnustettu todistus, jotta he voivat työskennellä terveydenhuoltoalalla. **Unkarissa** siirtymään joutuneet ukrainalaiset, joilla on Ukrainan valtion tunnustama terveydenhuoltoalan pätevyys, voivat aloittaa ammattinsa harjoittamisen, kun pätevyyspassin tunnustamismenettely on käynnissä.

2.3 Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 7 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita parantamaan työmarkkinoiden toimintaa ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuutta. Jaksossa käsitellään muun muassa joustavuuden ja työsuhteturvan tasapainottamista työmarkkinapolitiikassa, pimeän työn torjumista, työmarkkinoiden segmentoitumisen estämistä ja vakituisiin työsuhteisiin siirtymisen edistämistä sekä aktiivisen työmarkkinapolitiikan tehokkuuden varmistamista. Nämä tavoitteet ovat yhdenmukaisia Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen), 5 (varma ja sopeutuva työllisyys), 7 (tiedot työhiedoista ja irtisanotuille annettava suoja), 8 (työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työntekijöiden osallistuminen), 10 (terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö) ja 13 (työttömyysetuudet) kanssa. Jaksossa käsitellään myös työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistämistä ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kanssa tehtävää yhteistyötä olemassa olevien kansallisten käytäntöjen pohjalta. Lopuksi jaksossa 2.3.2 raportoidaan jäsenvaltioiden toimenpiteistä näillä aloilla.

2.3.1 Keskeiset indikaattorit

Työmarkkinoiden segmentoitumiseen puuttuminen on keskeistä työpaikkojen laadun ja työmarkkinoiden toiminnan parantamiseksi, ja sillä edistetään pilarin periaatteiden 5 (turvallinen ja sopeutuva työllisyys) ja 7 (tiedot työhdoista ja irtisanotuille annettava suoja) täytäntöönpanoa. Työmarkkinoiden segmentoituminen merkitsee sitä, että työmarkkinoilla olevien henkilöiden työoloissa on edelleen eroja, joiden ei voida katsoa johtuvan heidän pätevyyteensä, ammattiinsa ja kokemukseensa liittyvistä eroista.¹³⁸ Vahva osoitus työmarkkinoiden segmentoitumisesta on se, että määräaikaisten työsopimusten osuus on suuri tietyissä työntekijäryhmissä ja siirtyminen vakituisiin työpaikkoihin on vähäistä. Siihen voi liittyä myös näennäisyrittäjien suuri osuus.

Määräaikaisten työsuhteiden osuus kokonaistyöllisyydestä lisääntyi vuonna 2021 vain hieman useimmissa jäsenvaltioissa suotuisampien taloudellisten olosuhteiden ansiosta. Määräaikaisessa työsuhteessa¹³⁹ olevien osuus kaikista työntekijöistä (20–64-vuotiaat) lisääntyi hieman EU:ssa vuosien 2020 ja 2021 välillä keskimäärin 10,9 prosentista 11,2 prosenttiin, mikä on edelleen 0,8 prosenttiyksikköä vähemmän kuin ennen pandemiaa. Jos kuitenkin tarkastellaan neljännesvuosittaisia tietoja, määräaikaisten työntekijöiden (20–64-vuotiaat, kausitasoitettut tiedot) osuus oli 13,1 prosenttia vuoden 2022 toisella neljänneksellä eli 1,1 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuoden 2021 ensimmäisellä neljänneksellä ja 1,1 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuoden 2020 toisen neljänneksen alhainen taso. Jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja. Espanjassa, Alankomaissa, Portugalissa ja Italiassa luku on yli 15 prosenttia kun taas Virossa, Liettuassa, Romaniassa, Latviassa ja Bulgariassa alle 4 prosenttia (ks. kaavio 2.3.1). Vähenneminen oli suurinta jäsenvaltioissa, joissa määräaikaisten työsopimusten osuus oli suurin ennen covid-19-pandemiaa, kun taas jäsenvaltioissa, joissa osuus oli suhteellisen pieni, se on kasvanut hieman sen jälkeen.¹⁴⁰ Osuus on pienentynyt merkittävästi Puolassa (6,8 prosenttiyksikköä), Kroatiassa (4,5 prosenttiyksikköä), Portugalissa (3,6 prosenttiyksikköä), Sloveniassa (3,4 prosenttiyksikköä) ja Kreikassa (2,7 prosenttiyksikköä) vuosina 2019–2021 mutta kasvanut Romaniassa (0,9 prosenttiyksikköä), Liettuassa ja Tanskassa (0,6 prosenttiyksikköä) ja Luxemburgissa (0,2 prosenttiyksikköä).

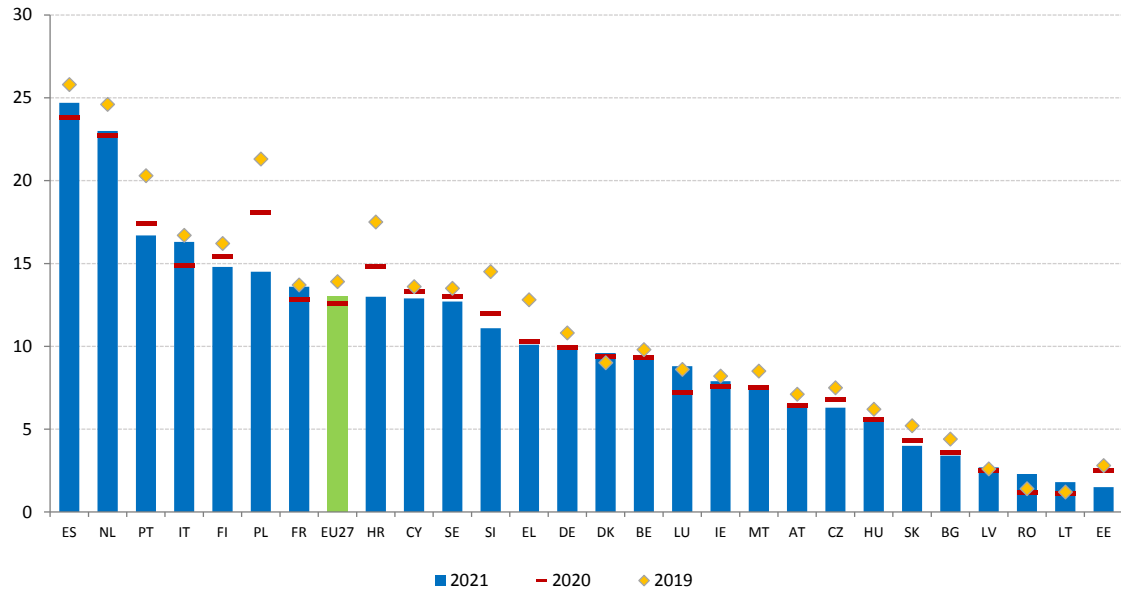
¹³⁸ Ks. Kansainvälinen työjärjestö (ILO) ja Eurofound. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työmarkkinat jakautuvat alamarkkinoihin tai segmentteihin, joita erottavat erilaiset ominaispiirteet ja käyttäytymissäännöt, kuten sopimusjärjestelyt (eli vakituiset v. määräaikaiset työsopimukset), työsuhdeturvalainsäädännön luonne ja vaihtelu jäsenvaltioissa (eli säännöt, jotka koskevat määräaikaisten työntekijöiden yksilöllistä ja kollektiivista palkkaamista ja irtisanomista) tai työntekijätyypit (esim. vastentahtoiset määräaikaiset ja osa-aikaiset työntekijät).

¹³⁹ Termillä tarkoitetaan sekä epätyypillisiä työjärjestelyjä (joustavat, määräaikaiset, keikkatyö- ja nollatuntisopimukset) että vuokratyösopimuksia muttei osa-aikatyötä eikä itsenäistä ammatinharjoittamista ilman työntekijöitä. Lähde: Eurostatin indikaattorit [lfsi_pt_a] (vuosittaiset tiedot) ja [lfsi_pt_q] (neljännesvuosittaiset tiedot).

¹⁴⁰ Euroopan komissio, *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022 (ei vielä julkaistu).

Kaavio 2.3.1: Määräaikaiset työsuhteet ovat edelleen hieman kriisiä edeltäneen tason alapuolella, joskin jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä (20–64-vuotiaat, %, vuotuiset tiedot)

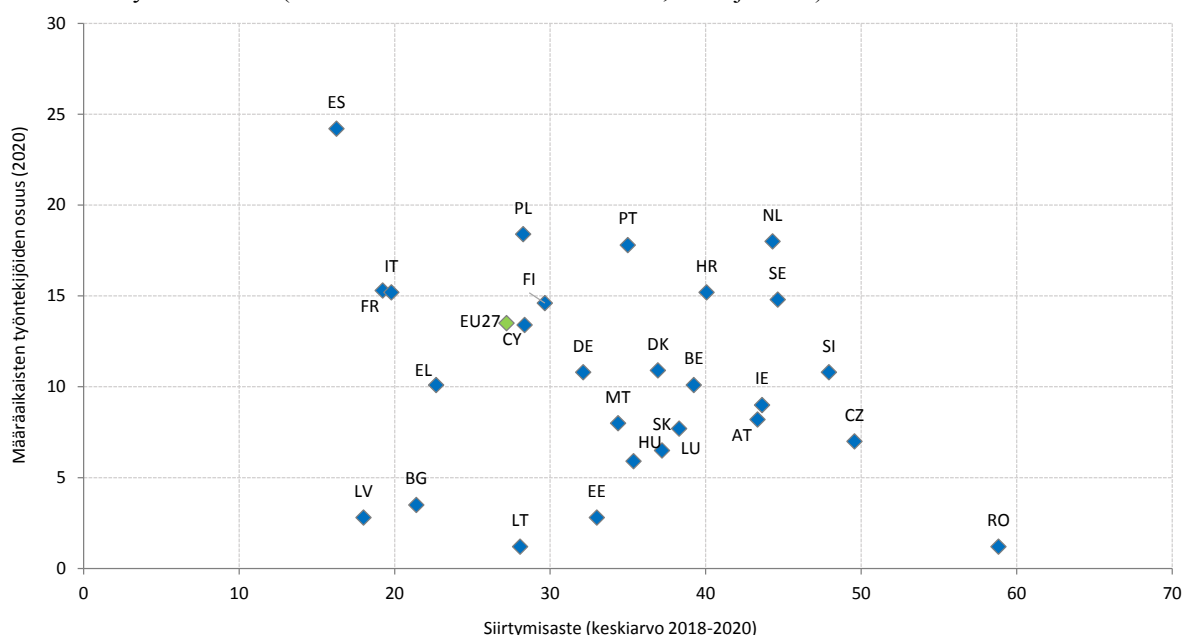
Huomautus: Erilaiset määritelmät vuonna 2021: ES ja FR (ks. metatiedot).

Lähde: Eurostat [[lfsi_pt_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Joissakin jäsenvaltioissa määräaikaisten työsopimusten osuus on suuri ja siirtyminen vakinaisiin työsuhteisiin on vähäistä. Kaaviossa 2.3.2 esitetään määräaikaisten työntekijöiden (20–64-vuotiaiden) lukumäärä prosentiosuutena kokonaismäärästä verrattuna kolmen vuoden keskimääräiseen siirtymisasteeseen määräaikaisista työsuhteista vakituisiin työsuhteisiin (vuosina 2018–2020). Vuonna 2020 kriittisin tilanne oli Espanjassa, Puolassa, Ranskassa ja Italiassa, joissa määräaikaisten työsopimusten määrä oli suuri (yli 15 prosenttia) ja siirtymisaste suhteellisen alhainen (alle 30 prosenttia). Joissakin jäsenvaltioissa, kuten Alankomaissa, Portugalissa, Kroatiassa ja Ruotsissa, määräaikaisten työsuhteiden osuus ylitti EU:n keskiarvon (13,5 % vuonna 2020) siirtymisaste oli korkea (yli 35 %). Sitä vastoin Liettussa, Latviassa ja Bulgariassa määräaikaisten työsopimusten osuus on hyvin pieni (alle 4 prosenttia) ja siirtyminen vakituisiin työsuhteisiin on vähäistä. Romaniassa, Unkarissa, Slovakiassa, Tšekissä, Luxemburgissa ja Virossa määräaikaisten työsopimusten osuus on alle 8 prosenttia mutta siirtymisaste yli 30 prosenttia.

Kaavio 2.3.2: Jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja määräaikaisten työsopimusten osuudessa ja niiden vakituisiksi työpaikoiksi muuntamisessa

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä (20–64-vuotiaat) vuonna 2020 ja siirtyminen vakituiseseen työsuhteeseen (keskimääräinen arvo vuosilta 2018, 2019 ja 2020).

Huomautus: Katkos aikasarjassa vuonna 2020: DE. Työvoiman siirtymisastetta koskevat tiedot vuodelta 2017: LV; vuosien 2019 ja 2020 keskiarvo: SK.

Lähde: Eurostat, [[lfsa etpgan](#)] EU: työvoimatutkimus ja [[ilc lvhl32](#)] EU-SILC.

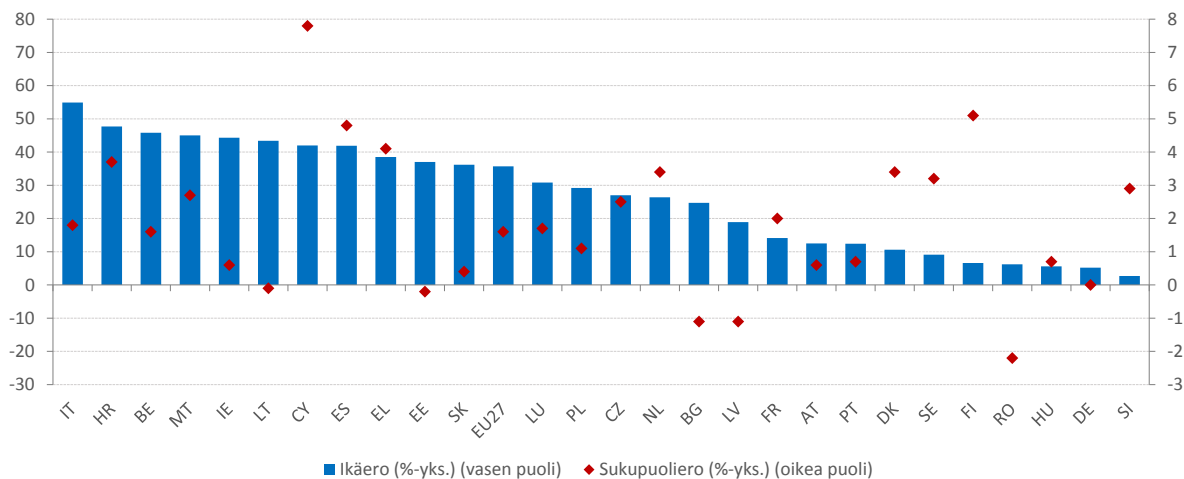
Vastentahtoisessa määräaikaisessa työsuhteessa olevien osuus vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioittain, ja joissakin niissä on erityisiä haasteita. Vastentahtoisesti määräaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden (20–64-vuotiaiden) osuus oli 7,8 prosenttia EU:ssa vuonna 2021. Jäsenvaltioiden korkeimpien ja alimpien arvojen välinen ero on kuitenkin edelleen merkittävä (15,4 prosenttiyksikköä vuonna 2021), eikä se ole muuttunut vuodesta 2020. Joissakin jäsenvaltioissa tilanne on erityisen haasteellinen ja vastentahtoisesti määräaikaisten työntekijöiden osuus on suuri, esimerkiksi Espanjassa (19,5 prosenttia), Italiassa (13,4 prosenttia), Portugalissa (12,2 prosenttia) ja Kyproksella (11,9 prosenttia). Toisaalta osuus on alle 2 prosenttia Latviassa, Romaniassa, Liettuassa ja Virossa. Yleisesti ottaen vastentahtoisesti määräaikaisessa työsuhteessa olevista suurempi osa on naisia kuin miehiä, mutta ero on suhteellisen pieni (alle 1,5 prosenttiyksikköä), lukuun ottamatta Kyprosta (7,5 prosenttiyksikköä), Kreikkaa (5 prosenttiyksikköä), Kroatiaa (3,3 prosenttiyksikköä) ja Suomea (3,2 prosenttiyksikköä).

Määräaikaiset työsopimukset ovat edelleen yleisempiä nuorten ja naisten keskuudessa. Määräaikaisten työntekijöiden osuus oli vuonna 2021 EU:ssa jopa 48,9 prosenttia nuorten (15–24-vuotiaiden) keskuudessa, mikä on 37 prosenttiyksikköä enemmän kuin 25–54-vuotiaiden ja 42,7 prosenttiyksikköä enemmän kuin 55–64-vuotiaiden keskuudessa. Vuonna 2021 osuudet olivat suurimmat Espanjassa (69,1 prosenttia), Alankomaissa (68,2 prosenttia), Sloveniassa (63,5 prosenttia) ja Italiassa (61,7 prosenttia) ja pienimmät Virossa (6,8 prosenttia), Liettuassa (6,7 prosenttia) ja Latviassa (5,3 prosenttia). Vuonna 2021 määräaikaisissa työsuhteissa olevien naispuolisten työntekijöiden (20–64-vuotiaiden) osuus EU:ssa oli 13,8 prosenttia eli 0,4 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2020. Sukupuolten välinen ero määräaikaisissa työsuhteissa kasvoi hieman vuosien 2020 ja 2021 välillä keskimäärin 1,4 prosenttiyksiköstä 1,6 prosenttiyksikköön, ja jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja (ks. kaavio 2.3.3). Vuonna 2021 suurimmat sukupuolten väliset erot määräaikaisten työsopimusten yleisyydessä olivat Kyproksella (7,8 prosenttiyksikköä) ja

Suomessa (5,1 prosenttiyksikköä). Romaniassa, Bulgariassa ja Latviassa määräaikaissa työsuhteissa oli enemmän miehiä kuin naisia, mikä johti päinvastaisiin sukupuolten välisiin eroihin.

Kaavio 2.3.3: Määräaikaissa työsuhteissa on huomattavasti enemmän nuoria (15–24-vuotiaat) ja naisia (muutamien poikkeuksin)

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä: ero 15–24-vuotiaiden ja 25–54-vuotiaiden ikäryhmän välillä – ikäryhmien välinen ero (prosenttiyksikköä, 2021, vasen akseli). Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä: ero naisten ja miesten välillä – sukupuolten välinen ero (prosenttiyksikköä, 2021, oikea akseli).

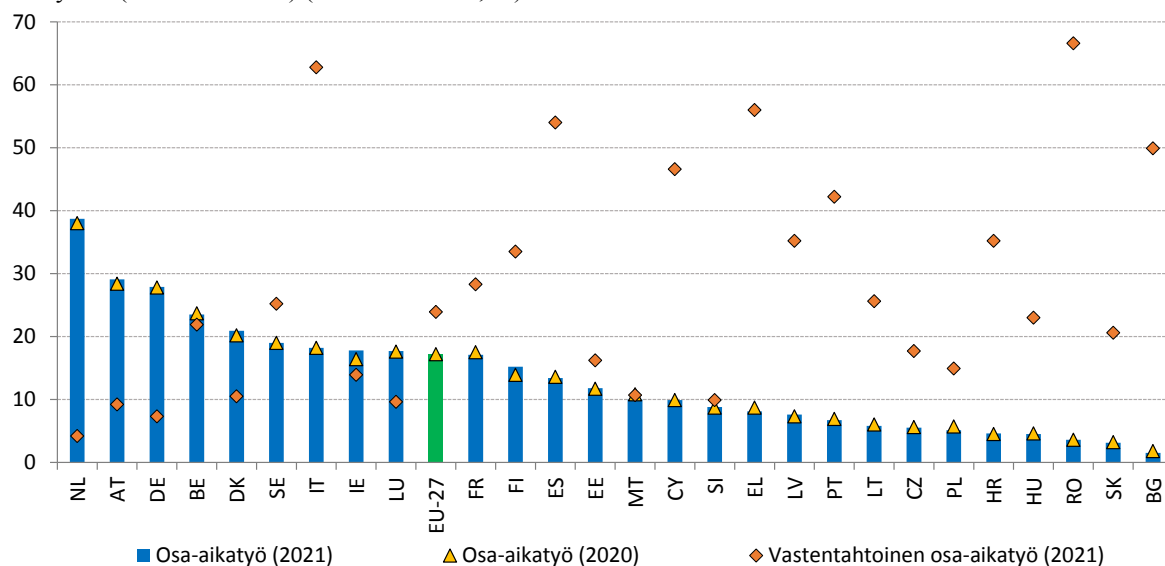
Lähde: Eurostat [[lfsi_pt_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Osa-aikatyön osuus EU:ssa pysyi jokseenkin vakaana, mutta useissa jäsenvaltioissa merkittävä osuus siitä on edelleen vastentahtoista. Vuonna 2021 osa-aikatyötä tekevien (20–64-vuotiaiden) osuus EU:ssa oli 17,2 prosenttia eli sama kuin vuonna 2020, ja se on edelleen 1,5 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2019. Viidessä jäsenvaltiossa (Alankomaat, Itävalta, Saksa, Belgia ja Tanska) osuus oli yli 20 prosenttia ja viidessä muussa (Bulgariassa, Slovakiassa, Romaniassa, Unkarissa ja Kroatiassa) alle 5 prosenttia (ks. kaavio 2.3.4). Osa-aikatyötä tekevien työntekijöiden osuus supistui hieman (alle 1 prosenttiyksikön) joissakin jäsenvaltioissa vuosina 2020–2021 (Malta, Puola, Kreikka, Ranska ja Bulgaria). Osuus sen sijaan kasvoi Irlannissa (1,4 prosenttiyksikköä), Suomessa (1,3 prosenttiyksikköä) sekä Alankomaissa, Tanskassa ja Itävallassa (0,7 prosenttiyksikköä). Vastentahtoisen osa-aikatyön osuus kokonaistyöllisyydestä oli 23,9 prosenttia vuonna 2021 EU:ssa, ja jäsenvaltioiden välillä on jälleen merkittäviä eroja.¹⁴¹ Romaniassa, Italiassa, Kreikassa, Espanjassa ja Bulgariassa tämä osuus on noin 50 prosenttia tai enemmän kun taas Alankomaissa, Saksassa, Itävallassa, Luxemburgissa ja Sloveniassa enintään 10 prosenttia.

¹⁴¹ Eurostatin indikaattori [[lfsa_eppgai](#)]. Tässä indikaattorissa ei tehdä vertailua vuotta 2021 edeltäviin arvoihin, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta [IESS-asetuksen voimaantulon vuoksi](#).

Kaavio 2.3.4: Osa-aikatyön osuus on pysynyt suurin piirtein vakaana kuluneen vuoden aikana, mutta monessa jäsenvaltiossa osa-aikatyötä leimaa merkittävä vastentahtoisuus

Osa-aikatyön osuus kokonaistyöllisyydestä (20–64-vuotiaat) ja vastentahtoisuuden osuus kaikesta osa-aikatyöstä (20–64-vuotiaat) (vuotuiset tiedot, %).

Huomautus: Erilaiset määritelmät vuonna 2021: ES ja FR (ks. metatiedot).

Lähde: Eurostat, [lfsi_pt_a] ja [lfsa_eppgai], EU:n työvoimatutkimus.

Ilman työntekijöitä toimivien itsenäisten ammatinharjoittajien (ns. yksinyrittäjien) osuus on yleisesti suuri, mutta jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja. Itsenäinen ammatinharjoittaminen on yleensä vapaaehtoista ja myönteinen merkki yrittäjähengestä, mutta joskus siihen kätkeytyy palkkatyön kaltainen työsuhde tai näennäisyrittäjyys. Vuonna 2021 itsenäisten ammatinharjoittajien, joilla ei ole työntekijöitä (ns. yksinyrittäjät, joita voidaan käyttää perustana arvioitaessa näennäisyrittäjyyden riskiä), osuus EU:n (20–64-vuotiaiden) kokonaistyöllisyydestä oli 9 prosenttia.¹⁴² Korkeimmat osuudet olivat Kreikassa, Puolassa ja Italiassa (yli 14 prosenttia) sekä Tšekissä, Alankomaissa ja Slovakiassa (yli 10 prosenttia). Pienimmät osuudet (alle 6 prosenttia) olivat Saksassa, Tanskassa, Luxemburgissa, Ruotsissa ja Kroatiassa.

Pilaria käsittelevä laatikko 5: Työtä välittävät digitaaliset alustat ja työsuhteet

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa edistetään ehkäisemällä epävarmoihin työoloihin johtavien työsuhteiden väärinkäyttöä, myös alustatyön yhteydessä. Periaatteen 5 (varma ja sopeutuva työllisyys) mukaan työntekijöillä on oikeus oikeudenmukaiseen ja yhdenvertaiseen kohteluun työolojen sekä sosiaalisen suojelun ja koulutuksen saatavuuden osalta työsuhteen tyypistä ja kestosta riippumatta. Innovatiivisilla työmuodoilla, myös yrittäjyyden ja itsenäisen ammatinharjoittamisen kautta, voidaan merkittävästi parantaa työoloja. Samalla olisi tunnistettava epävarmat työmuodot, myös joidenkin työtä välittävien digitaalisten alustojen yhteydessä, ja puututtava niihin ja estettävä epätyyppillisten työsuhteiden väärinkäyttö laadukkaiden työpaikkojen tukemiseksi.

¹⁴² Lähde: Eurostat [lfsa_espais] ja [lfsa_egaps], EU:n työvoimatutkimus. Huomautus: Niiden itsenäisten yrittäjien prosenttiosuus, joilla ei ole työntekijöitä, työntekijöiden kokonaismäärästä. Tässä indikaattorissa ei tehdä vertailua ennen vuotta 2021 edeltäviin arvoihin, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehityksen voimaantulosta.

Työtä välittävistä digitaalisista alustoista on tullut tärkeä osa EU:n talouksia, ja niiden kautta työskentelee monenlaisia ihmisiä. Työtä välittävien digitaalisten alustojen koko on kasvanut, ja tulojen arvioidaan kasvaneen EU27-maissa vuosien 2016 ja 2020 välillä 3 miljardista eurosta noin 14 miljardiin euroon. EU27-maissa toimivien alustojen kautta työskentelevien henkilöiden kokonaisansiot ovat kasvaneet vuosien 2016 ja 2020 välillä 2,6 miljardista eurosta 6,3 miljardiin euroon.¹⁴³ Tähän mennessä yli 28 miljoonaa ihmistä unionissa on työskennellyt – ainakin jossain vaiheessa uraansa – alustojen kautta.¹⁴⁴ Työtä välittäviä digitaalisia alustoja toimii useilla talouden aloilla, ja jotkin niistä tarjoavat paikan päällä suoritettavia palveluja, kuten kuljetus- ja lähettipalveluja, siivous- tai hoitopalveluja, kun taas toiset toimivat yksinomaan verkossa ja tarjoavat esimerkiksi koodaus-, käänös- tai suunnittelupalveluja (ks. kaavio). Alustojen kautta työskentelevät ovat useimmiten nuoria, miehiä ja korkeasti koulutettuja, vaikkakin työntekijöiden profiliin vaikuttaa voimakkaasti alustatyön tyyppi.¹⁴⁵ Naiset puolestaan ovat laajemmin edustettuina henkilökohtaisissa ja kotitalouspalveluissa sekä hoiva-alalla.

Alustatyö voi johtaa siihen, että tosiasiallisesti palkkatyötä tekeviä pidetään virheellisesti itsenäisinä ammatinharjoittajina ja piilotetaan näin työhön liittyvä alaisuussuhde, joskus algoritmeihin perustuvan johtamisen yhteydessä. Yhdeksän kymmenestä EU:ssa toimivasta alustasta luokittelee tällä hetkellä alustojen kautta työskentelevät henkilöt itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi. Useimmat näistä henkilöistä työskentelevät aidosti itsenäisinä ammatinharjoittajina ja voivat käyttää alustoja kehittääkseen yritystoimintaansa, mikä vaikuttaa myönteisesti liiketoiminnan kehittämiseen, innovointiin ja digitalisaatioon EU:ssa. Arvioiden mukaan kuitenkin jopa 5,5 miljoonaa työtä välittävien digitaalisten alustojen kautta työskentelevää henkilöä on luokiteltu virheellisesti itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi, eikä heillä ole oikeutta työntekijöiden oikeuksiin ja suojeluun, joita sovelletaan muihin. Näissä tilanteissa heidän työolonsa ovat usein heikot ja/tai sosiaalisen suojelun saatavuus on riittämätöntä.¹⁴³ On myös henkilöitä, jotka ovat alaisuussuhteessa työtä välittäviin digitaalisiin alustoihin ja vaihtelevassa määrin niiden valvonnassa, esimerkiksi työn jakamisen, palkkauksen tai työolojen osalta. Tämä voi liittyä myös algoritmeihin perustuvan johtamisen toimintaan, jota alustat käyttävät paitsi työn tarjonnan ja kysynnän yhteensovittamiseen myös tehtävien jakamiseen, seuraamiseen, arviointiin ja päätösten tekemiseen niiden kautta työskentelevien henkilöiden osalta.¹⁴⁶

¹⁴³ De Groen W., Kilhoffer Z., et al., *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models*. Final Report. Euroopan unionin julkaisu- ja tiedustelu, 2021.

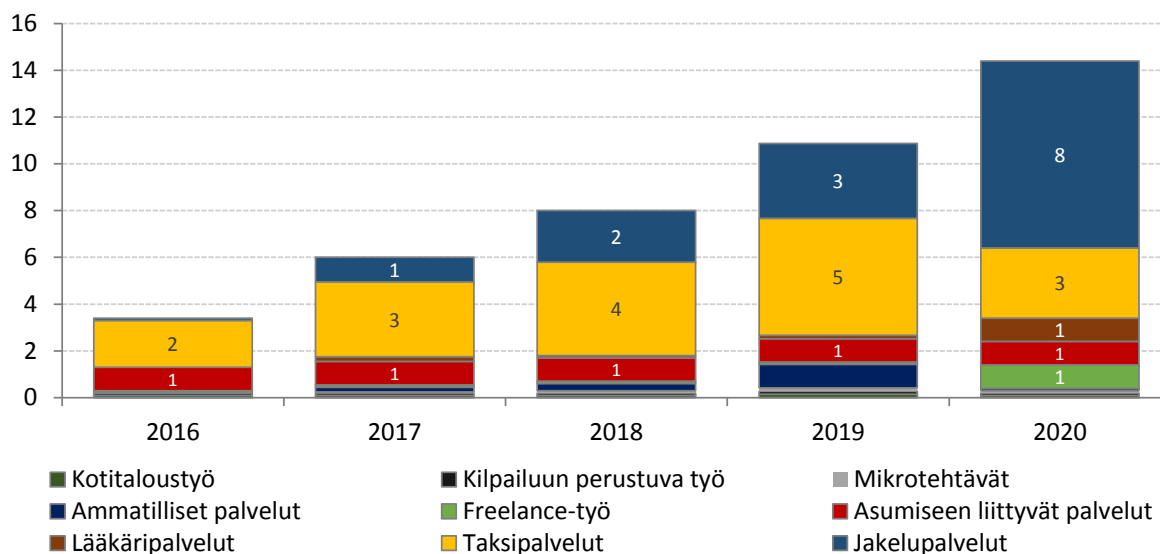
¹⁴⁴ European Commission, Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., et al., *Study to support the impact assessment of an EU initiative on improving working conditions in platform work*. Final Report. Euroopan unionin julkaisu- ja tiedustelu, 2021.

¹⁴⁵ Euroopan komissio, *European Centre for Expertise (ECE) in the field of labour law, employment and labour market policy: thematic review 2021 on platform work*, Euroopan unionin julkaisu- ja tiedustelu, 2021.

¹⁴⁶ Kirjallisuudessa algoritmeihin perustuva johtaminen määritellään algoritmeihin perustuviksi valvonta-, hallinto- ja valvontakäytännöiksi. Näitä käytäntöjä toteutetaan myös sellaisten teknologisten välineiden ja tekniikoiden avulla, joilla organisoidaan työoloja, ja työntekijöiden etähallinnan avulla. Lisätietoja: Mateescu A. ja Nguyen A. (2019), *Algorithmic Management in the workplace*, Data & Society Research Institute.

Työtä välittävät digitaaliset alustat ovat lisääntyneet merkittävästi viime vuosina, ja ne kattavat monenlaisia toimintoja

Työtä välittävien digitaalisten alustojen koko EU27-maissa taloudellisen toiminnan mukaan (miljardia euroa)

Lähde: Euroopan komissio, Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., et al., [Study to support the impact assessment of an EU initiative on improving working conditions in platform work](#). Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021

Sääntöjen vahvistaminen EU:n oikeudellisen kehyksen puitteissa voi auttaa minimoimaan epäoikeudenmukaisiin työoloihin liittyviä riskejä. Avoimia ja ennakoitavia työoloja koskeva direktiivi auttaa EU:n tasolla varmistamaan avoimen tiedonsaannin ja työaikataulujen ennakoitavuuden kaikille työntekijöille. Lisäksi sosiaalisen suojelun saatavuudesta vuonna 2019 annetun neuvoston suosituksen täytäntöönpano tukee epätyypillisessä työsuhteessa olevien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien virallista ja tehokasta kuulumista sosiaalisen suojelun piiriin sekä sääntöjen avoimuutta ja yksinkertaistamista. Joulukuussa 2021 esitellyllä uudella EU:n paketilla pyritään parantamaan alustatyön työoloja ja tukemaan työtä välittävien digitaalisten alustojen kestävä kasvua EU:ssa.¹⁴⁷ Direktiiviehdotus sisältää toimenpiteitä, jotka koskevat algoritmeihin perustuvaa johtamista, työsuhteen tyyppin virheellistä luokittelua ja rajatylittävää avoimuutta. Aloitteisiin sisältyy myös luonnos suuntaviivoiksi EU:n kilpailulainsäädännön soveltamisesta yksityrittäjien (myös alustojen kautta työskentelevien) työoloja koskeviin työehtosopimuksiin sekä lainsäädäntöehdotukseen liittyvä tiedonanto.

Alustatalouden voimakkaan kasvun seurauksena useat jäsenvaltiot ovat ehdottaneet toimenpiteitä, joilla parannetaan työoloja alustatyössä. Jotkin jäsenvaltiot (**Belgia, Espanja, Italia, Kreikka ja Ranska**) ovat antaneet kansallista lainsäädäntöä, jolla pyritään parantamaan työoloja ja/tai sosiaalisen suojelun saatavuutta alustatyössä. Useimmissa tapauksissa on valittu alakohtainen lainsäädäntö, jossa keskitytään yleisesti kuljetus- ja jakelualustoihin. **Belgiassa** hallitus päätti kesäkuussa 2022 määrittellä alustatyöntekijöiden sosiaalisen aseman ja asettaa kahdeksan kriteeriä, joiden perusteella määritetään, pidetäänkö työntekijää itsenäisenä ammatinharjoittajana vai palkattuna työntekijänä, ja joita työtuomioistuimet käyttävät. **Kreikka** hyväksyi kesäkuussa 2021 uuden työmarkkinasuhteita

¹⁴⁷ Ks. komission ehdotus direktiiviksi työolojen parantamisesta alustatyössä (COM(2021) 762 final) ja komission tiedonanto ”Paremmat työolot vahvemmassa sosiaalisessa Euroopassa: digitalisaation hyödyntäminen huomisen työelämässä” (COM(2021) 323).

koskevan lain, jolla otetaan käyttöön alustojen kautta työskenteleviä henkilöitä koskevia toimenpiteitä ja tunnustetaan alaisuuteeseen perustuvat työsopimukset tai itsenäiset palvelut/työsopimukset. **Espanjassa** vuonna 2021 annetulla uudella lailla otettiin käyttöön oikeudellinen oletus, jonka mukaan jakelutoimintaa kolmansille osapuolille teknologisin keinoin harjoittavilla henkilöillä on työsuhde yrityksen kanssa, ja alustaoperaattoreiden on osoitettava, ettei näin ole. Siinä vahvistettiin myös työntekijöiden edustajien oikeus saada tietoa algoritmien parametreista, jotka vaikuttavat työoloihin. **Ranskassa** hyväksyttiin vuonna 2021 asetus, jonka mukaan kyyditys- ja jakelualustojen freelance-työntekijät voivat nimetä edustajansa vuonna 2022. Asetuksella perustettiin alustatyöntekijöiden työmarkkinasuhdeviranomainen (ARPE), joka toimii uutena julkisena sääntelijänä alustojen ja itsenäisten ammatinharjoittajien välisessä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelussa. **Italiassa** hyväksyttiin vuonna 2019 kansallista lainsäädäntöä, jolla on tarkoitus parantaa itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivien ruokalähettiläiden työolojen suojelua. Piemonten ja Lazion alueellisissa lainsäädännöissä käsitellään suoraan kaikkien alustojen kautta työskentelevien työoloja ja sosiaalista suojelua. **Tanskassa** työntekijöiden liitto 3F ja työnantajajärjestö Dansk Erhverv tekivät ruokalähettiläjä koskevan kansallisen alakohtaisen sopimuksen vuonna 2021. **Itävallassa** työmarkkinaosapuolet ovat tehneet palkattuina työntekijöinä toimivia polkupyörälähettiläjä koskevan alakohtaisen työehtosopimuksen. Heillä on tammikuusta 2020 alkaen oikeus vähimmäispalkkaan ja palkalliseen lomaan. **Ruotsissa** ruokatoimitusalusta *Foodora* ja Ruotsin kuljetustyöntekijöiden liitto tekivät vuonna 2021 ruokalähettiläjä koskevan työehtosopimuksen. Osana **Portugalin** elpymis- ja palautumissuunnitelmaa digitaalisia lähettialustoja koskeva uusi työlainsäädäntö olisi pantava täytäntöön maaliskuun 2023 loppuun mennessä.

Työsuojeluviranomaisilla on keskeinen rooli huonojen työolojen havaitsemisessa ja ehkäisemisessä sekä pimeän työn torjumisessa. Tieto- ja viestintäteknikan käytön lisääntyminen ja alustatalouden kehittyminen (ks. pilaria käsittelevä laatikko 5) ovat aiheuttaneet työsuojeluviranomaisille uusia haasteita tehtävien suorittamisessa. Kuten aiemmat kokemukset osoittavat, energian hintojen korkea ja jatkuva nousu ja voimakkaat inflaatiopaineet voivat johtaa pimeän työn lisääntymiseen entisestään, koska ne vaikuttavat tiettyjen yritysten ja työntekijöiden, myös itsenäisten ammatinharjoittajien, kykyyn maksaa sosiaaliturvamaksuja ja veroja (ks. myös jakso 2.1 ja pilaria käsittelevä laatikko 7). Asianmukaisten resurssien tarjoaminen työsuojeluviranomaisille ja kattavien strategioiden käyttöönotto virallisen työn tukemiseksi tässä erityisessä kriisitilanteessa on erityisen tärkeää, jotta voidaan tukea osallistavia ja oikeudenmukaisia työmarkkinoita ja riittävää sosiaalista suojelua kaikille. Pimeän työn vastainen EU-foorumi valmistelee parhaillaan raporttia, jossa käsitellään jäsenvaltioiden edistymistä kattavissa lähestymistavoissa pimeän työn torjumiseksi. Maaliskuussa 2022 perustettiin myös työryhmä, jonka tehtävänä on kannustaa pimeää työtä tekevien kolmansien maiden kansalaisten siirtymistä laillisiin työsuhteisiin.¹⁴⁸

Pandemian jälkeen etätyöstä on tullut vakiintunut työmuoto unionissa, mikä edellyttää toisinaan säännösten, toimintapolitiikan ja työkuulttuurin mukauttamista. Eurofoundin tuoreessa tutkimuksessa kartoitetaan, miten etätyötä käsitellään lainsäädännössä ja työehtosopimusneuvotteluissa 27 jäsenvaltiossa sekä Norjassa ja mitä muutoksia kansallisiin kehyksiin on tehty. Vuonna 2022 etätyötä koskevia lakisäätteisiä määritelmiä ja erityislainsäädäntöä otettiin käyttöön 23 maassa.¹⁴⁹ Useimmissa niistä lainsäädäntöä

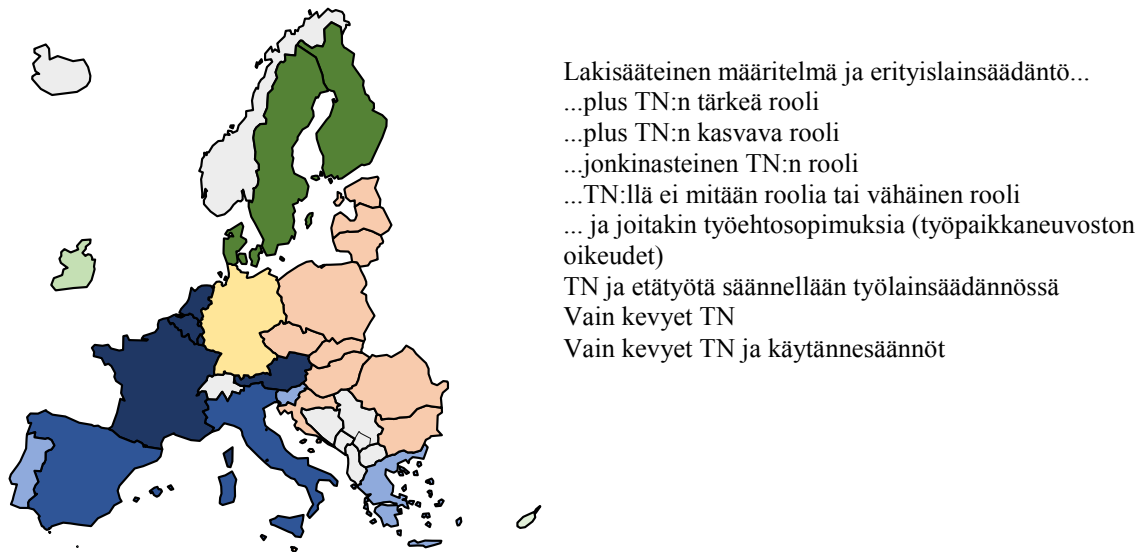
¹⁴⁸ Tarkempia tietoja löytyy Euroopan työviranomaisen (ELA) verkkosivustolta osoitteessa www.ela.europa.eu

¹⁴⁹ Lähde: Eurofound, Vargas Llave, O., Rodríguez Contreras, R., Sanz de Miguel, P., et al., *Telework in the EU : regulatory frameworks and recent updates*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022. Huomautus:

täydennettiin monialaisilla tai yrityskohtaisilla työehtosopimuksilla, joskin niiden intensiteetti vaihtelee. Ainoastaan Kroatiassa, Latviassa ja Puolassa lainsäädäntö on ainoa sääntelyn lähde (jota on kehitetty enimmäkseen työnantajien ja työntekijöiden välisillä yksittäisillä sopimuksilla). Vain harvassa jäsenvaltiossa ei ole mitään lakisääteisiä määritelmiä tai erityistä etätyötä koskevaa lainsäädäntöä. Tässä maaryhmässä etätyöjärjestelyt sisältyvät kuitenkin eri lakeihin, jotka koskevat esimerkiksi terveyttä ja turvallisuutta tai työaika, tai yleiseen työlainsäädäntöön. Etätyötä säännellään näin ollen usein alakohtaisten työehtosopimusneuvottelujen kautta (esim. Suomessa) tai alakohtaisilla ja yrityskohtaisilla työehtosopimuksilla (esim. Tanskassa ja Ruotsissa). Työehtosopimusneuvottelujen roolin perusteella voidaan yksilöidä jäsenvaltioiden klusterit kaavion 2.3.5 mukaisesti.

Kaavio 2.3.5: Jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja etätyön sääntelyssä

Etätyön sääntely EU27-maissa ja Norjassa. (TN = työehtosopimusneuvottelut)

Huomautus: Kansalliset tiedot saatu Eurofoundin yhteyshenkilöiden verkostolta.

Lähde: Eurofound, *Telework in the EU: Regulatory frameworks and recent updates*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

Etätyö näyttää parantavan jonkin verran työ- ja yksityiselämän tasapainoa, mutta siihen liittyy myös riskejä, jotka edellyttävät seurantaa. Hybridityömenetelmät, jotka ovat yleistyneet, vaikuttavat lieventävän joitakin näistä riskeistä. Vuoden 2022 yhteisessä työllisyysraportissa esitettiin Eurofoundin tutkimukseen perustuva kattava analyysi etätyöhön liittyvistä riskeistä (kuten työajan ulkopuolinen työskentely, eristäytyminen tai psykososiaaliset riskit). Tuorempi analyysi (myös Eurofoundin laatima) vahvistaa, että covid-19-pandemian aikana pitkät työajat olivat usein ongelma niille, jotka tekivät vain kokopäiväistä etätyötä, verrattuna niihin, jotka työskentelivät työnantajan tiloissa.¹⁵⁰ Tuoreimpien havaintojen mukaan ne, jotka tekivät etätyötä hybridimallin mukaan (eli jotka yhdistivät kotoa työskentelyn työnantajan tiloissa tehtävään työhön), eivät raportoineet niin todennäköisesti pitkistä työajoista kuin muiden etätyöjärjestelyjen mukaisesti työskentelevät (ks. kaavio 2.3.6). Ainakin kaksi kolmasosaa etätyöntekijöistä ilmoitti työskennelleensä yli

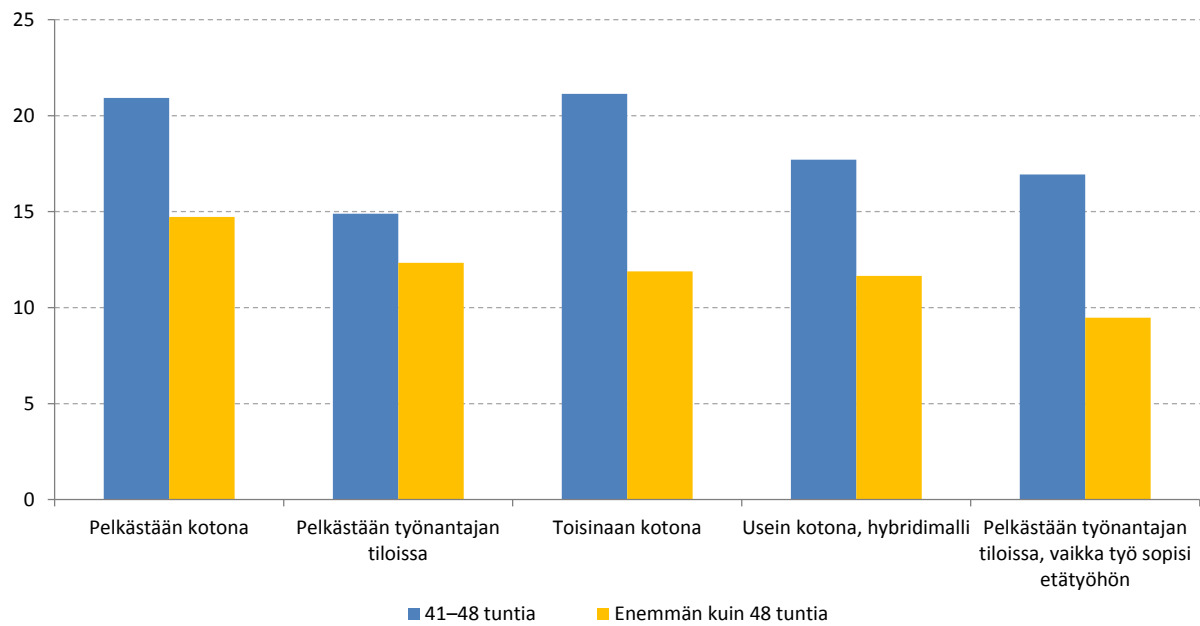
Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat jäsenvaltiot ovat: AT, BE, BG, CZ, DE, EE, EL, ES, FR, HR, HU, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI ja SK. Toiseen ryhmään kuuluvat: CY, DK, FI, IE ja SE.

¹⁵⁰ Eurofound (2022), *Telework during the pandemic: Prevalence, Working Conditions and Regulations*. Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg (ei vielä julkaistu). Huomautus: tiedonkeruumenetelmän ja otoskoon vuoksi pienet erot eivät välttämättä ole tilastollisesti merkittäviä.

40 tuntia viikossa. Etätyötä tekevät ilmoittavat EU:ssa epätodennäköisemmin työ- ja yksityiselämän huonosta tasapainosta (13 prosenttia) kuin vain työnantajan tiloissa työskentelevät (18 prosenttia). Myös maakohtaiset luvut viittaavat siihen, että etätyötä tekevästä pienempi osuus verrattuna kansalliseen keskiarvoon raportoi huonosta työ- ja yksityiselämän tasapainosta (esimerkiksi Suomessa, Virossa ja Bulgariassa). Romaniassa, Luxemburgissa ja Alankomaissa nämä erot ovat kuitenkin pieniä, ja Portugalissa ja Kreikassa etätyötä tekevien tilanne on sama kuin muidenkin työntekijöiden (ks. kaavio 2.3.7).

Kaavio 2.3.6: Pelkästään etätyössä olevat työntekijät tekevät todennäköisemmin töitä pidempään tai työajan ulkopuolella kuin hybridityötä tekevät (2021)

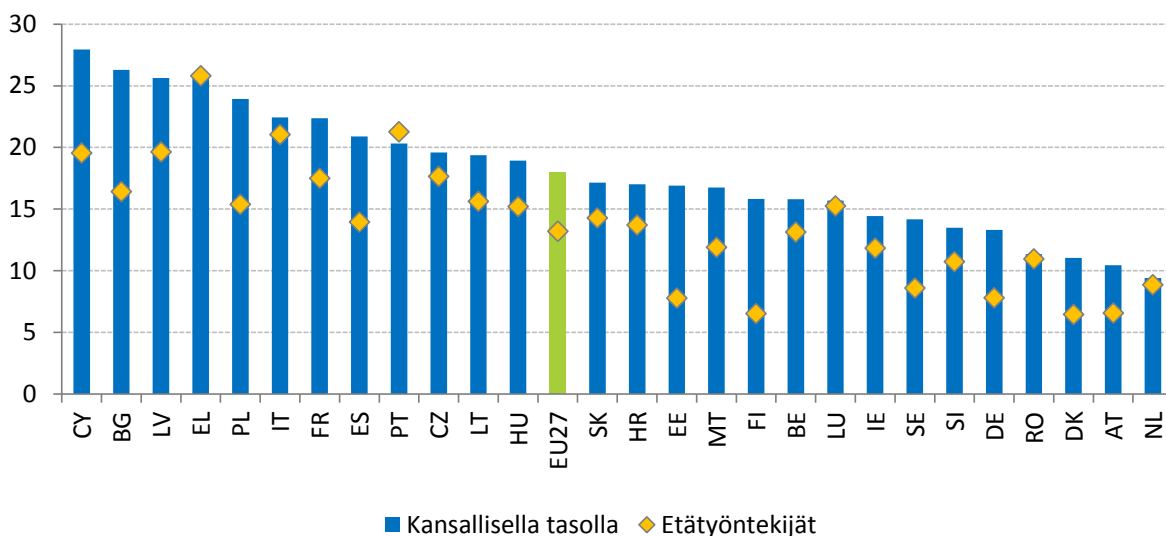
Niiden työntekijöiden prosenttiosuus, jotka työskentelivät yli 40 tuntia viikossa covid-19-pandemian aikana.

Lähde: Eurofound, [European Working Conditions Telephone Survey \(EWCTS\) 2021](#).

Kaavio 2.3.7: Etätyöntekijät raportoivat kaiken kaikkiaan työ- ja yksityiselämän paremmasta tasapainosta useimmissa jäsenvaltioissa

Työ- ja yksityiselämän huono tasapaino jäsenvaltioissa kaikkien työntekijöiden ja etätyöntekijöiden raportoimana (% , 2021)

Huomautus: Työ- ja yksityiselämän huono tasapaino käsittää työntekijät, jotka antoivat kysymykseen ”miten työajat sopivat perhe- tai sosiaalisiin sitoumuksiin työn ulkopuolella” vastauksen ”eivät kovin hyvin” ja ”eivät lainkaan”.

Lähde: Eurofound, [European Working Conditions Telephone Survey \(EWCTS\) 2021](#).

Työmarkkinaosapuolten kuuleminen ja niiden kanssa tehtävä yhteistyö ovat olennaisen tärkeitä sen varmistamiseksi, että etätyötä ja työoloja koskevat säännökset tuottavat myönteisiä tuloksia sekä työnantajille että työntekijöille. Eurofoundin äskettäisen tutkimuksen¹⁵¹ mukaan alle puolet jäsenvaltioista teki etätyöhön liittyviä pysyviä sääntelymuutoksia vuosina 2020–2021 (Espanja, Itävalta, Kreikka, Latvia, Portugali, Romania ja Slovakia hyväksyivät lainsäädäntöä ja Belgia, Luxemburg ja Ranska laativat kansallisia työehtosopimuksia). Neljässä maassa (Alankomaissa, Irlannissa, Luxemburgissa ja Saksassa) keskustellaan uusista lainsäädäntöehdotuksista. Näistä muutoksista osa on ollut etätyötä koskevaa kattavaa sääntelyä, jossa käsitellään kaikkia tai useimpia etätyön näkökohtia, kun taas toiset ovat olleet kapea-alaisempia. Jäsenvaltioissa, joissa otettiin covid-19-pandemian aikana käyttöön etätyötä koskevia työehtosopimuksia, useimmat niistä tehtiin alakohtaisella ja yritystasolla, erityisesti rahoitusallalla, valmistusteollisuudessa sekä tieto- ja viestintäteknologian alalla. Viime aikoina sopimuksia on tehty myös julkishallinnossa, koulutuksen alalla sekä terveys- ja sosiaalialalla. Jäsenvaltioiden ja Euroopan komission toimet – tiiviissä yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa – työajan sekä työterveyden ja -turvallisuuden alalla (ks. pilaria käsittelevä laatikko 6) ovat avainasemassa, jotta viimeaikainen teknologinen kehitys ja uudet etätyömallit voidaan ottaa huomioon työn organisoinnissa niin yritysten kuin työntekijöiden hyödyksi.

Pilaria käsittelevä laatikko 6: Terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö

¹⁵¹ Eurofound, *Telework during the pandemic: Prevalence, Working Conditions and Regulations*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022 (ei vielä julkaistu).

Terveelliset ja turvalliset työolot ovat edellytys tuottavalle työvoimalle, joka edistää Euroopan terveysunionin kehittämistä ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa (periaate 10). Vuonna 2018 EU27-maissa kirjattiin yli 3 300 kuolemaan johtanutta tapaturmaa ja 3,1 miljoonaa muuta tapaturmaa. Vuosina 2017–2019 työperäisiin sairauksiin kuoli vuosittain noin 200 000 työntekijää. Tätä taustaa vasten vuosien 2021–2027 EU:n työterveys- ja työturvallisuuskehelyksessä vahvistetaan keskeiset painopisteet ja toimet, joilla parannetaan työntekijöiden terveyttä ja turvallisuutta työpaikalla muun muassa mukautumalla ikääntyvän työvoiman erityistarpeisiin sekä vihreään ja digitaaliseen siirtymään.¹⁵²

EU:n työterveys- ja työturvallisuuskehelyksessä otetaan käyttöön työperäisten kuolemien nollatavoite (”Vision Zero”) EU:ssa ja vaihdetaan kokemuksia ja parhaita käytäntöjä työturvallisuuden ja työterveyden neuvoo-antavan komitean kolmikantatyöryhmässä.¹⁵³ Tämän aloitteen yhteydessä lisätään tietoisuutta työtapaturmiin liittyvistä riskeistä kohdennettujen tiedotuskampanjoiden avulla. EU:n tasolla muita toimenpiteitä työterveyden ja -turvallisuuden edistämiseksi ovat neuvoston maaliskuussa 2022 hyväksymät muutokset karsinogeeni-, lisääntymismyrkyllisyys- (vuodesta 2022) ja mutageenidirektiiviin, biologisia tekijöitä koskevan direktiivin päivittäminen, ehdotus työperäisen asbestialtistuksen raja-arvon merkittäväksi alentamiseksi ja covid-19:n tunnistamisen edistäminen ammattitaudiksi vuoden 2022 loppuun mennessä.

EU:n työterveyden ja -turvallisuuden strategiakehelyksessä kiinnitetään erityistä huomiota psykososiaalisten riskien ehkäisemiseen sekä fyysisen ja mielenterveyden varmistamiseen työssä. Vuonna 2021 altistuminen fyysisille riskeille vaikutti edelleen merkittävään osaan työntekijöistä EU:ssa. Naiset altistuivat miehiä enemmän tartuntatauteille (21 prosenttia v. 15 prosenttia), kun taas miehet joutuvat kantamaan enemmän raskaita kuormia kuin naiset (40 prosenttia v. 29 prosenttia).¹⁵⁴ Mielenterveyden osalta Eurofoundin tuoreen kyselytutkimuksen tulokset osoittavat, että henkinen hyvinvointi on EU:ssa alle pandemian alun tason huolimatta rajoitusten asteittaisesta poistamisesta.¹⁵⁵ Erityisesti 18–29-vuotiaiden henkinen hyvinvointi on alhaisimmalla tasolla sitten vuoden 2020, ja yli 60-vuotiaat ilmoittavat sen heikentyneen. Kaiken kaikkiaan 18 prosenttia vastaajista ilmoitti mielenterveyteen liittyvistä täyttymättömistä terveydenhoitotarpeista, ja naisvastaajilla osuus oli suurempi (24 prosenttia). Hiljattain tehty tutkimus¹⁵⁶ osoitti, että on edelleen tarpeen tukea toimenpiteitä, joilla hallitaan ja ehkäistään psykososiaalisia riskejä, jotka liittyvät työntekijöiden johtamisen mahdollistavan digitaaliteknologian käyttöön työpaikalla. Esimerkiksi työperäisen stressin ehkäisemistä koskevalla toimintasuunnitelmalla tai tiedotustoimilla voidaan rajoittaa psykososiaalisten riskien esiintyvyyttä ja parantaa merkittävästi työntekijöiden terveyttä työpaikalla.

¹⁵² Komission tiedonanto COM(2021) 323. Ks. myös: Komission ehdotus direktiivin 2004/37/EY muuttamisesta ja biologisia tekijöitä koskevan direktiivin 2000/54/EY päivittäminen.

¹⁵³ Neuvoston päätös, tehty 22 päivänä heinäkuuta 2003, työturvallisuuden ja työterveyden neuvoo-antavan komitean perustamisesta (2003/C218/01).

¹⁵⁴ Ks. Eurofound, *Working conditions in the time of COVID-19: Implications for the future*. Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022 (ei vielä julkaistu).

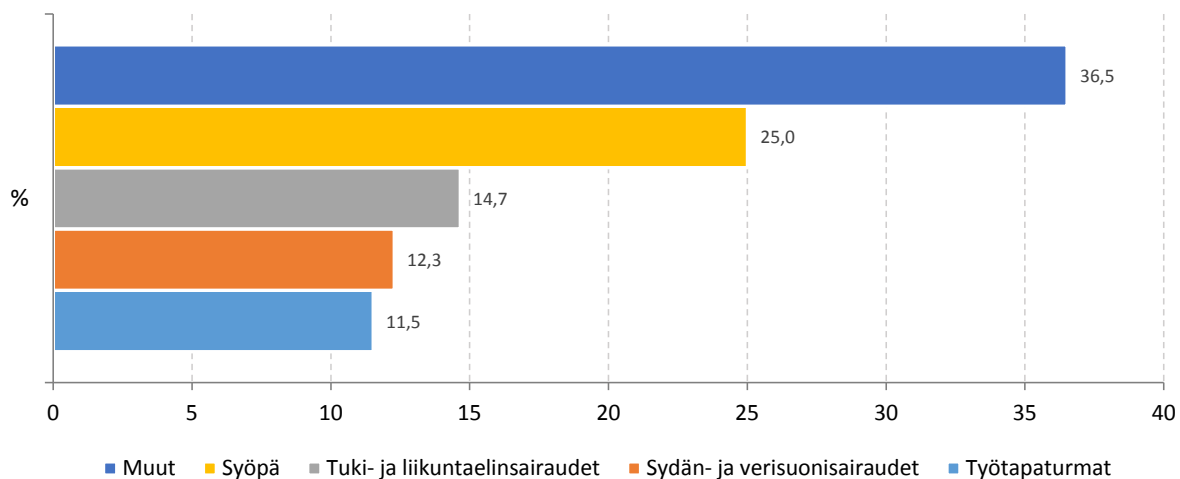
¹⁵⁵ Eurofound, *Fifth round of the Living, working and COVID-19 e-survey: Living in a new era of uncertainty*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

¹⁵⁶ Huom.: Empiirinen analyysi tiedoista, jotka on saatu Euroopan työterveys- ja työturvallisuusviraston vuoden 2019 tutkimuksesta ”European Survey of Enterprises on New and Emerging Risks (ESENER)”. Huomioon otettuja psykososiaalisia riskejä olivat aikapaine, heikko viestintä tai yhteistyö, pelko työpaikan menettämisestä, vaikeiden asiakkaiden, potilaiden tai oppilaiden käsittely ja pitkät tai epäsäännölliset työajat. Lähde: Urzì Brancati, C., Curtarelli, M., *Digital tools for worker management and psychosocial risks in the workplace: evidence from the ESENER survey*, Seville: Euroopan komissio, 2021, JRC125714.

EU:n lainsäädännön mukaan syöpää aiheuttavien aineiden aiheuttamia riskejä työpaikalla voidaan minimoida vahvistamalla ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja käytännön ohjeita. Työperäiset syövätkä ovat suurin syy menetettyihin terveisiin elinvuosisiin EU:ssa (arvio menetetyistä terveistä elinvuosista) – ks. kaavio jäljempänä. Syöpää aiheuttavat aineet olivat vuosina 2015–2017 osallisina työpaikoilla noin 100 000 työperäisessä kuolleisuus- ja sairastuvuustilanteessa vuosittain menetettyjen terveiden elinvuosien perusteella tehdyn arvion mukaan.¹⁵⁷ Lisäksi pelkästään työperäisten syöpien kustannukset ovat 119,5 miljardia euroa. Toimet, joilla vähennetään vaarallisten aineiden esiintymistä työpaikalla ja altistumista niille, ovat Euroopan syöväntorjuntasuunnitelman keskeisiä osatekijöitä, mukaan lukien ennaltaehkäisevät toimet.¹⁵⁸ Tähän mennessä 29 aineeseen liittyviä riskejä on estetty tekemällä neljä tarkistusta karsinogeneenejä, mutageenejä ja lisääntymiselle vaarallisia aineita koskevaan direktiiviin. Tämän ansiosta säästetään yli 100 000 ihmishenkeä 50 vuoden aikana.

Syöpä on johtava työperäisten kuolemantapausten syy EU:ssa

Työperäisen kuolleisuuden ja sairastavuuden tärkeimmät syyt EU:ssa (% , 2017).

Huomautus: Ryhmään ”muut” kuuluvat muut sairaudet, kuten psyykkiset sairaudet tai tartuntataudit. Vuoden 2017 luvut sisältävät EU27-maiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan tiedot.

Lähde: EU-OSHA (2017).

EU:n työterveys- ja työturvallisuuskehityksen hyväksymisen jälkeen monet jäsenvaltiot ovat hyväksyneet kansallisia työterveys- ja työturvallisuusstrategioita tai vastaavia asiakirjoja, jotka kattavat useimmat sen tavoitteista. Esimerkiksi Belgian toimintasuunnitelmassa vuosiksi 2022–2027 esitetään nollatavoitteeseen perustuva lähestymistapa työtapaturmiin, ja siihen sisältyy toimenpiteitä, joilla vähennetään altistumista vaarallisille kemiallisille tekijöille. **Ranskan** työterveysuunnitelmassa vuosiksi 2021–2025 keskitytään erityisesti vakavien ja kuolemaan johtavien työtapaturmien ehkäisemiseen. Etusijalle asetetaan myös psykososiaaliset riskit ja karsinogeneeneille altistuminen. **Maltan** strategisessa suunnitelmassa vuosiksi 2022–2027 määritellään viisi työterveyspolitiikan alaa

¹⁵⁷ Huom.: Karsinogeeni on syövän kehittymistä edistävä aine tai seos, joka täyttää asetuksen (EY) N:o 1272/2008 liitteessä I vahvistetut kriteerit. Menetelmä perustuu arvioihin menetetyistä terveistä elinvuosista, jotka voivat johtua sairauksista ja vammoista. Tätä on verrattu ihanteelliseen skenaarioon, jossa maa ei menetä lainkaan terveitä elinvuosia työpoissaolojen tai kuolemaan johtavien tapaturmien tai sairauksien kautta. Saadut luvut perustuvat kansainvälisesti saatavilla oleviin ILO:n, WHO:n ja Eurostatin tietoihin. Lähde: EU-OSHA, *An international comparison of the cost of work-related accidents and illnesses*. Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2017.

¹⁵⁸ COM(2021) 44 final

EU:n strategiakehyksen toteuttamiseksi. **Kroatian** kansallisen suunnitelman (2021–2027) tavoitteena on lisätä tietoisuutta työtapaturmien ja ammattitautien ehkäisemisen tärkeydestä sekä kuolemantapausten ja työperäisen stressin vähentämisestä. **Saksan** työterveys- ja työturvallisuusstrategialla pyritään nykyaikaistamaan työterveys- ja työturvallisuusjärjestelmää ja luomaan yrityksille kannustimia parantaa työterveyttä ja -turvallisuutta. Muita esimerkkejä meneillään olevasta työstä ovat **Suomen** täytöntönnpanosuunnitelma vuosiksi 2022–2023, **Irlannin** työterveys- ja työturvallisuusviraston strategialausuma 2022–2024, **Latvian** sosiaalisen suojelun ja työmarkkinapolitiikan suuntaviivat vuosiksi 2021–2027 sekä **Liettuan** turvallisuutta ja terveyttä koskeva toimintasuunnitelma vuosiksi 2022–2027.

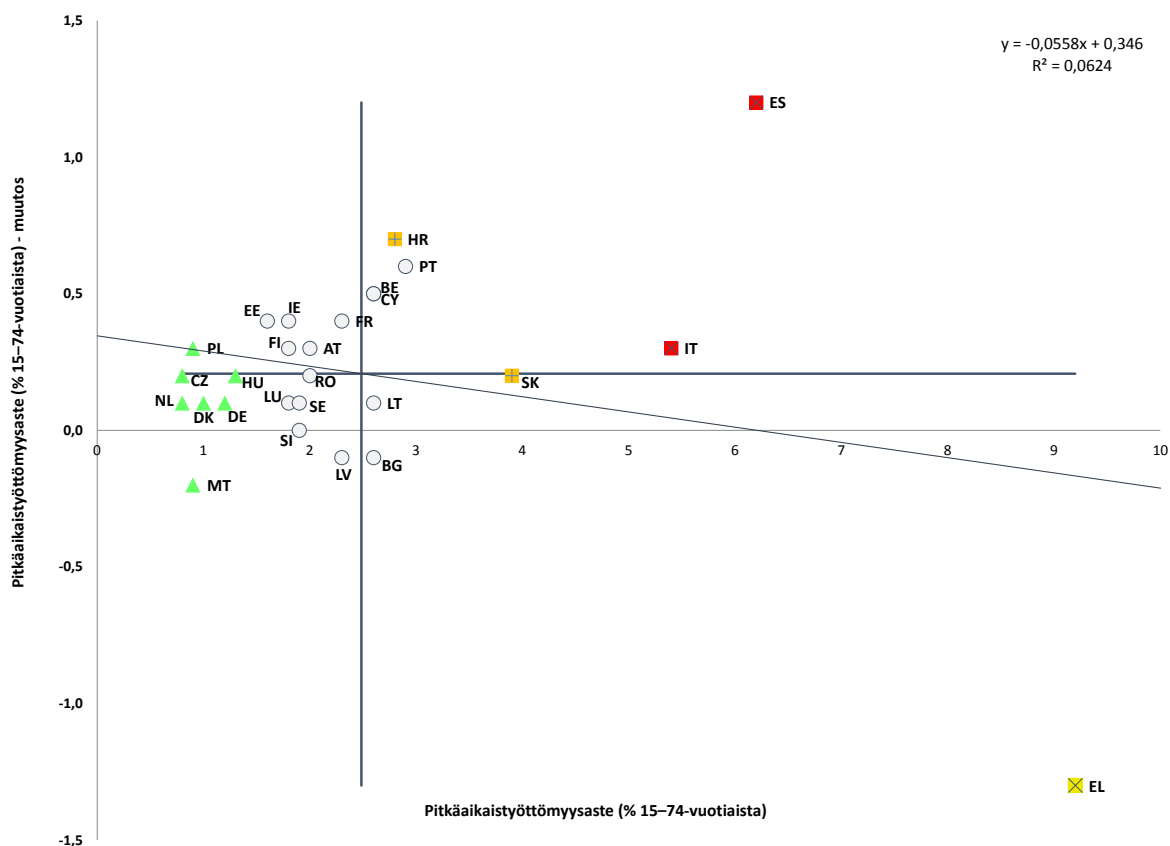
Pitkäaikaistyöttömyys¹⁵⁹ on lisääntynyt hieman covid-19:n vaikutuksen myötä, mutta nopeat poliittiset toimet estivät negatiivisten työmarkkinamallien syntyminen. Pitkäaikaistyöttömyysaste oli 2,8 prosenttia vuonna 2021 eli hieman korkeampi kuin vuonna 2020 (0,3 prosenttiyksikköä) oltuaan lähes kymmenen vuotta laskusuunnassa. Kuten kaaviosta 2.3.8 käy ilmi, pitkäaikaistyöttömyysaste oli vuonna 2021 korkeampi kuin vuonna 2020 lähes kaikissa jäsenvaltioissa lukuun ottamatta Kreikkaa (-1,3 prosenttiyksikköä), Maltaa (-0,2 prosenttiyksikköä) sekä Latviaa ja Bulgariaa (0,1 prosenttiyksikköä). Toisaalta pitkäaikaistyöttömyysaste kasvoi samalla kaudella Espanjassa (1,2 prosenttiyksikköä), Kroatiassa (0,7 prosenttiyksikköä), Portugalissa (0,6 prosenttiyksikköä) sekä Belgiassa ja Kyproksella (molemmissa 0,5 prosenttiyksikköä). Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorin mukaan tilanne on kriittinen Espanjassa ja Italiassa, joissa keskimääräistä korkeammat tasot (6,2 prosenttia ja 5,4 prosenttia vuonna 2021) yhdistyvät nousuun (1,2 prosenttiyksikköä ja 0,3 prosenttiyksikköä) viime vuoden aikana. Kreikan tilanne on heikko mutta paranemassa sen positiivisen tuloksen ansiosta (-1,3 prosenttiyksikköä vuonna 2021 verrattuna vuoteen 2020), mutta aste on edelleen EU:n korkein (9,2 prosenttia vuonna 2021). Slovakian ja Kroatian tilannetta on seurattava, koska niissä tapahtui heikkenemistä edellisvuoteen nähden. Sitä vastoin Tšekissä, Saksassa, Tanskassa, Unkarissa, Maltalla, Alankomaissa ja Puolassa tilanne on keskiarvoa parempi, koska niissä pitkäaikaistyöttömyysaste oli alhainen ja melko vakaa vuonna 2021. Myös pitkäaikaistyöttömyysasteissa on suuria alueellisia eroja (ks. liite 3). Seuraamalla ja arvioimalla jatkuvasti, miten pitkäaikaistyöttömien integroinnista vuonna 2016 annetun neuvoston suosituksen tavoitteissa edistytään, voidaan auttaa parantamaan tarjottuja mekanismeja ja palveluja ja tukemaan näin inhimillisen pääoman muodostumista ja potentiaalista kasvua EU:ssa.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Määritelty niiden henkilöiden lukumääräksi, jotka ovat rekisteröityneet julkisiin työvoimapalveluihin ja jotka etsivät aktiivisesti työtä yli vuoden ajan, osuutena aktiiviväestöstä.

¹⁶⁰ SWD(2019) 154 final, on the evaluation of the Council Recommendation on the integration of the long-term unemployed into the labour market.

Kaavio 2.3.8: Pitkäaikaistyöttömyysaste nousi vuonna 2021 hieman useimmissa jäsenvaltioissa, ja sen kehitystä on seurattava tiiviisti jatkossa

Pitkäaikaistyöttömyysaste, vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

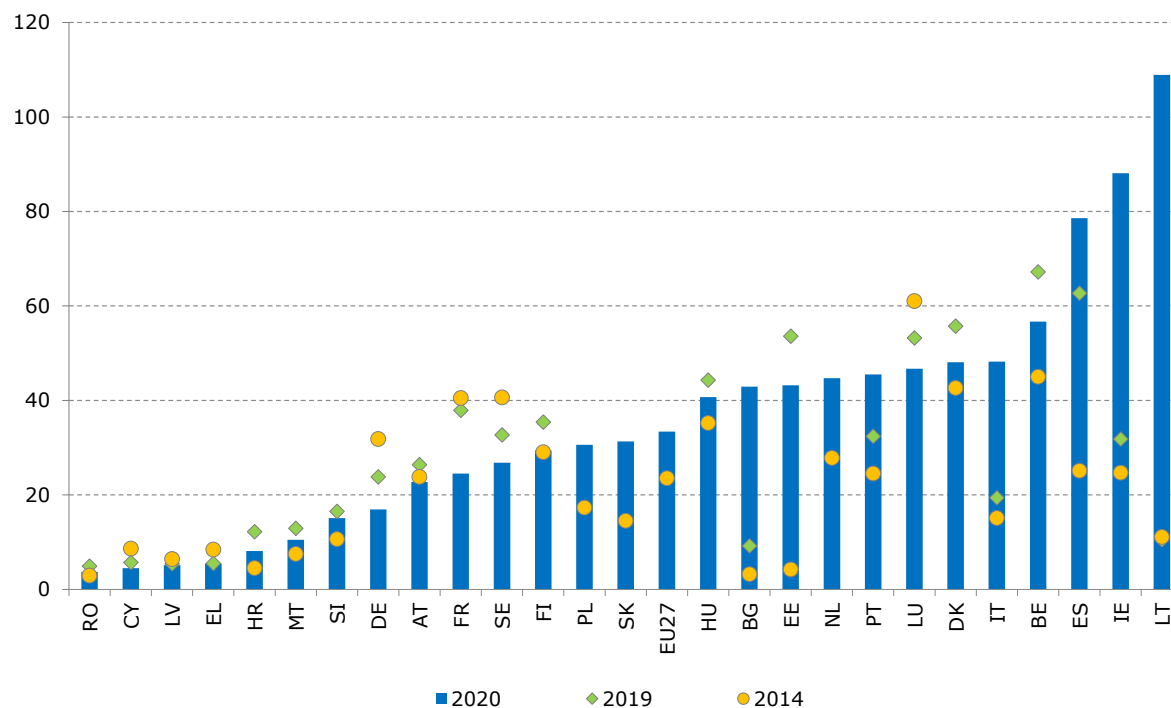
Lähde: Eurostat [[tesem130](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan osallistumisessa, mikä joissakin tapauksissa edellyttää tiivistä seuranta. Vuonna 2020 aktiivisiin työmarkkinaohjelmiin osallistuneiden työttömien työnhakijoiden osuus oli alle 10 prosenttia viidessä jäsenvaltiossa (Romaniassa, Kyproksella, Latviassa, Kreikassa ja Kroatiassa) ja yli 50 prosenttia neljässä muussa (Liettuassa, Irlannissa, Espanjassa ja Belgiassa) – ks. kaavio 2.3.9.¹⁶¹ Vuosina 2019–2020 kuusi jäsenvaltiota ilmoitti, että osallistumisaste kasvoi, kun taas 16 muussa jäsenvaltiossa se pieneni. Vaikka nämä tilastot kuvastavat luonnollisesti jäsenvaltioiden pyrkimyksiä tukea osallistumista aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimenpiteisiin, ilmoittautumiseen vaikuttavat myös muut institutionaaliset tekijät, kuten sosiaalisen suojelun järjestelmän toiminta. Kattavuutensa lisäksi työnhakijoiden tarpeisiin mukautetut tehokkaat aktiiviset työmarkkinatoimenpiteet auttavat tasoittamaan työmarkkinasiirtymiä ja tukevat työelämän merkittäviä muutoksia siten, että ketään ei jätetä jälkeen.

¹⁶¹ Eurostat [[lmp_ind_actsup](#)], lähde: PO EMPL. Työmarkkinapolitiikan toimenpiteisiin (luokat 2–7) kuuluvat muun muassa koulutus (2), työllisyyskannustimet (4), tuettu työllistyminen ja kuntoutus (5), suora työpaikkojen luominen (6) ja yrityksen perustamiseen tarkoitetut kannustimet (7). Tätä indikaattoria olisi kuitenkin tulkittava varoen, sillä se mittaa vain osallistumista työmarkkinapolitiikkaan (eikä sen tehokkuutta). Arvioidut arvot: DK, EL, HR ja SE. Heikko tilastollinen luotettavuus: FR ja LT (liittyy tiedonkeruuprosessiin). Vuoden 2020 lukuja ei saatavilla: CZ, EL, NL, PL ja SK.

Kaavio 2.3.9: Osallistuminen aktiivisiin työmarkkinatoimenpiteisiin vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioittain

Työmarkkinapolitiikan toimiin (luokat 2–7) osallistuvat 100:aa työtöntä työnhakijaa kohti

Huomautus: Aikasarjoja ei saatavilla: CZ. Vuoden 2020 tietoja ei saatavilla: EL, NL, PL ja SK. Huomattavaa: Heikko luotettavuus: FR ja LT. Yli 100 prosentin luvut viittaavat siihen, että ihmiset rekisteröityvät useammin kuin kerran aktiivisen työmarkkinapolitiikan tietojoukkoon osallistuessaan eri toimenpideluokkiin.

Lähde: Eurostat [[lmp_ind_actsup](#)], työmarkkinapolitiikan (LMP) tietokanta.

Tehokas ja vaikuttava aktiivinen työmarkkinapolitiikka on avainasemassa työmarkkinoiden suorituskyvyn, tulosten ja siirtymien parantamisessa, kun otetaan huomioon myös työvoimapolitiikan ja osaamisvajeen lisääntyminen EU:ssa. Vuonna 2021 esimerkiksi Espanjassa, Slovakiassa ja Liettuaassa aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden (luokat 2–7) menot suhteessa BKT:hen olivat suhteellisen suuret ja pitkäaikaistyöttömyysasteet suhteellisen korkeat (ks. kaavio 2.3.10). Esimerkiksi Alankomaissa, Irlannissa ja Tanskassa menot työmarkkinatoimenpiteisiin olivat vuonna 2020 yli 1,3 prosenttia suhteessa BKT:hen, ja niissä pitkäaikaistyöttömien osuus pieni suhteellisen hyvin. Sitä vastoin esimerkiksi Kreikassa, Italiassa, Portugalissa ja Kroatiaassa työmarkkinatoimenpiteiden kautta työnhakijoille tarjottavaan tukeen käytetään suhteellisen vähän (eli alle tai noin 0,3 prosenttia BKT:stä) ja pitkäaikaistyöttömyyteen liittyvät haasteet ylittävät EU:n keskiarvon. Jäsenvaltioissa, joissa on suurempia haasteita työmarkkinoille integroitumisessa, hyvin suunnitellun aktiivisen työmarkkinapolitiikan vahvistaminen voi auttaa vähentämään työllisyyden esteitä, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien osalta.¹⁶² Koheesipolitiikan rahoituksesta (myös Euroopan sosiaalirahastosta)¹⁶³ myönnettävän tuen

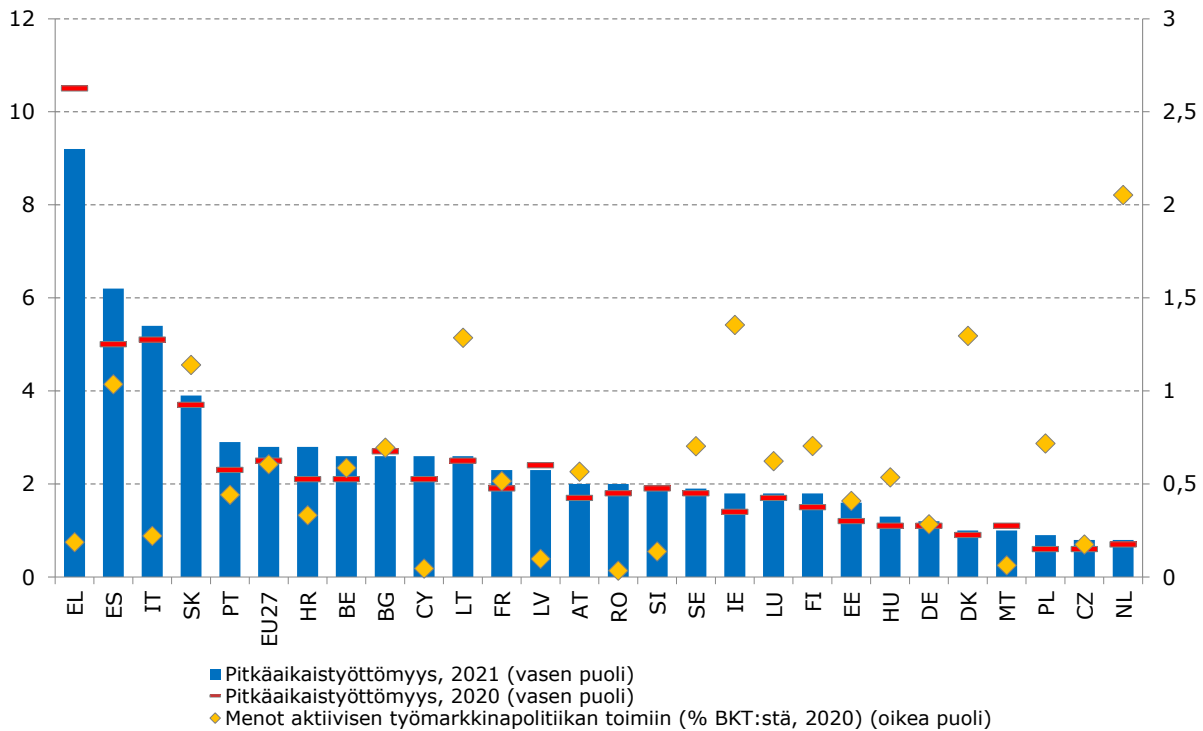
¹⁶² OECD (2021), *Building inclusive labour markets: Active labour market policies for the most vulnerable groups*, OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19), OECD Publishing.

¹⁶³ Kaikissa EU:n jäsenvaltioissa tehtiin meta-analyysi saatavilla olevista ESR:n ja nuorisotyöllisyysaloitteen vaikutustenarvioinneista, jotka kattoivat ohjelmakaudet 2007–2013 ja 2014–2020. Tulokset osoittivat, että ESR:n toimilla oli myönteinen vaikutus, sillä toimiin osallistuneiden henkilöiden todennäköisyys työllistyä oli 7,3 prosenttiyksikköä suurempi. Analyysissä havaittiin, että työllisyystuet ja työharjoittelut ovat menestyksekkäimpiä ESR:n tukitoimiluokkia. Lähde: Euroopan komissio, *Meta-analysis of the ESF*

lisäksi kansallisten elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpano auttaa monia jäsenvaltioita vahvistamaan työmarkkinoille integroitumista koskevia toimia. Näissä toimita otetaan huomioon digitaalinen ja vihreä siirtymä, ja niitä kehitetään tehokkaasta työllisyyden aktiivituesta annetun komission suosituksen mukaisesti.

Kaavio 2.3.10: Aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimenpiteisiin käytetyt varat vaihtelevat jäsenvaltioittain

Menot aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin (luokat 2–7, % BKT:stä, 2020) ja pitkäaikaistyöttömyys prosentteina työvoimasta (15–74-vuotiaat) (% , 2021)

Lähde: Eurostat [[lmp_expsumm](#)], työmarkkinapolitiikan tietokanta ja [[lune_ltu_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Julkisilla työvoimapalveluilla on keskeinen rooli työntekijöiden tukemisessa työmarkkinoiden muutoksissa, myös vihreässä ja digitaalisessa siirtymässä. Julkisilla työvoimapalveluilla on keskeinen rooli: ne integroivat ihmisiä työmarkkinoille, tarjoavat tietoja työtä etsiville ja toimivat välittäjänä työnhakijoiden ja työnantajien välillä. Ne ovat muuttaneet sisäisiä toimintaprosessejaan ja edistyneet digitalisaatiossa parantaakseen valmiuksiaan, myös henkilöstönsä asiantuntemuksen osalta, ja tarjotakseen tehokkaampia ja vaikuttavampia palveluja.¹⁶⁴ Digitaalisten palvelujen tarjonnan lisääntymiseen on tietysti liitettävä se, että ihmiset hankkivat digitaalitaitoja. Vuonna 2021 18 kansallista julkista työvoimapalvelua ilmoitti, että työnhakijoiden digitaalitaitojen vahvistaminen on yksi tavoitteista, joilla valmistaudutaan pandemian jälkeiseen aikaan.¹⁶⁵ Samaan aikaan julkiset työvoimapalvelut rakentavat kumppanuuksia ja toteuttavat alakohtaisia toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan työmarkkinaennusteita, osaamista koskevaa tietojenhankintaa sekä

konfactual impact assessment (VT/2020/052), loppuraportti, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022 (nro KE-03-22-139-EN-N)

¹⁶⁴ Lähde: Euroopan komissio (2021). *European Network of Public Employment Services, Work programme 2022*. Julkaistu tammikuussa 2022. OECD (2022), *Harnessing digitalisation in Public Employment Services to connect people with jobs*, OECD Policy Brief on Active Labour Market Policies, OECD Publishing.

¹⁶⁵ Euroopan komissio, Peters, M., *Assessment report on PES capacity: 2021*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022 (s. 39).

työvoimapulan ja osaamisvajeen tunnistamista ja korjaamista erityisesti vihreän ja digitaalisen siirtymän yhteydessä. Uudelleen- ja täydennyskoulutusohjelmat työssä oleville ryhmille, jotka ovat vaarassa menettää työpaikkansa, ovat uusi julkisten työvoimapalvelujen vastuualueeseen kuuluva toimi. Jotkin kansalliset työvoimapalvelut ovat jo mukauttaneet palvelutarjontaansa ja kehittäneet kattavia koulutusohjelmia ja -strategioita tuleviin taitotarpeisiin vastaamiseksi. Julkisten työvoimapalvelujen sekä ammatillisen ja korkeasteen koulutuksen tarjoajien nykyisen yhteistyön virallistaminen yhdessä sosiaalipalvelujen kanssa voi auttaa varmistamaan asianmukaiset edellytykset osaamisen tehokkaalle tarjonnalle (ks. jakso 2.2).

Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden integroitumista työmarkkinoille tukevista toimista on tullut julkisten työvoimapalvelujen tärkeä tehtävä.¹⁶⁶ Useissa jäsenvaltioissa (Bulgariassa, Italiassa, Latviassa, Liettuaassa, Suomessa, Tanskassa ja Unkarissa,) Ukrainasta siirtymään joutuneet henkilöt voivat aloittaa työnteon heti, kun he ovat pyytäneet rekisteröitymistä tilapäistä suojelua saavaksi henkilöksi, eikä heidän tarvitse odottaa pyynnön käsittelyä.¹⁶⁷ Rekisteröityminen julkisiin työvoimapalveluihin on ollut kuitenkin suhteellisen vähäistä. Julkisten työvoimapalvelujen verkosto on ilmoittanut, että toukokuussa 2022 vain 150 000 Ukrainasta siirtymään joutunutta henkilöä oli rekisteröitynyt 26 verkoston jäsenen piiriin. Noin puolet näistä rekisteröinneistä oli peräisin Saksasta ja Puolasta.¹⁶⁸ Useimmissa jäsenvaltioissa julkisten työvoimapalvelujen vastuualueet eivät ole laajempia kuin ne, joita ne yleensä hoitavat muiden työnhakijoiden osalta, mutta jotkin julkiset työvoimapalvelut ovat kehittäneet pakolaisille suunnattuja toimenpiteitä, joihin Ukrainasta siirtymään joutuneet henkilöt ovat oikeutettuja (ks. myös jakso 2.3.2). Useat jäsenvaltiot ovat myös perustaneet koordinoitiryhmiä, joissa ovat mukana julkiset työvoimapalvelut, kansalliset ministeriöt ja maahanmuuttoviranomaiset ja joissa vaihdetaan tietoja nykyisistä toimista ja suunnitellaan yhteisiä toimia, myös yhteistyössä työnantajien ja paikallis- ja alueviranomaisten kanssa.¹⁶⁹ Yhteisiä säännöksiä koskevaan asetukseen tehdyillä lainsäädäntömuutoksilla, jotka koskevat koheesiopoliittista tukitoimea Euroopan pakolaisten auttamiseksi (CARE), mahdollistetaan vuosien 2014–2020 monivuotisen rahoituskehysten käyttämättä jääneiden määrän saatavuus, jotta tarvittaessa voidaan rahoittaa EU-maiden nopeita ja joustavia ratkaisuja. Teknisen tuen välineen kautta annettavalla räätälöidyllä tuella pyritään myös auttamaan EU-maita parantamaan valmiuksiaan ottaa vastaan pakolaisia ja vastata heidän kotouttamishaasteisiinsa.¹⁷⁰

Keskimäärin neljä kymmenestä lyhytaikaisesti työttömästä¹⁷¹ kuuluu työttömyysetuuksien piiriin EU:ssa (42,2 prosenttia vuonna 2021), ja jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja (ks. kaavio 2.3.11.) Vuonna 2021 kattavuusasteet olivat korkeimmat (yli 50 prosenttia) Saksassa (89,7 prosenttia), Itävallassa (54,1 prosenttia), Suomessa (53,6 prosenttia) ja Liettuaassa (51,5 prosenttia) sekä Ranskassa, Virossa, Belgiassa ja Tanskassa (yli 40 prosenttia). Alin kattavuus puolestaan oli Romaniassa (10,6 prosenttia), Kroatiaassa (13,9 prosenttia), Puolassa (15,5 prosenttia) ja Kyproksella (19,2 prosenttia). Nämä maiden

¹⁶⁶ Suuntaviivat Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainasta pakenevien ihmisten auttamiseksi työmarkkinoille, ammatilliseen koulutukseen ja aikuiskoulutukseen (C(2022) 4050 final).

¹⁶⁷ Huom.: Helmikuun ja kesäkuun 2022 välisenä aikana EU:ssa oli noin 312 000 turvapaikanhakijaa. Lähde: Eurostat [[migr_asyappctzm](#)] ja Euroopan työviranomainen (ELA), maakohtaiset tiedot, kesäkuu 2022.

¹⁶⁸ Julkisten työvoimapalvelujen verkoston kyselytutkimus, toukokuu 2022.

¹⁶⁹ Esimerkiksi AT, BE (alueellinen taso), BG, EE, FI, HR, LT, NO, PL, RO ja SK.

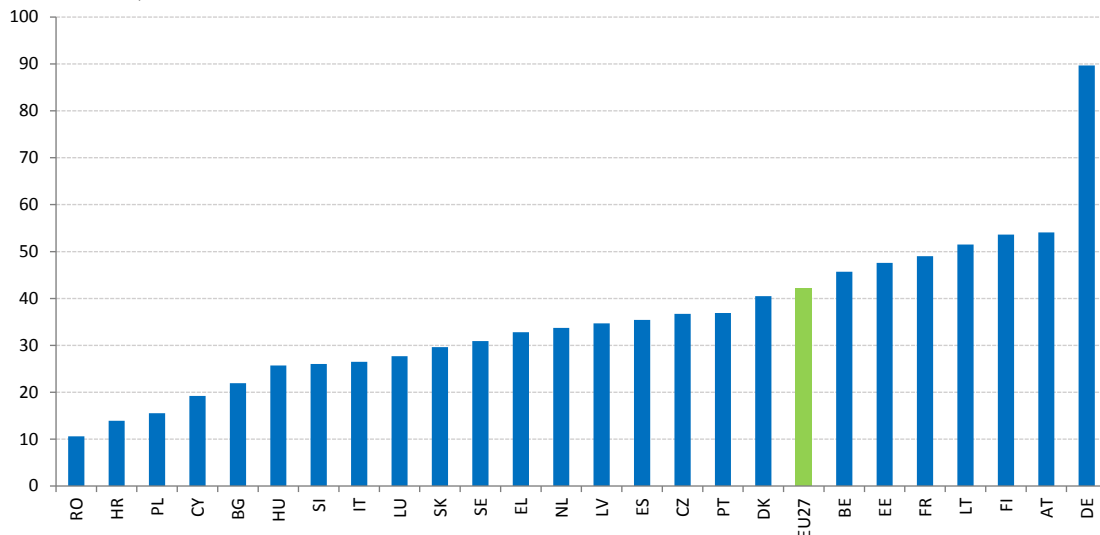
¹⁷⁰ Lisätietoja on asetuksessa asetusten (EU) N:o 1303/2013 ja (EU) N:o 223/2014 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse koheesiopoliittisesta tukitoimesta Euroopan pakolaisten auttamiseksi (CARE). Ks. myös asiakirja C(2022) 1379 *financing decisions and annual work programmes of the Technical Support Instrument*.

¹⁷¹ Henkilöt, jotka ovat olleet työttöminä alle 12 kuukautta. Analyysi 15–64-vuotiaiden ikäryhmässä.

väliset erot voivat johtua eroista työttömyysetuusjärjestelmien suunnittelussa, erityisesti etuuksien enimmäiskestosta, tukikelpoisuusedellytyksistä, työnhakuvaatimusten tiukkuudesta tai synergiasta muiden sosiaalisen suojelun järjestelmien kanssa. Vuonna 2021 vain 37,8 prosenttia alle vuoden työttöminä olleista EU:ssa sai etuuksia tai apua. Työttömyysetuuksia koskevassa vertailuanalyyseissä kaikki nämä tekijät ovat keskeisiä toimintapoliittisia välineitä, joilla tuetaan työnhakijoita heidän siirtyessään työmarkkinoille.

Kaavio 2.3.11: Jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja työttömyysetuuksien piiriin kuuluvien lyhytaikaisten työttömien osuudessa

Työttömyysetuuksien piiriin kuuluvat lyhytaikaiset työttömät (eli alle 12 kuukautta työttöminä olleet, 15–64-vuotiaat, %, 2021)

Huomautus: Tässä indikaattorissa ei tehdä vertailua ennen vuotta 2021 edeltäviin arvoihin, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu [eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehityksen voimaantulosta](#). Vuoden 2021 tietoja ei saatavilla: IE ja MT.

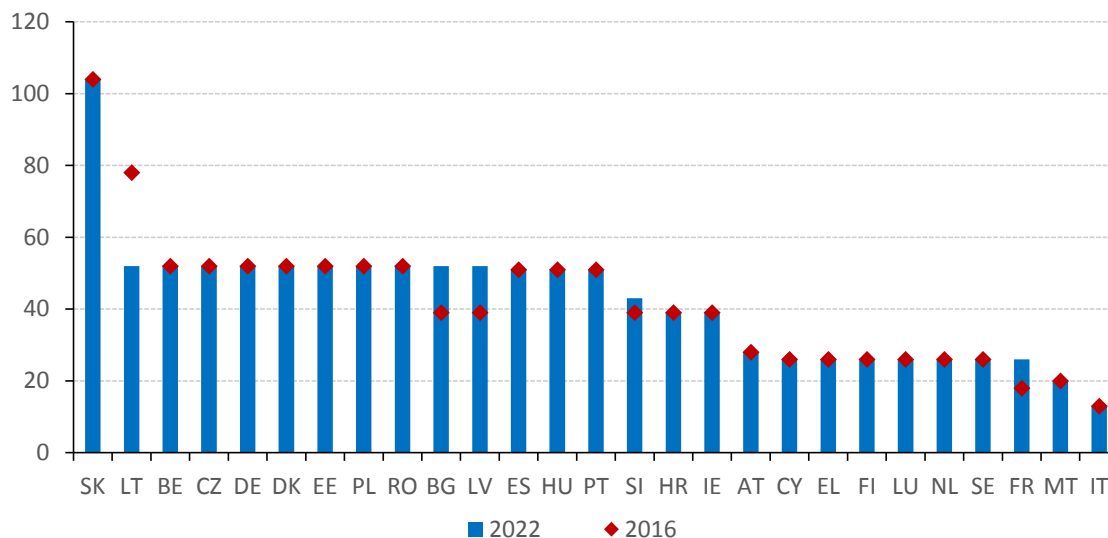
Lähde: Eurostat, [\[lfsa_ugadra\]](#), EU:n työvoimatutkimus.

Työttömyysetuuksien saamiseksi edellytettävä työssäolokausi pysyi suurin piirtein vakaana vuonna 2022, samoin kuin aika, jolta etuuksia voi enintään saada.¹⁷² Etuuksien saamiseen oikeuttava kausi pysyi vakaana kaikissa jäsenvaltioissa, ja vakuutusmaksuja oli maksettava Italian 13 viikosta Slovakian 104 viikkoon (ks. kaavio 2.3.12). Etuuksien enimmäiskesto (työntekijällä, jolla on yhden vuoden työhistoria) vaihtelee jäsenvaltioittain (ks. kaavio 2.3.13). Latviassa kesto on lyhennetty 39 viikosta 35 viikkoon vuonna 2020 eli takaisin vuoden 2015 tasolle. Kaikissa muissa jäsenvaltioissa ajanjakso on pysynyt samana viimeisten viiden vuoden aikana. Työttömät, joilla on yhden vuoden työhistoria, voivat hakea etuuksia 16 jäsenvaltiossa enintään kuudeksi kuukaudeksi (24 viikoksi). Tanskassa ja Belgiassa kuitenkin oikeus etuuksiin on jopa kahdeksi vuodeksi tai pidemmäksi ajaksi. Luxemburgissa ja Kreikassa kesto on vuosi ja Liettuassa, Latviassa ja Irlannissa noin 8 kuukautta.

¹⁷² Analyysissä viitataan työttömyysetuuksiin, jotka yleensä myönnetään rekisteröityville henkilöille, jotka ovat joutuneet työttömäksi ilman omaa syytään, ottamatta huomioon luonteeltaan tilapäisiä järjestelmiä, jotka on mahdollisesti otettu käyttöön covid-19-pandemiaan liittyvän epidemiologisen tilanteen vuoksi.

Kaavio 2.3.12: Työttömyysetuuksiin oikeuttava maksukausi pysyi vakaana vuoteen 2021 verrattuna, ja jäsenvaltioiden välillä oli merkittäviä eroja

Etuuksiin oikeuttavan kauden pituus (viikkoina, 2016 ja 2022)

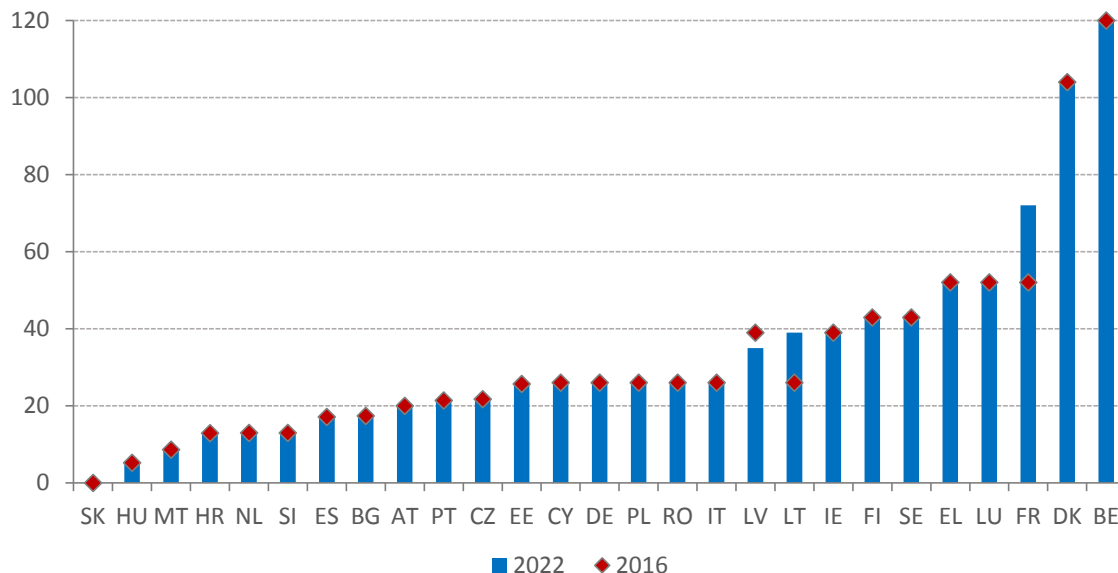

Huomautus: Maltalla (2016 ja 2022) on täytynyt suorittaa vähintään 50 viikoittaista maksua siitä lähtien, kun henkilö ensimmäistä kertaa aloitti työnteon; Irlannissa (2016 ja 2022) on täytynyt suorittaa vähintään 104 viikoittaista maksua siitä lähtien, kun henkilö ensimmäistä kertaa aloitti työnteon; Itävallassa (2022) on täytynyt suorittaa vähintään 52 viikoittaista maksua ensimmäistä hakemusta varten ja vähintään 28 viikoittaista maksua myöhempiä hakemuksia varten.

Lähde: [MISSOC-tietokanta](#) (tammikuu 2016 ja tammikuu 2022).

Kaavio 2.3.13: Useimmissa jäsenvaltioissa yhden vuoden työhistoria oikeuttaa työttömyysetuuksiin enintään kuuden kuukauden ajaksi

Etuuksien enimmäiskesto viikkoina yhden vuoden työhistorialla, 2022 ja 2016

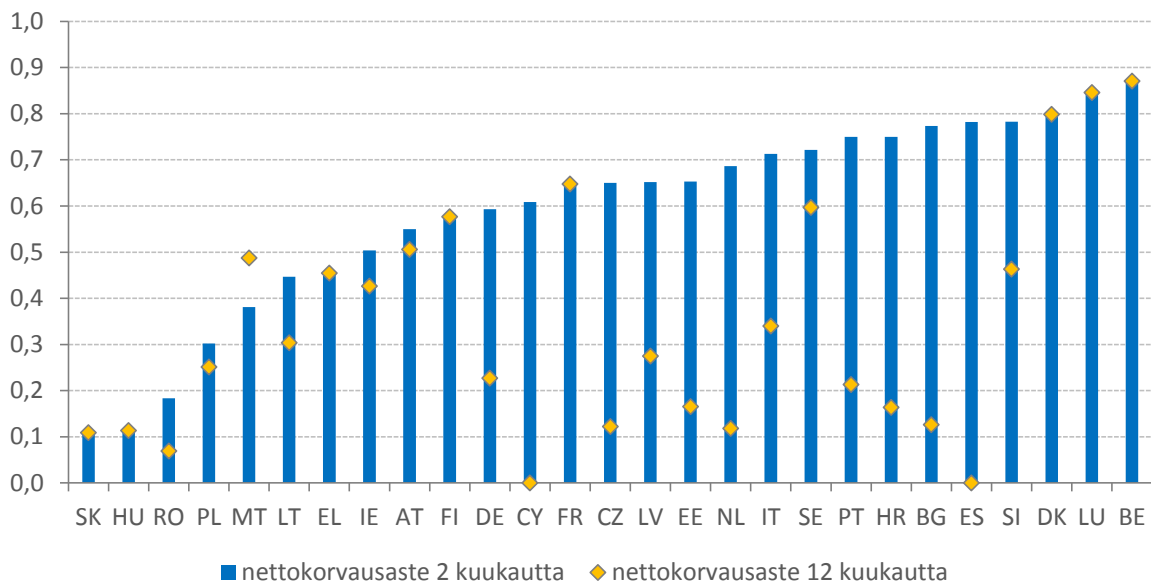
Huomautus: Belgiassa etuuskien kesto ei ole rajoitettu. Kyproksella viikot lasketaan käyttäen kuutta työpäivää viikkoa kohti. Irlannissa etuutta maksetaan 39 viikkoa (234 päivää) vain henkilöille, joilla on vähintään 260 viikoittaista PRSI-maksua suoritettuna. Slovakiassa henkilö, jolla on yhden vuoden työhistoria, ei ole oikeutettu työttömyysetuuksiin (vakuutusmaksuja vaaditaan vähintään kahdelta vuodelta viimeisten neljän vuoden ajalta). Puolassa kesto vaihtelee sen mukaan, mikä alueen työttömyysaste on suhteessa kansalliseen keskiarvoon.

Lähde: [MISSOC-tietokanta](#) (tammikuu 2016 ja tammikuu 2022) ja kansallinen lainsäädäntö.

Työttömien tulonkorvaukset riippuvat työttömyysjakson pituudesta. Kaaviossa 2.3.14 verrataan sellaisten matalapalkkaisten (67 prosenttia kansallisesta keskitulosta) korvausasteita, joiden työhistoria on lyhyt (12 kuukautta sosiaaliturvamaksuja), eri puolilla EU:ta työttömyysjakson 2. ja 12. kuukauden aikana. Nettokorvausaste toisena työttömyyskuukautena vaihtelee suuresti: Slovakiassa se on 10,8 prosenttia aiemmista (netto)ansioista ja Luxemburgissa ja Belgiassa yli 90 prosenttia. Esimerkiksi Itävallassa ja Belgiassa korvausaste pysyy samana työttömyysjakson 12. kuukautena. Etuuksien voimassaolon päättymisen tai etuuksien alenemisen vuoksi korvausasteet kuitenkin pienenevät useimmissa muissa jäsenvaltioissa. Joissakin maissa työttömät, jotka ovat käyttäneet loppuun työttömyysetuudet, voivat hyötyä vaihtoehtoisista järjestelmistä, kuten sosiaaliavustuksista, jotka tarjoavat yleensä alhaisempia etuuksia (ks. jakso 2.4.1, jossa esitetään tarkempia tietoja aktiivisesta osallisuudesta, mukaan lukien komission ehdotus neuvoston suositukseksi riittävästä vähimmäistulosta aktiivisen osallisuuden lähestymistavan mukaisesti).

Kaavio 2.3.14: Työttömyysetuuksien korvausaste vaihtelee eri puolilla EU:ta

Työttömyysetuuksien nettokorvausaste, kun etuudensaajan palkka on 67 % keskipalkasta, 2. ja 12. työttömyyskuukautena (2021)

Huomautus: Indikaattorin laskemisessa on käytetty 20-vuotiasta yhden hengen kotitaloudessa asuvaa lapsetonta henkilöä, jolla on lyhyt työhistoria (yksi vuosi). Huomioon on otettu eri tulokomponentit, työttömyysetuudet ja muut etuudet (kuten sosiaaliavustukset ja asumistuet).

Lähde: Euroopan komission laskelmat, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella.

Korkealaatuinen ja tehokas työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on ollut ratkaisevaa monimutkaisten sosioekonomisten olosuhteiden hallinnassa viime vuosina. Työllisyyttä koskevassa suuntaviivassa 7 ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteessa 8 (työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työmarkkinaosapuolten osallistuminen) jäsenvaltioita kehoitetaan varmistamaan työmarkkinaosapuolten merkityksellinen osallistuminen työllisyys- ja sosiaalialan ja tarvittaessa talousalan uudistusten ja politiikan suunnitteluun ja täytäntöönpanoon hyvissä ajoin, muun muassa tukemalla niiden valmiuksien parantamista. Covid-19-kriisin aikana alakohtaiset työmarkkinajärjestöt EU:n tasolla olivat erittäin proaktiivisia ja esittivät nopeasti näkemyksiään mahdollisista elpymisstrategioista. Kansallisella tasolla useat jäsenvaltiot kehittivät työmarkkinaosapuolia keskustelemaan ja neuvottelemaan kansallisten käytäntöjensä ja institutionaalisten kehystensä mukaisesti toimenpiteistä, joilla tuetaan työoloja, työmarkkinoiden toimintaa, yhtäläisiä

mahdollisuuksia, työterveyttä ja -turvallisuutta sekä etätyötä ja oikeutta olla tavoittamattomissa, ja/tai toteuttamaan niitä. Viime aikoina eurooppalaiset työmarkkinaosapuolet ovat useissa tapauksissa edistäneet merkittävästi Euroopan ja kansallisen tason aloitteita uusien työntekijöiden houkuttelemiseksi työvoimapulasta kärsiville aloille, mukaan lukien vihreää ja digitaalista siirtymää tukevat alat, toteuttamalla osaamiskumppanuuksia koskevia toimia ja panemalla täytäntöön monisidosryhmäisen EU:n työmarkkinoiden kotouttamiskumppanuuden.¹⁷³

Työmarkkinaosapuolten ennustettavissa olevalla, merkityksellisellä ja oikea-aikaisella osallistumisella on tärkeä rooli sen varmistamisessa, että uudistukset suunnitellaan ja toteutetaan tehokkaasti. Kansallinen omistajuus on talouspolitiikan EU-ohjausjakson ja elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanon ytimessä. Uusien kolmikantaelinten perustaminen (muun muassa Puolassa, Romaniassa ja Slovakiassa) seuraamaan elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanoa on myönteinen kehityssuunta. Jos sitä hallinnoidaan osallistavalla tavalla, se voi lisätä työmarkkinaosapuolten osallistumista ja julkista vastuuvälisyyttä.¹⁷⁴ Tiivis yhteistyö työmarkkinaosapuolten kanssa, myös koko talouspolitiikan EU-ohjausjakson ajan, on olennaisen tärkeää sen varmistamiseksi, että niiden näkemykset otetaan huomioon ja että niitä hyödynnetään päätöksentekoprosessissa, myös silloin, kun keskustellaan asianmukaisesta tukipolitiikasta Ukrainan kansalaisten ja muiden siirtymään joutuneiden henkilöiden integroimiseksi Euroopan työmarkkinoille. Työllisyyskomitea (EMCO) on vuodesta 2016 lähtien tehnyt vuosittain monenvälisen seurantatutkimuksen työmarkkinaosapuolten osallistumisesta talouspolitiikan EU-ohjausjaksoon arvioidakseen asiaan liittyviä haasteita ja hyviä käytäntöjä. Työmarkkinaosapuolten osallistumisen laatu ja merkityksellisyys vaihtelevat edelleen jäsenvaltioiden välillä.

Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on ollut keskeisessä roolissa vahvan terveydenhuoltoalan ja covid-19-pandemiaan vastaamisen kannalta, ja sillä on parannettu EU:n valmiutta reagoida mahdollisiin tuleviin terveystilanteisiin. Kaikilla mailla on ollut tarve lisätä terveydenhuoltojärjestelmien kapasiteettia, erityisesti sairaaloissa, jotta voidaan vastata covid-19-pandemian aiheuttamaan terveydenhuoltopalvelujen kasvavaan kysyntään hyvin lyhyessä ajassa. Terveydenhuoltojärjestelmiin kohdistuvia paineita vielä pahentavat muut pitkäaikaiset haasteet, kuten terveydenhuollon työntekijäpuula. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulla oli merkittävä rooli vastattaessa joihinkin näistä haasteista jäsenvaltioissa, joissa on vakiintuneet instituutiot ja pitkäaikaiset yhteistyöperinteet työmarkkinaosapuolten välillä (esim. Ruotsi, Saksa, Suomi ja Tanska), ja jäsenvaltioissa, joissa on vahvoja työmarkkinaosapuolten klustereita (esim. Alankomaat, Belgia, Itävalta ja Luxemburg). Samaan aikaan maissa, joissa työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työehtosopimusneuvottelut eivät ole yhtä merkittäviä terveydenhuoltoalalla (esim. Bulgariassa, Maltalla, Tšekissä ja Virossa), työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua on vahvistettu covid-19-kriisiin vastaamiseksi.¹⁷⁵

Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden osallistuminen talouspolitiikan EU-ohjausjakson kaikkiin vaiheisiin on ratkaisevan tärkeää laadukkaiden uudistusten ja

¹⁷³ Ks. EU:n työmarkkinoiden kotouttamiskumppanuuden uusiminen covid-19-kriisin jälkeen. Lähde: [Kotouttamisasiointia käsittelevä EU:n verkkosivusto \(europa.eu\)](https://europa.eu/kotouttamisasiointi)

¹⁷⁴ Lähde: Eurofound (2022), Rodríguez Contreras, R., Sanz, P., *Involvement of social partners in the national recovery and resilience plans*, Euroopan unionin julkaisutoimisto. Huomautus: Lisätietoja työehtosopimusneuvotteluista on tämän raportin jaksossa 2.1 ja Euroopan komission asiakirjassa *Employment and Social Developments in Europe 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

¹⁷⁵ Ks. Eurofound (2022), *Social dialogue and collective bargaining in the hospital sector during the COVID-19 pandemic*. Euroopan unionin julkaisutoimisto (ei vielä julkaistu).

toimintalinjojen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa. Euroopan komissio on aiemmissa yhteisissä työllisyysraporteissaan korostanut kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden oikea-aikaisen ja merkityksellisen kuulemisen merkitystä. Se on myös korostanut, että on tärkeää ottaa kansalaisyhteiskunnan organisaatiot olemassa olevien kansallisten käytäntöjen pohjalta mukaan säännöllisiin kokouksiin ja näkemystenvaihtoon jäsenvaltioiden kanssa. Nykyisten haasteiden – joista jotkin on tuotu esiin Euroopan talous- ja sosiaalikomitean äskettäin antamassa päätöslauselmassa¹⁷⁶ – kartoittaminen tarjoaa tilaisuuden parantaa edelleen näkemystenvaihdon laatua, avoimuutta, säännöllisyyttä ja ennustettavuutta. Jatkossa kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden osallistuminen työllisyys- ja sosiaalialalla auttaa vahvistamaan niiden uudistusten ja investointien tarkkuutta ja tehokkuutta, joita tarvitaan nykyisistä sosioekonomisista haasteista selviämiseksi ja vihreän ja digitaalisen siirtymän edistämiseksi.

2.3.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet

Joissakin jäsenvaltioissa jatketaan toimia työmarkkinoiden segmentoitumisen syihin puuttumiseksi pilarin periaatteen 5 (varma ja sopeutuva työllisyys) mukaisesti. **Espanjassa** muutettiin heinäkuussa 2021 (elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa) julkisen sektorin työntekijöihin sovellettavaa perussääntöä. Tavoitteena on vähentää määräaikaisten työsopimusten osuutta julkisella sektorilla ja estää väärinkäytökset ja rangaista niistä, mukaan lukien velvoite julkaista kaikki määräaikaisten henkilöstön vakinaistamismenettelyjä koskevat haut 31. joulukuuta 2022 mennessä. Samalla hyväksyttiin tarkistuksia sääntöihin, joita sovelletaan terveydenhuolto- ja koulutuslalla työskenteleviin julkisen sektorin työntekijöihin. Lisäksi **Espanjassa** hyväksyttiin joulukuussa 2021 (myös elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa) työmarkkinoiden uudistuspaketti, jonka tavoitteena on vähentää määräaikaisten työsopimusten suurta osuutta yksityisellä sektorilla, parantaa tiettyjen työntekijöiden työoloja ja edistää siirtymistä vakituisiin työsuhteisiin. Uudistuksessa määriteltiin uudelleen työsopimusten valikoima korostamalla vakituisten työsopimusten keskeistä roolia ja rajoittamalla edelleen määräaikaisten työsopimusten käyttöä (esim. lyhentämällä määräaikaisten sopimusten enimmäiskestoja ja lisäämällä seuraamuksia niiden vilpillisestä käytöstä). Osana ihmisarvoista työtä koskevan ohjelman puitteissa toteutettavaa laajempaa uudistusta **Portugali** aikoo vähentää määräaikaisten työsopimusten uusimisten enimmäismäärän kuudesta neljään, lisätä korvauksia määräaikaisten työntekijöiden irtisanomisesta ja kriminalisoida pimeän työn niin, että siitä voi saada enintään kolmen vuoden vankeusrangaistuksen. Kun nämä toimenpiteet hyväksytään, niiden odotetaan vähentävän määräaikaisten työsopimusten osuutta ja edistävän siirtymistä vakituiseen ja viralliseen työhön. **Alankomaiden** elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää useita työmarkkinuudistuksia, joilla pyritään vastaamaan työmarkkinoiden segmentoitumiseen liittyviin haasteisiin. Näihin kuuluvat itsenäisten ammatinharjoittajien verovähennyksen asteittainen vähentäminen, itsenäisten ammatinharjoittajien pakollisen työkyvyttömyysvakuutuksen käyttöönotto ja näennäisyrittäjyyden torjumista koskevat toimenpiteet, mukaan lukien työsuhteen määritelmän muuttaminen ja julkisen valvonnan lisääminen vuoteen 2026 mennessä. Lisäksi **Alankomaat** ilmoitti heinäkuussa 2022 suunnitelmistaan vähentää kannustimia joustavien tai määräaikaisten työsopimusten käyttöön ja ottaa käyttöön sertifiointijärjestelmä työvoiman vuokrausyrityksiä varten.

¹⁷⁶ Euroopan talous- ja sosiaalikomitea (2022), *Järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan osallistuminen kansallisiin elpymis- ja palautumissuunnitelmiin – Miten sitä voidaan parantaa?*, päätöslauselma [ECO/592], toukokuu 2022.

Useat jäsenvaltiot ehdottavat työsuojelulainsäädäntöä koskevia uusia tai muutettuja asetuksia, joilla vastataan työmarkkinoilla todettuihin haasteisiin pilarin periaatteen 7 (tiedot työehdoista ja irtisanotuille annettava suoja) mukaisesti. **Virossa** otettiin marraskuussa 2021 käyttöön vähittäiskaupan alan työnantajien ja työntekijöiden mahdollisuus tehdä joustavampia työsopimuksia tietyin edellytyksin. Näillä sopimuksilla voidaan edistää uusien työntekijöiden palkkaamista ja siten lisätä työllistymismahdollisuuksia, kuitenkin niin, että varmistetaan suojelun korkeampi taso. Tätä toimenpidettä täydennettiin hyväksymällä joulukuussa 2021 uusia muutoksia tieliikennelakiin. Tällä **Viron** toimenpiteellä on tarkoitus tukea maantielikenteen kuljettajien kunnollisia työoloja. **Ranska** hyväksyi helmikuussa 2022 uuden lain, jolla luodaan itsenäisille ammatinharjoittajille ainutlaatuinen asema ja suojataan heidän henkilökohtaista omaisuuttaan (tähän asti vain pääasiallinen asunto on suojattu). Lisäksi laissa laajennetaan edellytyksiä, joilla helpotetaan itsenäisten ammatinharjoittajien suuntautumista uuteen toimintaan. Hallitus pyrkii 800 euron kuukausiavustuksella tukemaan niitä, jotka ovat pysyvästi lopettaneet toimintansa, josta on tullut kestävätoiminta. **Italiassa** hyväksyttiin kesäkuussa 2022 uusia säännöksiä sen varmistamiseksi, että kaikki työntekijät, myös epätyypillisissä työsuhteissa olevat, hyötyvät työsuhdetta koskevasta suuremmasta avoimuudesta. Tämä koskee erityisesti koeaikaan ja koulutukseen liittyviä tietoja, jotka työnantajan on vähintään annettava. Osana laajaa uudistusta **Ruotsi** aikoo hyväksyä vuoden 2022 jälkipuoliskolla toimenpiteitä, jotka koskevat objektiivisista syistä tapahtuvaa irtisanomista, ja lisätä työolojen ennakoitavuutta ja ehkäistä työriitoja.

Pilaria käsittelevässä laatikossa 5 esitetyn analyysin lisäksi useat jäsenvaltiot ottivat käyttöön toimenpiteitä, joilla vahvistetaan työterveyttä ja -turvallisuutta pilarin periaatteen 10 (terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö) mukaisesti. Osana laajempaa uudistusta **Ranska** hyväksyi heinäkuussa 2021 (elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan) joukon toimenpiteitä, joilla vahvistetaan työterveyttä ja -turvallisuutta. Odotettujen vaikutusten kannalta merkittävimpiä toimia ovat yritysten mahdollisuus laajentaa työssä tarjottavia terveyspalveluja ja ennaltaehkäisympassin luominen. Lisäksi **Ranska** on laajentanut työssä tapahtuvan seksuaalisen häirinnän määritelmää, ja se ratifioi marraskuussa 2021 väkivaltaa ja häirintää koskevan ILO:n yleissopimuksen. **Kroatia** hyväksyi joulukuussa 2021 kansallisen työ-, työterveys- ja työllisyysuudistuksen vuosiksi 2021–2027. Suunnitelma on linjassa vuoteen 2030 ulottuvan kansallisen kehitysstrategian kanssa ja edustaa sellaisen työmarkkinapolitiikan jatkuvuutta ja parantamista, joilla tuetaan ihmisarvoisen työn tarjoamista kaikille ja otetaan samalla huomioon haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden erityistarpeet. **Bulgaria** hyväksyi heinäkuussa 2022 ESR+ -toimen, jolla tuetaan työntekijöiden hyvinvointia ja työturvallisuutta ja jonka kokonaisbudjetti on 51,1 miljoonaa euroa. Tärkeimpiin toimiin sisältyy yrityksille annettava taloudellinen tuki, jolla on tarkoitus ehkäistä työuupumusta ja pitää yllä mielenterveyttä, hankkia työturvallisuuden edellyttämiä asuja ja laitteita, perustaa yrityksiin liikunta- ja rentoutumistiloja sekä ottaa käyttöön ympäristöystävällisiä lähestymistapoja organisaatiokäyttäytymisessä. Toimenpide kestää vuoden 2024 loppuun, ja sen odotetaan hyödyttävän jopa 91 000:ta työntekijää. Myös **Italia** aikoo hyväksyä kohdennettuja politiikkatoimia vuosina 2022 ja 2023 parantaakseen työterveyttä ja -turvallisuutta.

Jotkin jäsenvaltiot ovat ottamassa käyttöön tai muuttamassa sääntelyä parantaakseen joustavan työn ehtoja ja työajan järjestämistä pilarin periaatteen 9 (työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen) mukaisesti. **Espanja** hyväksyi heinäkuussa 2021 säännöksiä, joilla säännellään etätöitä yksityisellä ja julkisella sektorilla. Lainsäädäntömuutoksilla taataan erityisesti etätöitä tekevien ja paikan päällä työskentelevien samat työolot ja etätöiden vapaaehtoisuus sekä työntekijän että työnantajan kannalta. Uusi lainsäädäntökehys voi suosia hybridityötä, jossa yhdistyvät etätö ja paikan päällä tehtävä työ. **Belgia** hyväksyi kesäkuussa 2022 uusia toimenpiteitä, joilla lisätään työajan joustavuutta ja tuetaan työ- ja yksityiselämän

tasapainottamista yksityisellä sektorilla. Tärkeimpiin toimiin sisältyy oikeus nelipäiväiseen työviikkoon (lisäämällä työtuntien määrää päivässä) tai työjärjestelyn muuttamiseen (eli työtuntien tasapainottamiseen eri viikkoina). Lisäksi **Belgiassa** otettiin käyttöön yli 20 työntekijän yrityksissä oikeus olla tavoittamattomissa. Työntekijöiden ei voida nyt odottaa reagoivan työtä koskeviin pyyntöihin tavanomaisen virka-ajan jälkeen. Molemmat toimenpiteet ovat osa työmarkkinauudistuksia koskevaa liittovaltion sopimusta, johon sisältyy myös enemmän joustavuutta ilta- ja yötyötä koskevien sääntöjen osalta sähköisessä kaupankäynnissä. Lisäksi suunnitteilla on pilottihankkeita, joilla mahdollistetaan ilta- ja yötyö vapaaehtois pohjalta ilman ammattijärjestön ennakkosuostumusta. **Puola** aikoo osana laajempaa uudistusta (elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan) ottaa käyttöön työlain säännöksiä, joilla parannetaan työ- ja yksityiselämän tasapainoa ja työolojen ennustettavuutta. Siinä annetaan erityisesti joustavia työjärjestelyjä koskevia sääntöjä, esimerkiksi tauoista ja/tai koulutuksesta työaikana, työntekijän suostumuksesta ylityö- tai yötyöhön tai jaksoittaiseen työhön. Suunnitteilla on myös työntekijöiden työsuhdeturvaa raskauden, äitiys- tai vanhempainloman aikana koskevien säännösten muuttaminen. **Viro** päivitti huhtikuussa 2022 nykyistä oikeudellista kehystä varmistaakseen joustavammat työolot (esim. osa-aikatyö, etätyö tai joustava työaika) työntekijöille tai virkamiehille, joilla on hoivavelvoitteita. Samalla edistetään alaikäisten (eli alle 14-vuotiaiden) tehokasta suojelua. **Luxemburg** aikoo antaa säännöksiä työpaikkakiusaamisen sääntelemiseksi. Toimen odotetaan koskevan paitsi työntekijöitä myös oppisopimuskoulutettavia, harjoittelijoita ja tilapäisiä erityissopimuksia, joita voidaan tehdä opiskelijoiden kanssa.

Useat jäsenvaltiot ovat muuttaneet lainsäädäntöään tai aikovat tehdä niin joustavampien työjärjestelyjen tarjoamiseksi työntekijöille pilarin periaatteen 9 (työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen) mukaisesti. **Espanjassa** jatkettiin kesäkuuhun 2022 saakka maaliskuussa 2020 hyväksytyä työajan muutoksia koskevaa suunnitelmaa ("*Plan Mecuida*"), jolla vahvistetaan työntekijöiden joustavuutta, jotta he voivat ottaa huomioon covid-19-kriisiin suoraan liittyvät perhevelvoitteet. Näiden säännösten mukaan työnantaja ja työntekijä voivat tehdä kohtuullisia ja oikeasuhteisia muutoksia työntekijän työoloihin (esim. etätyö, vuoromuutokset, työpaikan vaihtaminen tai eri tehtävien osoittaminen). **Espanja** päivitti tammikuussa 2022 työaikaa koskevaa lainsäädäntökehystä laajentaakseen sellaisten vanhempien hoitomahdollisuuksia, joiden lapsella on syöpä tai muu vakava sairaus. Hoitoa tarvitsevien jälkeläisten ikäraja nostettiin 18 vuodesta 23 vuoteen. **Kypros** aikoo osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa tehdä tutkimuksen julkisen sektorin joustavista työjärjestelyistä. Tutkimuksesta odotetaan vuoteen 2023 mennessä suosituksia, joilla pyritään parantamaan julkisen palvelun tehokkuutta. Kun tutkimuksen suositukset ovat saatavilla, tehdään päätös niiden täytäntöönpanosta. Myös **Kyproksella** aiotaan elpymis- ja palautumistukivälineen tuella hyväksyä vuoteen 2023 mennessä uusi laki, jolla säännellään joustavia työjärjestelyjä, erityisesti etätyötä. **Liettua** muutti elokuussa 2022 oikeudellista kehystä siten, että työjärjestelyjen joustoa lisätään tiettyjen perheiden osalta. Nämä muutokset koskevat muun muassa vanhempien lisälomapäiviä sekä mahdollisuutta työskennellä muutoin kuin kokopäiväisesti ja yhdistää etätyö ja joustavat työaikataulut, kun kyseessä ovat raskaana olevat tai imettävät naiset, vanhemmat, joiden lapsi on enintään 8-vuotias, tai yksinhuoltajat, joiden lapsi on enintään 14-vuotias (tai vammaisten lasten tapauksessa enintään 18-vuotias) (ks. jakso 2.2.2).

Useat jäsenvaltiot tehostivat toimiaan pimeän työn torjumiseksi lisäresursseilla, muun muassa lisäämällä työsuojeluviranomaisten valmiuksia. Osana elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanoa **Italian** odotetaan hyväksyvän vuoden 2022 loppuun mennessä kansallisen suunnitelman ja etenemissuunnitelman pimeän työn torjumiseksi kaikilla talouden aloilla. Tavoitteena on lisätä pysyvästi työsuojelutarkastusten määrää vuoteen 2025 mennessä ja vähentää pimeää työtä vuoteen 2026 mennessä. Tätä

varten perustettiin helmikuussa 2022 toimielinten välinen työryhmä. **Romania** hyväksyi lokakuussa 2021 uusia hallinnollisia seuraamuksia, joilla rajoitetaan pimeää ja liian vähäiseksi ilmoitettua työtä sekä käytäntöä maksaa palkat pimeästi. Toimessa säännellään muun muassa liian vähäiseksi ilmoitetun työn käsitettä. **Romania** otti huhtikuussa 2022 käyttöön palvelusetelijärjestelmän (joka tulee voimaan 1. tammikuuta 2024) kotitaloustyöntekijöiden saamiseksi virallisen talouden piiriin. Kotitaloustyöntekijä kuuluu sosiaaliturva- ja sairausvakuutusjärjestelmän piiriin 85 arvostelin vaihdon jälkeen. Osana laajempaa uudistusta **Ruotsi** käynnisti helmikuussa 2022 prosessin työhön liittyvän rikollisuuden (myös pimeän työn) vastaisten alueellisten keskusten perustamiseksi. Nämä keskuksat toimivat yhteispisteenä viranomaisten työssä, joka liittyy hallituksen yhteisten valvontatoimien suunnitteluun, täytäntöönpanoon ja seurantaan. Tässä kuullaan työmarkkinaosapuolia sekä kansallisia ja alueellisia elimiä. **Belgiassa** (Brysselin pääkaupunkialueella) hyväksyttiin maaliskuussa 2022 kohdennettu toimenpide, jolla lisätään tietyn alan yrityksissä tehtävien tarkastusten määrää perustellun syrjäntäepäilyn pohjalta. Lisäksi työsuojelutarkastajat voivat käydä yrityksessä väärällä nimellä tutkiakseen erilaisen kohtelun esiintymistä. **Espanja** hyväksyi toukokuussa 2022 uuden 90:tä uutta julkista työsuojelu- ja sosiaaliturvatarkastajaa koskevan haun. Määrä oli kaksinkertainen vuonna 2021 hyväksytyyn hakuun nähden. **Kroatia** otti huhtikuussa 2022 käyttöön väärinkäytösten paljastajia koskevan uuden lain, jolla muutettiin aiempia säännöksiä vuodelta 2019. Säädöksen tarkoituksena on parantaa niiden työntekijöiden suojelua, jotka ilmoittavat yrityksistä, jotka syyllistyvät oikeudellisiin rikkomuksiin, mukaan lukien seuraamukset työnantajille, jotka käynnistävät menettelyn väärinkäytösten paljastajia vastaan. Osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvää laajempaa uudistusta **Kroatia** aikoo myös hyväksyä joulukuussa 2022 uuden pimeän työn torjumista koskevan lain, jolla määriteltäisiin pimeä työ, vahvistettaisiin työsuojeluviranomaisia ja säänneltäisiin työntekijöiden siirtymistä pimeästä työstä lailliseen työhön.

Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet kohdennettuja toimenpiteitä pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatilanteen parantamiseksi pilarin periaatteen 4 mukaisesti. **Kreikassa** hyväksyttiin lokakuussa 2021 uusi laki, jolla uudistetaan julkisten työvoimapalvelujen (OAED:n) organisaatiota ja toimintaa. Uusiin säännöksiin sisältyy uusien työvoimaneuvojien rekrytointi (540 kahden vuoden ajaksi) ja välitystoiminnan korostaminen työvoiman tarjonnan ja kysynnän välillä. **Kreikka** otti vuonna 2021 käyttöön myös työavustuksen niille työttömyystukea saaville, jotka löytävät työpaikan, ja 300 euron bonuksen pitkäaikaistyöttömille (yli viisi vuotta työttöminä olleille), jotka laativat yksilöllisen toimintasuunnitelman. Etuuksien väärinkäytön torjumiseksi on otettu käyttöön tuloperusteet, ja kolme kieltäytymistä sopivan työpaikan vastaanottamisesta tai koulutukseen osallistumisesta johtaisi henkilön poistamiseen työttömyysrekisteristä. Osana **Irlannin** laajaa uudistusta paikallinen työvoimapalvelu (LAES) aloitti toimintansa tammikuussa 2022. Palvelun tavoitteena on tarjota korkealaatuisia ja mitattavissa olevia työvoimapalveluja pitkäaikaistyöttömille ja muille haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille. Uudessa palvelussa noudatetaan tulosperusteista maksujärjestelmää, jossa jokainen asiakas saa yksilöllisiä oikeuksia, jotka perustuvat henkilökohtaiseen etenemissuunnitelmaan sitoutumiseen ja sen toteutumiseen. **Ruotsi** antoi helmikuussa 2022 julkisen työvoimapalvelunsa tehtäväksi vahvistaa pitkäaikaistyöttömien tukea erityisesti alueilla, joilla on voimakkaita sosioekonomisia haasteita. Suunnitteilla on myös toimia, joilla vahvistetaan julkisten työvoimapalvelujen ja paikallisviranomaisten välistä strategista ja operatiivista yhteistyötä haavoittuvassa asemassa olevien työnhakijoiden osalta.

Useat jäsenvaltiot muuttivat nykyisiä aktiivisen työmarkkinapolitiikan kehyksiään parantaakseen niiden vaikuttavuutta covid-19-vaiheesta elpymisessä pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. **Tšekki** hyväksyi vuonna 2021 työllisyyttä

koskevat strategiset puitteet (Employment 2030+). Strategialla edistetään koheesiopolitiikan mahdollistavien edellytysten täyttymistä ja määritellään ensisijaiset alat seuraaviksi kymmeneksi vuodeksi. Näitä puitteita koskevissa tarkemmissa toimintasuunnitelmissa esitetään konkreettisia toimenpiteitä. Osana elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanoa **Kreikka** hyväksyi vuosina 2021 ja 2022 toimenpiteitä, joilla kehitetään uusia digitaalisia välineitä julkisia työvoimapalveluja varten, mukaan lukien digitaalinen kortti, mahdollisuus rekisteröidä yksilöllinen toimintasuunnitelma sekä järjestelyt yksilöllisten oppimistilien tarjoamista varten. **Kroatia** on esittänyt osana elpymis- ja palautumissuunnitelman laajempaa uudistusta toimenpiteitä, joilla parannetaan haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille annettavan tuen laatua, erityisesti prosesseja, jotka liittyvät näiden ryhmien profilointiin, segmentointiin, integrointiin ja aktivointiin julkisissa työvoimapalveluissa. Lisäksi kehitetään edelleen välineitä, joilla sovitetaan yhteen työttömiä ja avoimia työpaikkoja ja parannetaan aktiivisen työmarkkinapolitiikan seuranta- ja arviointijärjestelmän toimivuutta. Näiden toimien ja suunniteltujen tiedotustoimien odotetaan yhdistävän 5 000 uutta käyttäjää julkisiin työvoimapalveluihin. Huhtikuussa 2022 otettiin käyttöön arvosetelijärjestelmä aikuisten täydennys- ja uudelleen koulutusta varten. Järjestelmä toimii pohjana yksilöllisten oppimistilien mahdolliselle käyttönotolle ESR+:n puitteissa. **Italiassa** hyväksyttiin joulukuussa 2021 uusi rakenteellinen investointi, jolla edistetään alueellisten työmarkkinaseurantakeskusten kehittämistä sekä alueellisten ja kansallisten tietojärjestelmien yhteentoimivuuden vahvistamista. Näin parannetaan julkisten työvoimapalvelujen valmiuksia tukea työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista. Tätä toimenpidettä täydennetään 4,4 miljardin euron lisämäärärahalla työntekijätakuuta koskevan kansallisen ohjelman (GOL) toteuttamiseen vuosina 2021–2023. **Liettua** hyväksyi elokuussa 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa uuden uraohjausjärjestelmän, jossa vahvistetaan uraneuvonnan puitteet, peruspätevyysvaatimukset, hallinnointi ja laadunvarmistus koko uran ajan ensimmäisestä palkkaluokasta alkaen (ks. myös jakso 2.2.2). Työmarkkinaosapuolten myötävaikutuksella siinä myös määritellään asianomaisten instituutioiden hallintoprosessi. **Luxemburgissa** hyväksyttiin huhtikuussa 2022 uusi kohdennettu ja väliaikainen toimenpide, jolla tarjotaan tilapäistyötä alle 50-vuotiaille työttömille kuuden kuukauden aikana. Lakia sovelletaan takautuvasti lokakuusta 2021 alkaen, ja sen voimassaolo päättyi 30. kesäkuuta 2022. **Puolan** odotetaan hyväksyvän vuoden 2022 loppuun mennessä (elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan) kaksi keskeistä säädöstä, joilla edistetään työmarkkinoille osallistumista. Kolmansien maiden kansalaisten työllistämistä koskevan lain odotetaan ensinnäkin vähentävän kolmansien maiden kansalaisten työllistymisen hallinnollisia esteitä ja yksinkertaistavan tiettyjen työsopimusten tekoprosessia. Toiseksi uudella työvoimalailla toteutetaan muun muassa toimenpiteitä, joilla helpotetaan vanhempien paluuta työmarkkinoille vapaan jälkeen.

Lisäksi on esimerkkejä jäsenvaltioiden esittämistä kohdennetuista toimenpiteistä, joilla helpotetaan työvoiman siirtymistä työmarkkina-asemasta toiseen ja vahvistetaan toimenpiteiden aktivointikomponenttia pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) mukaisesti. **Belgia** otti kesäkuussa 2022 käyttöön ”siirtymäpoluiksi” kutsutun prosessin, jonka avulla irtisanomisilmoituksen saaneet työntekijät voivat työskennellä toiselle työnantajalle siirtymisen sujuvoittamiseksi. Prosessia koordinoi alueellinen työvoimapalvelu, ja se perustuu kahden sen käyttäjänä toimivan yrityksen väliseen sopimukseen. Siirtymän aikana työvoimakustannukset siirretään (kokonaan tai osittain) uudelle työnantajalle, ja prosessin päätyttyä työntekijä on palkattava toistaiseksi voimassa olevalla työsopimuksella. **Belgia** on toteuttanut myös toimenpiteen, jolla tuetaan irtisanottuja työntekijöitä vähintään 30 viikon irtisanomisajalla. Kriteerit täyttävillä irtisanotuilla työntekijöillä on oikeus käyttää kolmasosa irtisanomisajasta (eli 10 viikkoa) toimintaan, joka parantaa heidän

työllistettävyyttä. Tämä toimenpide täydentää irtisanomiskorvausta, johon työntekijöillä on oikeus.

Nykyiset tai vasta kehitetyt aktiivisen työmarkkinapolitiikan järjestelmät tukevat myös Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden integroitumista työmarkkinoille.

Useimmat jäsenvaltiot hyödyntävät joko omiin kansalaisiinsa sovellettavaa aktiivista työmarkkinapolitiikkaa tai muuttoliike- ja pakolaiskriisin (2015–2016) jälkeen kehitettyjä ohjelmia Ukrainan sotaa pakenevien ihmisten tukemiseksi. Osana nykyisiä aktiivisen työmarkkinapolitiikan järjestelmiä enemmistö EU-maista on tarjonnut neuvontaa ja uraohjausta, kun taas toiset ovat yhdistäneet nämä toimet taloudellisiin kannustimiin, joilla työnantajia kannustetaan palkkaamaan siirtymään joutuneita henkilöitä, tarjoamaan työpaikkakoulutusta tai käynnistämään yrittäjyyttä edistäviä hankkeita (ks. myös jakso 2.1.2).¹⁷⁷ Ukrainasta siirtymään joutuneet henkilöt ovat kuitenkin osallistuneet koulutukseen vain vähäisessä määrin (kielikoulutusta lukuun ottamatta). Tämä voi selittyä sillä, että heitä on rekisteröitynyt julkisiin työvoimapalveluihin vain vähän. Esimerkiksi **Itävallassa** kansalliseen työvoimapalveluun rekisteröityneistä 6 300 ukrainalaisesta koulutukseen osallistui vain 1 216 ja **Ranskassa** 3 200 rekisteröityneestä koulutukseen osallistui 1 700 (ks. myös jakso 2.3.1). Muita esimerkkejä Ukrainasta siirtymään joutuneisiin henkilöihin kohdennetusta aktiivisesta työmarkkinapolitiikasta nähtiin **Virossa**, jossa otettiin käyttöön erityisiä työnvälityspalveluja Ukrainasta siirtymään joutuneille henkilöille, ja **Puolassa** puolestaan otettiin käyttöön erityistuki luontoissuorituksina ja taloudellisina etuuksina ukrainalaisille taiteilijoille ja kirjailijoille, jotka harjoittavat toimintaansa **Puolassa** (ks. jakso 2.2.2).¹⁷⁸

Jäsenvaltiot ovat päivittäneet julkisten työvoimapalvelujen sääntelykehystä varmistaakseen niiden kapasiteetin ja tehokkuuden, myös niiden yhteistyön sosiaalipalvelujen ja sidosryhmien kanssa. **Belgiassa** (Flanderin alueella) käynnistettiin heinäkuussa 2021 toimintasuunnitelma alueellisten julkisten työvoimapalvelujen ja yksityisten kumppanien välisen yhteistyön parantamiseksi. Suunnitelman tavoitteena on lisätä ulkoistamisen avoimuutta, parantaa suunnittelua ja seurata paremmin tarjottujen palvelujen laatua tehostamalla arviointeja ja tiedonhallintakäytäntöjä. **Irlanti** päivitti heinäkuussa 2021 Pathways to Work -strategiansa vuosiksi 2021–2025. Uudella kehyksellä pyritään parantamaan Irlannin julkista työvoimapalvelua (*Intreo*) kehittämällä sen talousarviota, kapasiteettia ja asiakaslähtöistä lähestymistapaa. Elpymis- ja palautumistukivälineen tuella siihen sisältyy työharjoitteluohjelma, ja ESR:stä tuetaan Jobsplus- ja työhönpaluukorvausta. **Belgiassa** (Vallonian alueella) hyväksyttiin marraskuussa 2021 (osana maan elpymis- ja palautumissuunnitelmaa) julkisen työvoimapalvelun (*TIM*) uudistus, jotta voitaisiin tarjota yksilöllisempää ja yhdenmetympää tukea haavoittuvassa asemassa oleville työnhakijoille ja kehittää erityisiä työllistymisväyliä vammaisille tai muita heikommassa asemassa oleville. Uudella uudistuksella luodaan myös perusta Vallonian julkisen työvoimapalvelun (*Forem*) ja sitä tukevien kumppanien välisen yhteistyön optimoinnille. **Espanja** hyväksyi joulukuussa 2021 (osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa) vuosien 2021–2024 työllisyyden aktivointistrategian. Uudella kehyksellä pyritään nykyaikaistamaan julkisten työvoimapalvelujen aktiivista työmarkkinapolitiikkaa. Tähän sisältyy yksilöllisten väylien kehittäminen, nuorille tarkoitetun keskitetyn palvelupisteen perustaminen sekä työllisyys- ja sosiaalipalvelujen, aluehallinnon ja yksityisen sektorin välisen koordinoinnin tehostaminen.

¹⁷⁷ Euroopan työviranomainen (2022), *Overview of national measures adopted to respond to the Ukrainian crisis with regard to employment and social security having a potential impact on the EU labour mobility*, maakohtaiset tiedot. ELA/2022/RS/047/ELA.323/kesäkuu 2022

¹⁷⁸ Eurofound (2022): *In-kind support and financial support for Ukrainian artists, measure PL-2022-9/2327 (measures in Poland)*, EU PolicyWatch, Dublin.

Espanja aikoo osana elpymis- ja palautumissuunnitelmansa täytäntöönpanoa uudistaa työläinsäädäntöä ennen vuoden 2022 loppua aktiivisen työmarkkinapolitiikan päivittämiseksi, mukaan lukien sen hallintorakenne ja koordinoitumekanismit kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. **Ruotsissa** hyväksyttiin joulukuussa 2021 uusi toimenpide, jolla pyritään vahvistamaan julkisten työvoimapalvelujen tarjoamaa aktivointipolitiikkaa osaamisen alalla (ks. myös jakso 2.2.2). Toimenpiteessä kartoitetaan osaamistarpeita suhteessa yksityiseen sektoriin. **Belgiassa** (Flanderin alueella) hyväksyttiin huhtikuussa 2022 uusi toimenpide, jolla vahvistetaan paikallisviranomaisten koordinoitua työnhakijoiden ja työelämän ulkopuolella olevien aktivoinnissa, myös yhteisötaloudessa (ks. jakso 2.1.2). **Kreikassa** hyväksyttiin huhtikuussa 2022 uusi laki julkisen työvoimapalvelun uudelleenjärjestelystä (*OAED:stä DYP:aan*). Lailla perustettiin muun muassa työmarkkinaosapuolten neuvosto ja työmarkkinaosapuolten perustama ammatillisen koulutuksen tili, jota hallinnoi oikeushenkilö. Uusien järjestelyjen odotetaan nopeuttavan ja joustavoittavan aktivointituen tarjontaa. **Liettua** hyväksyi toukokuussa 2022 osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa koskevaa sitoumustaan uusia toimenpiteitä, joilla parannetaan nykyisten työvoimapalvelujen toimivuutta digitaalisten välineiden avulla ja varmistetaan järjestelmällisempi asiakaslähtöisyys. Tähän toimenpiteeseen sisältyy työskentelymenetelmien tarkistaminen ja keskeisten prosessien automatisointi, jotta voidaan tukea työnhakijoille tarjottavia yksilöllisempiä ja yhtenäisempiä palveluja. **Suomessa** tuli toukokuussa 2022 voimaan julkista työvoima- ja yrityspalvelua koskeva laki, jolla säännellään pohjoismaista työvoimapalvelumallia. Tavoitteena on parantaa yksilöllisempien ja integroidumpien palvelujen tarjoamista työnhakijoille. Uudistuksen odotetaan tukevan noin 10 000 henkilön työllistymistä. Työllisyysvaikutusten odotetaan toteutuvan täysimääräisesti vuoden 2025 jälkeen.

Useat jäsenvaltiot ovat korottaneet työttömyysetuuksiaan, myös vastauksena nykyisiin inflaatiopaineisiin. Itävallassa pyritään mukauttamaan työttömyysetuuksia vuosittain hintojen nousun vaikutusten rajoittamiseksi. **Virossa** sekä työttömyysvakuutusetuuksia että työttömyyskorvausta korotettiin vuonna 2022. **Italiassa** puolestaan laajennettiin työttömyysetuusjärjestelmän anteliaisuutta ja aikahorisonttia. **Espanjassa** on tarkoitus toteuttaa vuoden 2022 loppuun mennessä elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa uudistus, jossa käsitellään työttömyysturvan kattavuudessa olevia aukkoja ja työttömyysturvan hajanaisuutta. Lisäksi sosiaaliturvaan siirtymistä on helpotettu niiden haavoittuvassa asemassa olevien edunsaajien osalta, jotka eivät palaa työhön. **Tanskassa** työttömyysetuuksien sekä anteliaisuus että kelpoisuusvaatimukset ovat lisääntyneet, mikä on johtanut suurempiin etuuksiin kolmen ensimmäisen työttömyyskuukauden aikana. Samaan aikaan etuuksien saamista koskevia vaatimuksia on tiukennettu vastavalmistuneiden osalta. Tutkinnon suorittaneiden enimmäisetuusaika lyhennetään kahdesta vuodesta yhteen vuoteen, ja jos he eivät ole löytäneet työtä kolmen kuukauden kuluessa valmistumisestaan, heidän etuuksiaan vähennetään. **Ranskassa** hyväksyttiin heinäkuussa 2021 väliaikainen toimenpide, jolla jatketaan sellaisten tilapäisten työntekijöiden oikeutta työttömyysetuuksiin, jotka työskentelevät kulttuurin alalla (eli joiden oikeudellinen asema on ”*intermittents du spectacle*”) ja joihin covid-19-kriisi vaikutti erityisesti. Toimenpide oli voimassa joulukuuhun 2021 asti. **Maltan** elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää tutkimuksen, jossa arvioidaan työttömyysetuuksien riittävyttä ja kattavuutta ja suositellaan toimintavaihtoehtoja etuuksien riittävyden ja kattavuuden parantamiseksi sekä keston että tosiasiallisen saatavuuden osalta, samalla kun parannetaan työnteon kannustimia. Huhtikuussa 2022 **Kreikassa** otettiin käyttöön uusia työnhakuvaatimuksia, joilla kannustetaan työttömiä etsimään aktiivisesti työtä ja hyväksymään heille esitetyt työtärjoukset.

Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä, joilla vahvistetaan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja tuetaan työmarkkinaosapuolten osallistumista poliittiseen päätöksentekoon pilarin periaatteen 8 mukaisesti. Esimerkiksi **Portugalissa** työmarkkinaosapuolet ja hallitus allekirjoittivat heinäkuussa 2021 kolmikantasopimuksen ammatillisen koulutuksen järjestelmien parantamisesta. Tähän sisältyi hallintoa koskeva asetus (ks. myös jakso 2.2.2). **Espanjassa** työmarkkinaosapuolet ovat osallistuneet vuodesta 2020 lähtien toteutettujen merkittävien työmarkkinauudistusten suunnitteluun. Toukokuussa 2022 työmarkkinaosapuolet ja **Viron** hallitus allekirjoittivat hyvän tahdon sopimuksen etuuskohteluun oikeuttavien eläkkeiden uudistamisesta. Tältä pohjalta valmistellaan uutta vanhuuseläkeasetusta. Osana elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanoa **Romania** aikoo hyväksyä vuoden 2022 loppuun mennessä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua koskevan uuden lain, josta on keskusteltu ja sovittu työmarkkinaosapuolten kanssa.

2.4 Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan nro 8 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita edistämään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja sosiaalista osallisuutta sekä torjumaan köyhyyttä pilarin periaatteiden 2 (sukupuolten tasa-arvo), 3 (yhtäläiset mahdollisuudet), 11 (lastenhoito ja lapsille annettava tuki), 12 (sosiaalinen suojelu), 14 (vähimmäistulo), 15 (vanhuuden toimeentulo ja eläkkeet), 16 (terveydenhuolto), 17 (vammaisten osallistaminen), 18 (pitkäaikaishoito), 19 (sosiaalinen asuntotuotanto ja kodittomille annettava asumisapu) ja 20 (peruspalvelujen saatavuus). Jaksossa 2.4.1 analysoidaan keskeisiä indikaattoreita ja jaksossa 2.4.2 raportoidaan jäsenvaltioiden politiikkatoimista.

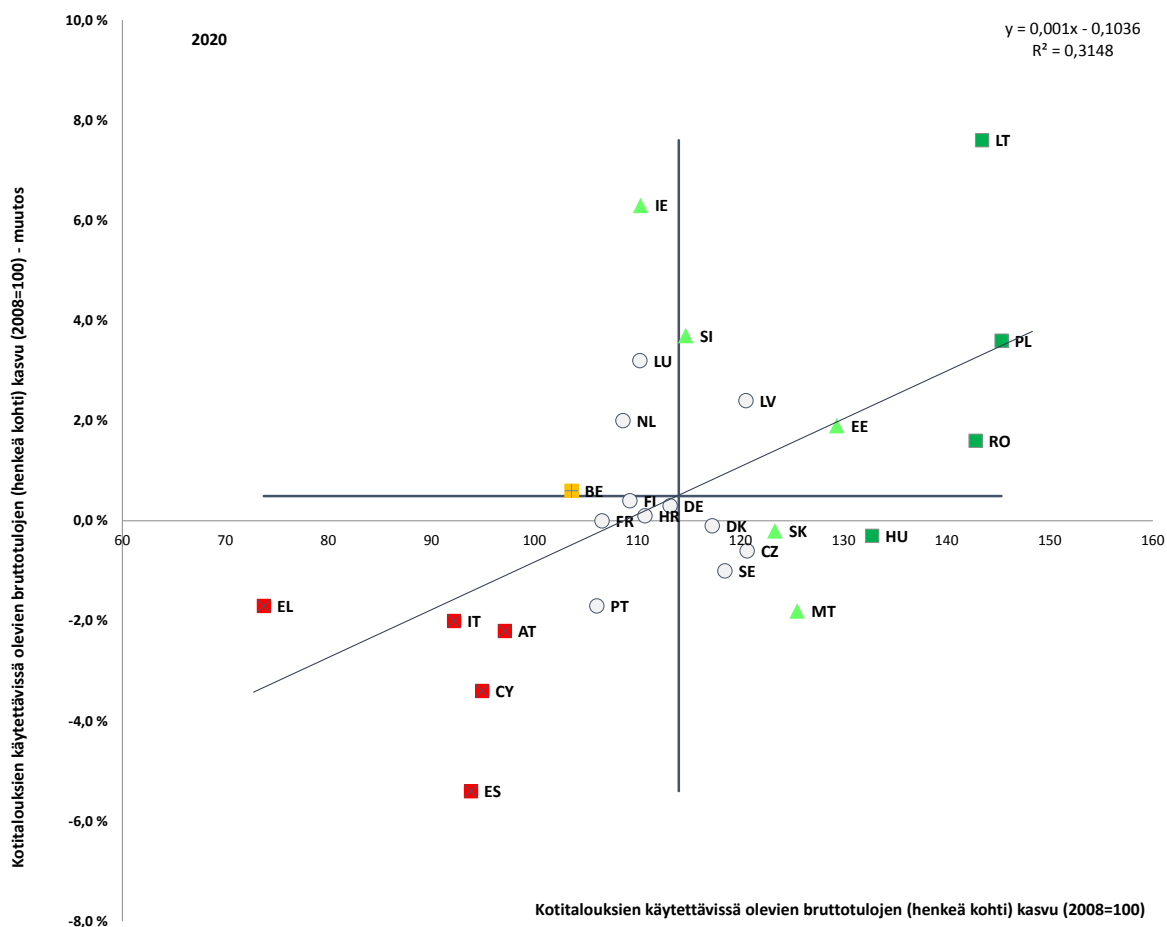
2.4.1 Keskeiset indikaattorit

Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti kasvoivat EU:n tasolla ja useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2021 covid-19-pandemian jälkeisen elpymisen myötä. Eniten kasvua havaittiin Latviassa ja Unkarissa ja pienemmässä määrin Maltalla, Tšekissä, Virossa ja Sloveniassa. Eniten laskua tapahtui Tanskassa, ja sen jälkeen tulivat vain Saksa ja Liettua. Kuten jaksoissa 1.2 ja 2.1.1 todetaan, nämä muutokset kuvastavat palkkojen nousun ja muiden kotitalouksien käytettävissä olevan bruttotulon osatekijöiden yhteisvaikutusta, kuten tilapäisten tulotukitoimenpiteiden asteittaista poistamista pandemian jälkeen ja elpymisen aikana. Vuosien 2020 ja 2019 tulosten perusteella kriittisessä tilanteessa ovat Kreikka, Italia, Espanja, Itävalta ja Kypros.¹⁷⁹ Belgiassa kasvu oli marginaalista, ja indikaattorin arvo pysyi lähellä vuoden 2008 tasoa, minkä vuoksi maan tilannetta on seurattava.

¹⁷⁹ Tietojen toimittamisen aikarajaan mennessä tiedot olivat saatavilla vain 13 jäsenvaltiosta, minkä vuoksi yhteisen työllisyysraportin menetelmän soveltaminen olisi harhaanjohtavaa. Päivitettyjen tietojen saamiseen asti käytetään edellisen vuoden luokitusta.

Kaavio 2.4.1: Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti pysyivät suurin piirtein vakaina kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2021

Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) kasvu (2008=100), vuoden 2020 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tietojen toimittamisen aikarajaan mennessä 14 jäsenvaltion tiedot puuttuivat, joten kaaviossa otetaan huomioon vuoden 2020 tasot ja muutokset vuodesta 2019 vuoteen 2020.

Lähde: Eurostat [[tepsr_wc310](#)].

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten osuus pysyi suurin piirtein vakaana tai pieneni useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2021, mutta maiden välillä oli suuria eroja. Vuonna 2021 köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste oli korkein Romaniassa (34,4 prosenttia), Bulgariassa (31,7 prosenttia), Kreikassa (28,3 prosenttia), Espanjassa (27,8 prosenttia) ja Latviassa (26,1 prosenttia). Tilanne on kriittinen seuraavissa maissa, joissa suhteellisen korkeisiin arvoihin yhdistyy EU:n keskiarvoa suurempi kasvu vuoteen 2021 mennessä: Kreikka (0,9 prosenttiyksikköä) Espanja (0,8 prosenttiyksikköä) ja Latvia (1 prosenttiyksikkö) (ks. kaavio 2.4.2). Niistä jäsenvaltioista, joissa tasot olivat korkeat, osuus pieneni Romaniassa (1,2 prosenttiyksikköä) ja Bulgariassa (1,9 prosenttiyksikköä). Seurattavien maiden joukkoon kuuluvat seuraavat, koska niissä indikaattori heikkeni suhteellisen merkittävästi, vaikka tasot ovat lähellä EU:n keskiarvoa: Portugali (2,4 prosenttiyksikköä), Luxemburg (1,8 prosenttiyksikköä) ja Italia (1,2 prosenttiyksikköä).¹⁸⁰ Niistä jäsenvaltioista, joissa köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste on alhaisin, Slovakian taso on suhteellisen alhainen, mutta kasvu oli suhteellisen suurta vuonna 2021, minkä vuoksi sen

¹⁸⁰ Tämän indikaattorin aikasarjassa on katkos Luxemburgin osalta vuonna 2021.

tilanne on ”hyvä mutta tarpeen seurata”. Tšekissä, Sloveniassa ja Suomessa tilanne on edelleen parantunut ja tasot ovat alhaisimmat, minkä vuoksi ne ovat ”parhaiten suorituvia”. Köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteiden erot ovat suurempia Euroopan alueiden kuin jäsenvaltioiden välillä. Tällaisia eroja voi esiintyä myös yhden jäsenvaltion sisällä, kuten Italiassa, Unkarissa ja Puolassa (ks. kaavio 8 liitteessä 3). Kaiken kaikkiaan köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen muutokset eivät vaikuta osoittavan lähentymistä eivätkä loitontumista. Tulevien poliittisten uudistusten tulonjakovaikutusten jatkuva arviointi on ratkaisevan tärkeää sen varmistamiseksi, että uusilla toimenpiteillä ja uudistuksilla autetaan edelleen vähentämään köyhyyttä ja edistetään siten EU:n yleistavoitteen saavuttamista eli vähintään 15 miljoonan ihmisen poistamista köyhyydestä vuoteen 2030 mennessä.¹⁸¹

Kaavio 2.4.2: Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten osuus pysyi yleisesti ottaen vakaana vuonna 2021 ja jopa pieneni useissa jäsenvaltioissa, mutta erot ovat edelleen merkittäviä

Köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevan väestön osuus (%), vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Alustavat tiedot: IT ja PL. Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

Vaikka covid-19-kriisi on aiheuttanut paineita monille eri puolilla EU:ta, tehokkailla jäsenvaltioiden ja EU:n tason toimilla, joita tuetaan myös EU:n rahoitusvälineillä, pystyttiin estämään köyhyyden, vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen sekä vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien ihmisten osuuden yleinen lisääntyminen.

¹⁸¹ Tähän liittyen komissio on antanut tiedonannon ”[Jäsenvaltioiden politiikkojen jakaumavaikutusten parempi arviointi](#)” (COM(2022)494 final).

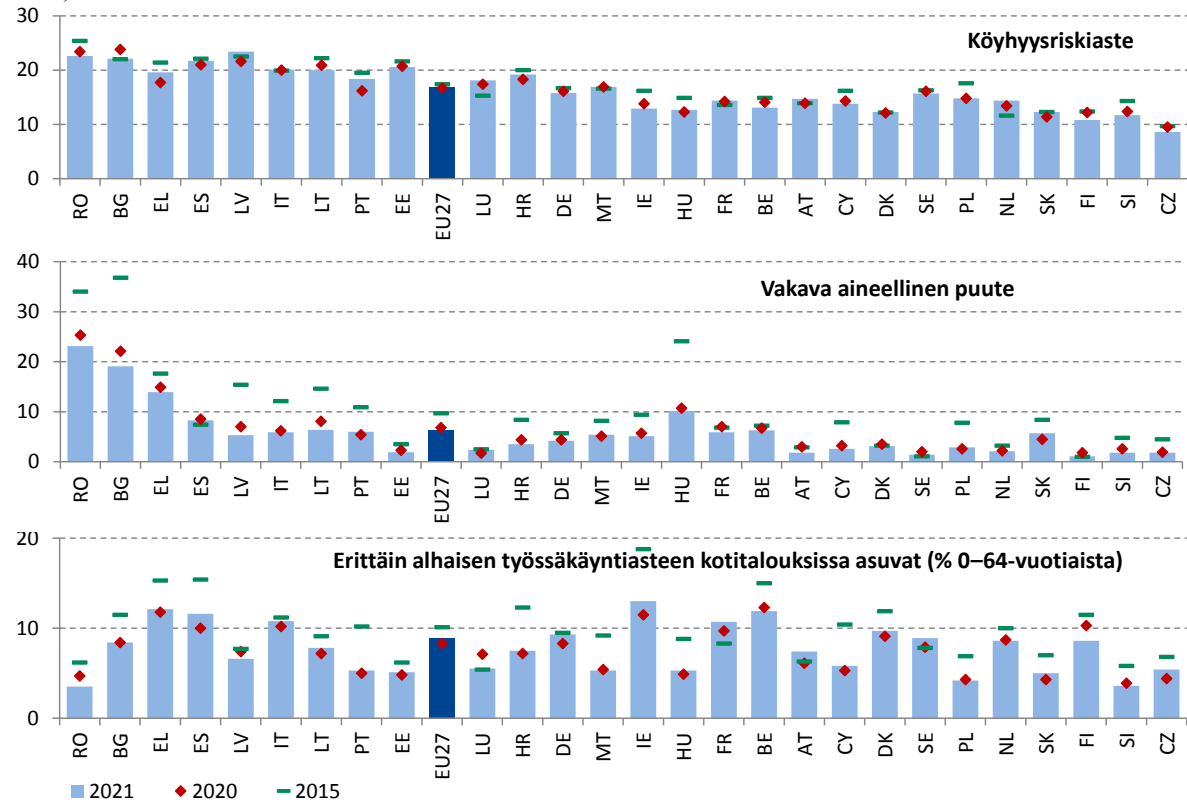
Köyhyysvaarassa olevien ihmisten osuus pysyi vakaana tai pieneni useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2021 (vuoden 2020 tulot). Seuraavissa maissa olivat alhaisimmat osuudet, ja niissä indikaattori laski vuonna 2021: Tšekki (laskua 0,9 prosenttiyksikköä 8,6 prosenttiin), Suomi (1,4 prosenttiyksikköä 10,8 prosenttiin) ja Slovenia (0,7 prosenttiyksikköä 11,7 prosenttiin) – ks. kaavion 2.4.3 yläosa. Suurimmat osuudet vuonna 2021 olivat Latviassa (23,4 prosenttia), Romaniassa (22,6 prosenttia) ja Bulgariassa 22,1 prosenttia). Eurostatin alustavien vuoden 2021 tuloja koskevien arvioiden mukaan köyhyysriskiaste pysyi useimmissa jäsenvaltioissa vakaana vuoteen 2020 verrattuna. Tšekissä, Sloveniassa ja Kroatiassa havaittiin kasvua tulovuoteen 2020 verrattuna, kun taas indikaattorin arvioitiin laskeneen Espanjassa, Ruotsissa ja Itävallassa sekä suuremmassa määrin Kreikassa ja Bulgariassa.¹⁸² Vakavasta aineellisesta ja sosiaalisesta puutteesta kärsivän väestön osuus vaihteli vuonna 2021 huomattavasti eri puolilla EU:ta: Suomen 1,1 prosentista Romanian 23,1 prosenttiin. Indikaattorien arvot ovat laskeneet edellisvuodesta kaikissa jäsenvaltioissa lukuun ottamatta seuraavia viittä, joissa ne ovat kohonneet: Slovakia (1,2 prosenttiyksikköä), Luxemburg (0,7 prosenttiyksikköä), Portugali (0,6 prosenttiyksikköä) sekä Malta ja Puola (0,3 prosenttiyksikköä). Suuresta laskusta huolimatta arvot ovat korkeat Romaniassa (23,1 prosenttia), Bulgariassa (19,1 prosenttia), Kreikassa (13,9 prosenttia) ja Unkarissa (10,2 prosenttia) – ks. kaavion 2.4.3 keskiosa. Vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden osuus vuonna 2021 (edellisen kalenterivuoden tilanne) heijasti osittain covid-19-kriisin kielteisiä työllisyysvaikutuksia, ja osuus kasvoi vähintään 1 prosenttiyksiköllä seitsemässä jäsenvaltiossa (Espanja, Irlanti, Itävalta, Tšekki, Saksa, Ranska ja Ruotsi) – ks. kaavion 2.4.3 alaosa. Merkittäviä haasteita (aste yli 10 prosenttia) oli esimerkiksi Irlannissa, Kreikassa, Belgiassa, Espanjassa, Italiassa ja Ranskassa. Useimpien jäsenvaltioiden arvot pysyivät kuitenkin vakaina tai jopa pienenivät hieman, mikä heijastelee politiikkatoimia, joilla ehkäistiin työpaikkojen menetyksiä pandemian yhteydessä. Merkittävää myönteistä kehitystä havaittiin erityisesti Suomessa (laskua 1,7 prosenttiyksikköä), Luxemburgissa (1,6 prosenttiyksikköä)¹⁸³ ja Romaniassa (1,2 prosenttiyksikköä), joissa tasot olivat alle EU:n keskiarvon tai lähellä sitä.

¹⁸² Alustavat arvot julkaistiin elokuussa 2022, ja ne ovat saatavilla [Eurostatin verkkosivustolla](#). Tiedot haettu 29. elokuuta 2022. Vain tilastollisesti merkittäviä muutoksia käsitellään. Arvioita ei ole saatavilla Belgiasta, Ranskasta, Irlannista ja Portugalista, ja useimpien maiden osalta puuttuu jaottelu ikäryhmittäin.

¹⁸³ Luxemburgin vuoden 2021 tiedoissa on katkos aikasarjoissa.

Kaavio 2.4.3: Vuodesta 2015 lähtien köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen komponenteissa tapahtuneet parannukset jatkuivat myös covid-19-kriisin aikana lähes kaikissa jäsenvaltioissa

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskiastetta koskevan pääindikaattorin komponentit (% , 2015, 2020, 2021)

Huomautus: Indikaattorit ovat järjestyksessä vuoden 2021 köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen mukaan. Alustavat tiedot: IT ja PL. Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat [[tessi010](#)], [[tepsr_lm420](#)], [[tepsr_lm430](#)], EU-SILC.

Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste pysyi jokseenkin vakaana vuonna 2021, ja jäsenvaltioiden välillä oli edelleen suuria eroja ja merkkejä loitontumisesta. Vuoteen 2021 mennessä EU:n keskiarvo kohosi vain hieman (0,4 prosenttiyksikköä 24,4 prosenttiin). Alhaisimmat osuudet olivat Sloveniassa, Suomessa, Tšekissä, Tanskassa ja Alankomaissa, ja niissä oli tapahtunut laskua tai hienoista nousua vuoteen 2020 verrattuna. Toisaalta Romaniassa, Espanjassa, Bulgariassa, Kreikassa, Italiassa ja Luxemburgissa lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste oli vuonna 2021 suurin, ja kaikki olivat ”kriittisessä tilanteessa” arvojen heikkenemisen vuoksi (lukuun ottamatta Bulgariaa, jossa tilanne koheni merkittävästi).¹⁸⁴ Aste kasvoi suhteellisen paljon Unkarissa (1,5 prosenttiyksikköä), Slovakiassa (1,3 prosenttiyksikköä), Saksassa (1,2 prosenttiyksikköä) ja Portugalissa (1 prosenttiyksikkö), vaikka niiden tasot olivat suhteellisen alhaiset vuonna 2020. Eniten lasten köyhyysriskiaste laski vuosien 2020 ja 2021 välillä (tulovuodet 2019 ja 2020) Bulgariassa (4,1 prosenttiyksikköä), Liettuaissa (2,8 prosenttiyksikköä) ja Suomessa (2,5 prosenttiyksikköä), kun taas asteikon toisessa päässä aste kasvoi Luxemburgissa¹⁸⁵ 4,7

¹⁸⁴ Luxemburgin vuoden 2021 tiedoissa on katkos aikasarjoissa.

¹⁸⁵ Luxemburgin vuoden 2021 tiedoissa on katkos aikasarjoissa.

prosenttiyksikköä, Kreikassa 2,8 prosenttiyksikköä ja Unkarissa 2,4 prosenttiyksikköä.¹⁸⁶ Eurostatin alustavat arviot (vuoden 2021 tulojen perusteella) osoittavat, että indikaattori on yleisesti ottaen vakaa vuoteen 2020 verrattuna useimmissa maissa ja laskussa Kreikassa, Espanjassa ja Italiassa sekä suuremmissa määrin Latviassa ja Ruotsissa.¹⁸⁷ Vakavasta aineellisesta ja sosiaalisesta puutteesta kärsivien lasten osuus on pienentynyt 19 jäsenvaltiossa ja jyrkemmin kuudessa jäsenvaltiossa ja erityisesti Bulgariassa (4,8 prosenttiyksikköä), jossa osuus on kuitenkin edelleen suurimpia (20 prosenttia), samoin kuin Romaniassa (28,2 prosenttia)¹⁸⁸. Vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien lasten osuus lähes kaksinkertaistui Tšekissä (2,3 prosenttiyksikköä 4,1 prosentista), kun taas Romaniassa se lähes puolittui (2,5 prosenttiyksikköä 5,7 prosentista). Molemmat maat jäivät alle EU:n keskiarvon.¹⁸⁹ Korkeimmat osuudet olivat Irlannissa, Ranskassa, Saksassa ja Bulgariassa (yli 10 prosenttia), ja osuus myös kasvoi hieman niissä kaikissa (Bulgariaa lukuun ottamatta).

Köyhinä tai sosiaalisesti syrjäytyneinä kasvaneilla lapsilla on muita heikompi todennäköisyys menestyä hyvin koulussa, olla terveitä ja toteuttaa täysimääräisesti potentiaaliaan myöhemmin elämässä, myös osallistua työmarkkinoille ja yhteiskunnan toimintaan. Lastenhoidon ja lasten tukemisen vertailuanalyysikehys perustuu useisiin indikaattoreihin, joilla arvioidaan lasten tilannetta eri jäsenvaltioissa.¹⁹⁰ Vuonna 2021 köyhyysaste pysyi yleisesti ottaen vakaana ja oli korkeampi lasten kuin muun väestön keskuudessa (11,9 prosenttia v. 10,7 prosenttia).¹⁹¹ Vuoden 2021 tietojen mukaan (vuoden 2020 tulotasojen perusteella) sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus lasten köyhyyteen pysyi pandemian ensimmäisenä vuotena merkittävästi EU:n keskiarvoa vähäisempänä joissakin jäsenvaltioissa, kuten Kreikassa, Portugalissa, Espanjassa, Maltassa, Bulgariassa, Romaniassa ja Unkarissa.¹⁹²

¹⁸⁶ Ks. Eurostatin taulukko [[ilc_li02](#)].

¹⁸⁷ Ks. Eurostatin laskelmat [verkossa](#).

¹⁸⁸ Ks. Eurostatin taulukko [[ilc_md11](#)].

¹⁸⁹ Ks. Eurostatin taulukko [[ilc_lvhl11n](#)].

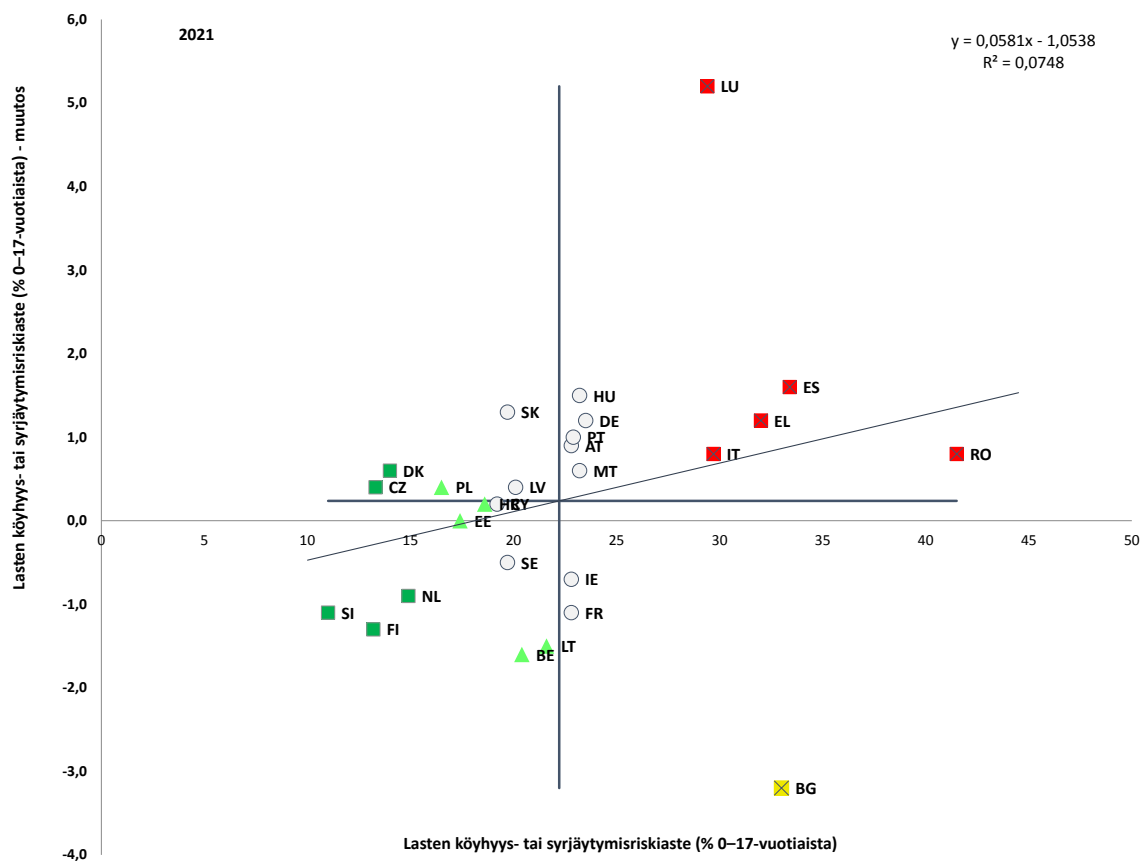
¹⁹⁰ Asiaa koskeva [tiedonanto](#) sosiaalisen suojelun komitean indikaattorialaryhmälle.

¹⁹¹ Eurostat [[ilc_li21](#)], EU-SILC.

¹⁹² Ei saatavilla Eurostatin virallisena indikaattorina, mutta se voidaan laskea lasten köyhyysriskiasteen perusteella tulonsiirtojen [jälkeen](#) ja niitä [ennen](#). Tässä analyysissä ei oteta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja, kuten maksutonta varhaiskasvatusta, koulutusta ja terveydenhuoltoa.

Kaavio 2.4.4: Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten osuus oli yleisesti ottaen vakaa covid-19-kriisistä huolimatta, mutta jäsenvaltiot olivat loitontuneet toisistaan jonkin verran.

Köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten (17-vuotiaiden tai sitä nuorempien) osuus (%), vuoden 2021 tasot ja muutos edellisvuoteen nähden (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Alustavat tiedot: IT ja PL. Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat [tepsr_lm412], EU-SILC.

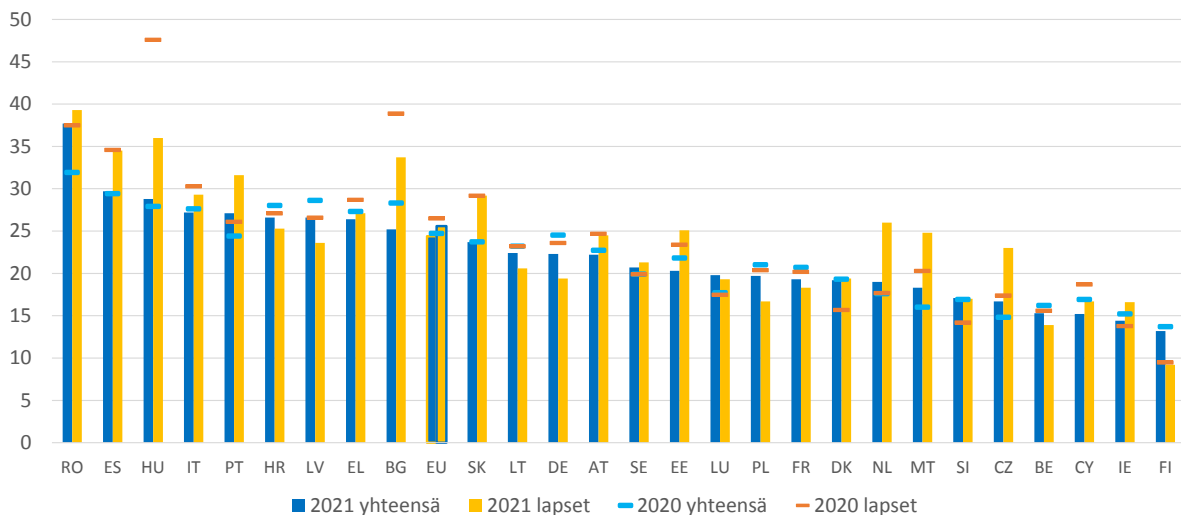
Köyhyyden syvyys¹⁹³ pysyi yleisesti ottaen vakaana tai väheni suurimmassa osassa jäsenvaltioita vuonna 2021 sekä koko väestön että lasten osalta. Suhteellinen köyhyysvaje (pienituloisten tulotason etäisyys pienituloisuusrajasta) vuonna 2021 (vuoden 2020 tulot) oli EU:ssa keskimäärin 24,4 prosenttia. Vaje oli suurempi Espanjassa, Unkarissa, Italiassa, Latviassa, Kroatiassa, Kreikassa (eli jäsenvaltioissa, joissa se pysyi jokseenkin vakaana tai hieman pienentynyt), Portugalissa (jossa se kasvoi hieman) ja Bulgariassa (jossa lasku oli suurin – 3,1 prosenttiyksikköä) – ks. kaavio 2.4.5. Vaje oli suurin Romaniassa (37,7 prosenttia), joka on myös ainoa jäsenvaltio, jossa se kasvoi merkittävästi (5,8 prosenttiyksikköä) covid-19-epidemian aikana. Tilanne jäsenvaltioiden välillä on suurin piirtein samanlainen, kun tarkastellaan vain lapsia, vaikkakin jäsenvaltioiden välillä oli joitakin eroja ja yleisesti ottaen suurempaa vaihtelua vuosien 2020 ja 2021 välillä. Esimerkiksi lasten köyhyysvaje pysyi Romaniassa jokseenkin vakaana, vaikka se oli edelleen

¹⁹³ Tämä indikaattori (eli pienituloisten mediaanitulotason etäisyys pienituloisuusrajasta) lasketaan köyhyysriskirajan alapuolella olevien henkilöiden ekvivalenttien käytettävissä olevien mediaanitulojen ja köyhyysriskirajan välisenä erotuksena ilmaistuna prosentteina köyhyysriskirajasta (rajakohta: 60 prosenttia kansallisesta ekvivalentista käytettävissä olevasta mediaanitulosta). Lähde: [Glossary: Relative median at-risk-of-poverty gap](#).

EU:n suurin (39,3 prosenttia), kun taas Alankomaissa se kasvoi merkittävästi (8,3 prosenttiyksikköä) ja Unkarissa pieni merkittävästi (11,6 prosenttiyksikköä). Köyhyys on syvempää vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien ihmisten keskuudessa¹⁹⁴. Vuoden 2021 tietojen mukaan (vuoden 2020 tulot) se oli noin 36 prosenttia 18–64-vuotiaan väestön osalta, joskin se on hieman vähentynyt (noin 1 prosenttiyksikön) edellisvuoteen verrattuna (vuoden 2020 tiedot liittyvät vuoden 2019 tuloihin). Tässä ryhmässä Romaniassa, Italiassa ja Latviassa köyhyysvajeet ovat suurimmat (kaikki yli 50 prosenttia) mutta pienemässä. Seuraavina tulevat Liettua ja Bulgaria, joissa vajeet kuitenkin pienenevät huomattavasti (noin 12 prosenttiyksikköä). Tässä ryhmässä köyhyysvaje kasvoi eniten Maltalla (7,5 prosenttiyksikköä), vaikka se pysyikin lähellä EU:n keskiarvoa. Korkeat osuudet viittaavat myös etuuskien riittävyteen ja kattavuuteen liittyviin haasteisiin. Indikaattori on alle 20 prosenttia Suomessa, Alankomaissa ja Belgiassa.

Kaavio 2.4.5: Köyhyden syvyys pysyi yleisesti ottaen vakaana tai väheni kaikissa jäsenvaltioissa, mutta lasten osalta oli suurempia eroja

Köyhyysvaje koko väestön ja lasten osalta (% , 2020, 2021)

Huomautus: Indikaattorit ovat vuoden 2021 tasojen mukaisessa järjestyksessä. Alustavat tiedot: IT ja PL; tietoja ei saatavilla vuodelta 2021: SK (vuoden 2020 taso on ilmoitettu sekä vuodelta 2020 että vuodelta 2021). Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat, [ilc_li11], EU-SILC.

Parannuksista huolimatta vammaiset henkilöt, erityisesti naiset ja työkäiset, olivat vuonna 2021 edelleen paljon suuremmissa köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa kuin muu väestö kaikissa jäsenvaltioissa.¹⁹⁵ Useimmissa jäsenvaltioissa köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien vammaisten osuus pieni vuoteen 2020 verrattuna. Merkittävin parannus todettiin Bulgariassa, jossa osuus oli kuitenkin edelleen EU:n korkein (44,1 prosenttia laskettuaan 8,2 prosenttiyksikköä vuodesta 2020). Latviassa osuus oli 40,8 prosenttia, Liettuassa 39,6 prosenttia ja Irlannissa 38,9 prosenttia, ja se on jopa kasvanut jonkin verran (Irlannissa jopa 4,9 prosenttiyksikköä). Alhaisimmat osuudet vuonna 2021

¹⁹⁴ Eurostat laskee indikaattorin (ei julkaistu) niiden henkilöiden ekvivalenttien kokonaismediaaninettotulojen, joiden ekvivalentit käytettävissä olevat tulot ovat köyhyysriskirajan alapuolella ja jotka elävät vajaatyöllisessä kotitaloudessa, ja köyhyysriskirajan välisenä etäisyytenä ilmaistuna prosentteina köyhyysriskirajasta. Raja on asetettu 60 prosenttiin kansallisista ekvivalenteista käytettävissä olevista mediaanituloista maan kaikkien asukkaiden eikä koko EU:n osalta.

¹⁹⁵ Eurostat [hlth_dpe010], EU-SILC, kattaa 16-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Globaalien toimintarajoiteindikaattorin (GALI) perusteella henkilöä pidetään vammaisena, jos hänellä on joitakin tai vakavia toimintarajoitteita. Tiedot puuttuvat: SK.

olivat Tšekissä (18,3 prosenttia osuuden pienennyttyä 5,1 prosenttiyksikköä), Suomessa (20,7 prosenttia) ja Tanskassa (21,9 prosenttia). Lähes kaikissa jäsenvaltioissa riski oli yleensä suurempi vammaisilla naisilla (EU:n keskiarvo 29,6 prosenttia) kuin vammaisilla miehillä (28,1 prosenttia) samoin kuin 16–64-vuotiaiden ryhmässä (EU:n keskiarvo 34,6 prosenttia ja kaikkien yli 16-vuotiaiden osalta 28,9 prosenttia). Jo ennen covid-19-kriisiä monien vammaisten henkilöiden taloudellinen tilanne oli muita heikompi. Joissakin maissa, kuten Kroatiassa ja Romaniassa, pandemia on pahentanut heidän köyhyysriskiään. Huolena on myös se, että pandemian taloudelliset seuraukset ovat vakiinnuttaneet ja syventäneet vammaisuuteen liittyvää köyhyyttä ja eriarvoisuutta esimerkiksi Portugalissa ja Kroatiassa.¹⁹⁶

Vuonna 2021 maahanmuuttajataustaisten ja romanien osuus köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevista oli suurempi kuin syntyperäisten maan kansalaisten. EU:n ulkopuolella syntyneiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste oli paljon korkeampi (useimmissa tapauksissa yli kaksi kertaa niin suuri) kuin syntyperäisten joissakin jäsenvaltioissa (56,4 % v. 22,2 % Espanjassa, 51,1 % v. 31,3 % Bulgariassa, 51 % v. 25,9 % Kreikassa, 44,7 % v. 21,9 % Italiassa, 39,7 % v. 11,3 % Ruotsissa ja 39,1 % v. 15,4 % Belgiassa).¹⁹⁷ Niistä maista, joissa asteet olivat korkeimmat, EU:n ulkopuolella syntyneiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski vain Belgiassa (7,4 prosenttiyksikköä) vuoteen 2020 verrattuna. Eniten kasvua (11,2 prosenttiyksikköä) tapahtui Bulgariassa. Pienimmät osuudet vuonna 2021 olivat Tšekissä (11,2 prosenttia) ja Unkarissa (13,2 prosenttia), joissa ero syntyperäisten asteisiin on myös paljon pienempi (alle 10 prosenttiyksikköä). Romanien tuloköyhyysriski ei muuttunut vuonna 2021, ja köyhyysriski koskee jopa neljää viidestä romanista (80 prosenttia) koko EU:ssa.¹⁹⁸ Aiempaa pienempi mutta edelleen hyvin merkittävä osa romaneista eli vuonna 2021 vakavassa aineellisessa puutteessa (48 prosenttia). Romanilasten tilanne oli vieläkin huonompi, sillä noin 83 prosenttia heistä oli köyhyysvaarassa ja 54 prosenttia kärsii vakavasta aineellisesta puutteesta. Aiemmat haasteet, jotka liittyvät erityisesti terveydenhuollon, koulutuksen, sosiaalisen suojelun ja keskeisten palvelujen saatavuuteen, pahensivat syrjäytyneiden romanien jo entisestään heikkoa asemaa covid-19-epidemian ja sitä seuranneen talouskriisin aikana.¹⁹⁹

Pilaria käsittelevä laatikko 7: Energian hinnannousun vaikutus ja energiaköyhyyden riskit

Korkeat ja nousevat energian hinnat vuodesta 2021 alkaen covid-19-kriisistä elpymisen aikana ja vieläkin enemmän Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan seurauksena uhkaavat lisätä energiaköyhyyttä ja vaikuttaa kielteisesti ostovoimaan, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevissa kotitalouksissa. Korkeammat asuinrakennusten energiakustannukset, jotka liittyvät pääasiassa lämmitykseen ja jäädytykseen, sekä kuljetuskustannukset merkitsevät sitä, että kotitalouksien riski ajautua energiaköyhyyteen kasvaa tai energiaköyhyyden taso kasvaa. Kun hintapaineet laajenevat myös muualle kuin energiaan, on yhä tärkeämpää, että tilapäiset tukitoimenpiteet

¹⁹⁶ Yksityiskohtaisten tietojen toimittamisen viivästyminen vuoksi yksityiskohdat eivät ole vielä täysin varmoja. Ks. [COVID-19 and people with disabilities in Europe Assessing the impact of the crisis and informing disability-inclusive next steps](#), European Disability Expertise, syyskuu 2021.

¹⁹⁷ Tämä näkyy Eurostatin indikaattorista [[ilc_peps06n](#)], jossa verrataan EU27-maiden ulkopuolella syntyneitä henkilöitä raportoivassa maassa syntyneisiin; 18-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Tietoja ei saatavilla vuodelta 2021: Ranska, Liettua, Puola, Romania ja Slovakia. Katkos aikasarjoissa vuoden 2021 tiedoissa: Luxemburg ja Portugali.

¹⁹⁸ Romaneja koskevat tiedot ovat kyselystä [FRA Roma Survey 2021](#).

¹⁹⁹ Ks. komission [katsaus](#) ja [FRA Bulletin on Covid-19 impact on Roma](#).

kohdennetaan haavoittuvassa asemassa oleviin kotitalouksiin. Jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön toimenpiteitä, joilla pyritään tukemaan pienituloisten kotitalouksien energiansaantia, jotta voidaan ehkäistä ja lieventää näitä riskejä ja edistää kohtuuhintaisten energiapalvelujen saatavuutta, kuten tässä laatikossa esitetään tarkemmin (näin tuetaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 20 – peruspalvelujen saatavuus – täytäntöönpanoa).

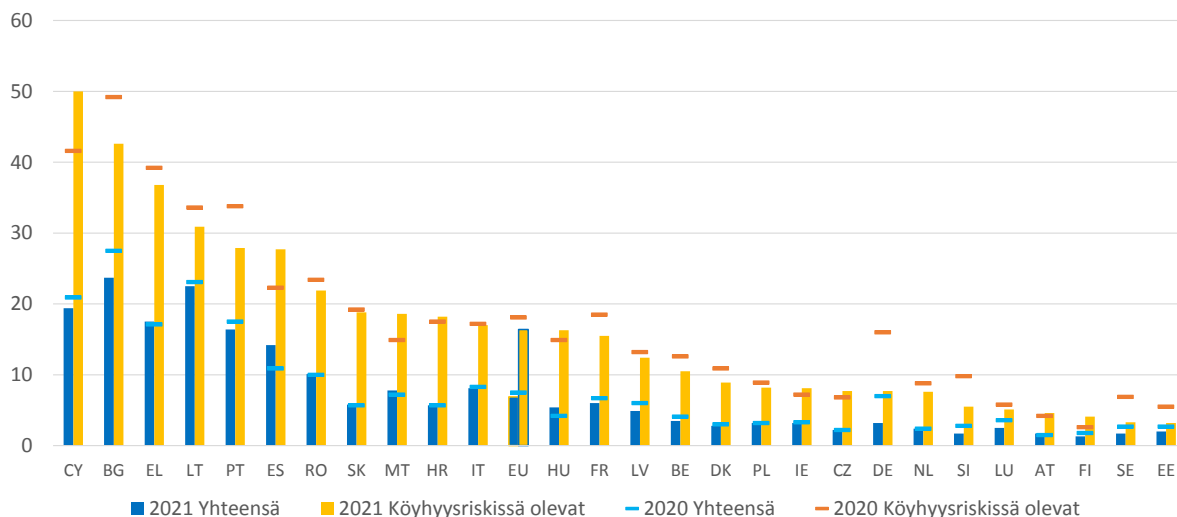
Energiaköyhyys vaikuttaa erityisen voimakkaasti köyhyysvaarassa oleviin ihmisiin, vaikka energiaköyhyyden laskusuuntaus jatkui vuonna 2021. Niiden osuus, jotka eivät pysty pitämään kotiaan riittävän lämpimänä, laski 0,6 prosenttiyksikköä ja oli 6,9 prosenttia vuonna 2021 EU:ssa.²⁰⁰ Se kasvoi huomattavasti vuonna 2021 Espanjassa (3,3 prosenttiyksikköä) ja Unkarissa (1,2 prosenttiyksikköä) ja pieneni merkittävästi Saksassa ja Bulgariassa (3,8 prosenttiyksikköä). Bulgarian osuus oli edelleen suurin (23,7 prosenttia) – ks. jäljempänä oleva kaavio. Osuus koko väestöstä oli suurin (noin viidennes) Bulgariassa (23,7 prosenttia) Liettuassa (22,5 prosenttia), Kyproksella (19,4 prosenttia) ja Kreikassa (17,5 prosenttia) mutta alle kymmenesosan Suomessa (1,3 prosenttia) sekä Ruotsissa, Sloveniassa ja Itävallassa (1,7 prosenttia). Vaikka energiaköyhyydessä elävien osuus myös pieneni merkittävästi, se oli yli kaksi kertaa suurempi köyhyysvaarassa olevien osalta (alle 60 prosenttia mediaanitulosta) kuin koko väestön osalta eli 16,4 prosenttia vuonna 2021.²⁰¹ Köyhyysvaarassa olevien osalta suurimmat osuudet olivat Kyproksella (50 prosenttia) ja Bulgariassa (42,6 prosenttia) ja seuraavaksi eniten Kreikassa (36,8 prosenttia) ja Liettuassa (30,9 prosenttia). Osuudet köyhyysvaarassa olevan väestön parissa olivat pienimmät Virossa (3,2 prosenttia), Ruotsissa (3,3 prosenttia), Suomessa (4,1 prosenttia) ja Itävallassa (4,6 prosenttia).

Energiaköyhyys oli yleisesti ottaen vakaata tai se väheni ennen energiakriisiä, mutta kohdistuu suurempana köyhyysvaarassa oleviin henkilöihin

Kyvyttömyys pitää kotia riittävän lämpimänä, koko väestön osalta ja köyhyysvaarassa olevan väestön osalta (% , 2020, 2021)

²⁰⁰ EU:ssa ei ole yhtä ainoaa energiaköyhyyttä koskevaa virallista indikaattoria. Tämä indikaattori perustuu taloudellisen ahdingon tilaan (kyvyttömyys hankkia tiettyjä hyödykkeitä) ja aineellisesta puutteesta kerätyihin tietoihin. Asiaan liittyvä kysymys EU-SILC-tutkimuksessa viittaa yhteen niistä kohdista, jotka sisältyvät indikaattoriin ”vakava aineellinen ja sosiaalinen puute” (ks. köyhyys- ja syrjäytymisriskin osatekijät). Lisätietoja tästä indikaattorista on [Eurostatin sivustolla ”Glossary”](#). Ks. myös [ISG Note: Fiche on available energy poverty indicators at EU level](#).

²⁰¹ Eurostatin indikaattori [[ilc_mdcs01](#)]. Tällä hetkellä ei ole olemassa yhtä ainoaa EU:n virallista indikaattoria, jolla mitattaisiin energiaköyhyyttä. Yksi EU-SILC-tutkimukseen perustuva täydentävä indikaattori on sen väestön osuus, jolla on maksamattomia sähkö-, vesi- ja kaasulaskuja, Eurostatin indikaattori [[ilc_mdcs07](#)]. Näillä indikaattoreilla saadaan vuodelta 2021 laadullisesti samankaltaiset päätelmät, joten vain yhtä käsitellään. Näiden lisäksi EU:n energiaköyhyyden seurantakeskus ehdottaa [suositukseensa](#) kahta muuta menoperusteista perusindikaattoria.

Huomautus: Indikaattorit ovat vuoden 2021 tasojen mukaisessa järjestyksessä köyhyysvaarassa olevan väestön osalta. Alustavat tiedot: IT ja PL. Katkos aikasarjassa: LU ja PT.

Lähde: Eurostat [[ilc_mdes01](#)], EU-SILC.

Samaan aikaan kotitalouksien altistuminen hiljattaiselle hinnannousulle, joka johtuu pääasiassa energian hintojen noususta, heikentää niiden ostovoimaa, ja vaikutukset kohdistuvat erityisesti pienituloisiin ja myös joihinkin keskituloisiin kotitalouksiin.

Elinkustannusten huomattavasta noususta EU:n tasolla toukokuun 2021 ja syyskuun 2022 välisenä aikana (11,7 prosenttia) lähes puolet johtui energian hintojen noususta (4,9 prosenttia).²⁰² Tämä pätee yleensä myös yksittäisiin jäsenvaltioihin, joskin huomattavin eroin (ks. kaavio jäljempänä). Energian hinnannousun vaikutus on noin kaksi kolmasosaa Alankomaissa ja Belgiassa mutta vain noin puolet Tanskassa, Italiassa, Kreikassa, Irlannissa, Latviassa ja Virossa ja noin tai alle kolmanneksen Suomessa, Romaniassa, Bulgariassa, Ranskassa, Espanjassa ja Unkarissa.²⁰³ Samana ajanjaksona asumiseen liittyvien energian hintojen nousu (3,6 prosenttiyksikköä) vaikutti elinkustannusten nousuun lähes kolminkertaisesti kuljetushintojen nousuun (1,3 prosenttiyksikköä) verrattuna. Asumiseen liittyvien energian hintojen nousun osuus oli suurempi kaikissa jäsenvaltioissa Saksaa lukuun ottamatta ja vähintään 90 prosenttia Alankomaissa, Unkarissa, Liettuaissa ja Virossa. Vaikutus kohdistui keskimäärin samalla tavalla pieni- ja keskituloisiin kotitalouksiin (ensimmäinen ja kolmas viidesosa väestöstä tulojen mukaan) EU:n tasolla, ja niiden elinkustannukset nousivat noin 12 prosenttia.²⁰⁴ Pieni- ja keskituloisten kotitalouksien elinkustannusten nousun välinen ero jäsenvaltioissa vaihtelee: 2,5 prosenttiyksikköä Virossa

²⁰² Laskelmat perustuvat Eurostatin tietoihin [[prc_hicp_manr](#)] ja kotitalouksien menotietoihin. Lisätietoja ja menetelmät, ks. Menyhért, Bálint, *The impact of increase energy and consumer prices on household finances, poverty and social exclusion in the EU – A preliminary empirical analysis*, JRC Science for policy report, 2022. On huomattava, että analyysi perustuu kulutusrakenteisiin, joita on mukautettu ainoastaan hinnankorotuksilla, eikä siinä oteta huomioon kotitalouksien täysimittaista mukautumista niihin, ja että hintoihin sisältyy hintakattopolitiikan vaikutus. On myös huomattava, että energian jakaminen asumiseen ja liikenteeseen liittyviin komponentteihin on suhteessa näiden alikomponenttien vaikutukseen elinkustannusten oikaisuihin, kun ne lasketaan erikseen käyttäen kulutustutkimukseen perustuvia meno-osuuksia ja Eurostatin eriteltyjä YKHI-tietoja. Sen vuoksi esitetyt tulokset ovat arvioita.

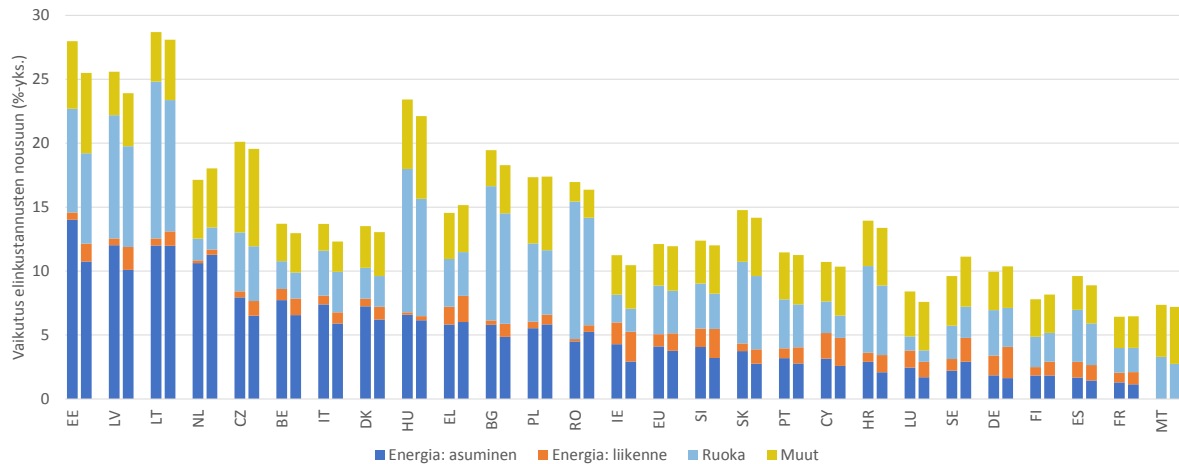
²⁰³ Tietojen toimittamisen aikarajaan mennessä energian hinnat eivät olleet Maltalla vielä muuttuneet toukokuuhun 2022 verrattuna. Merkittävä syy hintamuutosten vaikutuksiin on energian suuri ja vaihteleva osuus kotitalouksien menoista. Eurooppalaiset kotitaloudet käyttävät keskimäärin 13,0 prosenttia kokonaismenoistaan energiaan.

²⁰⁴ Ks. erityisesti Euroopan komission julkaisu [Employment and social developments in Europe 2019](#), s. 196, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2019.

ja 1,6 prosenttiyksikköä Latviassa, joissa pienituloisten kotitalouksien tilanne on heikompi ja -1,5 prosenttiyksikköä Ruotsissa ja -0,9 prosenttiyksikköä Alankomaissa, joissa keskituloisten kotitalouksien tilanne on heikompi kuin pienituloisten kotitalouksien.

Energian ja erityisesti asumisen hintojen nousu vaikuttaa merkittävästi sekä pieni- että keskituloisten kotitalouksien elinkustannusten muutoksiin puolessa jäsenvaltioista

Menotyyppien vaikutus väestön ensimmäisen ja kolmannen viidenneksen elinkustannusten nousuun (ensimmäinen ja toinen pylväs jäsenvaltioittain) tulojen mukaan (ensimmäinen ja kolmas kvintiili, %)

Huomautus: Elinkustannusten nousu lasketaan kotitalouksien ekvivalenttien käytettävissä olevien tulojen jakauman ensimmäisen ja kolmannen tuloviidenneksen keskimääräisten meno-osuuksien mukaan. Jäsenvaltiot on lajiteltu asumiseen liittyvien energian hinnankorotusten mukaan ensimmäisen viidenneksen osalta.

Lähde: JRC:n laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin indikaattorista [[prc_hicp_manr](#)] saatuihin yhdenmukaistettujen kuluttajahintaindeksien (YKHI) inflaatiotietoihin toukokuulta 2022 ja EU:n kulutustutkimuksen (HBS) vuoden 2015 tutkimuksen mikrotietoihin. Puuttuvat tiedot: AT.

Asumiseen ja liikenteeseen liittyvän energian hinnankorotuksilla voi olla voimakas kielteinen vaikutus työmarkkinoihin ja sosiaalisiin tuloksiin erityisesti haavoittuvassa asemassa olevissa kotitalouksissa, jos niitä ei lievennetä riittävästi, koska vaikutukset leviävät koko talouteen. Simulaatiot osoittavat, että kesäkuun 2021 ja kesäkuun 2022 välisenä aikana hinnankorotuksista aiheutuvat vaikutukset voivat olla merkittäviä, jos kotitalouksia ei suojella eikä käyttäytymiseen liittyviä muutoksia tapahdu.^{205 206} Niistä henkilöistä, jotka asuvat kotitalouksissa, joiden tulot ovat enintään yhtä suuret kuin maan mediaanitulot, se osa, joilla asumiseen liittyvän energiabudjetin osuus on vähintään 10 prosenttia kotitalouden kokonaismenoista, voisi (jos kaikki muut tekijät pysyvät samoina) kasvaa noin 21 prosenttiyksikköä hintakehityksen seurauksena. Tämä tarkoittaa sitä, että niiden henkilöiden määrä, joihin vaikutukset kohdistuvat, kasvaisi noin 83,1 miljoonasta noin 126,6 miljoonaan.^{207 208} Niiden keskuudessa, joiden tulot ovat enintään 60 prosenttia

²⁰⁵ Vaikka kohdennettuja tukitoimenpiteitä ei oteta huomioon, laskelmissa otetaan huomioon loppukäyttäjään vaikuttavat yleiset markkinatoimenpiteet (kuten hintakatot ja alv-alennukset).

²⁰⁶ Hyvinvointivaikutuksia mitataan soveltamalla kulutustutkimuksesta saaduissa kotitalouksien kulutustottumuksissa todettuja hintamuutoksia, jotta voidaan laskea tavaramenojen ja budjettiosuuksien teoreettiset muutokset. Laskelmat perustuvat EMPL-JRC-hankkeeseen GD-AMEDI. Tulokset koskevat 23:a EU-maata; Itävaltaa, Maltaa, Portugalia ja Sloveniaa koskevia tietoja ei oteta huomioon.

²⁰⁷ Sovellettaessa kulutustutkimuksesta (2015) saaduissa kotitalouksien kulutustottumuksissa todettuja hintamuutoksia. Muodollisesti kriteerinä on niiden henkilöiden osuuden kasvu, joiden asumiseen liittyvän energian osuus talousarviosta on yli 10 prosenttia. Asumiseen liittyvän energian osuuteen talousarviosta sisältyvät lämmitys- ja jäähdytyskulut, jotka liittyvät ECOICOP-luokituksen mukaisesti sähköön (CP0451), kaasuun (CP0452) ja nestemäisiin polttoaineisiin/(lämmitys)öljyyn (CP0453). Tämä energiaköyhyyttä kuvaava indikaattori valittiin tutkimusta varten. Se ei vastaa komission energiatehokkuusdirektiivin uudelleenlaadinnan

mediaanitulosta (eli jotka ovat köyhyysvaarassa), kasvun arvioidaan olevan EU:ssa noin 19 prosenttiyksikköä. Kyse on yli 10 miljoonasta henkilöstä, mikä lisää vaikutusten kohteeksi joutuvien määrän noin 31,7 miljoonasta ennen hinnanmuutosta noin 43,4 miljoonaan sen jälkeen. Energian hinnannousun välittömien ja välillisten vaikutusten arvioidaan olevan 7,4 prosenttiyksikköä sellaisissa kotitalouksissa, joiden tulot ovat alle mediaanitulojen ja joissa yksityisajoneuvojen polttoaineen osuus talousarviosta on yli 6 prosenttia. Tällaisten henkilöiden määrä lisääntyisi noin 79,8 miljoonasta ennen hinnanmuutosta noin 95,2 miljoonaan sen jälkeen. Niistä henkilöistä, jotka asuvat kotitalouksissa, joiden tulot ovat enintään 60 prosenttia mediaanitulosta, se osa, joiden yksityisajoneuvojen polttoaineen osuus talousarviosta on vähintään 6 prosenttia, lisääntyy EU:ssa yli 4 prosenttiyksikköä. Tällaisten henkilöiden määrä lisääntyisi noin 20,7 miljoonasta ennen hinnanmuutosta noin 23,3 miljoonaan sen jälkeen. Tässä käsiteltyjen simulaatioiden lisäksi kaasun ja sähkön hinnankorotukset voivat vaikuttaa työnantajien kykyyn palkata työvoimaa, ylläpitää työpaikkoja ja korottaa tai ylläpitää palkkatasoa, mikä tulee kotitalouksien ostovoimaan kohdistuvan suoran vaikutuksen lisäksi.

Energian hintojen kehitystä ja niiden tulonjakovaikutuksia on seurattava tarkasti. Väliaikainen ja kohdennettu tuki haavoittuvassa asemassa oleville kotitalouksille on nykytilanteessa erityisen tärkeää, jotta niitä voidaan auttaa selviytymään energian hinnannousun vaikutuksista. Kohdentaminen auttaa estämään energiaköyhyyden syventymistä ja auttaa säilyttämään kannustimia energiankulutuksen vähentämiseksi ja energiatehokkuuden edistämiseksi. Komissio antoi lokakuussa 2021 energian hintoja koskevan tiedonannon. Siihen sisältyy välineistö, jossa esitetään, mitä jäsenvaltiot voivat voimassa olevien EU:n sääntöjen nojalla tehdä auttaakseen haavoittuvassa asemassa olevia kuluttajia ja yrityksiä selviämään korkeista hinnoista.²⁰⁹ Korkeiden energian hintojen vuoksi toteutettavista hätätoimista 6. lokakuuta 2022 annetulla neuvoston asetuksella laajennettiin välineistöä, ja sen odotetaan tuottavan myös julkisia lisätuloja inframarginaalisista teknologioista saatavista odottamattomista voitoista. Näiden fossiilisia polttoaineita tuottavilta yrityksiltä perittävistä yhteisvastuuosuuksista saatavien tulojen, jotka jaetaan kotitalouksille ja yrityksille, jotka yhä enenevässä määrässä saattavat olla kykenemättömiä maksamaan energialaskujaan, odotetaan ehkäisevän köyhyyden, myös energiaköyhyyden ja eriarvoisuuden, riskiä.²¹⁰ Sopiminen **yhteisestä lähestymistavasta, jolla korvataan laajapohjaiset hintatoimenpiteet asianmukaisesti kalibroidulla ja kohdennetulla kaksitasoisella energian hinnoittelujärjestelmällä**, jossa ennalta määritellyn kulutukseen sovelletaan alhaisempaa hintaa, parantaisi haavoittuvassa asemassa olevien kotitalouksien ja yritysten suojelua, säilyttäisi kannustimet vähentää energiankulutusta ja parantaisi julkisen talouden kestävyyttä. Kohdennetulla tulotuella sekä energiatehokkuustoimien toteuttamiseen

yhteydessä ehdottamaa määritelmää, eikä se saisi rajoittaa tällaisesta määritelmästä käytäviä neuvotteluja etenkin energiatehokkuusdirektiivin uudelleenlaadinnan yhteydessä.

²⁰⁸ Vaihtoehtoisesti perusteena voidaan käyttää sitä, että kotia ei pystytä pitämään riittävän lämpimänä. Tätä käytettiin julkaisussa [ESDE Quarterly Review, October 2022](#), ja sen mukaiset vaikutukset viittaavat samaan suuntaan mutta ovat pienempiä. Indikaattorin arvioidaan kasvaneen EU:ssa 1,8 prosenttiyksikköä tammikuun 2022 ja elokuun 2022 välisenä aikana. Arvioitu vaikutus vaihtelee maittain, ja se on huomattavasti suurempi köyhyysvaarassa olevissa kotitalouksissa (6,9 prosenttiyksikköä), vuokralaisten keskuudessa (3,7 prosenttiyksikköä), yksinhuoltajatalouksissa (4,0 prosenttiyksikköä) ja yhden henkilön kotitalouksissa (3,8 prosenttiyksikköä). Näin ollen arviot riippuvat suuresti energiaköyhyyden mittaamiseen käytetyistä indikaattoreista.

²⁰⁹ Ks. [lehdistötiiedote](#).

²¹⁰ Ks. [Neuvostolta virallinen hyväksyntä hätätoimenpiteille energian hintojen alentamiseksi](#) Inframarginaalisiin teknologioihin kuuluvat muun muassa useimmat uusiutuvat energialähteet.

ja uusiutuvien energialähteiden lisäämiseen annettavalla tuella voidaan täydentää tällaista energian hinnoittelujärjestelmää.

Jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön tilapäisiä julkisia tukitoimenpiteitä meneillään olevan energiakriisin ratkaisemiseksi. Suurin osa tällaisista hätätoimenpiteistä ei kuitenkaan kohdistu pienituloisiin ihmisiin, vaan niillä pyritään pikemminkin alentamaan kaikkien talouden loppukäyttäjien kustannuksia. Osana näitä toimenpiteitä **Belgiassa, Kyproksella, Liettuassa, Puolassa ja Sloveniassa** otettiin käyttöön asuntojen lämmitykseen käytettävän sähkön tai polttoaineiden alv-alennustoimenpiteitä. Muita veronalennuksia (valmisteverot, vihreään siirtymään liittyvät maksut ja muut erityiset verot/tullit/maksut) ilmoitettiin **Alankomaissa, Espanjassa, Italiassa, Itävallassa, Kyproksella, Puolassa, Saksassa ja Sloveniassa**. Uusia väliaikaisia tulotukijärjestelmiä otettiin käyttöön **Belgiassa, Bulgariassa, Irlannissa, Itävallassa, Latviassa, Luxemburgissa, Puolassa, Ranskassa, Ruotsissa, Romaniassa, Saksassa, Sloveniassa, Tanskassa ja Virossa**, ja nykyisten järjestelmien kattavuutta ja/tai määrää laajennettiin **Alankomaissa, Italiassa, Kreikassa, Liettuassa ja Tšekissä**. Kuluttajille suunnattua tiedotusta ja neuvontaa tehostettiin **Kreikassa, Kroatiaassa, Romaniassa ja Saksassa. Bulgariassa, Kreikassa, Sloveniassa ja Tšekissä** otettiin käyttöön hintakatot, ja **Alankomaissa** otetaan käyttöön väliaikainen hintakatto 1. tammikuuta 2023 alkaen.²¹¹ Verkko- ja jakelukustannuksia alennettiin **Latviassa, Luxemburgissa, Puolassa, Sloveniassa ja Virossa. Portugalissa ja Romaniassa** toteutettiin toimenpiteitä keskeytymättömien perustoimitusten varmistamiseksi. Jotkin jäsenvaltiot toteuttivat vuonna 2022 julkisen liikenteen hinnanalennuksia, joilla joissakin tapauksissa alennettiin erityisesti työmatkakustannuksia (esim. Espanja) tai joilla oli yleisempi tarkoitus (esim. Irlanti).²¹²

Jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä kotitalouksien energiamentojen vähentämiseksi muun muassa mobilisoimalla investointeja energiatehokkuuteen ja uusiutuvaan energiaan, mikä auttaa myös suojelemaan kotitalouksien ostovoimaa energian hintojen noustessa. Energian kuluttajille annettavien neuvojen lisäksi jäsenvaltiot ovat käynnistäneet tiedotuskampanjoita vapaaehtoisten energiansäästöjen edistämiseksi, ja jotkin niistä ovat ottaneet käyttöön tiettyyn toimintaan sovellettavia energiansäästövaatimuksia. Vihreän siirtymän helpottamiseksi **Irlannissa, Itävallassa, Kyproksella, Liettuassa, Portugalissa, Ranskassa ja Virossa** otettiin käyttöön järjestelmiä olemassa olevien talojen energiatehokkuuden parantamiseksi. Lisäksi **Alankomaissa, Kroatiaassa, Kyproksella, Liettuassa, Portugalissa, Romaniassa ja Slovakiassa** otettiin käyttöön energiatehokkuuden parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä ja **Ruotsissa ja Tanskassa** puolestaan useita muita kannustimia ja tukia, kuten veronalennuksia. Elpymis- ja palautumistukivälineestä saatavan rahoituksen avulla jäsenvaltiot (marraskuuhun 2022 mennessä hyväksytyjen 26 kansallisen suunnitelman osalta) investoivat yhteensä noin 72

²¹¹ Belgiassa, Espanjassa, Italiassa, Liettuassa, Puolassa, Portugalissa, Ranskassa, Romaniassa, Slovakiassa ja Unkarissa oli jo ennen kriisiä käytössä energian hintakatto, jota on jatkettu.

²¹² Tässä kohdassa esitetyt toimenpiteet ovat tulosta Eurofoundin Euroopan komissiolle tekemästä kartoituksesta, joka kattaa vuoden 2021 ja loppukevään 2022 välisen ajanjakson. Lisätietoja löytyy Eurofoundin julkaisusta [Access to essential services for people on low incomes: Energy, public transport and digital communications](#), Eurofound, Dublin, 2022.

miljardia euroa energiatehokkuuden parantamiseen²¹³ esimerkiksi investoimalla yksityisten ja julkisten rakennusten energiatehokkuuteen **Belgiassa** sekä yksityisten ja sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen kunnostamiseen **Kreikassa** ja **Ranskassa**²¹⁴. Pitkällä aikavälillä tällaiset investoinnit ovat paras ratkaisu puuttua energian hintojen nousuun vähentämällä energiankulutusta, mikä hyödyttää kotitalouksia ja ympäristöä.

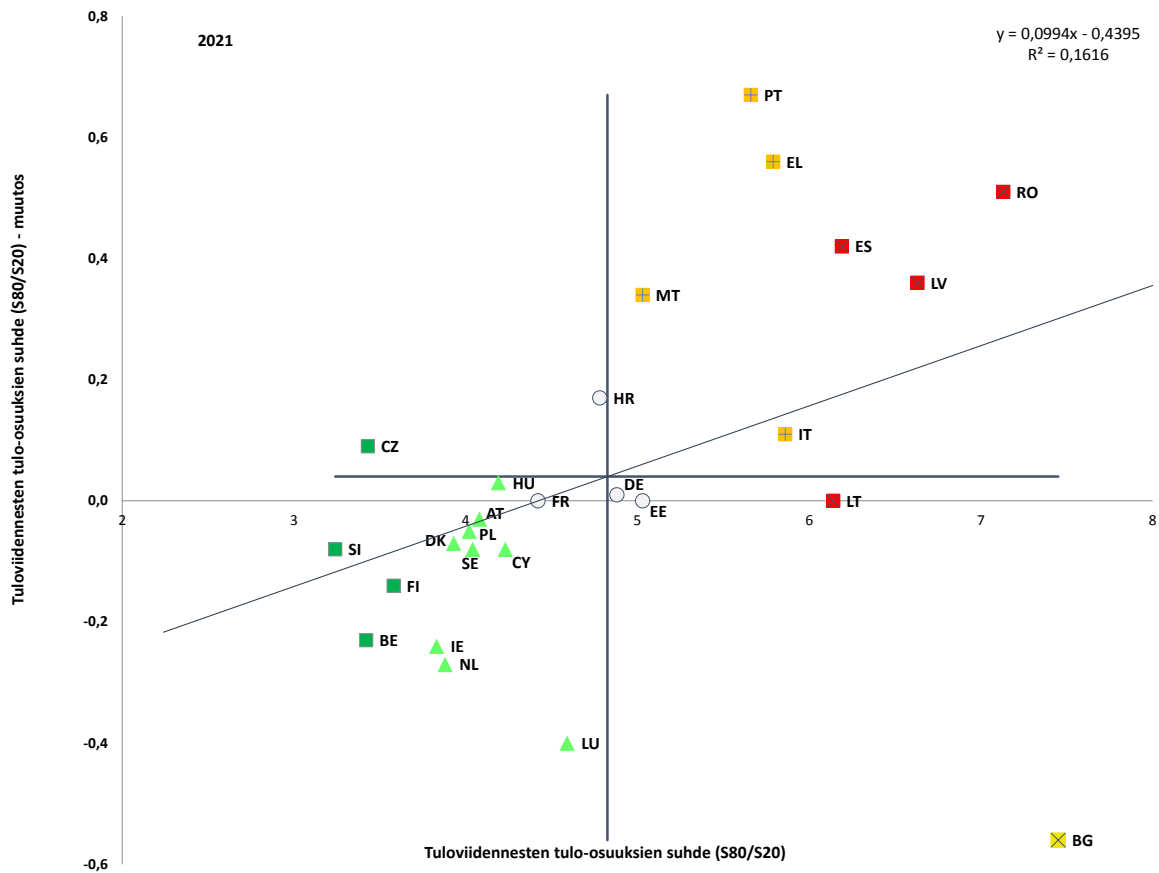
Tuloerot pysyivät suurin piirtein vakaina covid-19-kriisin jälkeen, mutta jäsenvaltioiden välisestä loitontumisesta oli merkkejä. EU:n keskimääräinen ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde kasvoi vain hieman (4,89:stä 4,97:ään) vuonna 2021 (tulovuosi 2020). Tuloerot supistuivat suhteellisen voimakkaasti Bulgariassa (-0,5 prosenttiyksikköä) ja Luxemburgissa (-0,4 prosenttiyksikköä) mutta myös Alankomaissa, Belgiassa ja Irlannissa, joissa tuloerot ovat tyypillisesti pienemmät (ks. kaavio 2.4.6). Kasvu oli huomattavaa (yli 0,2 prosenttiyksikköä) Portugalissa, Kreikassa, Romaniassa, Espanjassa, Latviassa ja Maltalla, joissa tasot ovat yleensä keskimääräistä korkeammat. Latvia, Liettua, Romania ja Espanja ovat ”kriittisessä tilanteessa” sekä eron korkean tason että sen joko kasvamisen tai Liettuan tapauksessa suhteellisen pienen supistumisen vuoksi. Tuloerojen yleinen vakaus johtui automaattisten vakauttajien toiminnasta sekä covid-19-kriisin johdosta toteutetuista hätätoimenpiteistä, erityisesti työajan lyhentämisjärjestelyistä ja muista työpaikkojen säilyttämisestä koskevista järjestelyistä. Eurostatin alustavien arvioiden mukaan tuloerojen arvioidaan pysyneen suurin piirtein vakaina useimmissa maissa myös vuonna 2021 (Italian tilanteen kohenemista lukuun ottamatta), mikä kuvastaa kotitalouksien reaalitulojen kasvun vaikutusta, jota on tasapainotettu tulojaon mukaan.

²¹³ Luku perustuu elpymisen ja palautumisen tulostaulussa käytettyyn pilaripohjaiseen seurantamenetelmään. Se vastaa niiden toimenpiteiden arvioituja kustannuksia, jotka on ensi- tai toissijaisesti kohdennettu toimintalohkoon ”Energiatehokkuus”. Laskelma perustuu 26:een komission ja neuvoston marraskuussa 2022 hyväksymään elpymis- ja palautumissuunnitelmaan. Kyseessä ovat arvioidut kustannukset; todellinen rahoitus perustuu toteutuneisiin välitavoitteisiin ja tavoitteisiin. Komissio arvioi kustannusarviot alkuperäisten suunnitelmien toimittamisen ja hyväksymisen yhteydessä. Jäsenvaltioiden ei edellytetä toimittavan menoista kuitteja, eikä komissio tarkasta elpymis- ja palautumistukivälineestä tuettujen toimenpiteiden todellisia kustannuksia.

²¹⁴ Tarkastelukertomus elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanosta (COM(2022) 383 final).

Kaavio 2.4.6: Tuloerot vähenivät tai pysyivät yleisesti ottaen vakaina EU:ssa covid-19-pandemian aikana, mutta jäsenvaltioiden loitontumisesta oli joitakin merkkejä

Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde (S80/S20), vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

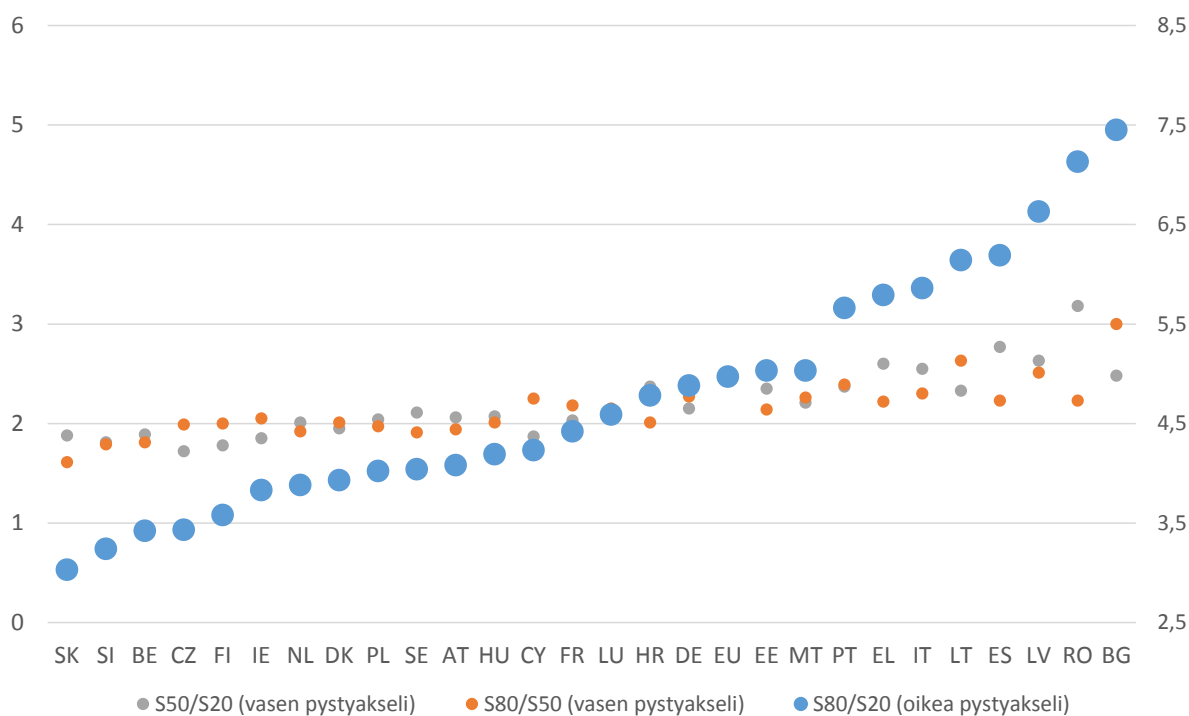
Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Alustavat tiedot: IT ja PL. Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat [[tessi180](#)], EU-SILC.

Tuloerojen muoto tulojakaumassa vaihtelee suuresti EU:n jäsenvaltioiden välillä. Viime vuosikymmenen aikana tuloeroja on kasvattanut keskimäärin kasvu tulojakauman alapäässä (ks. vuoden 2021 yhteinen työllisyysraportti). Jäsenvaltioissa, joissa tuloerot (S80/S20) ovat EU:n keskiarvoa suuremmat, erot ovat myös suuremmat sekä tulojakauman ala- että yläpäässä, kuten näkyy tuloviidennesten tulo-osuuksista (S50/S20 ja S80/S50) (ks. kaavio 2.4.7). Erot ovat kuitenkin selvempiä alapäässä (S50/S20), kuten Romanian, Espanjan, Kreikan ja Viron tapauksessa. Suuremmat tuloerot tulojakauman alapäässä johtavat tuloeroihin myös maissa, jotka ovat alle EU:n keskiarvon, kuten Kroatiassa, Slovakiassa ja Ruotsissa. Muissa jäsenvaltioissa (Bulgariassa, Kyproksella, Tšekissä, Suomessa, Ranskassa, Irlannissa ja Liettuassa) yleiset tuloerot johtuivat suhteellisesti enemmän suuremmista tuloeroista jakauman yläpäässä (S80/S50).

Kaavio 2.4.7: Tuloerojen muoto tulojakaumassa vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä

Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteet S80/S20, S80/S50 ja S50/S20 (2021)

Huomautus: Vuoden 2021 tietoja ei saatavilla: SK – sen osalta käytetään vuoden 2020 arvoja.

Lähde: Eurostat [[tessi180](#)], [[ilc_di11d](#)], [[ilc_di11e](#)], EU-SILC.

Varhaiset arviot sosiaaliturvaetuksien menotasosta vuonna 2021 osoittavat vakautta edellisvuoteen nähden. Näiden menojen osuus BKT:stä pieneni 24 jäsenvaltiossa vain hieman vuoteen 2020 verrattuna (30,7 prosentista 29,2 prosenttiin), ja ne ovat edelleen kriisiä edeltäneen tason yläpuolella (27,1 prosenttia vuonna 2019).²¹⁵ Menot kasvoivat 124 miljardia euroa (eli +3,1 prosenttia) vuosina 2020–2021 eli paljon vähemmän kuin vuonna 2020 (304 miljardia euroa eli +8,3 prosenttia), mutta vuonna 2021 ne kasvoivat nopeammin jäsenvaltioissa, joissa taso oli keskimääräistä alhaisempi.²¹⁶ Suurinta kasvua EU:ssa todettiin terveydenhuolto- ja sairausetuuksissa²¹⁷ (91 miljardia euroa eli +8 prosenttia). Seuraavina tulivat vanhuus- ja perhe-eläke-etuudet (51 miljardia euroa eli +3 prosenttia), työkyvyttömyysetuudet (12 miljardia euroa eli +4 prosenttia), sosiaaliseen syrjäytymiseen liittyvät etuudet²¹⁸ (9,5 miljardia euroa eli +4 prosenttia) ja perhe-etuudet (7,5 miljardia euroa eli +2 prosenttia). Sitä vastoin asumisetuuksien kustannukset pysyivät suurin piirtein vakaina (+0,7 %), kun taas työttömyysetuuksien²¹⁹ menot vähenivät jyrkästi (47 miljardia euroa eli -16 prosenttia koko EU:ssa). Kaiken kaikkiaan vanhuus- ja perhe-eläke-etuudet olivat vuonna 2021 edelleen suurin etuuksiin liittyvien menojen luokka (43,8 prosenttia). Terveydenhuolto- ja sairausetuuksien osuus kasvoi lähes kaikissa jäsenvaltioissa (22 jäsenvaltiossa 24:stä) vuosina 2020–2021 ja oli 30,5 prosenttia koko EU:n menoista (29,2 prosenttia vuonna 2020).

²¹⁵ Eurostat, [Early estimates - Social protection](#) (tuorein päivitys 27.10.2022); kattaa kaikki jäsenvaltiot Kreikkaa, Romaniaa ja Slovakiaa lukuun ottamatta. Näiden 24 jäsenvaltion osuus EU27-maiden BKT:stä oli noin 97 prosenttia vuonna 2020 (ja 96 prosenttia sosiaalisen suojelun menoista).

²¹⁶ Menot kasvoivat vähintään 6 prosenttia seitsemässä jäsenvaltiossa: LV, BG, HU, SI, HR, PL ja CZ.

²¹⁷ Kasvu yli 10 prosenttia yhdeksässä jäsenvaltiossa: LV, HR, SI, CY, BG, FR, HU, PT ja EE.

²¹⁸ Kasvu yli 20 prosenttia: IT, LV, BG, HR ja ES.

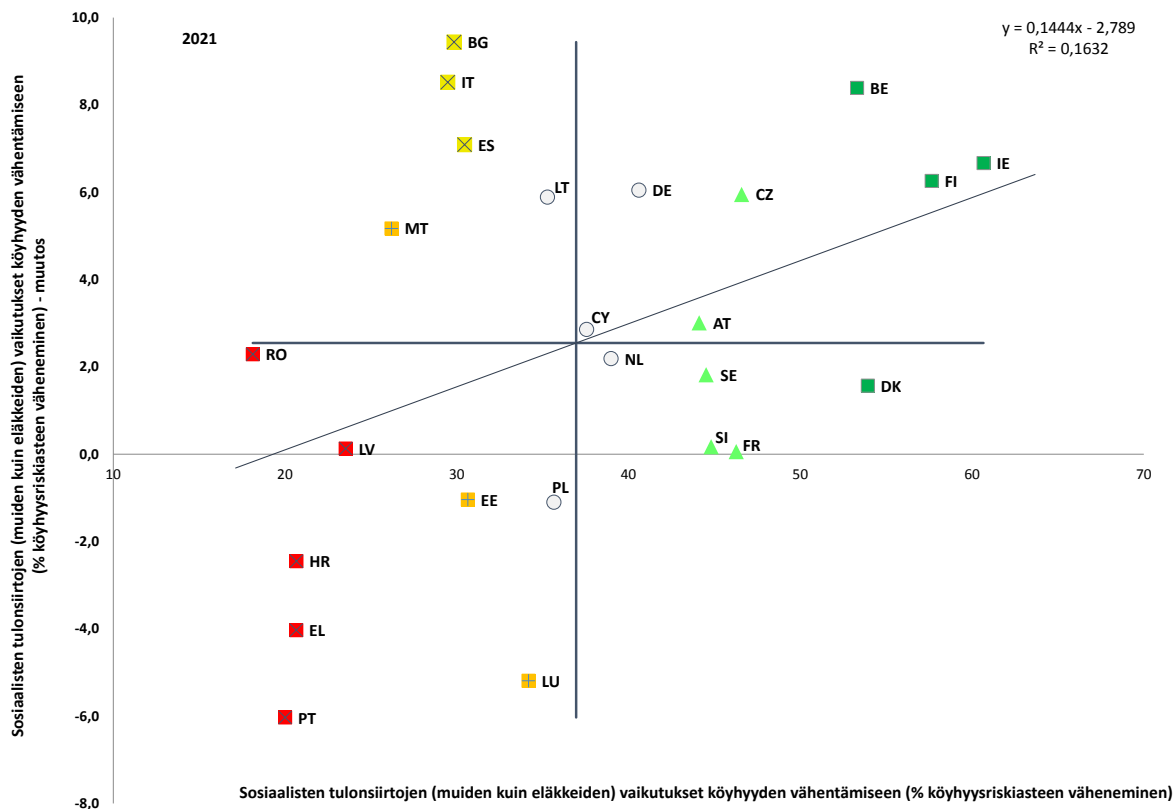
²¹⁹ Vähennys yli 10 prosenttia 14 jäsenvaltiossa: HU, DK, AT, BG, MT, FR, NL, BE, ES, IT, HR, PL, LU ja EE.

Sen sijaan työttömyysetuuksien osuus etuuksien kokonaismenoista pieneni lähes kaikissa jäsenvaltioissa (21 jäsenvaltiota 24:stä) vuoden 2020 tasolta 7,4 prosentista 6 prosenttiin vuonna 2021 koko EU:ssa mutta pysyi kuitenkin kriisiä edeltäneen tason yläpuolella (4,5 prosenttia vuonna 2019).

Sosiaalisten tulonsiirtojen (eläkkeitä lukuun ottamatta) vaikutus köyhyyden vähentämiseen lisääntyi EU:ssa vuonna 2021, mutta jäsenvaltioiden välillä on edelleen merkittäviä eroja. Vuonna 2021 (vuoden 2020 tulot) indikaattori vaihteli Romanian 18,1 prosentista Irlannin yli kolminkertaiseen osuuteen (60,7 prosenttia). Suhteellisen korkeat tasot olivat myös Suomessa (57,7 prosenttia), Tanskassa (53,9 prosenttia) ja Belgiassa (53,3 prosenttia), joissa köyhyysriski lähes puolittui sosiaalisten tulonsiirtojen (eläkkeitä lukuun ottamatta) vaikutusten vuoksi pandemian puhkeamisvuotena. Kaikki nämä maat samoin kuin Irlanti ovat parhaiten suoriutuvia (ks. kaavio 2.4.8). Indikaattori kasvoi eniten Bulgariassa (9,4 prosenttiyksikköä) ja Italiassa (8,5 prosenttiyksikköä), jotka pysyivät kuitenkin alle EU:n keskiarvon. Portugalin, Kreikan ja Kroatian (kaikki noin 20 prosenttia) katsotaan olevan ”kriittisessä tilanteessa”, ja niiden taso on alhainen ja heikkenevä (Portugalin osalta -6 prosenttiyksikköä), Latviassa taso on yhtä alhainen, joskin vakaa, ja Romania on edelleen alimmalla tasolla EU:ssa jonkinasteisten parannusten jälkeen. Viron ja Maltan tilannetta on seurattava. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen lisääntyi useimmissa muissa jäsenvaltioissa mutta vaihtelevassa määrin. Erot ovat suuria myös EU:n eri alueiden välillä, ja arvot ovat erityisen alhaiset Portugalissa, useilla alueilla Romaniassa ja Kreikassa sekä joillakin Italian alueilla (ks. kaavio 9 liitteessä 3).

Kaavio 2.4.8: Covid-19-kriisin aikana sosiaalisten tulonsiirtojen köyhyttä vähentävä vaikutus lisääntyi yleisesti mutta eri tahtiin eri jäsenvaltioissa, ja erot ovat edelleen merkittäviä

Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutukset köyhyden vähentämiseen, vuoden 2021 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Alustavat tiedot: IT ja PL; tietoja ei saatavilla: SK. Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat, [tespm050].

Sosiaalisella suojelulla on tärkeä rooli epätyypillisissä työsuhteissa oleville ihmisille, vaikka sen kattavuus vaihtelee suuresti jäsenvaltioittain ja ryhmittäin eikä se estä joidenkin köyhyttä. EU:ssa sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyden vähentämiseen oli vuonna 2021 (EU-SILC:n perusteella) paljon suurempi epätyypillisessä työsuhteessa olevien²²⁰ (26,5 prosenttia) kuin tyypillisessä työsuhteessa olevien (10,1 prosenttia) ryhmässä, mikä korostaa sosiaalisen suojelun merkittävää roolia tällaisten ryhmien tuloissa. Tämä ei kuitenkaan estä tuloköyhyden lisääntymistä määräaikaisten työntekijöiden, osa-aikaisten työntekijöiden, itsenäisten ammatinharjoittajien ja avustavien perheenjäsenten keskuudessa useimmissa jäsenvaltioissa. Epätyypillisessä työsuhteessa olevat henkilöt olivat yleisesti yli kolme kertaa todennäköisemmin köyhyysvaarassa (16,6 prosenttia) kuin tyypillisessä työsuhteessa olevat (5 prosenttia). Ero on yli 15 prosenttiyksikköä viidessä jäsenvaltiossa, mikä johtuu pääasiassa itsenäisten ammatinharjoittajien (Viro, Portugali ja Romania) ja/tai määräaikaisten työntekijöiden (Latvia ja Espanja) korkeasta köyhyysriskiasteesta. Tämä johtuu siitä, että sosiaalietuuksien kattavuus vaihtelee suuresti työmarkkina-aseman ja jäsenvaltion mukaan. Sosiaalietuuksia saavien köyhyysvaarassa olevien työikäisten (16–64-vuotiaiden) osuus oli koko EU:ssa keskimäärin vuonna 2021 vain

²²⁰ Epätyypillisessä työsuhteessa olevilla tarkoitetaan kaikkia työntekijöitä, joilla ei ole vakituista kokoaikaista työsopimusta, sekä kaikkia itsenäisiä ammatinharjoittajia (ks. myös jakso 2.3.1).

hieman suurempi epätyypillisissä työsuhteissa (39,5 prosenttia) kuin tavanomaisessa työsuhteessa olevien työntekijöiden (37,9 prosenttia) ryhmässä.²²¹ Etuuksia saavien osuus oli kuitenkin 14 jäsenvaltiossa suurempi tavanomaisessa työsuhteessa olevien työntekijöiden (kuin epätyypillisessä työsuhteessa olevien työntekijöiden) keskuudessa ja yli 10 prosenttiyksikköä neljässä jäsenvaltiossa (Bulgariassa, Liettuassa, Latviassa ja Sloveniassa). Sosiaalietuuksia saavien köyhyysvaarassa olevien työkäisten osuus on kuitenkin kasvanut voimakkaasti aiempiin vuosiin verrattuna kaikissa työmarkkina-asemaluokissa. Tämä kuvastaa covid-19-pandemian johdosta toteutettuja poikkeuksellisia tulotukitoimenpiteitä. Eniten osuus kasvoi itsenäisten ammatinharjoittajien keskuudessa: 32,5 prosenttia köyhyysvaarassa olevista henkilöistä sai joitakin sosiaalietuuksia (edellisenä vuonna noin 10,8 prosenttia²²²). Osuus on kuitenkin edelleen alempi kuin kaikkien työntekijöiden keskuudessa (41,8 prosenttia). Köyhyysvaarassa olevista työttömistä noin puolet (52,7 prosenttia) sai sosiaalietuuksia EU:ssa vuonna 2021, mutta Romaniassa, Puolassa, Kroatiassa ja Kreikassa tämä osuus oli paljon pienempi, alle 20 prosenttia.

Vähimmäistoimeentulojärjestelmien riittävyys heikkeni useimmissa jäsenvaltioissa tulovuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Vähimmäistoimeentuloetuksien riittävyyttä seurataan vertaamalla edunsaajien tuloa kansalliseen köyhyysrajaan ja matalapalkkaisten tuloon²²³. Näistä saadaan käsitys järjestelmien köyhyyttä lieventävistä vaikutuksista sekä niiden aktivointivaikutuksista ja mahdollisista kannustinvaikutuksista. Vaikka vähimmäistoimeentulojärjestelmien riittävyys pysyi viime vuosikymmenen aikana suurin piirtein ennallaan (ks. pilaria käsittelevä laatikko 8, jossa käsitellään muutoksia vuosina 2009–2019), viimeisimpänä saatavilla olevana tulovuonna (2020) vähimmäistoimeentulojärjestelmien riittävyys heikkeni kaiken kaikkiaan hieman EU:ssa. Joissakin maissa tämä oli merkittävämpää (yli 2 prosenttiyksikköä) sekä verrattuna köyhyysrajaan (Puola -4,4 prosenttiyksikköä, Luxemburg -3,4 prosenttiyksikköä, Tšekki -2,8 prosenttiyksikköä, Kroatia -2,5 prosenttiyksikköä, Unkari -2,4 prosenttiyksikköä ja Alankomaat -2,3 prosenttiyksikköä) että matalapalkkaisten tuloihin (Liettua -6,6 prosenttiyksikköä ja Puola -2,2 prosenttiyksikköä). Riittävyys sitä vastoin parani merkittävästi molemmilla mittareilla mitattuna Kreikassa (15,4 prosenttiyksikköä ja 7 prosenttiyksikköä) ja Kyproksella (5,1 prosenttiyksikköä ja 5,7 prosenttiyksikköä). Vähimmäistoimeentulon riittävyys on yli 80 prosenttia köyhyysrajasta Alankomaissa, Irlannissa, Luxemburgissa, Tanskassa, Italiassa ja myös Kyproksella mutta edelleen alle kolmanneksen köyhyysrajasta Romaniassa, Bulgariassa, Unkarissa ja Slovakiassa. Kattavuuden osalta (etuudensaajien osuutena ilmaistuna) tilanne pysyi vuonna 2020 lähes muuttumattomana vuoteen 2019 verrattuna: Italiassa, Liettuassa ja Luxemburgissa tilanne on parantunut jonkin verran (yli 5 prosenttiyksikköä) mutta heikentynyt hieman Kroatiassa, Kyproksella ja Puolassa (yli 5 prosenttiyksikköä), joissa etuudensaajien osuus on alle 80 prosenttia (ks. kaavio 2.4.9). Toisessa ääripäässä Tanskassa, Irlannissa, Suomessa ja Ranskassa etuudensaajien osuus on lähes 100 prosenttia köyhyysvaarassa olevasta väestöstä, joka asuu vajaatyöllisissä kotitalouksissa. Näiden riittävyyden ja kattavuuden ulottuvuuksien lisäksi komission ehdotuksessa neuvoston suositukseksi riittävästä vähimmäistoimeentulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi hahmotellaan aloja, joilla

²²¹ Sosiaalisen suojelun komitean vuonna 2020 sosiaalisen suojelun saatavuutta koskevan seurantakehyksen yhteydessä hyväksymän ”tosiasiallista saatavuutta” koskevan indikaattorin mukaan. Kohderyhmänä ovat ne, jotka ovat köyhyysvaarassa ennen sosiaalisia tulonsiirtoja. Indikaattoriin sisältyvät sosiaalietuudet ovat yksilötasolla saatuja etuuksia, lukuun ottamatta vanhuus- ja perhe-eläkkeitä.

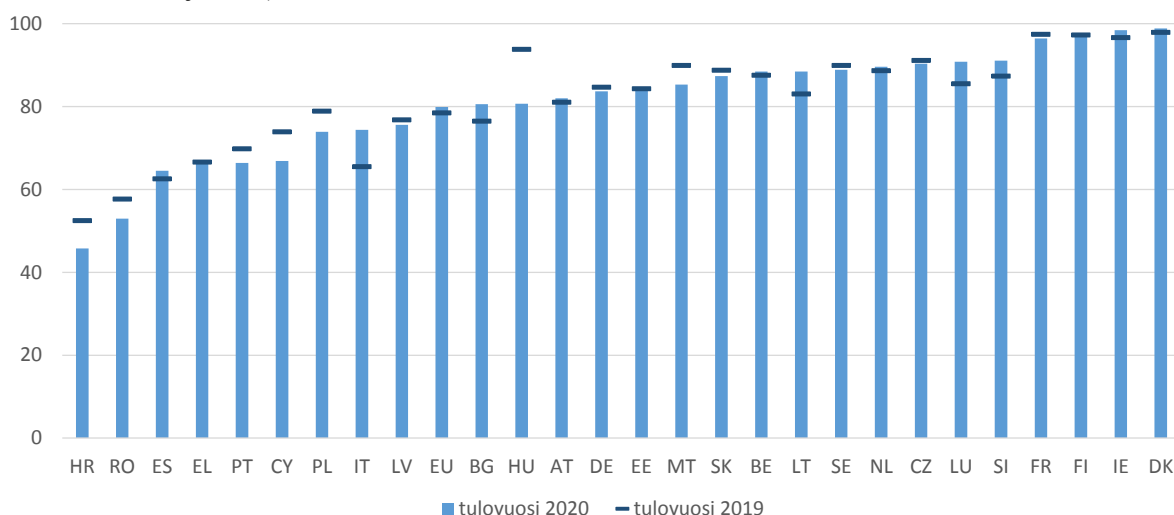
²²² Vertailu perustuu viitevuoteen 2021 (tulovuosi 2020) ja vuoteen 2020 (tulovuosi 2019).

²²³ Vähimmäistoimeentuloa koskevassa [vertailuanalyysikehyksessä](#) sovitun menetelmän mukaisesti, ks. yhteiset työllisyysraportit vuodesta 2019 lähtien ja pilaria käsittelevä laatikko 8.

vähimmäistoimeentulojärjestelmiä voidaan nykyaikaistaa edelleen aktiivista osallisuutta koskevan lähestymistavan mukaisesti.

Kaavio 2.4.9 Niiden sosiaalietuuksia saaneiden henkilöiden osuus, jotka ovat köyhyysvaarassa ja asuvat vajaatyöllisissä kotitalouksissa, pysyi lähes ennallaan vuosina 2019–2020 muutamissa jäsenvaltioissa tapahtuneista joistakin muutoksista huolimatta

Köyhyysvaarassa olevien 18–64-vuotiaiden ja vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien etuudensaajien osuus (% tulovuosina 2019 ja 2020)

Huomautus: Alustavat tiedot: IT ja PT. Alustavat tiedot: HU ja SK. Katkos aikasarjassa: LU. Tutkimusvuosia 2021 ja 2020 koskevia tietoja käytetään tulovuosilta 2020 ja 2019.

Lähde: Eurostatin julkaisemattomat laskelmat perustuvat vuosien 2020 ja 2021 EU-SILC-tilastoihin.

Pilaria käsittelevä laatikko 8: Vähimmäistoimeentuloa koskeva vertailuanalyysi

Vähimmäistoimeentuloturvan vahvistaminen aktiivista osallisuutta koskevan lähestymistavan mukaisesti on keskeisessä asemassa pyrittäessä ehkäisemään ja lieventämään köyhyys- tai syrjäytymisriskiä, mikä edistää Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 14 (vähimmäistulo) täytäntöönpanoa. Sosiaalisen suojelun komitea vahvisti vuonna 2018 vähimmäistuloa koskevan vertailuanalyysikehyksen, jonka tarkoituksena on parantaa asiaan liittyvien haasteiden analysointia ja tukea politiikan kehitystä jäsenvaltioissa ja johon sisältyy joukko asiaankuuluvia tulos- ja suorituskykyindikaattoreita sekä toimintapoliittisia välineitä koskevia indikaattoreita.²²⁴ Siinä kartoitettiin kolme keskeistä toimintapoliittista välinettä, jotka todennäköisimmin vaikuttavat vähimmäistoimeentuloturvan suorituskykyyn: 1) etuuksien riittävyys, 2) etuuksiin oikeuttavat kriteerit ja etuuksien käyttöaste sekä 3) aktivointi ja palvelujen saatavuus.²²⁵

²²⁴ Tulosindikaattoreita ovat työikäisen väestön suhteellinen köyhyysvaje, työikäisen väestön aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste ja vajaatyöllisissä/työttömissä kotitalouksissa elävän väestön köyhyysriskiaste. Suorituskykyindikaattoreita ovat sosiaalisten tulonsiirtojen (eläkkeitä lukuun ottamatta) vaikutus työikäisen väestön köyhyyteen, työikäisen väestön jatkuva köyhyysriskiaste, etuudensaajien osuus vajaatyöllisissä/työttömissä kotitalouksissa asuvien köyhyysvaarassa olevien henkilöiden keskuudessa, vaje itse ilmoitetuissa täyttymättömissä sairaanhoitotarpeissa, vaje kohtuuttoman asumismenorasitteen osuudessa ja vaje ammattitoimintaan liittyvään koulutukseen osallistumattomuudessa. Toimintapoliittisia välineitä koskevien indikaattorien osalta valittiin kaksinkertainen riittävyysindikaattori (vähimmäistoimeentuloetuuksien saajan tulot osuutena a) köyhyysriskirajasta ja b) matalapalkkaisen tuloista). Ks. lisätietoja [asiaan liittyvässä sosiaalisen suojelun komitean vaikutustentarviointiryhmän tiedotteessa](#).

²²⁵ Ks. neuvoston päätelmien tiivistelmä ja koko teksti [verkkossa](#).

Sosiaalisen suojelun komitean ja komission ensimmäisestä vähimmäistoimeentuloa koskevasta yhteisestä raportista, joka perustuu vähimmäistoimeentuloa koskevaan vertailuanalyysikehykseen ja jota täydennettiin lisätiedoilla ja laadullisilla tiedoilla, sovittiin syyskuussa 2022, ennen kuin komissio antoi 28. syyskuuta 2022 ehdotuksen neuvoston suositukseksi riittävästä vähimmäistoimeentulosta. Raportti on jatkoa neuvoston vuonna 2020 antamille päätelmille, joissa neuvosto kehotti komissiota ja sosiaalisen suojelun komiteaa laatimaan säännöllisin väliajoin tällaisen yhteisen raportin, jossa analysoidaan ja tarkastellaan vähimmäistoimeentuloturvan kehittämisessä jäsenvaltioissa saavutettua edistystä. Raportissa yksilöitiin vertailuanalyysikehyksen indikaattoreihin liittyviä haasteita²²⁶. Raportissa todettiin, että kehys on tarjonnut arvokkaan analyttisen välineen, ja ehdotettiin sen säännöllistä päivittämistä sekä sen tulevan laajentamisen mahdollisten ulottuvuuksien tarkastelua erityisesti etuuksiin oikeuttavien kriteerien, palvelujen saatavuuden sekä työmarkkinasiirtymien ja -kannustimien aloilla.

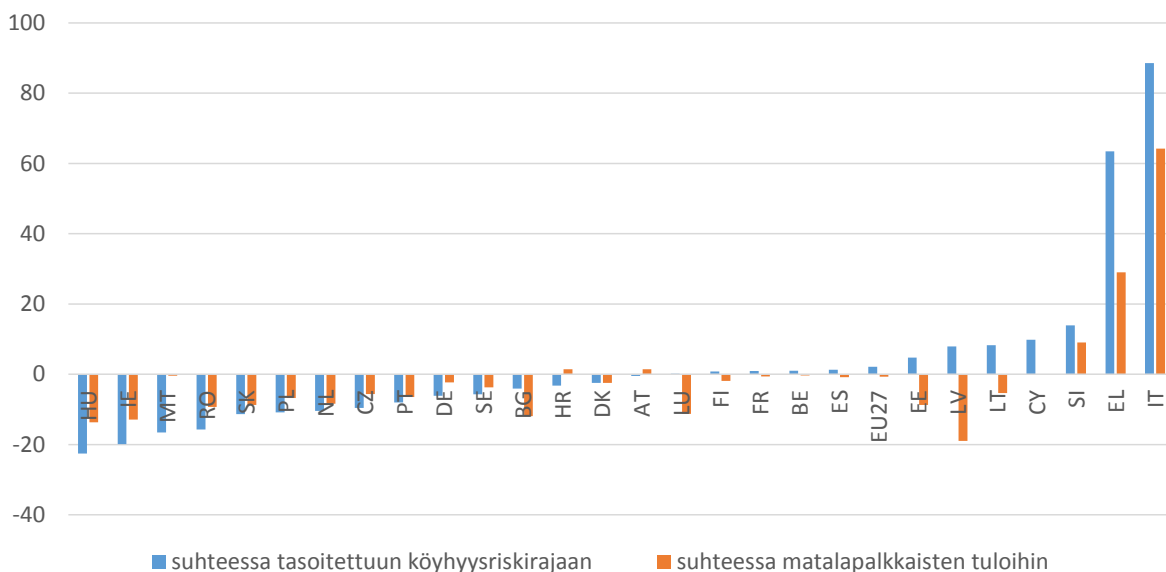
Vähimmäistoimeentuloetuuksien riittävyys on pysynyt lähes muuttumattomana EU27-maissa viime vuosikymmenen aikana, mutta jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja, ja viimeisenä tulovuonna eli vuonna 2020 havaittiin hienoista heikkenemistä²²⁷. Vuosina 2009–2019 (tulovuodet) vähimmäistoimeentuloturvan riittävyys pysyi EU:ssa jokseenkin vakaana eli noin 60 prosentissa suhteessa köyhyysrajaan ja noin 46 prosentissa suhteessa matalapalkkaisten tuloihin vuoteen 2019 mennessä, mutta vuonna 2020 havaittiin hienoista heikkenemistä (ks. yksityiskohtaisempi analyysi viime vuodesta päätekstissä). Vuosina 2009–2019 riittävyys parani kaiken kaikkiaan maissa, joissa otettiin käyttöön uusia järjestelmiä, kuten Italiassa ja Kreikassa, ja parannuksia tapahtui myös Sloveniassa ja Liettuaassa (lähes 10 prosenttiyksikköä tai enemmän – ks. jäljempänä oleva kaavio). Latvian, Viron ja Luxemburgin osalta tilanne pikemminkin heikkeni vuosina 2009–2019, kun vertailun pohjaksi otetaan matalapalkkaisten tulot. Riittävyys heikkeni merkittävästi vuosina 2009–2019 (yli 10 prosenttiyksikköä) Unkarissa, Romaniassa ja Slovakiassa, joissa riittävyys oli vuonna 2009 keskiarvon alapuolella, mutta myös Irlannissa ja Maltalla sekä vähäisemmässä määrin Alankomaissa, vaikkakin riittävyys on edelleen huomattavasti EU:n keskiarvoa korkeampi.

²²⁶ Ks. jakso 2.4.1, jossa käsitellään kehitystä tulovuosien 2019 ja 2020 välillä vähimmäistoimeentulotuen riittävyyden ja kattavuuden osalta tässä esitetyn pitkän aikavälin suuntauksia koskevan analyysin täydentämiseksi.

²²⁷ Ks. sosiaalisen suojelun komitean ja komission yhteinen raportti vähimmäistoimeentulosta.

Riittävyys pysyi vakaana vuosina 2009–2019, ja jäsenvaltioiden välillä oli suuria eroja

Riittävyyden muutokset mitattuna suhteessa tasoitettuun köyhyysriskirajaan ja matalapalkkaisten tuloihin vuosina 2009–2019 (prosenttiyksikköä)

Huomautus: EU laskettu painottamattomana keskiarvona. Tasoitetut köyhyysriskirajat ovat vuoden 2009 arvon osalta vuosien 2007, 2008 ja 2009 keskiarvo ja vuoden 2019 arvon osalta vuosien 2018 ja 2019 keskiarvo. Arvoja ei saatavilla: CY ja HR, joten niitä ei lasketa mukaan EU:n keskiarvoon tulovuodelta 2009. CY: muutokset ovat suhteessa vuoteen 2011, jos arvoja on saatavilla. HR: muutokset ovat suhteessa vuoteen 2013. Asumiskustannusten oletetaan olevan 11 prosenttia keskipalkasta.

Lähde: EMPL-pääosaston laskelma perustuu Eurostatin tietoihin ja OECD:n vero-etuusmalliin.

Kattavuudessa todettiin vuosina 2015–2020 parannuksia, jotka voivat osaltaan ehkäistä köyhyyden syvyyden ja aineellisen puutteen lisääntymistä, mutta vaikuttavuuteen liittyy edelleen haasteita. Vuosina 2015–2020 tulotuen kattavuus on kasvanut EU:ssa keskimäärin 73 prosentista 78 prosenttiin (etuudensaajien osuutena mitattuna²²⁸). Vajaatyöllisissä kotitalouksissa köyhyysriski kuitenkin kasvoi (vuosien 2015 ja 2019 välillä 61,2 prosentista 64 prosenttiin) ja vakiintui 61,6 prosenttiin vuonna 2020. Kasvua tapahtui lähes kahdessa kolmasosassa jäsenvaltioista. Vaikka tulonsiirtojen (eläkkeitä lukuun ottamatta) vaikutus köyhyyden vähentämiseen on heikentynyt hieman vuosikymmenen aikana (37 prosentista 36 prosenttiin), köyhyyden syvyys, jota mitataan köyhyysvajeella, pysyi jokseenkin vakaana noin 27 prosentissa. Vaje on kuitenkin huomattavasti suurempi, noin 37 prosenttia, vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien keskuudessa. Aineellinen ja sosiaalinen puute on vähentynyt vuosien 2015 ja 2020 välillä 18 prosentista 13 prosenttiin samoin kuin vaje täyttymättömissä sairaanhoitotarpeissa ja kohtuuttomassa asumismenorasitteessa. Vajaatyöllisissä kotitalouksissa aineellisen ja sosiaalisen puutteen väheneminen (51 prosentista 44 prosenttiin vuosina 2015–2020) tapahtui kuitenkin hitaammin, ja aste oli vuonna 2020 edelleen huomattavasti korkeampi kuin työikäisen väestön parissa.

Joissakin jäsenvaltioissa on viime aikoina otettu käyttöön vähimmäistoimeentulojärjestelmiä. Vuosina 2009–2019 toteutettiin merkittäviä uudistuksia joissakin jäsenvaltioissa, joissa ei aiemmin ole ollut käytössä kansallisia vähimmäistoimeentulojärjestelmiä. **Kreikassa** otettiin käyttöön taattua vähimmäistoimeentuloa koskeva järjestelmä vuonna 2017, **Italiassa** uusi ”kansalaistulo” vuonna 2019 ja **Espanjassa** ensimmäinen kansallinen järjestelmä vuonna 2020. Näissä

²²⁸ Etuudensaajien osuus määritellään muita sosiaalietuuksia kuin vanhuusetuuksia saavien 18–59-vuotiaiden osuudeksi köyhyysriskissä olevasta väestöstä. EMPL-pääosasto laskee tämän indikaattorin EU-SILC-tiedoista.

uusissa järjestelmissä noudatetaan yleensä aktiivista osallisuutta koskevaa lähestymistapaa, ja niillä täydennetään tulotukea aktivointitoimenpiteillä ja tarjotaan edunsaajille mahdollisuus käyttää palveluja. Koska edellä mainitut uudistukset on toteutettu vasta viime vuosina, niiden täytäntöönpanoa muokataan edelleen ja tiivis seuranta on perusteltua. Lisämukautuksia saattaa olla tarpeen tehdä muihin aktiivisen osallisuuden osa-alueisiin eli sosiaalipalvelujen saatavuuteen ja aktiivisiin työmarkkinaohjelmiin. Joissakin muissa jäsenvaltioissa on tehty pienempiä mutta silti merkittäviä mukautuksia olemassa oleviin järjestelmiin. Esimerkiksi **Luxemburgissa** otettiin vuonna 2018 käyttöön sosiaalista osallisuutta edistävä tulo, jossa keskitytään enemmän edunsaajien integroimiseen työmarkkinoille muun muassa hakijoiden ja heidän kotitaloutensa pakollisen seurannan ja taitojen profiloinnin avulla sekä aktivointiin liittyvien tiukempien ehtojen ja seuraamusten avulla.

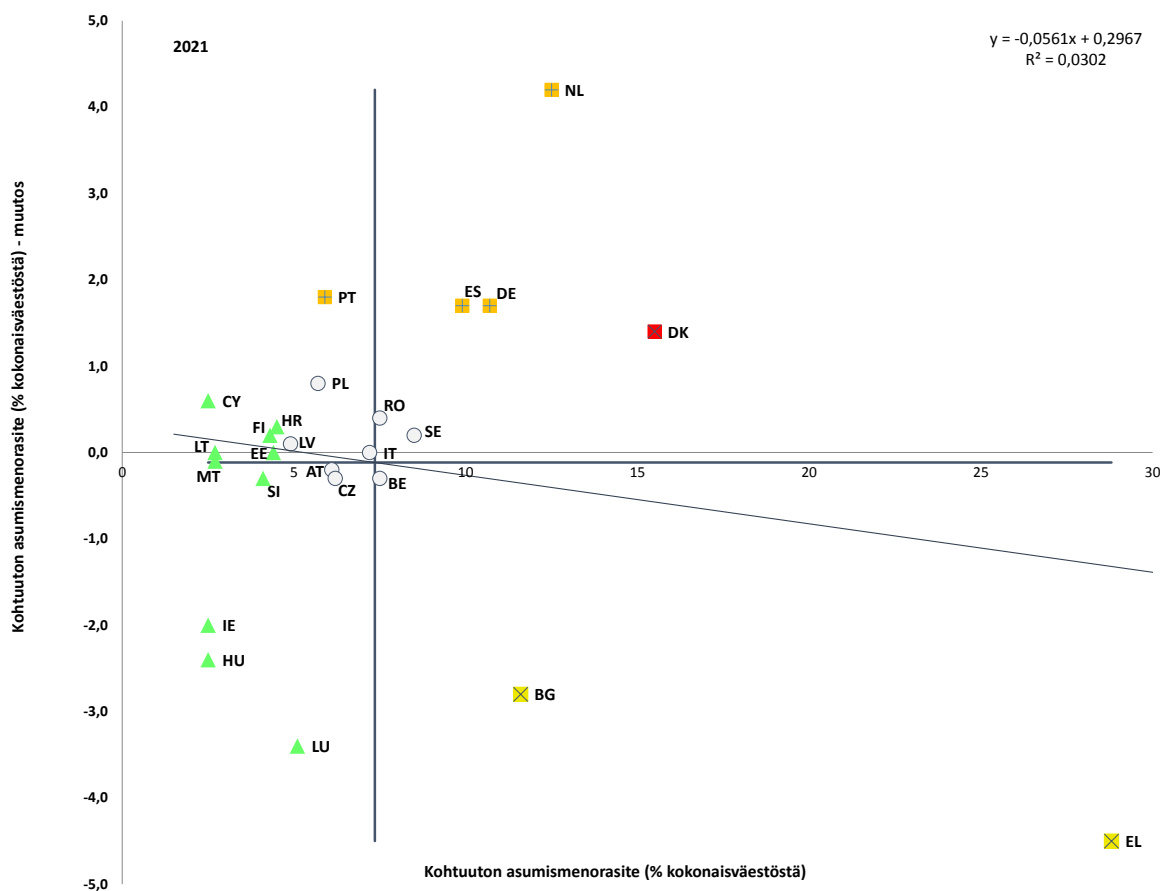
Kohtuuton asumismenorasite pysyi covid-19-kriisin aikana jokseenkin vakaana, ja merkittäviä muutoksia tapahtui vain muutamassa jäsenvaltiossa. Vuonna 2021 indikaattori osoitti, että EU:n väestöstä 8,3 prosenttia asui kotitalouksissa, jotka käyttivät vähintään 40 prosenttia (ekvivalenteista) käytettävissä olevista tuloistaan asumiseen, mikä on 0,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2020. Kreikassa osuus oli suurin (28,8 prosenttia), mutta siellä tapahtui myös suurin lasku (4,5 prosenttiyksikköä) vuoteen 2020 verrattuna. Muita jäsenvaltioita, joissa osuus oli suhteellisesti korkeampi, olivat Tanska (15,5 prosenttia), joka on ainoa ”kriittisessä tilanteessa” oleva jäsenvaltio, Alankomaat (12,5 prosenttia), Bulgaria (11,6 prosenttia) ja Saksa (10,7 prosenttia). Eniten kasvua tapahtui Alankomaissa (4,2 prosenttiyksikköä), jonka tilannetta on seurattava, ja osuus kasvoi myös Saksassa (1,8 prosenttiyksikköä) sekä Espanjassa ja Portugalissa (1,7 prosenttiyksikköä). Alhaisimmat osuudet vuonna 2021 olivat Kyproksella, Unkarissa, Irlannissa (2,5 prosenttia kaikissa) sekä Liettuassa ja Maltalla (2,7 prosenttia kummassakin) – ks. kaavio 2.4.10. Köyhyysvaarassa olevien ihmisten osalta kohtuuttomien asumismenojen osuus oli merkittävästi suurempi kuin muun väestön, vaikkakin jäsenvaltioiden välillä oli huomattavia eroja.²²⁹ Kreikassa köyhyysvaarassa olevasta väestöstä 76,7 prosentin asumismenot olivat kohtuuttomat, joskin tilanne on parantunut (3,7 prosenttiyksikköä) edelliseen vuoteen verrattuna. Tanskassa osuus oli 72,1 prosenttia hienoisen kasvun (1,9 prosenttiyksikköä) jälkeen. Useissa jäsenvaltioissa osuus oli 30–40 prosenttia mutta alle 10 prosenttia Irlannissa (8,8 prosenttia) ja Kyproksella (9,3 prosenttia). Yleisesti ottaen asuntojen kohtuuhintaisuuteen liittyvät haasteet vaikuttivat yleensä kaikissa jäsenvaltioissa paljon enemmän vuokralaisiin yksityisillä vuokramarkkinoilla kuin omistajiin, joilla on tai ei ole asuntolainaa, ja vuokralaisiin, joilla on alennettu tai ilmainen vuokra.²³⁰

²²⁹ Eurostatin indikaattori [[ilc_lvho07a](#)], EU SILC.

²³⁰ Eurostatin indikaattori [[ilc_lvho07c](#)], EU SILC.

Kaavio 2.4.10: Kohtuuttoman asumismenorasitteen osuus oli keskimäärin vakaa covid-kriisin aikana, mutta jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja

Sellaisissa kotitalouksissa asuvien henkilöiden osuus, joiden asumismenot ovat kohtuuttomat (%), vuoden 2021 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Alustavat tiedot: IT ja PL; tietoja ei saatavilla: FR ja SK. Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat, [tespm140], EU-SILC.

Lapsiperheillä ja yksinhuoltajatalouksilla oli vakavampia asumisvaikeuksia. Vuonna 2020 yhden vanhemman kotitalouksista, joissa on huollettavana olevia lapsia, 7,6 prosenttia eli erittäin puutteellisissa asuinoloissa (vuonna 2019 osuus oli 6,5 prosenttia), kun koko väestössä tämä osuus oli 4,3 prosenttia.²³¹ Kahdessa jäsenvaltiossa useampi kuin yksi kymmenestä eli erittäin puutteellisissa asuinoloissa vuonna 2020: Latviassa (11,5 prosenttia) ja Romaniassa (14,3 prosenttia). Kroatiassa, Liettuaassa, Kreikassa, Italiassa, Unkarissa, Puolassa ja Bulgariassa erittäin puutteellisissa asuinoloissa elävien osuus oli 5–10 prosenttia. Puutteelliset asuinolot vaikuttivat 14,9 prosenttiin lapsista koko EU:ssa vuonna 2020. Tämä osuus on hieman korkeampi kuin koko väestön ja kasvoi (1 prosenttiyksikön) vuodesta 2019.²³² Portugalissa (26,2 prosenttia), Kyproksella (35,8 prosenttia) ja Espanjassa (24,4 prosenttia) osuudet olivat huomattavasti EU:n keskiarvoa korkeammat (noin 10 prosenttiyksikköä tai enemmän). Puutteellisissa asuinoloissa elävien lasten osuus kasvoi tai pysyi suurin piirtein ennallaan kaikissa jäsenvaltioissa lukuun ottamatta Viroa, Latviaa ja Liettuaa, joissa se pieneni.

²³¹ Eurostatin indikaattori [ilc_mdho06a] ja [ilc_mdho06b], EU SILC.

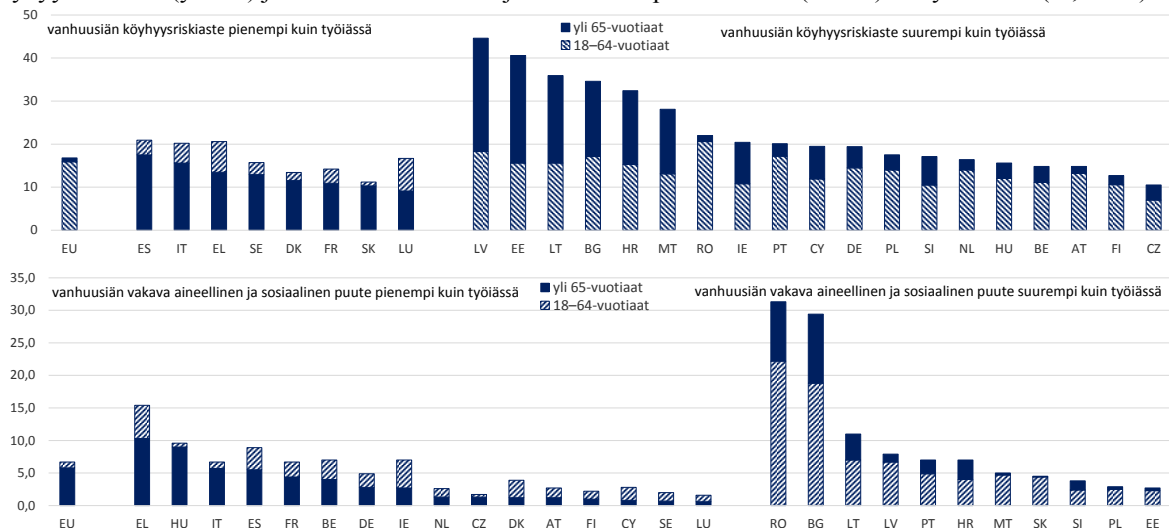
²³² Eurostatin indikaattori [ilc_mddd044b], EU SILC. Tietoja ei saatavilla: DE ja PL. Katkos aikasarjassa: LU, FR ja IE.

Asunnottomien määrän vähentämisessä on viime vuosikymmenen aikana edistytty vain vähän EU:n jäsenvaltioissa. Koska asunnottomien laskemiseksi ei ole olemassa yhteistä tilastollista määritelmää eikä menetelmää, tiedot eivät ole vertailukelpoisia eri jäsenvaltioiden välillä, ja ilmiötä on vaikea kvantifioida täsmällisesti EU:n tasolla. FEANTSA ja Abbé Pierre Foundation kuitenkin arvioivat vuonna 2019, että joka yö EU:ssa ainakin 700 000 asunnottomia nukkuu ulkona tai hätä- tai tilapäismajoituksessa ja että tämä määrä on lisääntynyt 70 prosentilla kymmenessä vuodessa.²³³ Asunnottomuus on vähentynyt joissakin jäsenvaltioissa vuodesta 2019 lähtien pandemian yhteydessä toteutettujen uusien politiikkatoimien vuoksi. Monet näistä toimenpiteistä, erityisesti kunnollisen suojan saatavuuden helpottaminen, häätöjen keskeyttäminen ja suora tuki kotitalouksille, poistettiin kuitenkin ainakin osittain covid-19-kriisin toisena vuotena. Tämä on johtanut asunnottomuuden lisääntymiseen useissa jäsenvaltioissa pandemiaa edeltäneeseen tasoon verrattuna.

Vähintään 65-vuotiaiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste pysyi EU:ssa jokseenkin vakaana vuosina 2020–2021. Vuonna 2021 osuus oli EU:ssa 19,6 prosenttia eli hieman pienempi kuin vuonna 2020. Köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteesta on kuitenkin edelleen ero naisten (22,1 prosenttia) ja miesten (16,3 prosenttia) välillä. Yli 65-vuotiaiden köyhyysriskiaste oli vuonna 2021 EU:ssa 16,8 prosenttia eli hieman korkeampi kuin 18–64-vuotiaiden (15,9 prosenttia). Useimmissa maissa aste on suurempi kuin työikäisen väestön (18–64-vuotiaiden) keskuudessa, joskin näiden kahden ryhmän välinen ero vaihtelee huomattavasti (ks. kaavion 2.4.10 yläosa). Vakavan aineellisen tai sosiaalisen puutteen aste laski edelleen (vuosien 2015 ja 2021 välillä 7,4 prosentista 5,3 prosenttiin), ja se on alhaisempi kuin työikäisen väestön keskuudessa EU:n tasolla (6,3 prosenttia vuonna 2021) ja useimmissa jäsenvaltioissa (ks. kaavion 2.4.12 alaosa). Erityisen suuria arvoja sekä eroja työikäiseen väestöön nähden on todettu Romaniassa ja Bulgariassa.

Kaavio 2.4.11: Vähintään 65-vuotiailla on suurempi köyhyysriski kuin työikäisellä väestöllä, mutta he altistuvat harvemmin vakavalle aineelliselle ja sosiaaliselle puutteelle

Köyhyysriskiaste (yläosa) ja vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste (alaosa) ikäryhmittäin (% , 2021)

Huomautus: Vasemmalla ”18–64”-palkki täydentää ”65+”-palkkia; oikealla ”65+”-palkki täydentää ”18–64”-palkkia. Alustavat tiedot: IT ja PL. Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat [[ilc_li02](#)] ja [[ilc_mdsd11](#)], EU-SILC.

²³³ Ks. [6th Overview of Housing Exclusion in Europe 2021](#).

Eläkkeet ovat keskimäärin yli puolet loppuvaiheen uran ansiotuloista unionissa. 65–74-vuotiaiden keskimääräinen eläke oli 58 prosenttia 50–59-vuotiaiden ansiotuloista vuonna 2021.²³⁴ Tämä yhteenlaskettu korvaussuhde on kasvanut vuodesta 2012, jolloin se oli 54 prosenttia. Joissakin maissa (kuten Luxemburgissa, Kreikassa, Italiassa ja Espanjassa) suhde on selvästi yli 70 prosenttia. Nämä ovat myös jäsenvaltioita, joissa vanhuusiän köyhyys on vähäisempää kuin työikäisten köyhyys. Toisaalta 12 jäsenvaltiossa korvaussuhde on alle 50 prosenttia ja näistä viidessä alle 40 prosenttia (Irlanti, Kroatia, Liettua, Romania ja Bulgaria). Useimmissa maissa suhde on pienempi naisten keskuudessa, mutta kahdeksassa naisten korvaussuhde on korkeampi (Luxemburg, Latvia, Saksa, Tšekki, Tanska, Viro, Alankomaat, Unkari ja Slovenia).

Vuonna 2021 eli covid-19-pandemian toisena vuonna itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet vähenivät keskimäärin samoin kuin jäsenvaltioiden välinen vaihtelu, joka kuitenkin pysyi suurena (ks. kaavio 2.4.12). Eniten se kasvoi Sloveniassa (2,1 prosenttiyksikköä), Luxemburgissa (0,9 prosenttiyksikköä) ja Puolassa (0,8 prosenttiyksikköä). Vuonna 2021 raportoitujen itse ilmoitettujen täyttämättä jääneiden tarpeiden suuren määrän vuoksi kriittisessä tilanteessa ovat Slovenia (4,8 prosenttia), Kreikka (6,4 prosenttia) sekä Romania ja Suomi (molemmat 4,4 prosenttia). Samaan aikaan Suomessa tapahtui suhteellisen suuri lasku (1 prosenttiyksikkö) samoin kuin Virossa (4,9 prosenttiyksikköä) ja Latviassa (1,3 prosenttiyksikköä), joissa taso pysyi kuitenkin korkeana myös vuonna 2021 (8,1 prosenttia ja 4 prosenttia). Kuten vuonna 2020, täyttymättömistä sairaanhoitotarpeista ilmoittaneiden osuus oli edelleen hyvin pieni (alle 1 prosentti) Saksassa, Kyproksella ja Maltalla (0,1 prosenttia), Alankomaissa (0,2 prosenttia) sekä Tšekissä ja Itävallassa (molemmissa 0,3 prosenttia). Pienituloisissa kotitalouksissa asuvat ihmiset ilmoittavat todennäköisemmin täyttymättömistä sairaanhoitotarpeista, joskin ero muuhun väestöön vaihtelee jäsenvaltioittain.²³⁵ ²³⁶ Itse ilmoitettujen täyttymättömien tarpeiden osalta Puolassa ja Romaniassa on jonkin verran alueellista vaihtelua (ks. kaavio 10 liitteessä 3).

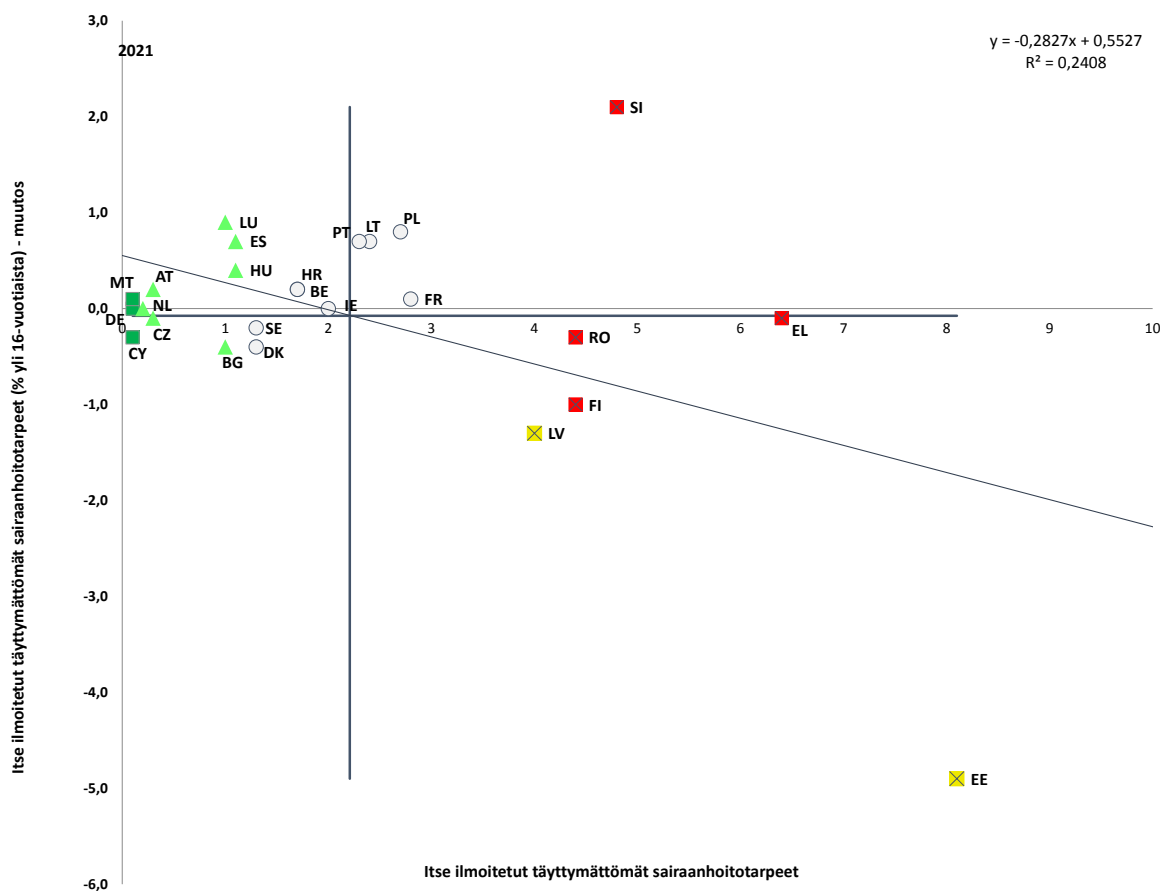
²³⁴ Ks. [Pension Adequacy Report 2021](#), s. 40. Kuten Eurostatin indikaattorista [[ilc_pnp3](#)] käy ilmi, määritelmän mukaan kyseessä on 65–74-vuotiaiden yksilöllisten mediaanibruttoeläkkeiden suhde 50–59-vuotiaiden yksilöllisiin mediaanibruttoansioihin, lukuun ottamatta muita sosiaalietuuksia.

²³⁵ Eurostat [[hth_silc_29](#)], EU-SILC.

²³⁶ Vuonna 2021 yhä useammat romanit kokivat tulleen syrjityiksi viimeisten 12 kuukauden aikana terveydenhuoltopalvelujen saannissa (14 prosenttia) kuin vuonna 2016 (8 prosenttia), ja osuus on suurin Portugalissa (32 prosenttia). Covid-19-pandemian aikana jopa perusterveydenhuollon saatavuus, perusehkäisytoimenpiteet ja lähikontaktien välttäminen osoittautuivat mahdottomiksi toteuttaa syrjäisissä marginalisoituneissa romaniyhteisöissä (20 prosentilla romaneista ei ole mahdollisuutta saada vesijohtovettä ja 78 prosenttia elää ahtaissa kotitalouksissa). Lähde: Euroopan unionin perusoikeusvirasto FRA, [Fundamental rights report 2022](#).

Kaavio 2.4.12: Covid-19-kriisin toisena vuotena itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet vaihtelivat suuresti jäsenvaltioiden välillä ja lisääntyivät

Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet, vuoden 2021 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tietoja ei saatavilla: SK; alustavat tiedot: IT ja PL. Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat, [tespm 110], EU-SILC.

Väestörakenteen muutos, erityisesti jatkuvasti alhainen syntyvyys ja korkea elinajanodote, lisäävät pitkäaikaishoidon mahdollista tarvetta. Vanhushuoltosuhteen ennustetaan kasvavan EU:ssa merkittävästi vuosien 2021 ja 2050 välillä 32,5 prosentista 52,0 prosenttiin. Vaikka terveiden elinvuosien määrässä sekä ennaltaehkäiseivissä lähestymistavoissa ja digitaalitekniikan käytössä on edistytty, pitkäaikaishoidon tarve kasvaa tulevaisuudessa.²³⁷ Pitkäaikaishoitoa mahdollisesti tarvitsevien henkilöiden määrän ennustetaan kasvavan EU:ssa vuosien 2019 ja 2030 välillä 30,8 miljoonasta 33,7 miljoonaan ja vielä 38,1 miljoonaan vuonna 2050.²³⁸ Vuoden 2019 tietojen mukaan EU27-maissa keskimäärin 26,6 prosenttia vähintään 65-vuotiaista (32,1 prosenttia naisista ja 19,2 prosenttia miehistä) ja 39,4 prosenttia vähintään 75-vuotiaista yksityistalouksissa asuvista

²³⁷ Tämä merkitsee merkittävää työllistämispotentiaalia pitkäaikaishoidon alalla, sillä näytön mukaan vuoteen 2050 mennessä olisi saatava 1,6 miljoonaa uutta pitkäaikaishoidon työntekijää, jotta hoidon kattavuus säilyisi samalla tasolla – ks. Euroopan komissio, [staff working document accompanying the document Commission proposal for a Council Recommendation on access to affordable high-quality long-term care](#) (SWD(2022) 441 final).

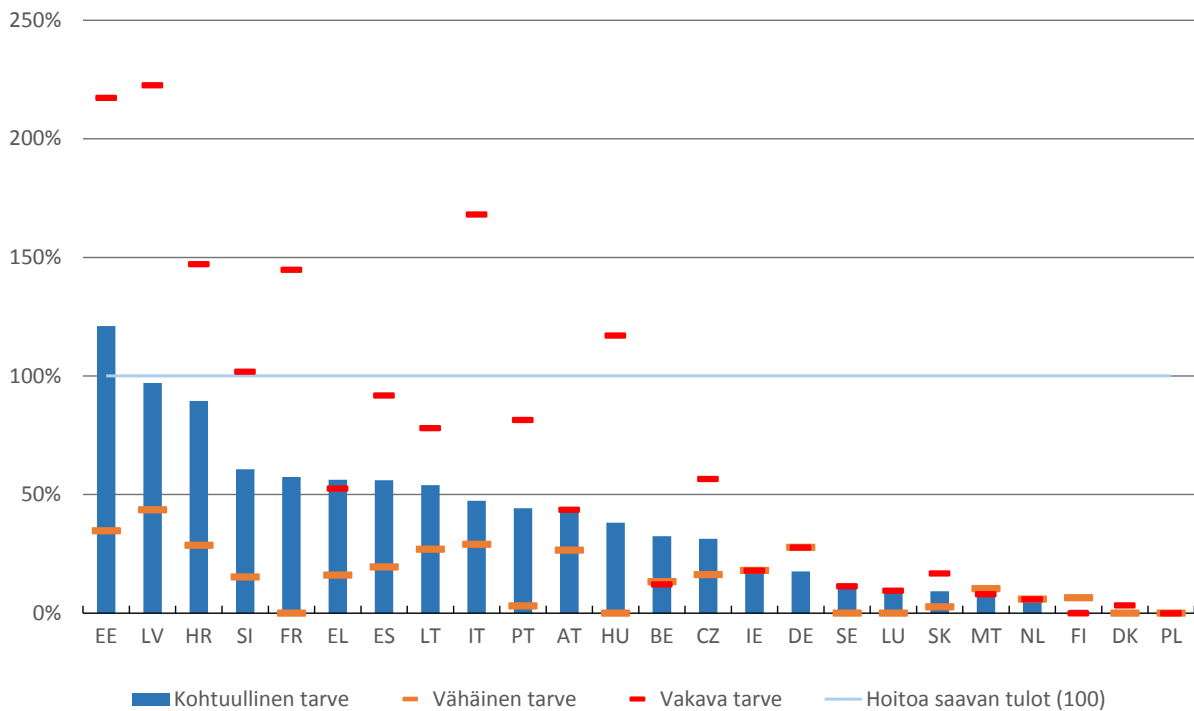
²³⁸ Euroopan komissio ja talouspoliittinen komitea, [The 2021 Ageing Report – Economic and budgetary projections for the EU Member States \(2019–2070\)](#), Euroopan unionin julkaisu- ja tiedustelu, 2021.

tarvitsi pitkäaikaishoitoa.²³⁹ Alimmassa tuloviidenneksessä 35,9 prosenttia tarvitsi pitkäaikaishoitoa, kun ylimmässä tuloviidenneksessä vastaava luku oli 17,2 prosenttia.²⁴⁰

Sosiaalisen suojelun kattavuus on laadukkaiden palvelujen saatavuuden lisäksi tärkeä tekijä määrittäessä pitkäaikaishoitopalvelujen saatavuutta. Vaikka kaikki jäsenvaltiot tarjoavat jonkin asteista sosiaalista suojelua joko luontois- ja/tai käteisetuuksina, 35,7 prosenttia EU:n kansalaisista ilmoitti, että he eivät käytä (enemmän) kotihoitopalveluja taloudellisista syistä, 9,7 prosenttia mainitsi tarjontapulan ja 2,1 prosenttia mainitsi laatuongelmat.²⁴¹ Mitatakseen sosiaalisen suojelun syvyyttä pitkäaikaishoidon osalta vanhuusiässä ja verratakseen sitä jäsenvaltioiden välillä OECD kehitti Euroopan komission tuella joukon tyypillisiä pitkäaikaishoidon tarpeita koskevia tapauksia.²⁴² Analyysi viittaa siihen, että sosiaalisen suojelun etuuksien jälkeenkin itse maksettavaksi jäävät hoidon kustannukset voivat olla erittäin korkeat, etenkin sellaisten ikääntyneiden osalta, joilla on vakavia pitkäaikaishoitotarpeita ja jotka ovat kotihoidossa (ks. kaavio 2.4.13).²⁴³

Kaavio 2.4.13: Itse maksettavaksi jäävät hoidon kustannukset voivat olla erittäin korkeat erityisesti ikääntyneille, joilla on vakavia pitkäaikaishoitotarpeita ja jotka saavat kotihoitoa

Itse maksettavaksi jäävät kotihoidon kustannukset suhteessa vanhuusiän tuloihin (julkisen tuen jälkeen) niiden hoitoa saavien osalta, joilla on mediaanitulot ja joilla ei ole nettovarallisuutta, vakavuusasteen mukaan

Huomautus: EE viittaa Tallinnaan Virossa, IT viittaa Alto Adigeen (Etelä-Tiroli) Italiassa, AT viittaa Wieniin Itävallassa, BE viittaa Flanderin alueeseen Belgiassa.

²³⁹ Eurostat [h1th_ehis_tadle], EHIS. Avun tarpeessa olevien osuus on osuus, josta on vähennetty ne, joilla ei ole vakavia vaikeuksia. Tämä kyselytutkimukseen perustuva mittari kattaa ainoastaan yksityisissä kotitalouksissa olevat henkilöt muttei laitoshoidossa olevia henkilöitä.

²⁴⁰ Eurostat [h1th_ehis_tadli], EHIS.

²⁴¹ Eurostat [ilc_ats15], EU-SILC, vuoden 2016 lisäkysymys.

²⁴² Cravo Oliveira Hashiguchi, T. and Llena-Nozal, A., 2021, [The Effectiveness of Social Protection for Long-term Care in Old Age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?](#), OECD Health Working Papers No 117, OECD Publishing, Pariisi.

²⁴³ OECD, ei vielä julkaistu, 2023, Measuring social protection for long-term care in old age, OECD Health Working Papers, OECD Publishing, Pariisi.

Lähde: OECD:n analyysit, jotka perustuvat pitkäaikaishoidon sosiaaliturvaa koskevaan OECD:n kyselyyn, OECD:n tulonjakotietokantaan ja OECD:n varallisuusjakaumatietokantaan.

2.4.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet

Vuosina 2021 ja 2022 jäsenvaltiot lakkauttivat asteittain väliaikaiset tulotukitoimenpiteet, jotka otettiin käyttöön covid-19-pandemian aikana. Joissakin jäsenvaltioissa on otettu käyttöön pysyviä toimenpiteitä paremman sosiaalisen suojelun varmistamiseksi kaikille, mukaan lukien erilaisten etuuksien riittävyyden ja kattavuuden parantaminen. Näillä toimenpiteillä pyrittiin korjaamaan sosiaalisen suojelun järjestelmien aukkoja, jotka vaikuttavat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin (kuten pienituloisiin kotitalouksiin, joissa ei ole ansiotuloja, epävarmoissa työsuhteissa oleviin henkilöihin tai maahanmuuttajiin ja pakolaisiin). Venäjän Ukrainassa käymän hyökkäyssodan ja sen sosioekonomisten seurausten jälkeen jotkin jäsenvaltiot ottivat käyttöön kohdennettuja toimenpiteitä, joilla puututaan inflaatiopaineiden sosiaalisiin vaikutuksiin, jotka kohdistuvat erityisesti välttämättömiin energiapalveluihin. Useimpia näistä toimenpiteistä ei kuitenkaan ole kohdennettu niille, jotka ovat alttiimpia korkeille energian hinnoille ja ovat haavoittuvassa asemassa (ks. pilaria käsittelevä laatikko 7). Lisäksi tilapäistä suojelua koskevan direktiivin mukaan Ukrainasta pakenevilla kotiseudultaan siirtymään joutuneilla henkilöillä, jotka saavat tilapäistä suojelua, on mahdollisuus saada terveydenhuoltopalveluja, asunto ja sosiaaliturva sekä päästä koulutukseen ja työmarkkinoille. Tässä jaksossa esitetään yleiskatsaus lähestymistapaan, jota jäsenvaltiot soveltavat puuttuakseen nykyisiin olosuhteisiin, muiden sellaisten toimenpiteiden lisäksi, joilla ne puuttuvat sosiaalisen suojelun järjestelmiensä rakenteellisiin haasteisiin.

Osa pandemian aikana käyttöön otetuista väliaikaisista toimenpiteistä on pidetty voimassa haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ja heidän perheidensä osalta, ja hintojen nousun vaikutusten torjumiseksi on otettu käyttöön lisätoimenpiteitä. Koko pandemian ajan sosiaaliavun saajat saivat **Belgiassa** tilapäisen kuukausimaksun, joka oli 50 euroa heinäkuun 2020 ja syyskuun 2021 välisenä aikana ja 25 euroa lokakuun 2021 ja maaliskuun 2022 välisenä aikana. Myös muita tukia ja toimenpiteitä, kuten covid-avustusta, psykologista hyvinvointia koskevaa avustusta sekä haavoittuvassa asemassa oleville nuorille ja opiskelijoille myönnettävää avustusta, jatkettiin 31. maaliskuuta 2022 saakka. **Bulgariassa** viranomaiset korottivat kertaluonteisena toimenpiteenä lämmitysavustusta (30 Bulgarian levillä, noin 15,3 eurolla) niiden henkilöiden osalta, jotka eivät olleet hakeneet avustusta lokakuuhun 2021 mennessä. Energiakriisin vuoksi etua kuitenkin korotettiin vielä 100 Bulgarian levillä (noin 51 euroa, noin 20 prosenttia), ja vuonna 2022 se oli 624 Bulgarian leviä (noin 319 euroa). **Maltalla** hallitus hyväksyi helmikuussa 2022 kertaluonteisen käteisavustuksen maksamisen ottaen huomioon erityisesti elintarvikkeisiin kohdistuvat inflaatiopaineet ja tukeakseen talouden elpymistä edelleen. Maaliskuusta 2022 lähtien tietyn tulotason työntekijät ja opiskelijat ovat saaneet 100 euron arvoisen sekin ja eläkkeensaajat ja sosiaalietuuksia saavat henkilöt ovat saaneet enintään 200 euron sekin. **Espanjassa** on hyväksytty useita väliaikaisia toimenpiteitä vähimmäistoimeentulon ja maksuihin perustumattomien eläkkeiden korottamiseksi korkean inflaation kompensoimiseksi. Toimenpiteillä pyritään tukemaan jopa 800 000:ta haavoittuvassa asemassa olevaa kotitaloutta. Euroufoundin EU PolicyWatch -tietokantaan ilmoitettiin kesäkuuhun 2022 mennessä kansallisista politiikkatoimista, joilla pyritään lieventämään inflaation kiihtymisen vaikutuksia kansalaisiin, ja näiden toimenpiteiden kartoituksen mukaan useimmat

raportoiduista toimenpiteistä olivat väliaikaisia ja tapauskohtaisia.²⁴⁴ Kertaluonteiset kiinteät maksut olivat yleisempiä kuin kuukausittainen tuki, eivätkä useimmat toimenpiteet olleet kohdennettuja. Kohdennetut toimenpiteet toteutettiin todennäköisemmin rahoitustuen muodossa, kun taas kohdentamattomat toimenpiteet rajoittuivat pääasiassa energialaskuihin ja polttoaineiden hintoihin (lisätietoja jäljempänä ja pilaria käsittelevässä laatikossa 7).

Olemassa oleviin järjestelmiin tehtiin pysyviä muutoksia sosiaalisen ja taloudellisen palautumiskyvyn vahvistamiseksi pilarin periaatteiden 12 (sosiaalinen suojelu) ja 14 (vähimmäistulo) mukaisesti **muun muassa elpymis- ja palautumistukivälineen avulla.** **Espanjassa** elpymis- ja palautumistukivälineestä tuetaan jopa 34:ää pilottihanketta, joilla luodaan integroitumisväyliä vähimmäistoimeentulon saajille. Niiden tavoitteena on parantaa vähimmäistoimeentulojärjestelmän käyttöönottoa ja tehokkuutta sosioekonomisen integraation ja koulutuksen sekä digitaalisen osallisuuden avulla. Lisäksi elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa suunnitellaan uutta uudistusta, jossa yhdistetään vuoden 2023 loppuun mennessä maksuihin perustumattomat etuudet vähimmäistoimeentulojärjestelmään, jotta voidaan parantaa julkisten menojen vaikuttavuutta ja tehokkuutta ja keskittää ne siten, että katetaan haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset asianmukaisesti, sekä parantaa toimeentulotuen riittävyttä Tätä varten etuuksien konsolidoinnissa on toisaalta otettava huomioon sellaisten kotitalouksien rakenteelliset tarpeet, joissa on lapsia ja vammaisia henkilöitä, ja toisaalta kytkettävä tulotuki aktiiviseen työnhakuun, jolla pyritään osallisuuteen, ja vältettävä köyhyysloukkuja. **Latviassa** vuoden 2023 alkuun mennessä toteutettavalla uudistuksella pyritään elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti ottamaan käyttöön vähimmäistoimeentuloturva koskeva yhtenäinen ja näyttöön perustuva laskentamenetelmä ja vuotuinen indeksointijärjestelmä, jotta saavutetaan kynnyksisarvo, joka on 20 prosenttia mediaanitulosta. **Romaniassa** hallitus muutti lakia korottaakseen sosiaalista vertailuindikaattoria, joka on perustana eri etuuksien, kuten työttömyysetuuksien ja sosiaaliavustusten, määrien määrittämiselle, ja sen säännöllinen indeksointi keskimääräiseen vuotuisen inflaatioasteeseen alkoi maaliskuussa 2022. **Bulgariassa** tehtiin väliaikaisena uudistuksena – kunnes elpymis- ja palautumissuunnitelman mukainen vähimmäistoimeentulon täydellinen uudistus on pantu täytäntöön – oikeudellinen muutos, jolla lisätään asteittain vähimmäistoimeentulojärjestelmän riittävyttä ja kattavuutta eriytetyn vähimmäistoimeentulon pakollisella korotuksella kaikkien kohderyhmien osalta. **Kroatiassa** korotettiin taatun vähimmäistoimeentuloetuuden perusmäärä 1 000 kunaan ja parannettiin kattavuutta, erityisesti kotitalouksissa, joissa on lapsia, elpymis- ja palautumissuunnitelmassa esitetyn mukaisesti. **Liettuassa** on toteutettu joitakin parannuksia perussosiaalietuuden riittävyteen ja parannettu tarveharkintaisten lämmityskustannusten korvausten saatavuutta. Tähän on yhdistetty elpymis- ja palautumissuunnitelman mukainen sosiaalipalvelulain muuttaminen sosiaalihuollon laadun parantamiseksi uuden akkreditointijärjestelmän avulla. **Maltalla** sosiaaliavustusten saajat saavat täyden asumiskustannusten mukautuksen eivätkä aiempaa kahta kolmasosaa korvauksista. Lisäksi otetaan käyttöön uusi menettely, jolla autetaan henkilöitä, joilla ei ole kiinteää osoitetta, saamaan sosiaaliavustusta. **Alankomaissa** toimenpiteellä, jolla ikäraja nostetaan 27 vuoteen, voidaan auttaa vähentämään vanhempien kasvavaa köyhyysriskiä, kun heidän yli 21-vuotiaat lapsensa asuvat edelleen heidän kanssaan, ja välttämään nuorten asunnottomuutta. **Kreikassa** on sovellettu korotuksia pienituloisiin kotitalouksiin kohdistuviin pysyviin toimeentulotukitoimenpiteisiin, mukaan lukien kotikaupunkinsa ulkopuolella opiskelevien yliopisto-opiskelijoiden lämmitys- ja asumistuki. Elpymis- ja palautumistukivälineestä

²⁴⁴ Eurofound, Aumayr-Pintar, C. and Cantero Guerrero, M., [First responses to cushion the impact of inflation on citizens](#), artikkeli, 12. syyskuuta 2022.

tuetaan jatkossa muun muassa toimeentuloturvan edunsaajien, vammaisten henkilöiden, romanien ja pakolaisten integroitumista työmarkkinoille Kreikassa.

Useimmat jäsenvaltiot antoivat taloudellista tukea Ukrainasta siirtymään joutuneille henkilöille myöntämällä heille mahdollisuuden käyttää maan kansalaisille tai maassa laillisesti oleskeleville maahanmuuttajille tarjolla olevia perussosiaaliturvapaketteja. Joissakin tapauksissa tarjottiin myös pääsy vähimmäistulojärjestelmiin, esimerkiksi **Liettuassa, Portugalissa, Saksassa, Slovakiassa, Unkarissa ja Virossa**. Jotkin jäsenvaltiot, esimerkiksi **Alankomaat, Espanja, Itävalta, Ranska, Ruotsi ja Suomi**, ovat myöntäneet Ukrainasta siirtymään joutuneille henkilöille avustuksia, ja toisissa, kuten **Bulgariassa, Italiassa, Luxemburgissa ja Tšekissä**, on otettu käyttöön heille erityisesti tarkoitettuja etuuksia. **Puola** on myöntänyt kaikki kolme tukityyppiä. Eurofoundin mukaan Ukrainasta tuleviin pakolaisiin liittyvän toimintapolitiikan kartoituksen mukaan sodan alusta lähtien ja kesäkuun puoliväliin mennessä raportoitiin yhteensä 144 toimintapolitiikasta, jotka liittyivät pääasiassa asunnon saatavuuteen (19 prosenttia), koulutukseen (13 prosenttia), terveydenhuoltoon (8 prosenttia) ja sosiaaliseen suojeluun (6 prosenttia) sekä työmarkkinoille pääsyyn ja aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan (22 prosenttia).

Pandemia on korostanut tarvetta nykyaikaistaa sosiaalipalveluja. Suurimpia haasteita ovat palveluvalikoiman standardointi tai laajentaminen, sosiaalipalvelujen laadun parantaminen sekä palvelujen ja etuuksien integroidun tarjonnan parantaminen. Osa näihin aloihin liittyvistä uudistuksista käynnistyi covid-19-pandemian ensimmäisten aaltojen aikana tai niiden jälkeen, ja joitakin niistä tuetaan elpymis- ja palautumistukivälineestä. Esimerkiksi **Bulgaria** hyväksyi uuden asetuksen sosiaalipalvelujen laadusta (sisältyy myös elpymis- ja palautumissuunnitelmaan), mukaan lukien työvoiman pätevyys. **Espanja** valmisteli edelleen uudistusta, jonka tavoitteena on määritellä kansallisella tasolla taattu yhteinen sosiaalipalvelujen vähimmäisvalikoima ja laatustandardit, jotta vähennetään tarjottavien palvelujen tyyppiin, tasoon ja laatuun liittyviä eroja. **Kroatia** ja **Liettua** ovat laajentamassa sosiaalipalvelujen valikoimaa siten, että parannetaan sosiaalipalvelujen saatavuutta ja koordinoitua ja taataan yhteinen palvelujen vähimmäisvalikoima ja sosiaalipalvelujen tarjoamista koskevat yhteiset vaatimukset koko maassa. **Kroatia** ja **Kypros** keskittyvät tehostamaan integroitua palvelujen tarjontaa vahvistamalla monialaista lähestymistapaa sekä palvelujen ja etuuksien yhdenmukaista tarjontaa. **Liettuassa** otettiin käyttöön uudentyypinen ennaltaehkäisevä ja ennakoiva sosiaalipalvelu, jonka avulla voidaan tunnistaa mahdollisesti sosiaalisesti haavoittuvassa asemassa olevat perheet ja henkilöt, jotka ovat vaarassa syrjäytyä sosiaalisesti.

Sosiaalisen suojelun saatavuutta parannettiin useissa jäsenvaltioissa, myös epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien osalta, vuonna 2021 toimitettujen kansallisten suunnitelmien mukaisesti sosiaalisen suojelun saatavuudesta vuonna 2019 annetun neuvoston suosituksen täytäntöönpanemiseksi.²⁴⁵ Vaikka pandemian aikana käyttöön otettu poikkeuksellinen tulotuki tai normaalien tukikelpoisuussääntöjen tilapäinen lieventäminen (tai etuuksien määrän lisääminen) lakkautettiin vaiheittain monissa jäsenvaltioissa vuoden 2021 lopussa tai vuoden 2022 alussa, käyttöön on otettu sosiaalisen suojelun saatavuutta laajentavia rakenneuudistuksia. **Kyproksen** elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy sosiaalivakuutusjärjestelmän uudistus, jonka tarkoituksena on laajentaa vakuutusurva koskemaan itsenäisiä ammatinharjoittajia ja epätyypillisiä työsuhteen muotoja (kuten alustojen kautta työskenteleviä henkilöitä), ja **Puola** aikoo osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa

²⁴⁵ Ks. pilaria käsittelevä laatikko 5: Riittävän sosiaalisen suojelun saatavuus vuoden 2022 yhteisessä työllisyysraportissa ja siinä mainitut [kansalliset suunnitelmat](#).

laajentaa olemassa olevia pakollisia sosiaalivakuutusjärjestelmiä ja parantaa erityisesti kattavuutta siviilioikeudellisissa sopimuksissa eläkevakuutuksilla ja tapaturmavakuutuksilla. Useat jäsenvaltiot ovat puuttuneet itsenäisten ammatinharjoittajien eläkkeiden riittävyyteen nostamalla eläkemaksuja, kuten **Latvia** (jossa otetaan myös käyttöön vähimmäismaksuperuste) ja **Espanja**, jossa hyväksyttiin vuonna 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelman mukainen itsenäisten ammatinharjoittajien maksujärjestelmän uudistus. **Ranskassa** hyväksyttiin (vuoden 2021 lopussa) laki, johon sisältyy toimenpiteitä viljelijöiden avustajien eläketason nostamiseksi, ja **Suomessa** esitettiin kesäkuussa 2022 itsenäisten ammatinharjoittajien eläkevakuutuksen kehittämistä koskeva ehdotus, josta keskustellaan ja joka hyväksytään eduskunnassa.

Useat toimenpiteet koskevat työttömyysetuuksien saatavuutta erityisesti epätyypillisessä työsuhteessa olevien työntekijöiden osalta. Espanjan elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy työttömyysavustusjärjestelmän uudistus (vuoden 2022 loppuun mennessä), jotta voidaan korjata joitakin kattavuuden puutteita, pidentää enimmäiskestoa ja yksinkertaistaa järjestelmää. Espanja tarjosi maaliskuusta 2022 alkaen myös yli 52-vuotiaille vakinaisille/määräaikaisille työntekijöille mahdollisuuden saada maksuihin perustumattomia työttömyystukia. Kotitaloustyöntekijöille myönnettiin oikeus maksuihin perustuviin työttömyysetuuksiin (lokakuusta 2022 alkaen) sen jälkeen, kun kotitaloustyöntekijöitä koskeva ILO:n yleissopimus ja täytäntöönpanotoimenpiteet oli ratifioitu. **Italia** paransi epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden mahdollisuuksia saada työttömyysetuuksia muun muassa pidentämällä epätyypillisellä työ sopimuksella työskentelevien, irtisanottujen työntekijöiden (DIS-COLL) rahaetuuden enimmäiskestoa 12 kuukauteen. Tätä varten vakio- (CIGO ja FIS) ja erikoisjärjestelmät (CIGS) tehtiin avokätisemmiksi ja helpommin saavutettaviksi työntekijöille, jotka eivät aiemmin kuuluneet järjestelmien piiriin, jotta oppisopimuskoulutettavat ja kotitaloustyöntekijät voisivat osallistua niihin.

On toteutettu monia toimenpiteitä, joilla tuetaan itsenäisiä ammatinharjoittajia erityisillä tulotuki- tai korvausjärjestelmillä esimerkiksi äitiys- tai isyysevapaan tai muun tilapäisen poissaolon tapauksessa. Tilapäisen tulotuen järjestelmän (TOZO 5) päätyttyä itsenäiset ammatinharjoittajat voivat saada **Alankomaissa** tulotukea pysyvemmän järjestelmän (Bbz) nojalla. **Itävalta** laajensi (maaliskuuhun 2022 asti) tulojen korvausjärjestelmänsä koskemaan myös yksinyrittäjiä, jotka ovat lopettaneet toimintansa covid-19:n vuoksi, ja asetti erityisen hätärahostonsa sellaisten henkilöiden saataville, joita ei tueta nykyisillä toimenpiteillä (erityisesti uudet itsenäiset ammatinharjoittajat, freelancerit, kulttuurialan työntekijät, henkilöt, joilla on useita osa-aikaisia työ sopimuksia). **Ranska** höllensi vuonna 2022 edellytyksiä, joilla itsenäiset ammatinharjoittajat voivat saada toimeentulotukea, jos työskentely lakkaa (voimassa vuodesta 2019). Lisäksi osana työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevaa asetusta (kesäkuu 2022) **Italian** äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaata koskeviin uusiin säännöksiin sisältyy itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivien naisten oikeus päivärahan synnytystä edeltäviltä ajanjaksoilta (komplikaatiotapauksissa). Niihin sisältyy myös itsenäisenä ammatinharjoittajana toimivien isien oikeus vanhempainvapaaseen. **Luxemburgissa** hallitus hyväksyi kesäkuussa 2022 lakiesityksen, jonka tarkoituksena on ottaa käyttöön itsenäisten ammatinharjoittajien isyys etuudet.

Useissa maissa on toteutettu uusia toimenpiteitä kulttuurialan työntekijöiden sosiaalisen suojelun parantamiseksi. Kulttuurialan työntekijät eivät kuuluneet riittävästi sosiaalisen suojelun piiriin covid-19-pandemian aikana, mikä johtui erityisen ammattiaseman ja työmahdollisuuksien vähenemisen yhdistelmästä. Heidän oikeuttaan työttömyysetuuksiin tai tilapäiseen tulotukeen pidennettiin vuosina 2021–2022 **Espanjassa**, **Luxemburgissa**,

Ranskassa ja Virossa, kun taas **Saksa** toteutti toimenpiteitä itsenäisten taiteilijoiden vakuutusturvan säilyttämiseksi tukemalla heidän vakuutusmaksujaan. **Portugali** on hyväksynyt kulttuurialan työntekijöille uuden ammattiaseman ja erityisen sosiaaliturvarahaston heitä varten.

Joissakin maissa on otettu käyttöön toimenpiteitä, joilla tuetaan terveydenhuollon saatavuutta kaikille työntekijöille. **Luxemburgissa** hallitus teki lokakuussa 2021 yleisen terveydenhuollon kattavuutta koskevan ehdotuksen, jonka tarkoituksena on tarjota terveydenhuoltoa sairausvakuutusjärjestelmän kautta kaikille maassa asuville haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille, jotka eivät kuulu järjestelmään. Ehdotus on parhaillaan parlamentin käsiteltävänä. **Saksassa** työnantajien on vuoden 2022 alusta lähtien ilmoitettava, kuuluvatko lyhytaikaisessa työsuhteessa olevat työntekijät sairausvakuutuksen piiriin. Sairausetuuksien osalta **Irlanti** hyväksyi lakiesityksen (hyväksyttävä vielä parlamentissa), jossa säädetään vähimmäissuojasta matalapalkkaisille työntekijöille, joilla ei ehkä ole oikeutta yrityksen sairauspäiväraha järjestelmään. **Latvia** ja **Viro** ulottivat sairauspäivärahan kattamaan kaikki työntekijät.

Jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön pienituloisiin tai köyhiin kotitalouksiin kohdennettuja rakenteellisia toimenpiteitä, joilla tuetaan keskeisten palvelujen saatavuutta pilarin periaatteen 20 mukaisesti. Keskeisten energiapalvelujen saatavuuden tukemiseksi yleisimpiä rakenteellisia toimenpiteitä ovat toimeentuloetuudet, alennetut tariffit, tuet ja suoja kieltoja ja irtikytkentää vastaan, ja niillä voidaan lieventää hinnankorotusten vaikutuksia. Näiden lisäksi on kuitenkin hyväksytty kiireellisiä toimenpiteitä energian hintahuippuihin vastaamiseksi, kuten pilaria käsittelevässä laatikossa 7 todetaan.

Koska elinkustannukset, mukaan lukien sähkö-, vesi- ja kaasulaskut, kasvavat tällä hetkellä, jotkin jäsenvaltiot ovat ottamassa käyttöön ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä vuokrasuhteiden suojelemiseksi ja energian hintojen alentamiseksi, vaikka valtaosaa toimenpiteistä ei ole kohdennettu riittävästi. Esimerkiksi **Espanjassa** haavoittuvassa asemassa oleviin vuokralaisiin kohdistuvat hädät keskeytetään 31. joulukuuta 2022 saakka, ja vuosivuokran korotus rajoitetaan kahteen prosenttiin. Lisäksi haavoittuvassa asemassa oleviin kotitalouksiin sovellettavaa perustoimitusten (vesi, kaasu, sähkö ja televiestintä) takaamista on jatkettu 31. joulukuuta 2022 saakka. Hallitus on myös toteuttanut useita toimenpiteitä rajoittaakseen energiakustannuksia ja turvatakseen energian saannin, kuten haavoittuvassa asemassa oleville kuluttajille tarkoitettu sähköseteli ja kielto keskeyttää sähkötoimitukset syrjäytymisvaarassa oleville ihmisille. **Latviassa** otettiin käyttöön pienituloisille suunnattujen asumistukien tilapäisiä korotuksia energiakustannusten nousun kompensoimiseksi lämmityskaudella 2022–2023 sekä energialaskujen osittainen korvaaminen kaikille kuluttajille. **Liettuassa** valtio korvaa osan energiakustannuksista kaikille perheille, ja **Romaniassa** rajoitetaan sähkön ja maakaasun hintoja. **Irlanti** myöntää 600 euroa hyvitystä kolmessa erässä kaikille kotimaisille sähkönkuluttajille. Lisäksi polttoaineavustuksen (lämmitystä varten) saajat saavat marraskuussa kertaluonteisen 400 euron korvauksen, ja tammikuusta 2023 alkaen useampi henkilö on oikeutettu tähän etuuteen. **Kreikassa** inflaatiopaineiden kompensoimiseksi sovelletaan tilapäisesti muun muassa 250 euron avustusta pienituloisille eläkkeensaajille, vakuuttamattomille ikääntyneille ja työkyvyttömyysetuuksien saajille sekä lisäksi vähimmäistoimeentulon ja lapsilisän saajille (näitä toimenpiteitä sovellettiin huhtikuussa 2022 ja niitä on tarkoitus soveltaa myös joulukuussa 2022).

Useissa jäsenvaltioissa on toteutettu uudistuksia lasten köyhyyden torjumiseksi muun muassa vanhempainvapaan ja varhaiskasvatuksen alalla pilarin periaatteen 11 (lastenhoito ja lasten tukeminen) ja eurooppalaisen lapsitakuun perustamisesta annetun neuvoston suosituksen mukaisesti. Varhaiskasvatuksen laajentaminen oli yleisin uudistusmuoto.

Espanjan elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaan alle 3-vuotiaille lapsille perustetaan vähintään 60 000 julkisessa omistuksessa olevaa varhaiskasvatuspaikkaa vuoden 2024 loppuun mennessä. Myös **Italia**, **Kreikka**, **Kypros** ja **Slovakia** aikovat lisätä lastenhoitopalvelujen tarjontaa. **Tšekki** varmisti vakaan rahoituksen lapsiryhmille ESR:n tuen päätyttyä, ja **Malta** ja **Slovenia** laajensivat maksutonta lastenhoitoa koskevia oikeuksia. **Liettua** käynnisti elpymis- ja palautumissuunnitelmansa mukaisesti tutkimuksen varhaiskasvatusinfrastruktuurin kehittämisen toteutettavuudesta kunnissa. **Tanskassa** hallitus on hyväksynyt lastenhoitoa koskevien uusien vähimmäisnormien käyttöönoton vuodesta 2024 alkaen. **Romania** perustaa, varustaa ja toteuttaa elpymis- ja palautumissuunnitelman avulla 412 täydentävää palvelua parantaakseen varhaiskasvatusjärjestelmänsä kapasiteettia ja laatua vuoteen 2024 mennessä. Järjestelmän on tarkoitus palvella noin 20 000:ta lasta, joilla on muita heikommät lähtökohdat.

Joissakin jäsenvaltioissa lapsi- ja perhe-etuuksia korotettiin. Vaikka näillä toimenpiteillä tehdään rakenteellisia muutoksia nykyisiin järjestelmiin, ne voivat auttaa perheitä lieventämään hintojen nousun ja inflaatiopaineiden vaikutuksia nykytilanteessa. **Itävalta**, **Latvia**, **Liettua**, **Romania** ja **Slovakia** korottivat voimassa olevien yleisten lapsilisien määriä, **Bulgaria** korotti lapsiverohuojennusta ja **Italia** otti käyttöön yleisen kuukausilisan kaikille huollettavina oleville lapsille. Kohdennettujen etuuksien taso nousi **Bulgariassa**, **Espanjassa** ja **Itävallassa** ja synnytys- ja adoptiobonus **Maltalla**. Irlannissa maksetaan kaksinkertainen lapsilisa (ylimääräiset 140 euroa lasta kohti), ja työssäkäyvien perhe-etuuden saajat saavat kertaluonteisen 500 euron maksun marraskuussa 2022.

Useissa jäsenvaltioissa keskusteltiin täydentävän toimeentulotuen tarjoamisesta vammaisille henkilöille ja heidän perheilleen pilarin periaatteen 17 (vammaisten osallistaminen) mukaisesti. **Kroatia** on tehnyt työmarkkinalakiin muutoksen, jossa määritellään edellytykset rahoitustuen myöntämiseksi vammaisille työttömille. **Liettua** on hyväksynyt täydentävän lapsilisan korottamisen, joka kattaa myös vammaiset lapset, ja se hyväksyi heinäkuussa 2021 myös uuden lain, jolla myönnetään lisäetuuksia yksin eläville ikääntyneille ja vammaisille henkilöille. **Malta** on hyväksynyt joukon toimenpiteitä, joilla parannetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia saada sosiaalietuksia ja lisätään tukikelpoisia määriä, myös vaikeavammaisten hoitajille. Vammaisuuksia myönnetään myös Ukrainasta siirtymään joutuneille henkilöille useissa jäsenvaltioissa, kuten **Espanjassa**, **Irlannissa**, **Kroatiassa**, **Kyproksella**, **Liettuassa**, **Puolassa**, **Ranskassa** ja **Virossa**.

Monissa jäsenvaltioissa on hyväksytty toimenpiteitä, joilla kehitetään vammaisten itsenäistä elämää tukevia yhteisöperustaisia palveluja. Tällaiset toimenpiteet toteutetaan laitoshoidosta luopumisen yhteydessä ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen mukaisesti tehtyjä sitoumuksia noudattaen. **Bulgaria** toteuttaa yhdessä Unicefin kanssa pilottihankkeen, jonka tarkoituksena on kehittää sijaisperhehuoltoa ja yhteisöperustaisia palveluja lasten, myös vammaisten lasten, laitoshoidosta luopumiseksi. Lisäksi se on varannut ESR+:sta 41,6 miljoonaa euroa vuoteen 2026 saakka sellaisten sosiaalipalvelujen kehittämiseen, jotka on suunnattu haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluville lapsille ja vammaisille lapsille. Palvelut vaihtelevat varhaiskasvatuksesta työmarkkinaneuvontaan ja -sovitteluun. Investoinnin odotetaan hyödyttävän noin 40 000:ta alle 18-vuotiasta. **Kreikka** on hyväksynyt elpymis- ja palautumissuunnitelman yhteydessä toimenpiteitä henkilökohtaista apua koskevien järjestelmien kehittämiseksi, ja se aloittaa kokeilun Attikan alueella kahden vuoden aikana. **Kroatia** on hyväksynyt vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenmukaistamista vuosiksi 2021–2027 koskevan kansallisen suunnitelman, jonka tavoitteena on vähentää vammaisten henkilöiden määrää pitkäaikaisissa asumispalveluissa kehittämällä yhteisöpohjaisia palveluja. **Belgia** (Vallonia) hyväksyi strategian laitoshoidosta luopumiseksi

elpymis- ja palautumissuunnitelman yhteydessä. Myös **Romania** on sitoutunut elpymis- ja palautumissuunnitelmassa uudistukseen, jolla pyritään edistämään vammaisten henkilöiden laitoshoidosta luopumista.

Useat jäsenvaltiot ovat suunnitelleet investointeja ja ottaneet käyttöön uusia toimenpiteitä, joilla parannetaan kohtuuhintaisten ja sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen saatavuutta erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille asunnottomuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi pilarin periaatteen 19 (sosiaalinen asuntotuotanto ja kodittomille annettava asumisapu) mukaisesti. **Belgiassa** Vallonian hallitus sitoutui elpymis- ja palautumissuunnitelmassa rakentamaan vähintään 700 julkista asuntoa, joiden ympäristötehokkuus on korkea, rakentamaan ja mukauttamaan osallistavia asuntoja vammaisille ja ikääntyneille sekä luomaan uusia vastaanottoaikoja haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille. **Espanja** suunnittelee elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan rakentavansa vähintään 20 000 uutta energiatehokkuuskriteerit täyttävää sosiaalista tai kohtuuhintaista vuokra-asuntoa. **Latvia** kehittää elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan strategiaa, jolla valmistellaan alueilla toteutettavaa, edullisia vuokra-asuntoja koskevaa hanketta. **Portugali** käyttää elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitusta parantaakseen kohtuuhintaisten ja sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen tarjontaa. **Romania** hyväksyi kesäkuussa 2022 osana elpymis- ja palautumissuunnitelman sitoumuksia vuoteen 2050 ulottuvan kansallisen asuntostrategian, jonka neljästä pilarista yksi on omistettu osallistavalle asumiselle haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien elinolojen parantamiseksi, mukaan lukien epäviralliset asutusyhdyskunnat. Tätä täydennetään investoinneilla haavoittuvassa asemassa oleville nuorille tarkoitettujen asumisyksikköjen rakentamiseen. **Ranska** on hyväksynyt lain, jolla otetaan käyttöön vuokranantajille uusi asuntojen kunnostamista koskeva velvoite ja annetaan lisätukea köyhimmille kotitalouksille, ja **Malta** on ottanut käyttöön tuet vaarallisten asuntojen rakenteellisille mukautuksille. **Liettua** on hyväksynyt lainsäädäntömuutoksia sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen saatavuuden parantamiseksi ja tuen tarjoamiseksi perheille, joissa on vähintään kolme lasta, yksinhuoltajille ja vammaisille henkilöille. **Espanjassa, Italiassa ja Maltalla** otettiin käyttöön asumisveroa ja/tai -etuksia koskeva toimenpide, jolla tuetaan itsenäisesti asuvia nuoria, ja Espanjassa otettiin käyttöön myös pieni- ja keskituloisille nuorille tarkoitettu 250 euron kuukausietuus, joka on voimassa kaksi vuotta. **Luxemburgissa** ollaan toteuttamassa lainsäädäntöuudistuksia, joilla tarkistetaan erilaisia yksittäisiä asuntotukia ja yksinkertaistetaan ja parannetaan näiden tukien avoimuutta ja saatavuutta sekä uudistetaan valtion omistamien kohtuuhintaisten asuntojen rakentamista. **Ruotsissa** hallitus on päättänyt kansallisesta asunnottomuusstrategiasta, johon sisältyy laajoja aloitteita asunnottomuuden torjumiseksi strategiakaudella 2022–2026. Useissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi **Alankomaissa, Espanjassa, Irlannissa, Liettuassa, Puolassa, Saksassa, Slovakiassa, Sloveniassa ja Virossa**, on otettu käyttöön erityisiä asumisrahaetuksia Ukrainasta siirtymään joutuneille henkilöille, jotka saavat tilapäistä suojelua (ja mahdollisesti asunnonomistajille, jotka antavat kotinsa siirtymään joutuneille henkilöille), kun taas esimerkiksi **Irlanti ja Latvia** ovat ulottaneet jo tarjolla olevat asumisrahaetudet Ukrainasta siirtymään joutuneille henkilöille.

Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu lisätoimenpiteitä asuntojen saatavuuden parantamiseksi erityisesti vammaisten henkilöiden osalta ja tuettu heidän itsenäistä asumistaan. Esimerkiksi **Liettua** on tehnyt kansalliseen lainsäädäntöönsä muutoksia, joilla parannetaan tiettyjen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien, myös vammaisten, mahdollisuuksia saada sosiaalisen asuntotuotannon asuntoja. **Luxemburg** on tarkistanut asuntotarjonnan esteettömyyttä koskevia normeja, jotta voitaisiin asteittain lisätä vammaisten tarpeisiin mukautettuja asuntoja. Uusilla toimenpiteillä, joita sovelletaan heinäkuusta 2023 alkaen, on tarkoitus perustaa saavutettavuutta käsittelevä neuvoo-antava toimikunta, joka mahdollistaa asianomaisten henkilöiden aktiivisen osallistumisen. **Maltan**

asuntoviranomainen tarjoaa vaihtoehdon henkivakuutukselle henkilöille, jotka eivät aiemmin sairautensa tai vammansa vuoksi voineet saada tällaista vakuutusta eivätkä siten voi ryhtyä asunnon omistajiksi.

Useimmilla viime vuoden aikana hyväksytyillä eläkepoliittisilla toimenpiteillä pyrittiin turvaamaan eläkkeiden riittävyys pilarin periaatteen 15 (vanhuuden toimeentulo ja eläkkeet) mukaisesti. Elinkustannusten nousun vuoksi useat jäsenvaltiot (**Espanja** ja **Liettua**) elpymis- ja palautumissuunnitelmissaan sekä **Bulgaria, Malta, Romania** ja **Slovenia**) toteuttivat toimenpiteitä eläke-etuuksien arvon mukauttamiseksi ottamalla käyttöön tai mukauttamalla indeksointisääntöjä ja/tai ottamalla käyttöön tilapäisiä korotuksia. **Saksa** ja **Viro** toteuttivat toimia pienituloisten eläkeläisten suojelemiseksi vahvistamalla perus- tai vähimmäiseläkkeitä, kun taas **Latvia, Malta** ja **Romania** ottivat käyttöön pienituloisille eläkkeensaajille suunnattuja lisiä. **Malta** vahvisti leskeneläkkeitä. **Latvia, Malta** ja **Viro** muuttivat eläkeverotusta erityisesti lisäämällä eläke-etuuksien verovähennyksiä. Tehdäkseen eläkejärjestelmistään osallistavampia **Malta** on alkanut tunnustaa varhaisemmasta iästä asti maksetut eläkemaksut. Aiempiin vuosiin verrattuna toteutettiin harvempia eläkeuudistuksia, jotka kohdistuivat eläkeikään. **Espanja** hyväksyi osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa uudistuksen, jolla muutetaan varhaiseläkkeelle siirtymistä koskevia seuraamuksia ja lisätään kannustimia eläkkeelle siirtymisen lykkäämiseen, kun taas **Italia** päätti laajentaa tilapäisiä varhaiseläkevähennyksiä joidenkin ryhmien osalta.

Covid-19-pandemia jatkui edelleen vuonna 2021 ja vuoden 2022 alussa, ja useat jäsenvaltiot käynnistivät osana elpymis- ja palautumissuunnitelmansa uudistuksia terveydenhuoltojärjestelmien häiriönsietokyvyn parantamiseksi pilarin periaatteen 16 (terveydenhuolto) mukaisesti²⁴⁶. Viimeaikaisilla terveysuudistuksilla vastataan pandemian aiheuttamiin haasteisiin, kuten kansanterveysvalmiuksien parantamiseen. **Saksa** jatkoi kansanterveystoimintojen digitaalisten valmiuksien asteittaista vahvistamista terveydenhuoltojärjestelmässään. **Kypros** aikoo toteuttaa vastaavan ratkaisun maaliskuuhun 2023 mennessä. **Espanja** hyväksyi kesäkuussa 2022 uuden kansanterveysstrategian, jossa määritellään uudelleen kriisitoiminnan poliittinen ja institutionaalinen kehys. **Tanska** toteutti toimenpiteitä varmistaakseen kriittisten lääkkeiden varastointikapasiteetin oikean tason. Pandemia on myös suunnannut politiikkaa ennaltaehkäisyyn. Esimerkiksi **Kreikka** aloitti kansallisen kansanterveysohjelmansa Spiros Doxiadis täytäntöönpanon. **Espanjassa** vietiiin eteenpäin ennaltaehkäisykampanjoita ja tehostettua ennaltaehkäisy politiikkaa äskettäin hyväksytyyn kansanterveysstrategian mukaisesti. Muita aloitteita globaalien terveyshaasteiden ratkaisemiseksi olivat **Tšekin** kansallisen onkologisen ohjelman 2022–2030 hyväksyminen ja **Portugalin** mielenterveysasetuksen käyttöönotto joulukuussa 2021. Myös **Kreikka** pyrkii toteuttamaan uudistuksia mielenterveyden alalla. Ensimmäisiä tuloksia odotetaan vuoden 2022 loppuun mennessä. Joissakin jäsenvaltioissa keskityttiin kansallisten terveysstrategioiden kattavaan uudistamiseen. **Bulgarian** suunniteltu maanlaajuinen terveydenhuoltotarpeiden kartoitus otetaan huomioon terveydenhuoltoalaa koskevan strategiakehyksen tarkistamisessa, joka on aloitettu hyväksymällä psykiatrasta hoitoa koskeva strategia vuosiksi 2021–2030, ja **Ranska** aloitti terveydenhuoltojärjestelmän muuttamista koskevan kansallisen strategian täytäntöönpanon. **Latvia** toteuttaa vuoden 2023 puoliväliin mennessä laajan uudistuksen, joka tasoittaa tietä integroidulle hoidolle ja epidemiologisesti turvalliselle terveydenhuollolle ja jota tuetaan asianmukaisilla terveydenhuollon infrastruktuuria koskevilla investoinneilla. **Italia, Liettua** ja **Suomi** ovat uudistamassa terveydenhuoltojärjestelmiään parantaakseen terveydenhuollon saatavuutta paikallistasolla.

²⁴⁶ Tässä ja kahdessa seuraavassa kappaleessa kaikki terveyteen liittyvät toimenpiteet ovat osa kyseisen jäsenvaltion elpymis- ja palautumissuunnitelmaa Luxemburgin kandidaattiohjelmaa lukuun ottamatta.

Romania sitoutui elpymis- ja palautumissuunnitelman merkittävillä resursseilla ja terveysohjelmalla 2021–2027 vahvistamaan terveydenhuoltojärjestelmän selviytymiskykyä investoimalla nykyaikaiseen sairaalainfrastruktuuriin potilasturvallisuuden varmistamiseksi sekä moninkertaisesti toimenpiteisiin terveydenhuollon saatavuuden parantamiseksi.

Joissakin tapauksissa politiikkatoimissa keskityttiin perusterveydenhuoltoon, myös osana elpymis- ja palautumissuunnitelmia. Espanja, Portugali ja Viro ovat hyväksyneet perusterveydenhuollon uudistuksia, joiden tarkoituksena on nykyaikaistaa alaa digitalisaation avulla, parantaa palvelujen saatavuutta alueilla, joilla palvelut ovat puutteellisia, ja kasvattaa perusterveydenhuollon roolia. **Irlannissa** alettiin toteuttaa terveysverkostoja, jotka on tarkoitus ottaa käyttöön vuoden 2022 loppuun mennessä, ja laajennettiin maksuttomat yleislääkäripalvelut koskemaan enintään 7-vuotiaita lapsia. **Slovakia** on antanut uutta lainsäädäntöä perusterveydenhuollon tarjoajien valtakunnallisen verkoston perustamiseksi. Jäsenvaltiot pyrkivät myös vahvistamaan terveydenhuoltoalan työvoimaa. **Latvia, Romania ja Viro** hyväksyvät terveydenhuollon henkilöresursseja koskevat strategiat. Muissa maissa pyritään erityisesti kouluttamaan ja tarjoamaan lisää terveydenhuollon ammattilaisia koulutusjärjestelmien kautta. **Luxemburgissa** otettiin lokakuussa 2021 käyttöön uusi kandidaatin ohjelma yleislääketieteen alalla, ja **Puola** toteutti lainsäädäntötoimia houkutelakseen lisää opiskelijoita lääketieteellisiin tiedekuntiin. Esimerkiksi **Luxemburgin** ja **Maltan** elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää myös toimenpiteitä, joilla otetaan käyttöön välineitä terveydenhuollon työvoiman suunnittelun parantamiseksi. Toimiin sisältyy myös laajempia organisatorisia terveystieteellisiä toimenpiteitä. **Itävalta** on rakentamassa yhteisösairaanhoitajien verkostoa, jossa laajennetaan heidän rooliaan hoitokoordinaattoreina ja ennaltaehkäisytyössä. **Malta** pyrkii parantamaan ulkomaisten terveydenhuoltoalan työntekijöiden integroitumista. **Alankomaat** pyrkii saamaan aikaan terveydenhuoltoalan rakenteellisen työvoimareservin.

Jäsenvaltiot pyrkivät hyödyntämään digitalisaatiota ja edistämään integroitua hoitoa usein osana laajempia uudistuksia, myös osana perusterveydenhuollon uudistuksia ja myös elpymis- ja palautumissuunnitelmiansa yhteydessä. Terveydenhuoltojärjestelmän digitalisaatio on käynnissä **Saksassa** (asiaa koskevan oikeudellisen kehyksen tultua voimaan vuoden 2021 puoliväliin mennessä) ja **Portugalissa**, mukaan lukien tietoteknisten verkkojen päivittäminen ja uusien toimintojen käyttöönotto etäterveydenhuollossa ja etäseurannassa vuoden 2022 loppuun mennessä. Kohdennetumpiin ratkaisuihin kuului **Luxemburgissa** kehitteillä oleva etälääketiedemoduuli, joka on tarkoitus ottaa käyttöön maaliskuuhun 2023 mennessä. **Liettua** hyväksyi joulukuussa 2021 lain terveystietojen toissijaisesta käytöstä, ja **Kroatia** aikoo ottaa käyttöön keskitetyn terveystietojärjestelmän terveystietojen potentiaalinen hyödyntämiseksi. **Irlannin** uusi apteekkien sähköinen ePharmacy-järjestelmä, jota tuetaan myös elpymis- ja palautumistukivälineestä, parantaa lääkkeiden käytön ja kustannusten näkyvyyttä ja saattaa mahdollistaa sähköisten lääkemääräysten käytön sairaaloissa ja helpottaa näin terveydenhuollon saatavuutta.

Useat jäsenvaltiot toteuttavat uudistuksia ja investointeja pitkäaikaishoitoon laajentaakseen kotihoito- ja yhteisöperustaisia palveluja ja parantaakseen hoidon laatua sekä alan työoloja pilarin periaatteen 18 (pitkäaikaishoito) mukaisesti. Monet näistä toimenpiteistä liittyvät kansallisten elpymis- ja palautumissuunnitelmien mukaisesti toteutettuihin uudistuksiin ja investointeihin. **Bulgaria** ja **Romania** suunnittelevat uudistuksia yhteisöperustaisten palvelujen kehittämiseksi tai kotihoitopalvelujen laajentamiseksi esimerkiksi kouluttamalla henkilöstöä ja laajentamalla liikkuvia kotihoitopalveluja. **Liettua** parantaa osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa pitkäaikaishoidon saatavuutta perustamalla pitkäaikaishoitoa varten päiväkeskuksia ja liikkuvia ryhmiä. **Bulgaria, Espanja ja Portugali** investoivat pitkäaikaishoitojärjestelmiinsä

osana elpymis- ja palautumissuunnitelmiaan pitkäaikaishoidon infrastruktuurin ja palvelujen nykyaikaistamiseksi ja niiden mukauttamiseksi uuteen pitkäaikaishoitomalliin, joka on suunnattu yhteisöperustaiseen hoitoon. **Viro** on ottanut osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa käyttöön pitkäaikaishoidon virallisen määritelmän. Lisäksi Viro korotti huomattavasti hoivatyöntekijöiden palkkoja, jotka rahoitettiin nostamalla hoitopalvelujen hintaa. Hoidon laadun parantamiseksi **Ruotsi** on ryhtynyt toimiin perustaakseen vanhusten hoidon kansallisen osaamiskeskuksen, ja **Espanja** toteuttaa parhaillaan uudistusta, jossa keskitytään muun muassa hoitopalvelujen laadun parantamiseen.